ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย)

ปริญญา

ภาษาไทย	ภาษาไทย
สาขา	**ภาควิชา**

เรื่อง ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์

The Language Reflecting the Thai Culture from the Fiction Presented in the Television Drama

นามผู้วิจัย นางสาวรัชญา กัลยาณมิตร

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก .....

(อาจารย์สุพัตรา อินทนะ, Ph.D.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม .....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรสิทธิ์ ไทยรัตน์, Ph.D.)

หัวหน้าภาควิชา .....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์โกวิทย์ พิมพวง, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

.....

(รองศาสตราจารย์กัญจนา ธีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ ..... **เดือน** ..... **พ.ศ.** .....

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์

The Language Reflecting the Thai Culture from the Fiction Presented in the Television Drama

โดย

นางสาวรัชญา กัลยาณมิตร

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย)
พ.ศ. 2554

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รัชญา กัลยาณมิตร 2554: ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย) สาขาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: อาจารย์สุพัตรา อินทนะ, Ph.D. 218 หน้า

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษา ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 - พ.ศ.2550 โดยเจาะจงคัดเลือกเฉพาะบทประพันธ์ที่มีเนื้อหาที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมไทยในด้านต่างๆมาจำนวน 10 เรื่อง เพื่อศึกษาภาษาในด้านต่างๆ ทั้งการใช้คำศัพท์ การใช้สำนวน และด้านเนื้อหา

ผลการวิจัยด้านการใช้คำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย จากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ พบคำศัพท์ 8 ประเภท โดยเรียงลำดับการใช้จากมากไปหาน้อย ได้แก่ คำศัพท์ประเพณีไทย คำศัพท์สถาปัตยกรรมไทย คำศัพท์มารยาทไทย คำศัพท์สังคีตหรือดนตรีไทย คำศัพท์นาฏศิลป์ไทยและคำศัพท์ศิลปกรรมไทยมีการใช้จำนวนคำเท่ากัน คำศัพท์จิตรกรรมไทย และคำศัพท์ประติมากรรมไทยเป็นประเภทที่มีการใช้น้อยที่สุด

ด้านการใช้สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ พบ 6 ชนิด โดยเรียงลำดับการใช้จากมากไปหาน้อย ได้แก่ สภาพชีวิตความเป็นอยู่การกระทำความประพฤติของคน ประเพณีต่างๆในสังคม ศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา วัตถุสิ่งของต่างๆที่ใช้ในชีวิตประจำวัน การละเล่นพื้นบ้านต่างๆ และลำดับสุดท้ายที่มีการใช้น้อยที่สุดคือเหตุการณ์ในนิทาน ตำนาน วรรณคดีหรือประวัติศาสตร์ส่วนด้านเนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ พบ 5 ด้าน โดยเรียงลำดับการใช้จากมากไปหาน้อย ได้แก่ วัฒนธรรมด้านวัตถุ วัฒนธรรมด้านจารีตขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมด้านสุนทรียะ และวัฒนธรรมด้านจิตใจมีการใช้เท่ากัน และอันดับสุดท้ายที่มีการใช้น้อยที่สุดคือ วัฒนธรรมด้านภาษาและวรรณคดี

_____ _____ ___ / ___ / ___

ลายมือชื่อนิสิต ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Razchaya Kanlayanamit 2011: The Language Reflecting the Thai Culture from the Fiction Presented in the Television Drama. Master of Arts (Thai Language), Major Field: Thai Language, Department of Thai Language. Thesis Advisor: Mrs. Supatra Indana, Ph.D. 218 pages.

This thesis is aimed at studying the language as reflected the Thai culture from fiction presented on television drama. The data used in this study was the selections of specific compositions which have content that reflected the various aspects of Thai culture presented on television which started from 1992 to 2007A.D. As assessed by the current data on the objects of 10 books comprised in various fields, the following studied on the used of words, idioms, and contents had been undertaken.

The results regarding the used of words as reflected Thai culture from fiction presented on television drama showed 8 kinds i.e., cultural objects branch, architecture, Thai etiquette terminology, music, drama, art, fine art, and sculpture.

Further, studied on the idioms as reflected the Thai culture from fiction presented on television drama had thrown some lights on the 6 kinds i.e., living conditions of people's actions and behavior, customs in the society, religion or rituals associated with religion, material items used in daily life the plays in various minimal folks, and the events in the stories legends or literature or history was found to give the final sequence. Regarding, the studied on contents as reflected the Thai culture from fiction presented on television drama supported the 5 branches i.e., the cultural objects, the traditional cultural fields or the tradition, the aesthetics and the psychology were also found and demonstrated that found to give an equal. Our findings suggest that its latest found was the cultural language and literature.

_____ _____ ___ / ___ / ___

Student's signature Thesis Advisor's signature

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความเมตตาของรองศาสตราจารย์ ชลอ รอดลอย ประธานสอบปากเปล่าขั้นสุดท้ายและรองศาสตราจารย์ ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก อาจารย์ ดร.สุพัตรา อินทนะ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ อาจารย์ ดร.สุรสิทธ์ ไทยรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้กรุณาให้ความรู้ ข้อคิด คำปรึกษา คำแนะนำ อันเป็นประโยชน์ในการทำวิจัยครั้งนี้ ทั้งยังสละเวลาอันมีค่ายิ่งในการตรวจสอบและช่วยแก้ไขวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยรู้ซึกซาบซึ้งในความเมตตากรุณาเป็นอย่างยิ่ง จึงขอบกราบพระคุณอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทยทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้อันเป็นประโยชน์ยิ่งต่อวิทยานิพนธ์เล่มนี้ รวมทั้งได้ให้ความเมตตากรุณาและความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอกราบพระคุณทุกคนในครอบครัว ที่ให้ความรักความห่วงใยและเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยมาโดยตลอด อีกทั้งขอขอบคุณเพื่อนนิสิตปริญญาโททุกคนที่เป็นกำลังใจให้แก่กันและกัน ช่วยแนะนำให้คำปรึกษาในการทำวิจัย และมีมิตรภาพที่ดีงามให้กันตลอดมา

คุณประโยชน์ของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่ทุกคนในครอบครัว และอาจารย์ทุกท่านผู้ประสิทธิ์ความรู้ให้แก่ข้าพเจ้า จนวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จสมบูรณ์

รัชญา กัลยาณมิตร

เมษายน 2554

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สารบัญ

สารบัญตาราง (3)

บทที่ 1 บทนำ 1
ความสำคัญของปัญหา 1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย 4
ขอบเขตการวิจัย 4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 5
นิยามศัพท์เฉพาะ 5
ข้อตกลงเบื้องต้น 6
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร 8
เอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย 9
เอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาในละครโทรทัศน์ 25
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย 43
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย 46
แหล่งข้อมูล 46
การเก็บรวบรวมข้อมูล 46
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 47
การสร้างเกณฑ์ที่ใช้ในการวิจัย 52
การวิเคราะห์ข้อมูล 53
บทที่ 4 ผลการวิจัย 54
การวิเคราะห์คำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ 54
การวิเคราะห์เนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ 172

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	196
สรุป	196
อภิปรายผล	200
ข้อเสนอแนะ	202
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	203
ภาคผนวก	208
ประวัติการศึกษา และการทำงาน	218

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทประเพณีไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอ ทางละครโทรทัศน์ทั้งสิ้น 10 เรื่อง	87
2	แสดงคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทมารยาทไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอ ทางละครโทรทัศน์ทั้งสิ้น 10 เรื่อง	106
3	แสดงคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทศิลปกรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอ ทางละครโทรทัศน์ทั้งสิ้น 10 เรื่อง	112
4	แสดงคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทสถาปัตยกรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ทั้งสิ้น 10 เรื่อง	131
5	แสดงคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทจิตรกรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ทั้งสิ้น 10 เรื่อง	135
6	แสดงคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทประติมากรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ทั้งสิ้น 10 เรื่อง	137
7	แสดงคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทสังคีตหรือดนตรีไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ทั้งสิ้น 10 เรื่อง	142
8	แสดงคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทนาฏศิลป์ไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ทั้งสิ้น 10 เรื่อง	147

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
9	แสดงการใช้ภาษาด้านคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ทั้งสิ้น 10 เรื่องแยกเป็นคำศัพท์แต่ละประเภท	148
10	แสดงการใช้ภาษาด้านคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ทั้งสิ้น 10 เรื่อง แยกเป็นคำศัพท์แต่ละประเภทโดยและแสดงจำนวนคำที่พบทั้งหมด	149
11	แสดงการใช้ภาษาด้านสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ทั้งสิ้น 10 เรื่อง แยกเป็นสำนวนแต่ละชนิด	171
12	แสดงการวิเคราะห์เนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่เสนอทางละครโทรทัศน์ แยกเป็นสาขาทางวัฒนธรรมแต่ละสาขา	195

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ภาษา เป็นสิ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของแต่ละชนชาติโดยบรรพบุรุษเป็นผู้คิดค้นและสร้างขึ้นจากนั้นนั้นได้วิวัฒนาการและสืบทอดมาสู่อนุชนคนรุ่นหลังจนเป็นภาษาที่ใช้กันในปัจจุบัน ภาษาเป็น เครื่องมือที่ทำให้ชนในชาตินั้นๆติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกันได้ ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 822) ได้ให้ความหมายของ “ภาษา” ไว้ว่า หมายถึง “ถ้อยคำที่ใช้พูดหรือเขียนเพื่อสื่อความของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ภาษาไทย ภาษาจีน หรือเพื่อสื่อความเฉพาะวงการ เช่น ภาษาราชการ ภาษากฎหมาย ภาษาธรรม เสียง ตัวหนังสือ หรือกิริยา อาการที่สื่อความหมายได้เช่น ภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาเป็นสิ่งที่ทำให้วัฒนธรรมในด้านอื่นๆ เจริญควบคู่กันไป เป็นสื่อกลางที่มนุษย์ใช้สืบทอดวิชาการตลอดจนความรู้ต่างๆจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกคนรุ่นหนึ่ง ภาษาช่วยให้เกิดการพัฒนาและรักษาความเป็นชาติของตนไว้ ภาษาจึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งของชนในชาตินั้นๆ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความเจริญก้าวหน้าของแต่ละชนชาติ “วัฒนธรรม” ถอดศัพท์มาจาก “culture” ของภาษาอังกฤษ ซึ่งมีรากศัพท์มาจาก “Cultura” ในภาษาละติน มีความหมายว่า การเพาะปลูกหรือการปลูกฝัง (อานนท์ อาภาภิรม, 2525: 90) จะเห็นได้ว่าชนชาติใดก็ตามที่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ชนชาตินั้นๆจะเป็นชนชาติที่มีความความเจริญทางวัฒนธรรมและมักสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนในชาตินั้นๆ วัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์มาตั้งแต่แรกเกิดจนสิ้นชีวิต

พระยาอนุมานราชธน (2531: 45-48) ได้ให้บทนิยามของ คำ “วัฒนธรรม” ไว้ว่า หมายถึงสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีแห่งชีวิตของส่วนรวม ถ่ายทอดกันได้ เอาอย่างกันได้ เป็นผลิตผลของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนสืบต่อเป็นประเพณีกันมา เป็นความรู้สึก ความคิดเห็น ความประพฤติ และกิริยาอาการ หรือการกระทำใดๆ ของมนุษย์ในส่วนรวมลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกัน และสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็น

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาษา ศิลปะ ความเชื่อ ระเบียบประเพณี เป็นต้น เป็นมรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม และเป็นผลิตผลของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนสืบต่อเป็นประเพณีกันมา

ดังนั้น วัฒนธรรม จึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเจริญก้าวหน้าของชนในชาติ เป็นสิ่งที่สั่งสมและมีการถ่ายทอดจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง และแสดงออกในรูปของภาษา ศิลปะและประเพณี เป็นต้น นอกจากวัฒนธรรมจะแสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมแล้วยังแสดงถึงเอกลักษณ์ ของกลุ่มชนนั้นๆ อีกด้วย

ภาษาสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมไทย โดยสะท้อนผ่านทางการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ จารีตขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ซึ่งภาษาที่ใช้ในบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ก็เช่นเดียวกัน ใช้ภาษาในการถ่ายทอดลักษณะทางวัฒนธรรมไทยและสะท้อนให้เห็นภาพของวัฒนธรรมไทย ทั้งนี้มักแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตตลอดจนวัฒนธรรมจารีตประเพณี ซึ่งในบทประพันธ์แต่ละเรื่องมักมีลักษณะเนื้อเรื่องที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ยุคสมัยหรือแก่นของเรื่อง ทำให้ผู้ชมสามารถสัมผัสถึงเนื้อหาที่แสดงลักษณะทางวัฒนธรรมไทยที่แตกต่างเหล่านั้นได้ นอกจากจะได้เห็นถึงเนื้อหาที่แสดงลักษณะทางวัฒนธรรมไทยแล้ว ผู้ชมยังสามารถได้ยินได้ฟังคำศัพท์ และสำนวนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยซึ่งปรากฏอยู่ในบทประพันธ์นั้นด้วย ซึ่งคำศัพท์ สำนวนและเนื้อหาเป็นองค์ประกอบของภาษา จึงกล่าวได้ว่าภาษาไทยเกิดมาพร้อมๆ กับวัฒนธรรม และมีการเจริญงอกงามและมีพัฒนาการมีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีความโดดเด่นทางวรรณกรรม หรือบทประพันธ์ที่ถ่ายทอดเรื่องราวทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง โดยเฉพาะในบทร้อยกรองจะปรากฏรูปแบบฉันทลักษณ์ที่มีความแน่นอนตายตัว เนื่องจากภาษาไทยให้ความสำคัญในเรื่องของการใช้ภาษาเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากเรื่องของการใช้คำราชาศัพท์ คำสุภาพ และคำพูดทั่วไป ซึ่งคำเหล่านี้ถูกคัดสรรมาเป็นอย่างดีเพื่อสื่อความหมายได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สื่อโทรทัศน์ มีอิทธิพลต่อผู้ชมทุกเพศทุกวัยในสังคม เนื่องจากสื่อโทรทัศน์สามารถเข้าถึงผู้ชมได้ทุกเพศทุกวัยทุกสถานที่ทุกเวลาอย่างไม่จำกัด และได้รับความนิยมมากกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่นๆ เพราะสื่อโทรทัศน์เปรียบเสมือน วิทยุ ภาพยนตร์ และหนังสือพิมพ์รวมกัน ผู้ชมทั้งได้เห็นภาพและได้ยินเสียง การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมก็เช่นเดียวกันสามารถถ่ายทอดได้โดยผ่านทางรายการทางโทรทัศน์ทั้งที่เป็นรายการข่าว สารคดี รายการปกิณกะบันเทิงประเภทต่างๆ และละคร เป็นต้น ละครโทรทัศน์สามารถถ่ายทอดเรื่องราวผ่านทางบทบาทของตัวละคร โดยสื่อสารผ่านบทสนทนาที่มีภาษาเป็นตัวกำหนดและภาษานี้เองที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมต่างๆของไทย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าละครโทรทัศน์ในหลากหลายเรื่องที่นำเสนออยู่ทางหน้าจอโทรทัศน์นั้นมีการนำเสนอถึงวัฒนธรรมไทยในหลายๆด้าน

ในปัจจุบันวัฒนธรรมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่ประเทศไทยรับวัฒนธรรมจากที่อื่นเข้ามา ทั้งจากสื่อต่างๆ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และทางอินเตอร์เน็ตทำให้วัฒนธรรมไทยเกิดการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมบางอย่างก็ไม่เหมาะสมกับสภาพวิถีชีวิตของสังคมไทย ผู้วิจัยเห็นว่าในฐานะที่เราเกิดเป็นคนไทย เราจึงควรที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยเก่าแก่ที่เป็นวัฒนธรรมที่ถูกต้องดีงามที่บรรพบุรุษได้สืบทอดกันมาไว้ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และเข้าใจถึงวัฒนธรรมไทยเก่าแก่ที่มีมาแต่ดั้งเดิมก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

เนื่องจากละครโทรทัศน์จัดเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงคนทุกเพศทุกวัยได้ง่ายและเร็วที่สุด ทุกคนสามารถชมและฟัง ผ่านทางการแสดงออกจากตัวละครที่ดำเนินชีวิตในบทประพันธ์นั้น ผู้ชมสามารถเข้าใจและได้เห็นภาพของวัฒนธรรมไทยในแต่ละยุคสมัย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยโดยเลือกศึกษาด้านคำศัพท์ สำนวน และเนื้อหาวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏอยู่ในบทประพันธ์ทางละครโทรทัศน์ ที่มีความโดดเด่นและบ่งบอกถึงวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีของชนชาติไทย และผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาลักษณะและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยต่อไปในอนาคต

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์

2. เพื่อศึกษาเนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์

ขอบเขตการวิจัย

1. ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ โดยมุ่งศึกษาคำศัพท์ สำนวนและเนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์

2. การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ เลือกเฉพาะบทประพันธ์ที่มีเนื้อหาที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมไทยในด้านต่างๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 - พ.ศ. 2550 จำนวน 10 เรื่อง ดังต่อไปนี้

2.1	เรื่องนางทาส	ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 ปี พ.ศ. 2536
2.2	เรื่องรัตนโกสินทร์	ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ปี พ.ศ. 2539
2.3	เรื่องญาติกา	ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 ปี พ.ศ. 2539
2.4	เรื่องจากฝันสู่นิรันดร	ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ปี พ.ศ. 2541
2.5	เรื่องขมิ้นกับปูน	ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ปี พ.ศ. 2544
2.6	เรื่องเรือนนพเก้า	ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ปี พ.ศ. 2544

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2.7 เรื่องแต่ปางก่อน	ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ปีพ.ศ. 2548
2.8 เรื่องสายน้ำสามชีวิต	ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 ปีพ.ศ. 2549
2.9 เรื่องเรือนรักเรือนทาส	ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ปีพ.ศ. 2550
2.10 เรื่องเมื่อดอกรักบาน	ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ปีพ.ศ. 2550

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบคำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์

2. ทำให้ทราบเนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์

3. ทำให้ได้แนวทางในการศึกษาการใช้ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมในสื่อประเภทอื่นๆ ต่อไปในอนาคต

นิยามศัพท์เฉพาะ

ภาษา หมายถึง คำศัพท์ สำนวน และเนื้อหาซึ่งปรากฏในบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์และสามารถสะท้อนวัฒนธรรมไทย

สะท้อน หมายถึง การที่ละครโทรทัศน์สามารถถ่ายทอดเรื่องราวจากบทประพันธ์ให้ผู้ชมสามารถรับรู้ถึงลักษณะทางวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เนื้อหาวัฒนธรรมไทย หมายถึง สิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือสร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีของส่วนรวม มีการถ่ายทอดต่อๆ กันมา รวมถึงสิ่งที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนรุ่นก่อนโดยการสืบต่อเป็นประเพณี ทั้งนี้รวมไปถึงความรู้สึกนึกคิด ความคิดเห็น กิริยาอาการการกระทำใดๆ ของมนุษย์ และได้ปรากฏออกมาเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อ ระเบียบประเพณี

บทประพันธ์ หมายถึง เรื่องราวแต่งขึ้น อาจเป็นเรื่องราวจากข้อเท็จจริง หรือเป็นเรื่องราวที่สมมติขึ้นตามแนวคิดฝันของผู้แต่งก็ได้

ละครโทรทัศน์ หมายถึง การแสดงที่มีเรื่องราว มีองค์ประกอบของเรื่องมีผู้แสดงเรียกว่าตัวละคร มีสถานที่ใช้ในการแสดงมีบทให้ตัวละครแสดงตามเนื้อเรื่อง มีดนตรีประกอบโดยมากเป็นการดำเนินเรื่องที่เป็นความเป็นไปของชีวิต และได้ทำการส่งสัญญาณทางไกลไปสู่ผู้ชมด้วยคลื่นแฮรตเซียน (คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า)

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย 8 ประเภทจากเกณฑ์ของข้าพเจ้าดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 3 ดังนี้ คือคำศัพท์ประเพณีไทย คำศัพท์มารยาทไทย คำศัพท์ศิลปกรรมไทย คำศัพท์สถาปัตยกรรมไทย คำศัพท์จิตรกรรมไทย คำศัพท์ประติมากรรมไทย คำศัพท์สังคีตหรือดนตรีไทย และคำศัพท์นาฏศิลป์ไทย

2. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย 6 ชนิด จากเกณฑ์ของวรวรรณ คงมานุสรณ์ (2548: 11) ดังนี้ คือสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนเหตุการณ์ในนิทาน ตำนาน วรรณคดีหรือประวัติศาสตร์ สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนประเพณีต่างๆในสังคม สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนวัตถุสิ่งของต่างๆที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนการละเล่นพื้นบ้านต่างๆ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

3. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาลักษณะของภาษาและเนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย 5 ด้าน จากเกณฑ์ของข้าพเจ้าที่กล่าวไว้ในบทที่ 3 ได้แก่ วัฒนธรรมด้านภาษาและวรรณคดี วัฒนธรรมด้านวัตถุ วัฒนธรรมด้านจิตใจ วัฒนธรรมด้านจารีต หรือขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมด้านสุนทรียะ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

งานศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำศัพท์ สำนวน และเนื้อหา ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย จากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์โดยจำแนกประเด็นการศึกษาค้นคว้าออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นการศึกษาเอกสารที่เป็นตำรา และส่วนที่สองเป็นการศึกษาเอกสารงานวิจัย โดยแบ่งหัวข้อได้ดังต่อไปนี้

1. เอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย

    1.1 ความหมายของวัฒนธรรม
    1.2 ลักษณะของวัฒนธรรมไทย
    1.3 ประเภทของวัฒนธรรม

2. เอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาในละครโทรทัศน์

    2.1 ความสำคัญของภาษาไทยในด้านการสืบทอดวัฒนธรรมไทย
    2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมไทยกับภาษาไทย
    2.3 ความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย
        2.3.1 ความหมายของคำว่า “ศัพท์”
        2.3.2 คำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย
    2.4 ความรู้เกี่ยวกับสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย
        2.4.1 ความหมายของคำว่า “สำนวน”
        2.4.2 การเกิดและที่มาของสำนวน
        2.4.3 ประเภทของสำนวน
    2.5 ภาษาในรายการบันเทิง

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2.5.1 ลักษณะทั่วไปของภาษาในรายการบันเทิง

2.5.2 ลักษณะโครงสร้างของการสนทนา (วาทกรรม)

2.5.3 การใช้ภาษาในรายการภาพยนตร์และละครโทรทัศน์

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย

เอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย

1. ความหมายของวัฒนธรรม

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความหมายของวัฒนธรรม มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

เสฐียรโกเศศ (2532: 45) ได้ให้นิยามไว้ว่า วัฒนธรรมคือ 1. สิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตของส่วนรวม ถ่ายทอดกันได้ เอาอย่างกันได้ 2. ผลิตผลของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้จากคนแต่ก่อนสืบต่อเป็นประเพณีกันมา คือ ความรู้สึก ความคิดเห็น ความประพฤติ และกิริยาอาการ หรือการกระทำการใดๆของมนุษย์ในส่วนรวมลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกัน และสำแดงออกมาให้ปรากฏให้เป็นภาษาศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบ ประเพณี เป็นต้น 3. มรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม เป็นผลิตผลของส่วนรวมที่มนุษย์รู้มาจากบรรพบุรุษแต่ก่อนและสืบต่อเป็นประเพณีกันมา

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2528: 2) ได้ให้ความหมายของคำ “วัฒนธรรม” ไว้ว่า ความเจริญงอกงามที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้น หรือที่เรียกกันว่า มรดกทางสังคมเพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ได้รับมาจากบรรพบุรุษและถ่ายทอดมาถึงอนุชน

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (2485: 45) ได้ให้ความหมายของคำว่าวัฒนธรรมไว้ว่า หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว ก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ธิดา สาระยา (2539: 102-105) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรม ว่า “วัฒนธรรม”โดยตัวของมันเองเป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ แต่เราสามารถรู้จักวัฒนธรรมผ่านสิ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมได้ เช่น ความคิด ระเบียบ กฎเกณฑ์ สัญลักษณ์ เพราะฉะนั้นบางทีเราจึงตีความหมายว่าวัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตโดยรวมของคนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องผ่านการเรียนรู้ และการปลูกฝังทางสังคมนั่นเอง เช่นสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม วัฒนธรรมไทยแต่แรกเริ่มจึงผูกพันอยู่กับกิจกรรมทางการเกษตร เมื่อรับพุทธศาสนาเข้ามาเป็นพื้นฐานสำคัญ ลักษณะเดิมของวัฒนธรรมก็ยังคงอยู่ ประสมประสานเป็นวัฒนธรรมที่มีพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานหลัก

วัฒนธรรมมีหน้าที่คือ เป็นวิถีทางสำหรับสื่อสาร สร้างบูรณาการทางความคิด ความเชื่อและประเพณี แล้วถ่ายทอดสิ่งนั้นต่อสังคม ที่สำคัญคือ วัฒนธรรมช่วยส่งต่อคุณค่าความหมายของสิ่งอันเป็นที่ยอมรับในสังคมหนึ่งๆให้คนในสังคมนั้นได้รับรู้ แล้วขยายไปในขอบเขตที่กว้างขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่การสื่อสารทางวัฒนธรรมนั้นกระทำโดยผ่านสัญลักษณ์ ตัวอย่างเช่น ในสมัยก่อนมีการใช้ธงช้างเผือกเป็นสัญลักษณ์เพราะเชื่อว่า ช้างเผือกนั้นคู่บุญบารมีพระมหากษัตริย์ เหตุนั้นเราจึงกล่าวว่า หน้าที่ในการสื่อสารของวัฒนธรรมช่วยให้เกิดบูรณาการทางความคิด ความเชื่อร่วมกันในสังคม ทั้งนี้มิได้หมายความว่า วัฒนธรรมในสังคมเดียวกันแต่ต่างจากแหล่งจะเหมือนกันหมดทุกอย่าง วัฒนธรรมที่แพร่กระจายไปตามแหล่งต่างๆ จากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่งก็ดีย่อมถูกปรับแต่ง ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพพื้นบ้านพื้นถิ่นเสมอ

โดยสรุปแล้วคำว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ปรากฏในรูปแบบของภาษา จารีตประเพณี ศิลปะ เป็นต้น มีความเป็นเอกลักษณ์ของชาติและสามารถถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น

2. ลักษณะของวัฒนธรรมไทย

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของวัฒนธรรมไทย มีผู้กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมไทยไว้ ดังนี้

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บันเทิง พาพิจิตร (2549: 2-7) กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมไทยไว้ว่า มีลักษณะเด่นๆ ให้ปรากฏ 8 ลักษณะ สรุปได้ดังนี้

1. การมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ สังคมไทยรับเอาพระพุทธศาสนาเป็นที่นับถือของชนชาติไทยมาตั้งแต่ก่อนสมัยกรุงสุโขทัย แม้ว่าในระยะต่อมาสังคมไทยจะมีศาสนาและลัทธิศาสนาอื่นเข้ามาเผยแผ่ แต่คนไทยส่วนมากก็ยังคงเป็นพุทธศาสนิกชนนับถือพระพุทธศาสนาถึง 95 เปอร์เซ็นต์พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนอยู่ 3 อย่าง ที่สำคัญ คือ สอนให้ละเว้นความชั่วทุกอย่างประพฤติแต่ความดี และทำจิตให้บริสุทธิ์ วิถีชีวิตของคนไทยเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง จะเห็นได้ว่า กิจกรรมต่างๆ เช่น การบวช การแต่งงาน การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ตลอดจนคติในการดำเนินชีวิตจะนำเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องนำเอาพิธีสงฆ์เข้ามาประกอบ

2. การมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สังคมไทยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจ ประชาชนมีความจงรักภักดีและเทิดทูนพระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์รวมของประชาชน จะพบเห็นได้จากการถวายความจงรักภักดีในวาระการเสด็จในท้องที่ต่างๆและประกอบกับคุณงามความดีที่องค์พระมหากษัตริย์ทรงสร้างไว้แก่ชุมชน จึงช่วยส่งเสริมให้สถาบันพระมหากษัตริย์มีความสำคัญต่อสังคมไทยอย่างยิ่ง

3. อักษรไทยและภาษาไทย สังคมไทยมีอักษรประเภทอื่นใช้มาตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย และได้รับการพัฒนาอักษรไทยโดยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชภาษาไทยประกอบด้วยตัวอักษรและตัวเลขที่ใช้กันเพียงไม่กี่ชาติ จัดเป็นเอกลักษณ์ที่น่าภูมิใจในความมีวัฒนธรรมเฉพาะของชนชาติไทย ภาษาไทยมีลักษณะที่สำคัญ เช่น คำแต่ละคำมีพยางค์เดียว และไม่มีเสียงควบกล้ำ เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง ลิ้น พัน เป็นต้น

4. ประเพณีไทย ประเพณีเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อๆกันมาเป็นสิ่งแสดงถึง วิถีชีวิตของชนชาติไทย ทั้งในอดีตและในปัจจุบันว่ามีความเป็นมาอย่างไร ประเพณีส่วนมากเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและอาจมีคติลัทธิศาสนาอื่นผสมอยู่ด้วย ประเพณีไทยบางอย่างที่นิยมนับถือปฏิบัติกันเช่น ประเพณีการบวช ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการตาย ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีการเข้าพรรษา ประเพณีตามที่กล่าวมานี้จัดเป็นประเพณีนิยมอย่างหนึ่งซึ่งสืบเนื่องมาแต่

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

โบราณ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสืบต่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติไทย มีการทำบุญถวายสิ่งของเครื่องใช้และอาหารแด่พระสงฆ์ผู้สืบต่อพระพุทธศาสนา

5. วัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต อันได้แก่ ปัจจัย 4 มีเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย อาหาร และยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่มและการแต่งกายของคนไทยได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย มีการรับวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวตะวันตกมาใช้มากขึ้น ตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น การแต่งกายของผู้ชายมักเป็นแบบง่ายๆทั้งในอดีตและในปัจจุบัน แต่สำหรับผู้หญิงจะเป็นไปตามสมัยนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในเมืองเรื่องที่อยู่อาศัยเป็นแบบเรือนไทยเหมาะสมกับสภาพธรรมชาติของสังคมไทย เรือนไทยมีลักษณะสูงโปร่งไม่มีห้องมากนัก รับลมเย็นได้ทุกเวลา ป้องกันแดดฝนได้เป็นอย่างดีปัจจุบันมีคนนิยมปลูกเรือนไทยน้อย เพราะราคาสูง จึงสนใจแบบบ้านของชาวตะวันตกมากกว่าในด้านอาหารของคนไทยสมัยก่อนมีลักษณะต่างๆ น้ำพริกปลาร้า ผักแกงส้ม แกงเลียง เป็นต้น โดยจะรับประทานทั้งสามมื้อ ปัจจุบันคนไทยเป็นนักบริโภคชอบแสวงหาอาหารแปลกๆรับประทาน ชอบนำอาหารต่างชาติมาปรุงรับประทาน และด้านยาโรค คนไทยยังนิยมการรักษาโรคภัยไข้เจ็บตามแผนโบราณ และถ้าไม่ใช้ยาแผนโบราณก็จะไปซื้อยาที่ร้านตามคำแนะนำของคนขายยา ทำให้คนไทยมีสุขภาพพลานามัยไม่ค่อยดี ปัจจุบันคนไทยนิยมรักษาโรคภัยไข้เจ็บตามสถานพยาบาลมากขึ้น

6. ศิลปกรรมของไทย ศิลปกรรมเป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากความเพียรพยายามของมนุษย์ในการที่จะปรับปรุงแต่งสภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ให้สิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย สวยงาม รวมทั้งเป็นอาหารทางใจ วัฒนธรรมในด้านนี้มี 5 สาขา ดังนี้

6.1 วรรณคดี เป็นศิลปกรรมที่แสดงออกในรูปของตัวหนังสือ การแต่งความเป็นเรื่องราว ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกทางอารมณ์ แต่แฝงไปด้วยคติเตือนใจ

6.2 ดนตรี เป็นศิลปะเกี่ยวกับการบรรเลงให้เกิดเสียงที่ไพเราะ สิ่งที่ใช้บรรเลง ดีด สี ตี เป่า ดนตรีอาจแยกออกเป็นดนตรีไทย เช่น วงปี่พาทย์ วงเครื่องสาย วงมโหรีและ ดนตรีสากล เป็นต้น เข้ามามีอิทธิพลต่อดนตรีไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 การบรรเลงแตรวงเริ่มมีขึ้นตั้งแต่รัชกาลที่ 4 มาเป็นลำดับ ดนตรีสากลที่แสดงในสังคมไทยจะพบเห็นได้ง่าย เช่น แตรวง และโยธวาทิต การเล่นกีฬาและงาน บวชนาค เป็นต้น

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

6.3 จิตรกรรม เป็นศิลปะเกี่ยวกับการวาดเขียนระบายสี ให้เกิดเป็นภาพแบนๆ ศิลปะคล้ายๆของอินเดีย ลังกา จะพบได้จากภาพตามผนังโบสถ์ จะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

6.4 ประติมากรรม เป็นงานสร้างสรรค์เกี่ยวกับการปั้น แกะสลัก หล่อ ทุบ ตี เคาะ ให้เกิดเป็นรูปร่าง ประติมากรรมที่นิยม ได้แก่ พระพุทธรูป ประติมากรรมเพื่อการตกแต่ง ได้แก่ ช่อฟ้า และบัวปลายเสา เป็นต้น

6.5 สถาปัตยกรรม เป็นศิลปะการออกแบบก่อสร้างสถาปัตยกรรมมีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะจะพบเห็นได้จากปราสาทราชวัง วัด โบสถ์ วิหาร สิ่งเหล่านี้แสดงถึงคุณค่าทางศิลปะ

7. จรรยามารยาทและจิตใจของคนไทย คนไทยมีลักษณะสุภาพอ่อนน้อมและรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ดี มีการแสดงความเคารพ ที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมของสังคมอื่น เช่น การยิ้มแย้ม ทักทายปราศรัย การไหว้ การถวายความเคารพพระมหากษัตริย์ ในด้านจิตใจของคนไทยจากการได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาทำให้คนไทยมีความกตัญญูเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตใจโอบอ้อมอารีต่อคนทั่วไป ให้เกียรติแก่ผู้อาวุโส รักเกียรติ และรักศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

8. การพักผ่อนหย่อนใจของคนไทย คนไทยชอบดำเนินชีวิตอย่างสบาย มีการพักผ่อนควบคู่กันไปกับการทำงาน การพักผ่อนของคนไทยแยกพิจารณาได้ 2 ลักษณะ คือ การพักผ่อนหย่อนใจของคนในเมือง การพักผ่อนหย่อนใจของชาวชนบท การพักผ่อนหย่อนใจของตนในเมืองแยกพิจารณาได้ 2 ประเภท คือ พักผ่อนนอกบ้านกับพักผ่อนในบ้าน การพักผ่อนหย่อนใจนอกบ้าน ได้แก่ ดูภาพยนตร์ ดูร้านสรรพสินค้า การพักผ่อนหย่อนใจในบ้าน ได้แก่ การดูโทรทัศน์ การอ่านหนังสือ เลี้ยงสัตว์ เล่นกีฬา และการทำสวนครัว เป็นต้น การพักผ่อนหย่อนใจของชาวชนบท อาจมีกิจกรรมสังสรรค์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวและเพื่อนบ้าน เช่น การเล่นการพนัน การเล่นพื้นเมือง เช่น ชักเย่อ กระโดดเชือก ตะกร้อ มวยไทย และการเล่นว่าว เป็นต้น

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภารดี มหาขันธ์ (2544: 150)ได้กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมไทยในแง่ของพื้นฐานทางศาสนาและประเพณีไว้ ดังนี้

ศาสนา เป็นวัฒนธรรมทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์วัฒนธรรมด้านอื่นๆในทุกด้านเช่น วัฒนธรรมทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ ศิลปกรรม วรรณกรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น ปรากฏ 2 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของศาสนา หมายถึง คำสั่งสอน อันได้แก่ ความเชื่อ หลักศีลธรรม จุดหมายสูงสุดของชีวิต และพิธีกรรมทางศาสนา

2. กำเนิดและวิวัฒนาการของศาสนา ศาสนาเกิดขึ้นจากความกลัว ความต้องการความอบอุ่นทางจิตใจ และความต้องการความรู้แจ้งในความจริงแห่งชีวิต

อานนท์ อาภาภิรม (2525 : 91-92) ได้อธิบายลักษณะของวัฒนธรรมไว้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. แนวทางแห่งพฤติกรรมอันเกิดจากการเรียนรู้ อธิบายได้ว่า “วัฒนธรรม” นั้นมีลักษณะเป็นแนวทางแห่งพฤติกรรมอันเกิดจากการเรียนรู้กันได้ (Learned ways of behavior) โดยปราศจากการเรียนรู้มาก่อน และลักษณะอันนี้เองที่ทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์ กล่าวคือพฤติกรรมส่วนใหญ่ของสัตว์ปราศจากการเรียนรู้มาก่อน หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า พฤติกรรมส่วนใหญ่ของสัตว์เกิดขึ้นจากการเร้าของสัญชาตเวค (Instinct) ส่วนมนุษย์นั้นมีสมองอันทรงคุณภาพจึงสามารถรู้จักคิด ถ่ายทอด และเรียนรู้ ขบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีการติดต่อกับบุคคลอื่นในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมเพราะฉะนั้นการเรียนรู้จึงเป็นลักษณะที่สำคัญยิ่งของวัฒนธรรม

2. มรดกแห่งสังคม วัฒนธรรมเป็นผลของการถ่ายทอดและการเรียนรู้ ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น และเครื่องมือที่ใช้ในขบวนการดังกล่าวก็คือ การสื่อสาร โดยใช้สัญลักษณ์ (Symbolic communication) ได้แก่ การที่มนุษย์มีภาษาใช้ที่แน่นอน ซึ่งมีส่วนช่วยให้การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นก่อนมายังคนรุ่นหลังๆ ดำเนินสืบต่อเนื่องกันมามิขาดสายเพราะฉะนั้นวัฒนธรรมจึงมีลักษณะเป็น “มรดกแห่งสังคม” (Social heritage)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

3. วัฒนธรรมมีลักษณะเป็น Super organic ได้มีการแบ่งปรากฏการณ์ธรรมชาติ (Phenomena) ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

3.1 Inorganic ซึ่งค้นคว้าได้จากวิทยาศาสตร์ทางกายภาพ (Physical sciences) อันได้แก่ ความรู้ด้วยแร่ธาตุ เช่น อนินทรีย์เคมี (Inorganic chemistry)

3.2 Organic ซึ่งค้นคว้าได้จากวิทยาการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ทางชีวภาพ (Biological science)

3.3 Superorganic ซึ่งค้นคว้าได้จากวิทยาการในส่วนที่เกี่ยวกับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และสามารถอธิบายได้ว่าวัฒนธรรมนั้นไม่ใช่ทั้ง อนินทรีย์และอินทรีย์หมายถึงสิ่งที่เป็นปรากฏการณ์อย่างเดียวกันได้ในแง่ของกายภาพหรือชีวภาพนั้น อาจเป็นปรากฏการณ์ที่แตกต่างกันได้ในแง่ของวัฒนธรรม กล่าวคือ ของสิ่งหนึ่งอาจมีความหมายหรือเอามาใช้แตกต่างกันออกไปในแต่ละสังคม ทั้งๆ ที่เป็นสิ่งเดียวกัน เช่น ลิ้น เป็นอวัยวะส่วนหนึ่งของทุกคน ชาวธิเบตนำมาใช้ในการแสดงออกซึ่งความเคารพนับถือด้วยการแลบลิ้นออกมา ส่วนชาวไทยถือว่าไม่สุภาพ

4. วิถีชีวิตของมนุษย์ (Way of life) หรือแผนการดำเนินชีวิตของมนุษย์ (Design for living) วัฒนธรรมเป็นระบบการดำเนินชีวิตที่จดจำสืบต่อเนื่องกันมา มีการแสดงออกที่เห็นได้โดยแจ่มชัดและโดยปริยาย ซึ่งสมาชิกทุกคนหรือทุกสมาชิกที่ตั้งขึ้นพิเศษเป็นกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการแสดงออกนั้นๆ ด้วย จากที่กล่าวมาในข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมของแต่ละสังคมของแต่ละกลุ่ม อันเป็นการแสดงออกซึ่ง วิถีชีวิต ของมนุษย์ทำให้เกิดมีวัฒนธรรมของชาวไทย วัฒนธรรมของชาวจีน และวัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่น เป็นต้น

ลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทยหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทย” ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงลักษณะของวัฒนธรรมไทยที่มีการปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบันนี้ โดยอานนท์ อาภาภิรม (2525: 97-98) กล่าวถึงเอกลักษณ์บางประการของวัฒนธรรมไทยไว้ 3 ประการ สรุปได้ดังนี้

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

1. การทำบุญและประกอบการกุศล เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่มีความเชื่อในเรื่อง “กฎแห่งกรรม”และ “สังสารวัฏ” คนไทยจึงนิยมทำบุญและประกอบการกุศลอยู่โดยทั่วไป เช่น การทำบุญตักบาตร การช่วยเหลืออนุเคราะห์ผู้ยากจน และการประกอบสาธารณกุศลเพื่อประโยชน์สุขส่วนรวม สำหรับมูลเหตุจูงใจให้มีการทำบุญและประกอบการกุศลนั้นพอสรุปได้ 2 ประการ กล่าวคือ

1.1 เพื่อความสุขทางใจว่าได้ประกอบการบุญการกุศลไว้แล้ว

1.2 การสะสมกุศลกรรมในปัจจุบันเพื่อหวังจะได้รับประโยชน์สุขในอนาคต

2. พิธีกรรม การปฏิบัติวัฒนธรรมโดยทั่วไปของสังคมไทยนั้น มักแสดงออกในรูปของงานพิธี (Ceremonies) หรือพิธีการ (Rites or rituals) อยู่เสมอ กล่าวคือ คนไทยนิยมจัดงานพิธีหรือพิธีเนื่องในโอกาสต่างๆนับตั้งแต่เกิดจนตาย สามารถอธิบายได้ ดังต่อไปนี้

2.1 งานพิธี มักเป็นพิธีกรรมที่แสดงออกให้เห็นถึงความมีหน้ามีตาหรือเพื่อแสดงถึงสถานภาพทางสังคมของเจ้าภาพให้เป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น การจัดงานเลี้ยงฉลองวันคล้ายวันเกิด พิธีฉลองวันแต่งงาน และพิธีงานศพ เป็นต้น

2.2 พิธีการ เป็นพิธีกรรมที่แสดงออกถึงความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นเรื่องของบุคคลที่เกี่ยวข้องเท่านั้น และมักระบุชื่อพิธีกรรมนั้นๆไว้เช่น พิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พิธีต้อนรับน้องใหม่ และพิธีรับพระราชทานปริญญาบัตร เป็นต้น

3. ความสนุกสนาน คนไทยมี “ค่านิยม” ในเรื่องความสนุกสนาน เพราะฉะนั้นการปฏิบัติวัฒนธรรมต่างๆ ของไทยจึงมักมีพื้นฐานอยู่บนความสนุกสนาน เช่น การจัดงานวันคล้ายวันเกิดก็มีการแสดงดนตรี งานเผาศพในชนบท จะมีการจัดงานมหรสพได้แก่ ลิเก หมอลำ หรือภาพยนตร์ นอกจากนั้นการรวมกลุ่มเพื่อกิจกรรมต่างๆเช่นการพบปะสังสรรค์ การจัดงานราตรีสโมสร การประกวดนางงาม และการประกวดการแต่งกาย กล่าวได้ว่าคนไทยมีวัฒนธรรมที่แสดงออกซึ่งความสนุกสนานตั้งแต่เกิดจนตาย

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สรุปแล้วลักษณะของวัฒนธรรมไทย ที่สำคัญได้แก่ การนับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ การมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การมีอักษรไทยและภาษาไทยเป็นของตนเอง การมีขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ในด้านปัจจัยสี่ที่ใช้ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่แสดงถึงลักษณะทางวัฒนธรรมไทยได้อีกด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะทางวัฒนธรรมไทย ด้านอาหารไทยก็มีชื่อเสียงในด้านของความอร่อยและจัดจ้านในรสชาติ ด้านศิลปกรรมไทย อันประกอบไปด้วยจิตรกรรม ประติมากรรม วรรณคดี ดนตรี ฯลฯ ล้วนแล้วแต่แสดงถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย ด้านจรรยามารยาทของไทย โดยเฉพาะการไหว้อันเป็นการแสดงออกถึงการทำความเคารพแบบไทย เมื่อใครได้พบเห็นย่อมรู้ได้ทันทีว่า เราเป็นคนไทย ตลอดจนการพักผ่อนหย่อนใจก็ยังคงแสดงถึงความเป็นไทย อาทิ การละเล่นแบบไทยๆ และการชักเย่อเป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นลักษณะทางวัฒนธรรมไทยทั้งสิ้น

3. ประเภทของวัฒนธรรม

นิตยา บุญสิงห์ (2544: 29-130) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 5 สาขาไว้ดังนี้

1. วัฒนธรรมด้านภาษาและวรรณคดี

2. วัฒนธรรมด้านวัตถุ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิต หรือในกิจการต่างๆของมนุษย์

3. วัฒนธรรมด้านจิตใจ เช่น ศาสนา คติธรรม

4. วัฒนธรรมด้านจารีต หรือขนบธรรมเนียมประเพณี

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

5. วัฒนธรรมด้านสุนทรียะ ได้แก่ ความงดงาม ความไพเราะ หมายถึง ศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม ดุริยางคศิลป์ เป็นต้น ดังที่จะได้แจกแจงรายละเอียดของวัฒนธรรมในแต่ละ ด้านดังต่อไปนี้

5.1 วัฒนธรรมด้านภาษาและวรรณคดี สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นเมื่อปี พ.ศ.1826 นับถึงปัจจุบันเป็นเวลา 700 ปี กว่าแล้ว อักษรไทยของพ่อขุนรามคำแหงเป็นต้นกำเนิดของหนังสือไทยที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน โดยมีวิวัฒนาการมาตลอดตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ คนไทยได้บันทึกชีวิตมนุษย์ และโลกที่มนุษย์ใช้สำหรับอาศัยในรูปแบบที่เรียกว่าวรรณคดี ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ เพราะวรรณคดีได้สะท้อนให้ทราบถึงสภาพความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ ปรัชญา ค่านิยม อุดมคติ สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ตลอดจนเหตุการณ์ต่างๆไว้อย่างน่าสนใจ ได้แก่ การนำชีวประวัติของตนเองมาแต่งเป็นหนังสือหรือนำชีวิตตนเองมาแต่งเป็นนิยาย การแต่งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน เป็นต้น

5.2 วัฒนธรรมด้านวัตถุ ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิตอันมีอยู่มากมายหลายชนิด แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมและความนิยมของท้องถิ่น ส่วนใหญ่อาศัยวัสดุที่หาง่าย หรือมีอยู่ทั่วๆไปในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น ไม้ไผ่ หวาย ใบตาล กะลามะพร้าว ดินเหนียว เป็นต้น ภาชนะและสิ่งของที่นำมาประดิษฐ์ เช่น กระบุง ตะกร้า ชาม โอ่ง เคียวเกี่ยวข้าว มีด พร้า ผ้าทอ ฯลฯ เรียกสิ่งเหล่านี้ว่าหัตถกรรมพื้นบ้าน ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันตามสภาพภูมิศาสตร์ ความเชื่อ และวิถีของการดำรงชีวิต ฯลฯ ดังจะยกตัวอย่างหัตถกรรมพื้นบ้านที่เด่นๆของแต่ละภาค เช่น ภาคเหนือมีการแกะสลักไม้สัก การทำเครื่องเขิน การทำร่ม การจักสานกระบุง ในภาคอีสาน มีการทอผ้าขิต การจักสาน การทอผ้าไหม ในภาคกลางมีการทำหัวโขน ประดิษฐ์วัสดุของใช้จากหวายใบตาล ในภาคตะวันออกมีการเจียระไนพลอยที่ตราดและจันทบุรี ทอผ้าและทำครกที่อ่างศิลา และในภาคใต้มีการทอเสื่อกระจุดที่พัทลุงและนราธิวาส เครื่องมุกที่ภูเก็ต เป็นต้น

5.3 วัฒนธรรมด้านจิตใจ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ และความศรัทธาในศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรมซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการเป็นมนุษย์ คำสอนของพระพุทธองค์ได้หล่อหลอมอุปนิสัย จิตใจของคนไทยจนเกิดเป็นลักษณะร่วมนั้นกล่าวได้ว่าคนไทยเชื่อในบุญบาป กฎแห่งกรรม คนไทยมีความเชื่อว่า ผู้ใดทำสิ่งใดไว้ สิ่งนั้นย่อมจะสนองกลับมาสู่ตนเอง คนไทยเป็นผู้มี

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

นิสัยประนีประนอมยึดทางสายกลาง ไม่ชอบความรุนแรง คนไทยมีความวางเฉยและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีนิสัยรักอิสรเสรี ไม่ชอบให้ใครมาบีบบังคับคือ การยอมรับนับถือ หรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่มีตัวตนหรือไม่มีก็ตามว่าเป็นความจริงหรือมีอยู่จริงพอจะแบ่งความเชื่อของคนไทยได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดตาย ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลางซึ่งเป็นสิ่งบอกเหตุล่วงหน้า เช่น ถ้าจิ้งจกร้องทักก็ไม่ให้ออกจากบ้าน เขม่นตาซ้ายจะได้ลาภ ความเชื่อเกี่ยวกับการฝันและการทำนายฝัน ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม เช่น ห้ามตัดผมในวันพุธ ความเชื่อเรื่องเวทมนตร์คาถา เครื่องราง ของขลัง และไสยศาสตร์ เช่น เครื่องรางต่างๆ อันได้แก่ พระเครื่อง ตะกรุด จะช่วยให้อยู่ยงคงกระพัน ยิงไม่ออก ฟันไม่เข้า ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น ต้นไม้ใหญ่มีเทวดารักษา จะตัดจะโค่นต้องทำพิธีบอกกล่าวเสียก่อน ต้องมีศาลพระภูมิประจำบ้านให้เจ้าที่เจ้าทางสิงสถิตและหากเคารพสักการะให้ดีจะมีคุณหากทำไม่ดีจะมีโทษ ความเชื่อเกี่ยวกับเคล็ดและการแก้เคล็ด เช่น ถ้าฟันหักและอยากให้ฟันขึ้นชิดกันให้ยืนขาชิดกัน ฟันบนเหวี่ยงลงใต้ฉุนบ้าน ฟันล่างโยนขึ้นหลังคา ความเชื่อเกี่ยวกับมงคลและอัปมงคล ความเชื่อเกี่ยวกับยากลางบ้าน เช่น คนมีประจำเดือนห้ามดื่มน้ำมะพร้าว ความเชื่อเกี่ยวกับนรก สวรรค์ ชาติอื่น ภพอื่น เช่น ทำดีในชาตินี้ชาติหน้าจะได้เกิดมาพบกันอีก ความเชื่อเรื่องเทวดาฟ้าดิน การเชื่อถือในคำสาบาน การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เชื่อในเรื่องบาปบุญการเวียนว่ายตายเกิดเป็นต้น

5.4 วัฒนธรรมด้านจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณี ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเครื่องผูกพันคนให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ทั้งที่เป็นกลุ่มใหญ่ เช่น ระดับชาติ และที่เป็นกลุ่มย่อย เช่น กลุ่มท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยที่สำคัญๆ ได้แก่ ประเพณีที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ซึ่งปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ เช่น พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พระราชพิธีพืชมงคลจารีตประเพณีได้แก่ประเพณีที่นิยมและประพฤติกันสืบมาถือว่าถ้าใครฝ่าฝืนงดเว้นไม่กระทำตามจะเป็นความผิดเป็นความชั่ว จารีตประเพณีจะเกี่ยวข้องกับศีลธรรมของสังคม ได้แก่การตอบแทนบุญคุณบิดามารดาการเคารพเชื่อฟังครูบาอาจารย์ ทางด้านขนบประเพณีได้แก่ ประเพณีที่ประพฤติปฏิบัติกันอยู่ทั่วไปบางอย่างก็เป็นระเบียบบังคับให้คนในสังคมนั้นๆ ยึดถือปฏิบัติตามซึ่งมีทั้งที่เป็นระเบียบโดยตรง เช่น กฎหมาย กฎระเบียบข้อบังคับต่างๆที่ทุกคนต้องปฏิบัติตาม และส่วนที่ไม่มีความแน่นอนจะต้องปฏิบัติตามเสมอไป เช่น ประเพณีโกนจุก โกนผม ไฟ บวชนาค แต่งงาน การตายเป็นต้น แบ่งได้ดังนี้ประเพณีส่วนบุคคลหรือประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ได้แก่ การทำขวัญเด็กแรกเกิด โกนจุก บวชนาค แต่งงาน พิธีศพ ประเพณีต่างๆเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้อง

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตาย และประเพณีส่วนรวม ได้แก่ ประเพณีที่คนในสังคมนิยมทำร่วมกัน เช่น ประเพณีในเทศกาลต่างๆ วันนักขัตฤกษ์หรือวันสำคัญทางศาสนา ดังตัวอย่างการทำบุญสงกรานต์ เข้าพรรษา เป็นต้น และธรรมเนียมประเพณีได้แก่ประเพณีที่เกี่ยวกับการปฏิบัติระหว่างบุคคลต่อบุคคลที่สังคมยอมรับ ไม่มีระเบียบแบบแผนเหมือนขนบประเพณีและไม่มีถูกผิดเหมือนจารีตประเพณี มีคนเขาประพฤติปฏิบัติกันมาอย่างไรก็นิยมปฏิบัติอยู่อย่างนั้น หากมีการฝืนธรรมเนียมประเพณีก็ไม่ผิด ส่วนด้านการแต่งกาย คนไทยแต่งกายให้สอดคล้องกับสภาพดินฟ้าอากาศและลักษณะการงานที่ทำในแต่ละยุคแต่ละสมัยก็ได้ปรับปรุงเรื่อยมา ในด้านการกินอยู่ ธรรมเนียมการประกอบอาหารของคนไทยนั้นมีลักษณะเด่นในเรื่องความพิถีพิถันและประณีตบรรจงมาก ในด้านกิริยามารยาท เป็นสิ่งสำคัญซึ่งแสดงออกทางวัฒนธรรมบ่งบอกถึงความเป็นไทยและถือเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เช่น สังคมไทยถือระบบอาวุโส ผู้น้อยนับถือผู้ใหญ่หรือแม้กระทั่งการกราบการไหว้ ซึ่งเป็นวิธีการแสดงความเคารพของคนไทยเมื่อเวลาพบปะอำลาหรือให้สิ่งของแก่กันในขณะที่พบกันครั้งแรกของวันหรือแนะนำให้รู้จักกันจะกล่าวคำว่า “สวัสดี”ในการเดินก็เช่นกัน การนั่งมีการนั่งพับเพียบ นั่งคุกเข่า ใช้ในการฟังพระเทศน์ การนั่งต่อหน้าผู้ใหญ่เป็นต้น

5.5 วัฒนธรรมด้านสุนทรียะ วัฒนธรรมสาขาสุนทรียะเป็นวัฒนธรรมที่แสดงถึงความงามทางอารมณ์ ได้แก่ ทัศนศิลป์ เป็นผลงานสร้างสรรค์ด้านสุนทรีภาพที่รับรู้ด้วยประสาทตา คือผลงานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรมส่วนทางด้านศิลปะการแสดง เป็นงานสร้างสรรค์ด้านสุนทรีภาพที่ต้องแสดงออกหรือบรรเลง มี 3 ประเภทคือ นาฏศิลป์ แต่เดิมเป็นการระบำ รำฟ้อน ภายหลังมีการแสดงเป็นเรื่องราวจึงรวมละคร และโขนเข้าไว้ด้วยกัน ดนตรีเพลง และการละเล่นพื้นบ้าน

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485 ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรม ในทางปฏิบัติไว้ 4 ประเภท คือ

1. คติธรรม หมายถึง วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิต ส่วนใหญ่เป็นเรื่องจิตใจอันได้มาจากศาสนา

2. เนติธรรม หมายถึง วัฒนธรรมทางกฎหมาย รวมทั้งระเบียบประเพณีที่ยอมรับนับถือว่ามีความสำคัญพอๆ กับกฎหมาย

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

3. วัตถุธรรม หมายถึง วัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น เครื่องนุ่งห่ม บ้านเรือน ยารักษาโรค เครื่องมือ เครื่องใช้

4. สหธรรม หมายถึง วัฒนธรรมทางสังคม คือ คุณธรรมต่างๆที่ทำให้คนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยถ้อยทีถ้อยอาศัยกันแล้วยังรวมไปถึงระเบียบมารยาทที่จะติดต่อเกี่ยวข้องกับสังคมทุกชนิด เช่น การแสดงความเคารพ การแต่งกายในโอกาสต่างๆ

ประยุทธ สิทธิพันธ์ (ม.ป.ป.: 35) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ และ วัฒนธรรมทางจิตใจ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ ความคิด ความเชื่อถือ ความรู้สึกและความรู้ในการที่จะประกอบการงาน สร้างสิ่งที่ดีงามเป็นคุณประโยชน์แก่ตนและแก่คนอื่นด้วยโดยกำหนดสิ่งที่สร้างขึ้นให้มีราคาเป็นคุณค่าในสิ่งนั้น

2. วัฒนธรรมทางจิตใจ แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้ วัฒนธรรมทางการบ้านการเมือง มีจารีตประเพณี กฎหมาย และการปกครองอันเป็นระเบียบของสังคม วัฒนธรรมทางศาสนา มีเรื่องของปรมัตถ์ ศีลธรรมและพิธีรีตอง วัฒนธรรมทางภาษา และวรรณคดี มีระเบียบการพูด การใช้ภาษาและการใช้หนังสือ วัฒนธรรมทางศิลปะ มีประติมากรรม จิตรกรรม สถาปัตยกรรม ดุริยางค์ศิลปะ วรรณศิลป์ นาฏศิลปะ และจุลศิลปะหรือ มัณฑนศิลป์ และวัฒนธรรมทางระบบการศึกษาและความคิดเห็น

เสฐียร โกเศศ (2532: 34-53) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 5 หมวดใหญ่ๆด้วยกัน ดังนี้

1. วัฒนธรรมทางวัตถุธรรม วัฒนธรรมทางวัตถุ คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อความจำเป็นและความต้องการของสังคม เป็นเรื่องเกี่ยวกับการกินดีอยู่ดี ความต้องการในการดำรงชีวิตให้อยู่รอด เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย และอุปกรณ์ต่างๆในสังคมนั้น

2. วัฒนธรรมทางสหธรรม คือ วัฒนธรรมทางสังคม เมื่อมนุษย์มีวัฒนธรรมทางวัตถุอันจำเป็นแก่ชีวิตและร่างกาย ก็นับว่ามีความสุขกายตามควรแก่อัตภาพ แต่มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องการสวัสดิภาพทางสังคม ซึ่งหมายถึง ความต้องการอยู่เป็นปกติสุข ปราศจากการเบียดเบียน

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กดขี่ กล่าวคือต้องการความปลอดภัย ต้องการป้องกันคนอื่นรุกราน และต้องการมีฐานะและบทบาทของตนในหมู่คณะตามสิทธิและหน้าที่ที่ตนมีอยู่ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องสร้างวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นสถาบันขึ้น สถาบันทางสังคมอาจแบ่งได้เป็น 3 ประการ ได้แก่

2.1 การจัดระเบียบครอบครัวและการทำมาหากิน โดยยึดถือจารีตขนบธรรมเนียมประเพณีที่นิยมและประพฤติกันสืบมา ถ้าฝ่าฝืนถือว่าเป็นที่น่ารังเกียจและไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม โดยแบ่งวัฒนธรรมเกี่ยวกับประเพณีในครอบครัวออกได้เป็น 8 ข้อใหญ่ๆ ดังนี้คือประเพณีที่เกี่ยวกับเด็กและผู้ใหญ่ ประเพณีที่เกี่ยวกับเรื่องระหว่างเพศ ประเพณีที่เกี่ยวกับนับเครือญาติ ประเพณีที่เกี่ยวกับการทำมาหากิน ประเพณีที่เกี่ยวกับภูมิลำเนา ประเพณีที่เกี่ยวกับมรดกทรัพย์สิน ประเพณีที่ เกี่ยวกับเอกสิทธิ์ของบุคคลในครอบครัว ประเพณีที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของบุคคลในครอบครัว

2.2 การศึกษา วัฒนธรรมจะยั่งยืนและมีความเจริญงอกงามต้องอาศัยการถ่ายทอดและฝึกต่อของเยาวชนในสังคม ฉะนั้นวัฒนธรรมจึงอาศัยการศึกษาสิ่งสำคัญในการถ่ายทอดและสืบต่อวัฒนธรรม

2.3 โครงสร้างการเมืองและกฎหมาย ไม่ว่าสังคมใดมีความต้องการและความจำเป็นที่จะต้องปกครองกันตามรูปแบบที่กำหนดและมีกฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม เช่น จัดให้มีทหารตำรวจและเจ้าหน้าที่อื่นๆ เพื่อดูแลความสงบสุขเรียบร้อยของสังคม มีการกำหนดบทลงโทษสำหรับลงโทษผู้ที่กระทำความผิด มีศาลเพื่อตัดสินและพิจารณาความหนักเบาของความผิดที่ผู้คนกระทำ เป็นต้น นอกจากนี้ยังจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกทางสาธารณูปโภคและสิ่งอันเป็นบริการแก่ส่วนรวม เช่น ถนนหนทาง ไฟฟ้า น้ำประปา ฯลฯ

3. วัฒนธรรมทางจิตใจ คือวัฒนธรรมทางศาสนา เป็นความต้องการและความจำเป็นทางจิตใจของมนุษย์ มนุษย์ต้องมีศาสนาเป็นวัฒนธรรมทางความเชื่อ เพื่อบำรุงใจ นอกจากนั้นศาสนายังเป็นเครื่องบังคับใจไม่ให้ประพฤติชั่ว ซึ่งทางกฎหมายไม่มีทางจะบังคับลงโทษได้ แต่ข้อบังคับทางศาสนา หลักใหญ่ที่เกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนามีอยู่ 3 ประการ ดังนี้

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

3.1 หลักทางฝ่ายปรมัตถ์ คือ เกี่ยวกับความจริงอันเป็นที่สุด ทางพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของพระอภิธรรมปิฎก

3.2 หลักทางฝ่ายศีลธรรม เป็นหลักธรรมเกี่ยวกับบุญบาป

3.3 หลักแสดงลัทธิพิธีที่กระทำ ตามความเห็นหรือตามคำสั่งสอนในความเชื่อถือนั้นๆ

4. วัฒนธรรมทางสุนทรียะภาพ คือ ความจำเป็นและความต้องการทางสุนทรียภาพ จะเห็นได้ว่าศิลปะ เป็นเรื่องเกี่ยวกับสุนทรียภาพ คือ ความงามไพเราะ เช่น เมื่อมนุษย์เวลาว่างจากการงานก็พยายามหาทางผ่อนคลายทางอารมณ์ เพื่อให้จิตใจเกิดความร่าเริงและความกระชุ่มกระชวย จึงได้สร้างสิ่งอันเป็นบ่อเกิดความงดงามและไพเราะขึ้น เรียกว่า ศิลปะ วิชาว่าด้วยเรื่องนี้เรียกว่า สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics)

5. วัฒนธรรมทางภาษ วัฒนธรรมทางภาษา ความต้องการและความจำเป็นทางภาษา อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมจะยืนยงและมีความเจริญงอกงามได้ก็อยู่ที่มนุษย์มีภาษา ถ้าขาดภาษาวัฒนธรรมก็หมดสภาพความก้าวหน้า เพราะการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่กันในสังคม จะทำกันได้ส่วนใหญ่ก็อยู่ที่ภาษา สำหรับสื่อสารความรู้และความรู้สึกให้แก่กันได้ ความรู้เกี่ยวกับเรื่องภาษาได้แก่ วิชาภาษาศาสตร์ (Linguistics)

รัชนีกร เศรษโฐ (2532: 122- 161) ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมไว้ 6 ประเภท ดังนี้

1. วัฒนธรรมเกี่ยวกับการสื่อความหมาย คือ ภาษาหมายรวมไปถึงการกระทำใดก็ตามที่ทำไปแล้วเกิดความเข้าใจกันตรงตามความต้องการ ภาษาไทยเป็นวัฒนธรรมแขนงหนึ่ง เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ประการ คือ ภาษาพูด อักษรและตัวเลข

2. วัฒนธรรมอาหาร คือ อาหารไทยคนไทยบริโภคข้าวและกับข้าววันละ 3 มื้อ ในภาคเหนือและภาคอีสานนิยมบริโภคข้าวเหนียว ส่วนคนภาคอื่นๆนิยมบริโภคข้าวเจ้า

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

3. วัฒนธรรมการแต่งกาย การแต่งกายที่แตกต่างกันไปตามสภาพภูมิอากาศหรือภูมิประเทศหรือการรับเอาวัฒนธรรมการแต่งกายจากท้องถิ่นใกล้เคียง

4. วัฒนธรรมการพักผ่อนหย่อนใจของคนไทย ในสังคมไทยจะแยกออกเป็น 2 ประเด็น คือการพักผ่อนหย่อนใจของคนในเมืองและของคนในชนบท ซึ่งมีความแตกต่างกันไปบ้างตามสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ซึ่งของคนในเมืองจะมีการพักผ่อนหย่อนใจในบ้านทำได้โดยการชมโทรทัศน์ เล่นหมากรุก ส่วนการพักผ่อนหย่อนใจเวลาอยู่นอกบ้านทำได้โดยการไปดูภาพยนตร์หรือเลือกดูสินค้าตามศูนย์การค้าต่างๆหรืออาจไปพักผ่อนตาสวนสาธารณะ ในส่วนของคนที่อาศัยอยู่ในชนบทการพักผ่อนหย่อนใจจะเป็นกิจกรรมที่ทำระหว่างสมาชิกในครอบครัวด้วยกันหรือกับเพื่อนบ้าน เช่นการละเล่นต่างๆที่ไม่สลับซับซ้อนเล่นได้ง่ายและใช้อุปกรณ์ที่ไม่ยุ่งยากซึ่งมักเป็นไปตามประเพณีนิยมของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีการพนันชนไก่ กัดปลาหรือการไปร่วมกิจกรรมกับวัด

5. วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการแสวงหาความสุขทางจิตใจและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิตคือโหราศาสตร์และไสยศาสตร์

6. วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับประเพณีที่สำคัญของไทย ประเพณี หมายถึง ความประพฤติที่สืบต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในสังคมแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือจารีตประเพณีซึ่งเกี่ยวข้องกับระเบียบแบบแผนที่วางไว้อย่างชัดแจ้งว่ามีขั้นตอนการปฏิบัติเช่นไร และธรรมเนียมประเพณีซึ่งหมายถึงประเพณีที่ปฏิบัติกันอยู่ในชีวิตประจำวัน หากฝ่าฝืนก็ไม่เป็นเรื่องผิด

อานนท์ อาภาภิรม (2525: 94-95) ได้จำแนกวัฒนธรรมออกเป็น 2 สาขา ดังนี้คือ

1. วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับวัตถุ (Material culture) ได้แก่ วัตถุอันเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นของมนุษย์ เช่น ถ้วย จาน ชาม ช้อน ส้อม ตึกรามบ้านช่อง และถนนหนทาง ตลอดจนผลงานในทางศิลปกรรมของมนุษย์ เช่น ภาพวาด รูปปั้น เป็นต้น

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2. วัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ (Non- material culture) ได้แก่แบบแผนแห่งพฤติกรรม ความคิด ความเชื่อ ภาษา ศีลธรรม ปรัชญา และกฎหมาย เป็นต้น

ภารดี มหาขันธ์ (2544: 2) ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material culture) ได้แก่ แบบหรือสิ่งประดิษฐ์โดยมีวัตถุเป็นหลัก เช่น แบบแผนการประกอบอาชีพ แบบแผนการประกอบพิธีกรรม เครื่องมือ เครื่องใช้

2. วัฒนธรรมทางจิตใจ หรือวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non- material culture) หมายถึงแบบอย่างการปฏิบัติ หรือแนวทางแห่งความคิด ความเชื่ออุดมการณ์ ศีลธรรม จรรยา ธรรมเนียม ประเพณี ปรัชญา กฎหมาย พิธีการต่างๆ เป็นต้น

สรุปแล้วจากข้อมูลข้างต้น วัฒนธรรมสามารถแบ่งออกได้เป็นหลายประเภทด้วยกันดังนี้ คือวัฒนธรรมด้านภาษาและวรรณคดี วัฒนธรรมด้านวัตถุ วัฒนธรรมด้านจิตใจ วัฒนธรรมด้านจารีต หรือขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมด้านสุนทรียะ

เอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาในละครโทรทัศน์

1. ความสำคัญของภาษาไทยในด้านการสืบทอดวัฒนธรรมไทย

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญของภาษาไทยในด้านการสืบทอดวัฒนธรรมไทยมีผู้กล่าวถึงความสำคัญของภาษาไทยในด้านการสืบทอดวัฒนธรรมไทยไว้ ดังนี้

ประภาศรี สีหอำไพ (2550: 30-31) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภาษาไทยในด้านการสืบทอดวัฒนธรรมไทยเอาไว้ว่า การสืบทอดวัฒนธรรมไทยให้ดำรงไว้เป็นมรดกไทยสืบต่อไป จำเป็นที่จะพิจารณาถึงพัฒนาการของวัฒนธรรมด้วย เพราะวัฒนธรรมของสังคมทั่วไปแผ่ขยายได้ และสามารถถ่ายทอดจากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง พัฒนาการของวัฒนธรรมมี 3 ประการ คือ

1. การสะสมวัฒนธรรม มนุษย์เกิดในวัฒนธรรม อยู่ในวัฒนธรรมและสะสมวัฒนธรรมจากสิ่งแวดล้อมโดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการบอกเล่าและบันทึกวัฒนธรรมไว้

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2. การปรับปรุงวัฒนธรรม วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการดำเนินชีวิตตามยุคสมัย โดยการเลือกสรรสิ่งที่ดี แก้ไขปรับปรุงสิ่งที่ไม่เหมาะสมและเสริมสร้างสิ่งใหม่บนรากฐานสิ่งเก่าเพื่อรักษาเสถียรภาพและบุคลิกลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์ ของสังคมไว้ การปรับปรุงดังนี้จึงจะสามารถขจัดความสับสนขัดแย้งทางวัฒนธรรมผสมผสานให้ดีขึ้นโดยไม่ละทิ้งวัฒนธรรมเดิม

3. การสืบทอดวัฒนธรรม คือการถ่ายทอดความเจริญงอกงามอย่างต่อเนื่องกัน โดยใช้ภาษาซึ่งถือเป็นหัวใจของวัฒนธรรมเพราะเป็นเครื่องมือในการสะสมปรับปรุงและสืบทอดวัฒนธรรมไว้เป็นสมบัติอันล้ำค่าของชาติ

รัชนีกร เศรษโฐ (2532: 122-123) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภาษาไทยในด้านการสืบทอดวัฒนธรรมไทยเอาไว้ว่า ภาษามาจากคำสันสกฤต “ ภาษ” แปลว่าคำพูด ถ้อยคำที่พูดจากัน ภาษาหมายรวมไปถึงการกระทำใดๆก็ตามที่ทำไปแล้วเกิดความเข้าใจตรงตามความต้องการ ดังนั้นการทำท่าทางใบ้ให้เข้าใจได้ก็นับเป็นภาษาด้วย ภาษาไทยเป็นวัฒนธรรมแขนงหนึ่งซึ่งสืบทอดมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบันนี้ เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญประการหนึ่งของสังคมไทยซึ่งแสดงถึงอดีตและปัจจุบันของชาติไทยที่น่าภูมิใจ

ภาษาไทยมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการสืบทอดวัฒนธรรมไทยเนื่องจากพัฒนาการของวัฒนธรรมไทยนั้นประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ สะสม ปรับปรุงและสืบทอด โดยทั้ง 3 ประการจะต้องอาศัย ภาษาไทยในการสืบทอด ในการที่จะให้วัฒนธรรมไทยดำรงคงอยู่ไว้จำเป็นต้องใช้ภาษาในการบันทึก และเมื่อยุคสมัยมีการเปลี่ยนแปลงไปก็จำเป็นต้องปรับปรุงโดยใช้ภาษาเป็นตัวช่วยในการบันทึกวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงลงไปให้มีความถูกต้องและเหมาะสมกับยุคสมัยนั้นๆ จากนั้นจึงเป็นการสืบทอดโดยที่คนรุ่นต่อๆมาสามารถศึกษาวัฒนธรรมที่ได้มาจากการสะสมและปรับปรุงมาเป็นอย่างดีแล้วจากบรรพบุรุษโดยการศึกษาจากภาษาที่ได้บันทึกเอาไว้

2. ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมไทยกับภาษาไทย

จำนงค์ ทองประเสริฐ (2539: 43) ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ว่า

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เนื่องจากภาษาเป็นเครื่องมือของการสื่อสาร ก่อให้เกิดความเข้าใจความหมายตรงกัน เป็นสื่อกลางในการสืบทอด และเป็นหลักฐานของวัฒนธรรม ทำให้สามารถศึกษาถ่ายทอดนำมาอนุรักษ์และสร้างสรรค์วัฒนธรรม เป็นมรดกทางสังคมสืบต่อกันมา ดังนั้นวัฒนธรรมไทยกับภาษาไทยจึงมีความสัมพันธ์กัน 4 ประเภท ดังนี้

1. ภาษาไทยเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย เพราะฉะนั้นภาษาไทยจึงมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมไทยสาขาอื่นๆในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเดียวกัน แบ่งออกได้ 4 ประเภท คือ

1.1 ภาษาไทยเป็นสิ่งที่บรรพชนคนไทยสร้างขึ้นเพื่อนใช้แทนวัตถุ แทนความคิด แทนอารมณ์ ความรู้สึกทั้งมวลในระบบวัฒนธรรมไทย ยิ่งเรามีวัฒนธรรมทางวัตถุและมีความคิดเพิ่มมากขึ้นเท่าไร เราก็ต้องสร้างถ้อยคำ กำหนดถ้อยคำ เพื่อใช้แทนวัตถุแทนความคิดมากขึ้นเท่านั้น เช่นคำที่ใช้แทนวัตถุใหม่ๆที่เราเพิ่งสร้างขึ้นกำหนดขึ้นใช้ไม่นานมานี้ ได้แก่ แก๊สชีวภาพ ยานอวกาศ ชุดแบบพระราชทาน ฯลฯ หรือคำที่ใช้แทนความคิดใหม่ๆ ได้แก่ คำว่าหน่วยกิต ช่องว่างระหว่างวัยและ มโนทัศน์ เป็นต้น

1.2 ภาษาไทยเป็นมรดกที่ตกทอดมากจากบรรพบุรุษ ถ้อยคำต่างๆในภาษาได้ถ่ายทอดสร้างสมมาเรื่อยๆทุกๆช่วงอายุคน ถ้อยคำที่ใช้กันอยู่ในสมัยปัจจุบันมีเป็นจำนวนมากที่ตกทอดมาจากสมัยกรุงสุโขทัย เช่น คำในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง ที่ว่า “ในน้ำมีปลาในนามีข้าว” เป็นต้น

1.3 ภาษาไทยมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงมาตลอด กล่าวคือ มีคำจำนวนมากที่เราเลิกใช้และตายไปจากภาษา เช่น ตัวเป็น (หมายถึงสัตว์) ตัวตาย (หมายถึงศพ) ผีฟ้า (หมายถึงเทวดา) ไก่ได หรือกะได (หมายถึงเคย) กระชง (หมายถึงชะงัก,งง) น้ำกัดหรือน้ำก้อน (หมายถึงน้ำแข็ง) อำแดง (หมายถึงคำเรียกผู้หญิงเช่นเดียวกับคำว่านาง) เป็นต้น อย่างไรก็ตามจะเห็นว่ามีคำจำนวนมากที่เกิดขึ้นมาใหม่ใช้แทนสิ่งใหม่ๆในวัฒนธรรม ดังได้ยกตัวอย่างแล้ว นอกจากนี้ยังมีคำจำนวนหนึ่งเพิ่มขึ้น สำหรับใช้ให้เกิดความสละสลวย แม้จะมีคำซึ่งหมายถึงสิ่งนั้นอยู่แล้วแต่เราก็สร้างคำใหม่ให้มีความหมายตรงกับคำที่มีอยู่ เพื่อให้เพียงพอต่อการนำไปใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแต่งวรรณคดี เช่น คำเรียก “หญิงอันเป็นที่รัก” มีคำว่ากัลยา กัญญา กานดา กลอยใจ โฉมยง เป็นต้น หรือคำที่ใช้เป็นคำที่เปรียบเทียบในความหมายว่า “เหมือน” เช่นคำว่า ดังเฉก ประดุจ อุปมา เป็นต้น

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

1.4 ภาษาไทยมีระดับความแตกต่างกันภายในกลุ่มย่อย กลุ่มต่างๆ เช่นเดียวกันวัฒนธรรม เช่น กลุ่มย่อยตามท้องถิ่น ได้แก่ ภาษาสุพรรณ ภาษาระยอง ภาษากรุงเทพฯ ฯลฯ กลุ่มย่อยตามอาชีพ ได้แก่ภาษากลุ่มทหาร กลุ่มแพทย์ กลุ่มนักการเมือง ฯลฯ ระดับความแตกต่างของภาษาเช่นนี้เรียกว่าอนุภาษา แต่ถึงอย่างไร อนุภาษาเหล่านี้ต่างก็เป็นภาษาไทยที่สามารถใช้สื่อสารความหมายกีบคนไทยได้ทุกคน

2. ภาษาไทยเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการบันทึกและถ่ายทอดวัฒนธรรมไทย ถ้าปราศจากภาษาเสียแล้วคนเราไม่อาจจะมีวัฒนธรรมได้ ฉะนั้น จึงมีผู้กล่าวว่าภาษาเป็นหัวใจของวัฒนธรรม

3. ภาษาไทยเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมไทย โดยอาศัยภาษาไทยเป็นเครื่องมือเราสามารถมองเห็นและเข้าใจวัฒนธรรมไทย ไม่ว่าในอดีตหรือสมัยปัจจุบัน ภาษาไทยจะสะท้อนให้เห็นความเป็นอยู่ ความเชื่อ ทัศนคติ ความคิด ค่านิยม สภาพทางสังคมของคนไทย ได้อย่างกระจ่างชัด ตัวอย่างเช่น สำนวนที่คนไทยนิยมพูดกัน เมื่อเกิดปัญหาว่า “ช่างเหอะ ไม่เป็นไร” ลักษณะการพูดเช่นนี้สะท้อนให้เห็นความคิดความเชื่อ และค่านิยมได้ดีว่าเป็นอย่างไร หรือการที่คนไทยนิยมใช้สรรพนามแทนบุคคลที่พูดด้วยและเป็นอาวุโสกว่าว่า “พี่” “ลุง” “น้า” ซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกวงศาคณาญาตินั้น

4. ภาษาไทยสัมพันธ์กับวัฒนธรรมไทยในแง่ที่ว่าการใช้ภาษาในสังคมไทยนั้นขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม ลักษณะประการนี้เราเรียกว่าวัฒนธรรมในการใช้ภาษา ซึ่งหมายถึงการใช้ภาษาให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของสังคมนั่นเอง

ภริตพร อุปนันต์ (2553) ได้กล่าวเกี่ยวกับความสัมพันธ์ไว้ว่า

ภาษาของชนชาติจะสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของชนชาตินั้น ดังนี้

1. ภาษาไทยสะท้อนให้เห็นว่าวัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมที่นิยมความประณีต ละเมียดละไมในการใช้ภาษา ไม่เพียงใช้คำให้ตรงกับความหมายแล้วแต่ยังใช้ให้ ถูกต้องตามฐานะของบุคคลและเหมาะสมกับความสนิทสนมระหว่างบุคคลกาลเทศะ เนื้อหาและสื่อซึ่งก็คือการใช้คำราชาศัพท์และระดับภาษาให้เหมาะสมด้วย

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2. ภาษาไทยสะท้อนให้เห็นว่าวัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมประสมประสานเห็นได้จากการที่ การที่ภาษาไทยได้ยืมคำจากภาษาอื่นๆ มารวมกับภาษาไทยเรา เราสามารถใช้คำเหล่านี้ได้กลมกลืนกันและเหมาะสม

3. ภาษาไทยสะท้อนให้เห็นว่าวัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมที่เจริญด้านศิลปวัฒนธรรม แสดงความเจริญทางด้านศิลปวัฒนธรรมซึ่งทัดเทียมชาติตะวันตก

4. ภาษาไทยสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอน นิยมใช้คำคล้องจอง เห็นได้จากการตั้งชื่อต่างๆ เช่น ชื่อหนังสือสัมผัสคล้องจองกัน เช่น วานิตินิกร ไวพจน์พิธาน พิศาลการันต์ อนันตวิภาค ถ้อยคำสำนวนในภาษาไทยก็นิยมผูกให้คล้องจองกัน คำประพันธ์ทุกประเภทของไทยมีบังคับสัมผัสคล้องจองแม้คำประพันธ์นั้นจะมาจากภาษาอื่นซึ่งไม่บังคับก็ตาม เช่น คำประพันธ์ประเภทฉันท์ เมื่อรับมาแล้วจึงเพิ่มเสียงสัมผัสให้เข้ากับลักษณะคำประพันธ์ของไทย

โดยสรุปแล้วภาษาไทยมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับวัฒนธรรมไทย เพราะภาษาไทยเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย เป็นสิ่งที่ใช้แทนอารมณ์ ความรู้สึก นึกคิด ใช้แทนวัตถุสิ่งของ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นมรดกตกทอดกันมา มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ภาษาไทยยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการบันทึกและถ่ายทอดวัฒนธรรมไทย และภาษาไทยเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมไทย โดยอาศัยภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอด

3. ความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย

จากการศึกษาเอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) ความหมายของคำว่า “ศัพท์”

2) คำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

1. ความหมายของคำว่า “ศัพท์”

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 1095) ได้ให้ความหมายของ “ศัพท์” ไว้ว่า หมายถึง (ถ้าเป็นคำที่มาจากคำสันสกฤต ใช้ ศพฺท ถ้าเป็นคำที่มาจากคำบาลี ชี สทฺท แปลว่าเสียง,คำ) น.มีความหมายว่าเสียง เช่น โทรศัพท์, คำ เช่น ศัพท์บัญญัติ; คำยากที่ต้องแปล, ศัพท์แสงก็ว่า; เรื่องเช่น ฟังไม่ได้ศัพท์ จับไปกระเดียด

รากศัพท์ของคำว่า “ศัพท์” อาจประกอบด้วยหน่วยคำเดียว หรือหลายหน่วยคำก็ได้ เช่น ประกอบด้วย ธาตุ + ปัจจัย หรือ ธาตุ + ปัจจัย + ปัจจัย หรือ นามศัพท์ + ปัจจัย

นอกจากนี้ศัพท์ยังปรากฏเป็นอิสระในประโยคไม่ได้ ต่อเมื่อแจกวิภัตติ์แล้วจึงจะเป็นอิสระได้ โดยปกติคำนิยามของ ศัพท์ (Stem) คือธาตุที่ลงปัจจัยแล้วแต่ยังไม่ได้แจกวิภัตติ์แบ่งเป็น 2 ชนิด คือ ถ้าลงปัจจัยสำหรับนำไปแจกเป็นกริยา เรียกว่ากริยา (Verbal stem) ถ้าลงปัจจัยที่ทำกริยาเป็นนาม (Noun) หรือคุณนาม (Adjective) เรียกว่านามศัพท์

เปลื้อง ณ นคร (2527: 183) ได้ให้ความหายของ “ศัพท์” ไว้ว่า หมายถึง เสียง, คำยาก, เรื่อง

มาลัย สืบภา (2550) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คือคำหรือประโยคที่บอกความหมายของสิ่งนั้นๆ อาจจะเป็นคำของภาษาต่างๆที่อยู่ในโลก ซึ่งแตกต่างกัน อ่านไม่เหมือนกัน แต่ความหมายจะเหมือนกัน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าความหมายของคำว่า “ศัพท์” หมายถึง เสียง ลักษณะของศัพท์นับเป็นคำ ซึ่งแต่ละหน่วยคำอาจจะมีรูปแปรหรือไม่ก็ได้ กล่าวคือ อาจมีการประสมคำเพื่อทำให้เกิดความหมายหรือความหมายใหม่หรืออาจเป็นคำโดดโดยที่ไม่ต้องมีการประสมคำแต่สามารถมีความหมายได้ในตัวเอง

2. คำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ความหมายของคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย 8 ประเภท คือ คำศัพท์ประเพณีไทย คำศัพท์มารยาทไทย คำศัพท์ศิลปกรรมไทย คำศัพท์สถาปัตยกรรมไทย คำศัพท์จิตรกรรมไทย คำศัพท์ประติมากรรมไทย คำศัพท์สังคีตหรือดนตรีไทย และคำศัพท์นาฏศิลป์ไทย (ประภาศรี สีหอำไพ 2550: 233)

2.1 คำศัพท์เกี่ยวกับด้านประเพณีไทย คือ คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับระเบียบแบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมในสถานการณ์ต่างๆที่สังคมไทยยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ถ้าฝ่าฝืนจะถูกตำหนิจากสังคม มักมีพิธีกรรมทางศาสนาสัมพันธ์อยู่ด้วย ซึ่งประกอบด้วยประเภทใหญ่ 3 ประเภท คือ 1. ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ประเพณีการเกิด การบวช การทำศพ การแต่งงาน การตอบแทนบุญคุณบุพการี การขอโทษขอขมาเมื่อได้ล่วงเกินผู้อื่น การทำนายดวงชะตา การคำนวณเวลา การดูฤกษ์ 2. ประเพณีและพระราชพิธีในเทศกาลต่างๆ 3.ประเพณีเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คนไทยโดยส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน ประเพณีไทยจึงมีกิจกรรมทางศาสนาเป็นหลักสำคัญ วัดเป็นศูนย์รวมกิจกรรม ทำให้วัฒนธรรมคงอยู่ได้

2.2 คำศัพท์เกี่ยวกับด้านมารยาทไทย คือ คำศัพท์ที่เกี่ยวกับมารยาท ประกอบด้วยประเภทใหญ่ๆ 2 ประเภท คือ 1.มารยาทที่แสดงถึงกิริยาวาจาที่ถือว่าเรียบร้อยเป็น “ผู้ดี” คนไทยมีกิริยาวาจาสุภาพเรียบร้อยอ่อนโยน รวมไปถึงอิริยาบถของคนไทยก็มีความสุภาพ ทั้งการนั่ง นอน ยืน เดิน หมอบคลาน และการแสดงความเคารพ มีอาการสำรวมตามฐานะของผู้อาวุโสสูงกว่า เช่น การนั่งพับเพียบ การนั่งเก้าอี้ การหมอบ การคลาน การไหว้ การกราบ นอกจากนี้คนไทยไม่แข็งกระด้าง ไม่ตีเสมอผู้ใหญ่ ไม่หัวเราะไม่ตะโกนเสียงดัง ไม่ใช้กิริยาอันข้ามกายบุคคล ไม่ล่วงเกินแตะต้องผู้อื่น ไม่เสียดสีกระทั่งบุคคล ไม่เสือกไสผลักโยนของให้ผู้อื่น ไม่เอ็ดอึงเมื่อผู้อื่นทำกิจ ไม่ผ่านหน้าบังตาผู้อื่นเมื่อเขาดูสิ่งใดอยู่ ไม่พูดสอดผู้อื่น ไม่ใช้วาจาหยาบคาย 2.มารยาทในแต่งกายด้วยเสื้อผ้าทรงผมที่เหมาะแก่สมัยนิยมทั้งอดีตและปัจจุบัน ถูกต้องตามกาลเทศะและโอกาส

2.3 คำศัพท์เกี่ยวกับด้านศิลปกรรมไทย คือคำศัพท์ที่เกี่ยวกับศิลปะสิ่งที่ผลิตสร้างขึ้น เป็นศิลปะเป็นผลงานที่มนุษย์สร้างสรรค์กลั่นกรองขึ้นจากความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ สนองความต้องการทางด้านจิตใจ มีสุนทรียภาพและประโยชน์ใช้สอยจนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมผลงานที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นจากสติปัญญา ใช้ฝีมือหรือศิลปะ ความรู้ ความชำนาญประกอบขึ้นมาเพื่อจรรโลงใจและก่อให้เกิดความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2.4 คำศัพท์เกี่ยวกับด้านสถาปัตยกรรมไทย คือคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัยของคนไทยส่วนประ กอบต่างๆที่เป็นส่วนของที่อยู่อาศัย รวมถึงคำศัพท์ศาสนาสถาน

2.5 คำศัพท์เกี่ยวกับด้านจิตรกรรมไทย คือคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะเกี่ยวกับภาพเขียน รวมทั้งจิตรกรรมฝาผนัง

2.6 คำศัพท์เกี่ยวกับด้านประติมากรรมไทย คือคำศัพท์ที่เกี่ยวกับการแกะสลัก ปั้น หล่อ ในรูปสามมิติ

2.7 คำศัพท์เกี่ยวกับด้านสังคีตหรือดนตรีไทย คือคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการร้อง รำ ทำเพลงและดนตรีไทย

2.8 คำศัพท์เกี่ยวกับด้านนาฏศิลป์ไทย คือคำศัพท์ที่แสดงถึงการแสดงบทฟ้อนรำและการแสดงเรื่องเพื่อความบันเทิงสนุกสนานในแบบท่ารำเนื้อเรื่อง รวมทั้งดนตรีที่ประกอบการแสดงที่ทำให้เพิ่มความสนุกสนานยิ่งขึ้น นาฏศิลป์ไทยเริ่มต้นด้วยระบำ เป็นศิลปะการรำและเพลงพื้นบ้าน มีวัฒนาการเป็นละครและท่ารำอื่นๆรวมไปถึงโขนซึ่งเป็นการเล่นอย่างหนึ่งที่คล้ายละครรำ แต่เล่นเฉพาะในเรื่องรามเกียรติ์

ความหมายของคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย 5 ประเภท คือ หมวด ความเชื่อ หมวดภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น หมวดสถาปัตยกรรม หมวดประเพณีและพิธีกรรมไทย และหมวดวัฒนธรรมชนเผ่า (จริยา จำนงวัย, วนัทวิรา ฉันทะจำรัสศิลป์ และวรัญญา ไชยโชติ 2553) คำศัพท์วัฒนธรรมไทย หมายถึงคำศัพท์ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีไทย ซึ่งลักษณะคำต่างๆ นี้จะแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค ทำให้เห็นถึงวัฒนธรรมทางภาษาของแต่ละท้องถิ่นที่สื่อสารกัน และเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องด้วย ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 หมวด ดังนี้

1. หมวดความเชื่อ เช่นความเชื่อเรื่องผี ศัพท์ประเภทนี้ได้แก่ผีด้ำหรือผีบรรพบุรุษ หมายถึง ผีที่ชาวอีสานให้ความเชื่อถือและยึดเป็นที่พึ่งทางใจ เพราะเชื่อว่าผีด้ำคือผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และจะให้ความคุ้มครองป้องกันอันตราย มีอำนาจในการให้คุณโทษแก่ตัวบุคคลได้ ลางสังหรณ์ หมายถึง ปรากฏการณ์ร้าย

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2. หมวดภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น เช่น กลอนสวด หมายถึง คำร้อยกรองกาพย์ 3 ชนิด กาพย์ยานี กาพย์ฉบัง กาพย์สุรางคนางค์ ไม่ใช่กลอนแต่งขึ้นเพื่อใช้อ่านทำนองเสนาะเล่าเรื่องต่างๆ ตามบ้านและชุมชน เรียกว่าสวดหนังสือ โคลงสาร หมายถึง เป็นการแต่งขับร้องชนิดหนึ่งของลาว และภาคอีสานของไทย การแต่งโคลงสารได้รับความนิยมมากเพราะใช้ในการขับลำ (ขับร้อง) ของหมอลำ

3. หมวดสถาปัตยกรรม เช่น ขื่อ หมายถึง ส่วนของไม้เครื่องบน (ไม้โครงหลังคา) พาดระหว่างหัวเสาตามด้านขวางของห้องหรือตามแนวที่ใช้วางโครงจั่ว ทำหน้าที่ยึดเสาคู่ให้แน่น ชายคา หมายถึง ส่วนของหลังคาด้านต่ำสุดตามความยาวของตัวอาคารยื่นพ้นจากฝาหรือผนังของอาคาร เพื่อกันน้ำฝนหรือแดดไม่ให้เข้าไปภายในอาคาร มีเชิงชายเป็นแผ่นไม้ปิดที่ชายคายาวตลอดแนวของหลังคาใต้กระเบื้องตัวล่างสุด ถ้าเป็นเรือนไทยภาคกลางเรียง เชิงกลอน

4. หมวดประเพณีและพิธีกรรม เช่น ขึ้นครู หมายถึง พิธีมอบตัวเป็นศิษย์ หลังจากตกลงจะเรียนวิชาความรู้ใดๆ แล้ว ศิษย์จะต้องขึ้นครูเสียก่อนเพื่อเป็นการยอมรับเอาแนวทางของสำนักวิชานั้นๆ มาปฏิบัติ กินดอง หมายถึง พิธีงานมงคลแต่งงาน งานสมรส มงคลสมรส

5. หมวดวัฒนธรรมชนเผ่า เช่น เขมรป่าดง เป็นถิ่นฐานอยู่ในท้องที่จังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ รวมไปถึงนครราชสีมาบางพื้นที่ มีภาษาพูดและอักษรเป็นของตนเอง ภาษาเขมรป่าดงเหมือนภาษาเขมรในกัมพูชา แต่เสียงเพี้ยนกันอยู่บ้าง มีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมเป็นของตนเอง เขมรป่าดงแต่เดิมนับถือพุทธศาสนานิกายมหายาน ผสมกับศาสนาพราหมณ์ และเทวนิยมดั้งเดิม

สรุปคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยสามารถแบ่งออกได้เป็น 8 ประเภท ดังนี้ คือคำศัพท์ประเพณีไทย คำศัพท์มารยาทไทย คำศัพท์ศิลปกรรมไทย คำศัพท์สถาปัตยกรรมไทย คำศัพท์จิตรกรรมไทย คำศัพท์ประติมากรรมไทย คำศัพท์สังคีตหรือดนตรีไทย และคำศัพท์นาฏศิลป์ไทย

4. ความรู้เกี่ยวกับสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย

จากการศึกษาเอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับความรู้เกี่ยวกับสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทสรุปได้ดังนี้

1) ความหมายของคำว่า “สำนวน”

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2) การเกิดและที่มาของสำนวน

3) ประเภทของสำนวน

1) ความหมายของคำว่า “สำนวน”

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 1187) ได้ให้ความหมายของคำว่าสำนวน ไว้ดังต่อไปนี้

สำนวน หมายถึง ถ้อยคำที่เรียบเรียง,โวหาร,บางทีก็ใช้ว่าสำนวน หมายถึง คดี เช่น ปิดสำนวน หรือ หมายถึงถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมาช้านานแล้วมีความหมายไม่ตรงตามตัวหรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ เช่น สอนจระเข้ให้ว่ายน้ำ หรือหมายถึง ถ้อยคำที่แสดงออกมาเป็นพิเศษ เฉพาะภาษาหนึ่งๆ เช่นสำนวนฝรั่ง หรือหมายถึงชั้นเชิงหรือท่วงทำนองในการแต่งหนังสือหรือพูด เช่นสำนวนไม้เมืองเดิม สำนวนยาขอบ นอกจากนี้ยังหมายถึง ลักษณะนามใช้เรียกข้อความหรือบทประพันธ์รายหนึ่งๆเช่นอิเหนามีหลายสำนวน บทความ 2 สำนวน

ดวงใจ ไทยอุบุญ (2550: 224) ได้กล่าวถึงสำนวนไว้ว่า หมายถึง การใช้ถ้อยคำในเชิงเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นภาพสมจริงตามต้องการ เช่นชนเหมือนลิงส่งราวกับหงส์ กินจุเหมือนชูชก

ไขสิริ ปราโมช ณ อยุธยา (2540:164) ได้กล่าวเกี่ยวกับสำนวนวัฒนธรรมประเพณีไว้ว่า หมายถึง สำนวนที่มีความหมายในเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ เช่น ความเชื่อทางศาสนาและไสยศาสตร์และประเพณีในการปกครองตน

สรุป สำนวนหมายถึง ถ้อยคำที่เรียบเรียง หรือ หมายถึงถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมาช้านานแล้วมีความหมายไม่ตรงตามตัวหรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ ใช้ถ้อยคำในเชิงเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นภาพสมจริงตามต้องการ

2) การเกิดและที่มาของสำนวน

การเกิดและที่มาของสำนวนมีหลายลักษณะ วรวรรณ คงมานุสรณ์ (2548: 11) กล่าวถึงการเกิดสำนวนว่ามีการเกิดและที่มา 2 ชนิด สรุปได้ดังนี้

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในท้องถิ่น พฤติกรรมของสัตว์ต่างๆ ลักษณะทางกายภาพของมนุษย์

2.2 สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 6 ชนิด ดังนี้

2.2.1 สภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน

2.2.2 ศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

2.2.3 เหตุการณ์ในนิทาน ตำนาน วรรณคดีหรือประวัติศาสตร์

2.2.4 ประเพณีต่างๆในสังคม

2.2.5 วัตถุสิ่งของต่างๆที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

2.2.6 การละเล่นพื้นบ้านต่างๆ

3) ประเภทของสำนวน

วาสนา เกตุภาค (2530:19-20) ได้กล่าวไว้ว่า ความหมายของสำนวนที่สรุปได้ว่า สำนวน หมายถึง ถ้อยคำที่เรียบเรียงเป็นข้อความ หรือคำพูดที่เป็นชั้นเชิง ไม่ตรงตามรูปภาษา แต่มีความหมายเป็นอย่างอื่นที่ต้องอาศัยการตีความ ดังนั้น ผู้ใช้สำนวนจึงจำเป็นต้องรู้ความหมายของสำนวนที่จะใช้อย่างถูกต้องและใช้ให้เข้ากับเรื่องที่กำลังกล่าวถึง เพื่อขยายความให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยจำแนกสำนวนออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. การใช้สำนวนเก่าที่ใช้กันมานานแล้ว โดยถือเป็นคำรวมที่ใช้เรียกคำประเภท สุภาษิต คำพังเพย คำคม ตลอดจนวลีสำเร็จรูปต่างๆที่ใช้แพร่หลายแล้ว เช่น รักดีหามจั่ว รักชั่วหามเสา, นายว่าขี้ข้าพลอย,เรือล่มเมื่อจอด ตาบอดเมื่อแก่

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2. การใช้สำนวนใหม่ ที่ผู้พูดหรือผู้เขียนแต่ละคนคิดเรียบเรียงขึ้นใหม่ ซึ่งบางสำนวนก็ใช้ภาษาผิดไวยากรณ์ บางท่านเรียกสำนวนประเภทนี้ว่า ภาษาแหวกแนว และเป็นที่น่าสังเกตว่าสำนวนภาษาเหล่านี้มักมีพลังดึงดูดความสนใจจากผู้อ่านให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและรวดเร็ว

ดวงใจ ไทยอุบุญ (2550: 224-228) ได้แบ่งสำนวนไว้ 5 ประเภท ดังนี้

1. เป็นคำเดียวโดดๆ เช่น จม เบี้ยว เก็บ ล่า

2. เป็นคำประสม เช่น คางเหลือง เข้าหม้อ ดักคอ สวมรอย

3. เป็นกลุ่มคำ เช่น บ้าน้ำลาย ตีท้ายครัว ไกลปืนเที่ยง

4. เป็นประโยค เช่น เถียงคำไม่ตกฟาก น้ำน้อยย่อมแพ้ไฟ

5. เป็นคำพังเพย เช่น ผ้าขี้ริ้วห่อทอง คนตายขายคนเป็น

ไขสิริ ปราโมช ณ อยุธยา (2540:164) ได้กล่าวเกี่ยวกับสำนวนวัฒนธรรมประเพณีไว้ว่า หมายถึง สำนวนที่มีความหมายในเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ เช่น ความเชื่อทางศาสนาและไสยศาสตร์และประเพณีในการปกครองตนอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. สำนวนเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาและไสยศาสตร์

2. สำนวนเกี่ยวกับประเพณีในการปกครองตน

ดังนั้นสรุปสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย หมายถึงถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมามีความหมายไม่ตรงตามตัวหรือมีความหมายอื่นแฝง ที่แสดงถึงสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 6 ชนิด ดังนี้ คือสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน ศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เหตุการณ์ในนิทาน ตำนาน วรรณคดีหรือประวัติศาสตร์ประเพณีต่างๆในสังคม วัตถุสิ่งของต่างๆที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และการละเล่นพื้นบ้านต่างๆ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

5. ภาษาในรายการบันเทิง

จากการศึกษาเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับภาษาในรายการบันเทิงแบ่งออกได้ 3 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะทั่วไปของภาษาในรายการบันเทิง

2. ลักษณะโครงสร้างของการสนทนา (วาทกรรม)

3. การใช้ภาษาในรายการภาพยนตร์และละครโทรทัศน์

ภาษารายการบันเทิงในที่นี้ หมายถึง รายการภาพยนตร์ทั้งไทยและต่างประเทศ รายการละคร รายการเกมโชว์ คือ เป็นภาษาพูดในสถานการณ์ต่างๆ เพราะรายการบันเทิงเป็นการจำลองเหตุการณ์ที่เกิดกับบุคคลต่างๆ ในเหตุการณ์ต่างๆ ให้ผู้ชมโทรทัศน์ดูในรูปแบบของภาพยนตร์ละคร และรายการสนทนาต่างๆ (วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์, 2537: 74-76)

การใช้ภาษาในรายการบันเทิงแสดงให้เห็นว่า ปริบททางสังคมซึ่งประกอบด้วยบุคคล กาลเทศะ จุดประสงค์ในการสื่อสาร และสภาพแวดล้อมในแต่ละขณะนั้น เป็นปัจจัยที่กำหนดรูปแบบใช้ภาษาของบุคคล ภาษาที่คน คนหนึ่งใช้สั่งงานในที่ทำงานแตกต่างไปจากภาษาที่บุคคลเดียวกันนี้ใช้กับบิดามารดา หรือกับสามีภรรยาและลูกที่บ้าน ต่างจากภาษาที่ใช้กับเพื่อนบ้าน กับเพื่อนร่วมงาน กับผู้บังคับบัญชา ฯลฯ และภาษาที่ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ อาทิ สนทนาเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ซักถาม สั่งงาน ขอร้องสั่งสอน ดุด่าว่ากล่าว ขอโทษ แสดงอารมณ์ต่างๆ ทั้งดีใจเสียใจก็มีคำศัพท์และรูปแบบการใช้ที่แตกต่างกันไป

นอกเหนือจากการจำลองเหตุการณ์ในชีวิตจริงแล้ว รายการบันเทิงยังแสดงถึงสภาพการณ์ในจินตนาการอีกด้วยเช่น ชีวิตในสวรรค์ในนรก บนดวงดาวในกาแลคซี่ไกลโพ้น ในโลกเดียวกันแต่ในเวลาที่ต่างกันไป ทั้งในอดีตและในอนาคต

ดังนั้นรายการบันเทิงมีโอกาสให้ผู้ชมได้พบเห็นสภาพการใช้ภาษาต่างๆ อย่างกว้างขวางมากมายเกินขอบเขตของประสบการณ์ที่บุคคลคนเดียวจะพึงประสบได้ด้วยตนเองทั้งหมดในช่วง

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ชีวิตของคนคนเดียวซึ่งภาษาในรายการบันเทิงสามารถแบ่งออกได้ 3 ประเภท คือ ลักษณะทั่วไปของภาษาในรายการบันเทิง ลักษณะโครงสร้างของการสนทนา (วาทกรรม) และการใช้ภาษาในรายการภาพยนตร์และละคร

5.1 ลักษณะทั่วไปของภาษาในรายการบันเทิง ภาษาในรายการบันเทิงเป็นภาษาพูดที่มีการโต้ตอบแลกเปลี่ยนกันระหว่างผู้ใช้ภาษา 2 ฝ่าย คือ ผู้ส่งสารและผู้รับสารในสภาพการใช้ภาษาสภาพหนึ่ง ผู้ใช้ภาษามีปฏิสัมพันธ์ กับสภาพแวดล้อม ใช้สภาพแวดล้อมหรือปริบทของการใช้ภาษาในแต่ละขณะช่วยในการสื่อสารความหมายด้วย นั่นก็คือ ในการสื่อสารแบบนี้ตัวภาษาไม่ได้สื่อความหมายทั้งหมดแต่สภาพแวดล้อมของการใช้ภาษาไม่ว่าจะเป็นบุคคล กาลเวลา สถานที่ และหัวข้อของการสื่อสาร ล้วนมีส่วนในการสื่อความหมายด้วย และประการสำคัญภาษาในรายการบันเทิงส่วนใหญ่เป็นการใช้ภาษาเฉพาะหน้าตามสภาพการ โดยไม่มีการตระเตรียมภาษาที่ใช้มาก่อน จริงอยู่ที่บทภาพยนตร์และบทละครเกิดจากการเตรียมบท แต่ก็เป็นการเขียนบทที่มุ่งให้เหมือนการใช้ภาษาพูดในสภาพจริง ส่วนรายการ การสัมภาษณ์ และการตอบปัญหานั้นแสดงให้เห็นถึงการใช้ภาษาแบบเฉพาะหน้าโดยแท้จริง ด้วยเหตุนี้ในรายการบันเทิงจึงมีการใช้ภาษาบางลักษณะที่ไม่ปรากฏในรายการอื่น เช่น คำซ้อน คำลงท้ายประโยคอุทาน และเพราะรายการบันเทิงครอบคลุมสภาพการใช้ภาษาที่กว้างขวางและหลากหลาย ถ้อยคำที่ใช้อยู่ในรายการจึงหลากหลายแตกต่างกันแสดงถึงระดับชั้นต่างๆของภาษา และความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังที่มีอยู่หลายแบบต่างจากภาษาในรายการอื่น เช่น รายการข่าวที่ถ้อยคำที่ใช้มีอยู่ในระดับเดียวกันเนื่องจากเป็นภาษาที่ใช้ฝ่ายเดียวจึงต้องใช้ภาษาที่มีลักษณะเป็นกลางๆไม่แสดงถึงความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ใดๆ ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง และไม่มีการใช้สภาพแวดล้อมช่วยในการสื่อความหมายเหมือนรายการบันเทิง

มีบางสิ่งที่อาจทำให้ภาษาในรายการบันเทิงแตกต่างไปจากภาษาที่ใช้ในชีวิตจริง คือ ข้อจำกัดในด้านเวลาทำให้การพูดของตัวละครมีความหมายที่จำกัด และไม่อาจพูดยาวหรือนานได้เท่ากับในชีวิตจริง ซึ่งปัจจัยนี้อาจมีส่วนทำให้การใช้ภาษาในสภาพที่จำลองจากชีวิตจริง ต่างกันไปบ้างจากการใช้ภาษาในชีวิตจริง ต่างไปบ้างจากการใช้ภาษาในชีวิตจริง นอกจากนี้ในละครภาพยนตร์หรือการสัมภาษณ์ โดยทั่วไปจะมีผู้พูดได้ครั้งละคนเดียวเท่านั้นและพูดได้เมื่อถึงเวลาหรือบทของตนเอง และสิ่งที่พูดจะต้องสื่อความที่สอดคล้องกัน หรือเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ผู้ร่วมสนทนาพูดอยู่ สิ่งที่ไม่มีสาระพอหรือไม่สัมพันธ์กับสิ่งที่กำลังกล่าวถึงอยู่จะถูกตัดไปเพราะความจำกัดด้านเวลา แต่ในชีวิตจริงผู้สนทนาอาจพูดซ้อนกัน พูดซ้ำหรือแย่งพูด หรือฝ่ายหนึ่งอาจพูดถึงสิ่งที่มาเกี่ยวข้องกับเรื่องที่กำลังสนทนากันอยู่ก็ได้

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

5.2 ลักษณะโครงสร้างของการสนทนา (วาทกรรม) การดำเนินเรื่องในรายการบันเทิงเกิดจากการพูดคุยโต้ตอบกันของคน 2 ฝ่ายเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งความหมายหรือเนื้อหาทั้งหมดของเรื่องจึงเกิดจากความสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนสารกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารรวมถึงปริบทของการพูดซึ่งมีส่วนในการสื่อความด้วย ในแง่ของภาษา ความสัมพันธ์ของประโยคที่มาจากผู้พูดคนละคนกันหรือจาก 2 ฝ่ายย่อมต่างจากความสัมพันธ์ของประโยคที่เกิดจากผู้พูดคนเดียวกัน ภาษาในรายการข่าวใช้ “คำเชื่อม” เป็นเครื่องมือสำคัญในการลำดับข้อความ แต่ “ข่าว” เป็นภาษา ของคนๆเดียว ผู้ที่เขียนข่าวสามารถเลือกใช้ถ้อยคำได้ทั้งหมดเพราะการลำดับเรื่องอยู่ในความควบคุมของคนๆเดียว แต่การสนทนามี 2 ฝ่าย การดำเนินเรื่องเกิดจากทั้งสองฝ่าย กลไกในการเชื่อมโยงความหมายของประโยคต่างๆ เข้าด้วยกันมิได้อยู่ที่การใช้คำเชื่อมอีกต่อไปหากแต่อยู่ในโครงสร้างใหญ่ของการสนทนาซึ่งเป็นระดับที่สูงกว่าประโยค

การสนทนาเป็นการแลกเปลี่ยนสารกันระหว่างคน 2 ฝ่ายและสารที่แลกเปลี่ยนกันนั้นขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ในแต่ละขณะอาจเป็น การซื้อ-ขาย การสั่ง-การตอบรับหรือปฏิเสธ การถาม-การตอบ การเชิญชวน-การตอบรับ หรือปฏิเสธ การอธิบายชี้แจง-การรับทราบ การติชม-การรับหรือปฏิเสธคำติชม หรืออาจเป็นเพียงคำทักทายกันได้ก็ได้ซึ่งในแต่ละสภาพการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคผู้สื่อสารทั้งสองฝ่ายใช้เกิดขึ้นได้จากการที่ความหมายของประโยคเหล่านั้นจับคู่กันเป็นคู่ๆตามสภาพการณ์ เช่น การถามจับคู่กับการตอบ คำชักชวนหรือคำขอร้องจับคู่กับการตอบรับหรือตอบปฏิเสธการอธิบายจับคู่กับการซักถาม ฯลฯ และความสัมพันธ์ของประโยคในลักษณะต่างๆ เหล่านี้คือกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงประโยคต่างๆในบทสนทนาให้มีความเกี่ยวข้องสืบเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันมนุษย์ต่างก็เรียนรู้ภาษาจากการใช้ภาษาในสภาพการณ์ต่างๆด้วยกันทั้งนั้นดังนั้นทุกคนจึงมีความคาดหมายว่าในแต่ละสถานการณ์จะมีการใช้ภาษาในลักษณะใด และจะใช้ภาษาอย่างไรในสถานการณ์ใด ความรู้ความเข้าใจถึงสถานการณ์หรือเรื่องที่กำลังสนทนาและคาดหมายทางภาษาจึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ผู้สื่อสารทั้ง 2 ฝ่ายสามารถผูกโยงประโยคต่างๆให้เป็นเรื่องเดียวกันได้โดยไม่ต้องอาศัยคำเชื่อมเหมือนภาษาที่ใช้ฝ่ายเดียวกัน เช่น ในรายการข่าว

5.3 การใช้ภาษาในรายการภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ การใช้ภาษาในรายการภาพยนตร์และละครโทรทัศน์มีความหลากหลายมากกว่าการสนทนาในรายการเกมโชว์และสภาพแวดล้อมก็ต่างกันมาก ภาพยนตร์และละครโทรทัศน์มีสภาพแวดล้อมที่เหมือนกับชีวิตจริงของคนทั่วไปมากกว่ารายการเกมโชว์แต่กลไกในการผูกโยงความของประโยคต่างๆ ให้สัมพันธ์

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เป็นเรื่องเดียวกันที่ผู้สื่อสารทั้งสองฝ่ายใช้ยังคงเป็นสิ่งเดียวกันอยู่คือ ความเข้าใจของผู้สื่อสารทั้งสองฝ่ายเกี่ยวกับสถานการณ์หรือเรื่องที่กำลังพูดถึงคำศัพท์ที่เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ และปริบทของการใช้ภาษาซึ่งรวมทั้งตัวบุคคลกาลเวลาและสถานที่

ความเข้าใจหรือคาดหมายของผู้สื่อสารเกี่ยวกับสถานการณ์ (การพูด) แต่ละครั้งเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อการสนทนาหรือการสื่อสารทั่วๆไป เพราะความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์หรือเรื่องที่จะสนทนากันทำให้เกิดการคาดหวังว่าจะพูดอะไร ใช้ภาษาอย่างไรและถ้าขาดเสียซึ่งสิ่งนี้การสื่อสารก็จะไม่ประสบผลสำเร็จ บุคคลในเหตุการณ์ จะไม่เข้าใจกัน ดังกล่าวการสนทนา “บัวลอย” และ “ทัดภูมิ” ในเรื่องน้ำใสใจจริง “ทัดภูมิ” บอก “บัวลอย” ว่าให้ไปพบกันเพื่อปรับความเข้าใจกันแต่ “ทัดภูมิ” กลัวและประหม่าที่ “บัวลอย” พยายามนั่งใกล้เขามากเกินไปเขาจึงไม่กล้าพูดถึงเรื่องที่ตั้งใจไว้ว่าจะพูดแต่กลับไปพูดเรื่องอื่นและทำให้ “บัวลอย” ผู้ซึ่งคาดหวังว่าจะมีการพูดปรับความเข้าใจกันไม่ว่าเรื่องที่ “ทัดภูมิ” และจากแง่มุมของผู้ชมโทรทัศน์ การพูดเรื่องอื่นที่ไม่อยู่ในโครงสร้างหรือคาดหมายของสถานการณ์ก็กลายเป็นเรื่องไร้สาระหรือเรื่องตลกไปได้ดังคำสนทนาของคนทั้งสอง ดังนี้

ตัวอย่างบทสนทนาในภาพยนตร์และละครโทรทัศน์
(เรื่องน้ำใสใจจริง)

ทัดภูมิ: บัวลอยดูซิจ๊ะ ฟ้ามืดไม่มีดาวสักดวง แสดงว่าอาจจะมีฝนตกกระจายเป็นแห่งๆ ทะเลมีคลื่นเล็กน้อยถึงปานกลาง อุณหภูมิสูงสุดประมาณ 37 องศาเซนติเกรด

บัวลอย: พี่ทัด พี่ทัดพูดอะไรอ่ะ บัวลอยไม่เห็นจะรู้เรื่องเลย ก็ไหนว่าเราจะมาปรับความเข้าใจกันไงล่ะ

ทัดภูมิ: ก็ปรับความเข้าใจกันไงล่ะจ๊ะ คือ อ้า ที่บ้านบัวลอยสบายดีกันทุกคนหรือจ๊ะ พ่อแม่บัวลอยมีลูกกี่คนล่ะจ๊ะ

บัวลอย: ฮึ ฮือ ๆๆ แม่บัวลอยตายไปตั้งนานแล้ว บัวลอยเป็นลูกคนเดียวพี่อย่ามาอ้อมค้อมเลย พูดมาตรงดีกว่าไม่ต้องมาอ้อมค้อมแล้ว

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ทัดภูมิ: บัวลอยจ๋า บัวลอยใจเย็นๆ นะจ๊ะ พี่จะอธิบายให้บัวลอยฟัง คือว่าพี่น่ะให้บัวลอยอยู่กับพี่ไม่ได้หรอก เพราะบัวลอยก็โตเป็นสาวแล้วก็สวยมากด้วย

บัวลอย: แล้วไงล่ะจ๊ะ?

ทัดภูมิ: ก็ แล้ว แล้ว พี่มีเมียแล้ว

บัวลอย: อะไรนะ ฮึๆ

ทั้งทัดภูมิและบัวลอยต่างมีความคาดหมายด้วยกันทั้งคู่ว่าจะพูดถึงเรื่องที่บัวลอยขออยู่กับทัดภูมิ ดังนั้นเมื่อทัดภูมิไม่พูดถึงเรื่องที่คาดหมายกันไว้บัวลอยจึงไม่เข้าใจและต่อมาก็เข้าใจสถานการณ์ใหม่และเห็นว่าทัดภูมิจงใจที่จะไม่กล่าวถึงเรื่องที่คาดหมายกันไว้จึงใช้คำว่า“อ้อมค้อม” ต่อว่าทัดภูมิ ในการสนทนาใดๆ คำว่า “อ้อมค้อม” ก็ดี “ออกนอกเรื่อง” ก็ดี หรือ “ตรง/ไม่ตรงประเด็น” ก็ดี แสดงให้เห็นว่า “เรื่อง” หรือ “สถานการณ์” ของการพูดเป็นตัวกำกับภาษาที่จะใช้ในสถานการณ์นั้นๆและความเข้าใจของผู้สื่อสารว่าตนเองกำลังอยู่ในสถานการณ์ใด หรือกำลังพูดเรื่องอะไรกันอยู่จึงปัจจัยพื้นฐานที่มีความสำคัญยิ่งยวดต่อการสนทนาเรื่องนั้นๆ

การสนทนาไม่ใช้คำเชื่อมโยงความเหมือนกับภาษาในรายการข่าวแต่ใช้กลไกอื่นเชื่อมโยงความแทนคำเชื่อมกลไกที่สำคัญ คือ การใช้คำซ้ำกันระหว่างผู้สื่อสารทั้งสองฝ่าย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า “การฟัง” คู่สนทนาและสิ่งที่คู่สนทนาพูดนั้นเป็นสิ่งจำเป็นเพราะคู่สนทนาจำเป็นต้องนำไปใช้อีกในการพูดต่อๆไป

ในตัวอย่างละคร “น้ำใสใจจริง” บทสนทนาระหว่าง “หนิง” กับ “รุ้ง” มีสองเรื่องหรือสองหัวข้อคือ เรื่องครีมพอกหน้า และเรื่องการไปงานของอ้อม ก่อนจบเรื่องเก่าและขึ้นเรื่องใหม่ หนิงให้สัญญาณทางภาษาแก่รุ้งโดยใช้คำว่า “เออ” “จริงซิ” “ว่าแต่” คำว่า **“ว่าแต่”** นี้ตัวมันเองไม่มีความหมายอะไร นอกจากนี้ใช้เป็นคำคั่น ระหว่างเรื่องชี้ให้เห็นถึงขอบเขตของเรื่องที่สนทนาว่ากำลังเริ่มเรื่องใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมที่ได้พูดมา คำซึ่งทำหน้าที่ในทำนองเดียวกันกับ “ว่าแต่” ที่พบในบทสนทนาในบทละครและภาพยนตร์ยังมีอีกหลายคำเช่น อ้อ เออ เออแล้ว แล้ว เออนี่ คำเหล่านี้บางครั้งก็ใช้รวมกันทีละหลายคำ ดังเช่น “เออ จริงซี ว่าแต่”

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การมีคำคั่นเรื่องในการสนทนาที่ยาวและมีหลายหัวข้อแสดงว่า เรื่องที่สนทนาแต่ละเรื่องมีขอบเขตที่เห็นได้กล่าวคือ มีการเริ่มต้นและการจบ และเนื้อหาของเรื่องใหม่ต้องแตกต่างไปจากเรื่องที่พูดนำมาก่อนจึงต้องมีการขึ้นเรื่องใหม่และในบทสนทนาที่มีหัวข้อการสนทนาหลายเรื่องการขึ้นเรื่องใหม่นับเป็นการจบหัวข้อที่สนทนามาก่อนนั้นโดยปริยายไม่มีคำพูดสำหรับชี้บอกถึงการจบเรื่องทุกครั้งเหมือนกับการเริ่มใหม่ บางครั้งที่มีคำชี้บอกแสดงการจบนั้นเนื่องมาจากเนื้อเรื่องของการสนทนามีการเสร็จสิ้น เช่น เรื่องก็มีอยู่เท่านั้นเอง ไปก่อนละนะ ลาก่อน...และถ้าผู้พูดคนใหม่เข้ามาร่วมสนทนาด้วยก็มักมีการเริ่มเรื่องใหม่

ข้อมูลจากบทสนทนาในรายการภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ต่างๆ ชี้เห็นได้ว่าประโยคของการสนทนาที่ไม่ใช่การทักทายหรือการบอกลามักเป็นตัวชี้ถึงเรื่องราวหรือวงเรื่องที่จะสนทนาต่อไป เป็นสิ่งชี้บอกถึงความคาดหมายของสถานการณ์ในขณะนั้นและประโยคแรกหรือประโยคกล่าวนำชี้อาจเป็นประโยคบอกเล่า คำสั่งหรือเป็นประโยคคำถามก็ได้ และการดำเนินเรื่องหรือการสนทนาจะเป็นไปได้ก็ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจและความคาดหมายต่อสถานการณ์ของผู้สื่อสารทั้งสองฝ่าย

สรุปการสนทนาไม่ใช้คำเชื่อมโยงความเหมือนกับภาษาในรายการข่าวแต่ใช้กลไกอื่นเชื่อมโยงความแทนซึ่งมีคำเชื่อมเป็นกลไกที่สำคัญ คือ การใช้คำซ้ำกันระหว่างผู้สื่อสารทั้งสองฝ่ายซึ่งแสดงให้เห็นว่า “การฟัง” คู่สนทนาและสิ่งที่คู่สนทนาพูดนั้นเป็นสิ่งจำเป็นเพราะคู่สนทนาจำเป็นต้องนำไปใช้อีกในการพูดต่อๆไป การมีคำคั่นเรื่องในการสนทนาที่ยาวและมีหลายหัวข้อแสดงว่า เรื่องที่สนทนาแต่ละเรื่องมีขอบเขตที่สามารถเห็นได้คือ มีการเริ่มต้นและการจบ โดยที่เนื้อหาของเรื่องใหม่ต้องแตกต่างไปจากเรื่องที่พูดนำมาก่อน ดังนั้นต้องมีการขึ้นเรื่องใหม่ และในบทสนทนาที่มีหัวข้อการสนทนาหลายเรื่องการขึ้นเรื่องใหม่นับเป็นการจบหัวข้อที่สนทนามาก่อนนั้นไปโดยปริยาย ซึ่งไม่มีคำพูดสำหรับชี้บอกถึงการจบเรื่องทุกครั้งเหมือนกับการเริ่มใหม่ บางครั้งที่มีคำชี้บอกแสดงการจบนั้นเนื่องจากเนื้อเรื่องของการสนทนามีการจบ และถ้าผู้พูดคนใหม่เข้ามาร่วมสนทนาด้วยก็มักมีการเริ่มเรื่องใหม่ จากบทสนทนาในรายการภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ต่างๆ พบว่าประโยคของการสนทนาที่ไม่ใช่การทักทายหรือการบอกลาจะเป็นตัวชี้ให้เห็นเรื่องราวที่จะสนทนาต่อไป เป็นการคาดหมายของสถานการณ์ในขณะนั้น โดยที่ประโยคแรกหรือประโยคกล่าวนำนี้อาจเป็นประโยคบอกเล่า คำสั่งหรือเป็นประโยคคำถามก็ได้ และในการดำเนินเรื่องหรือการสนทนาต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจและการคาดหมายต่อสถานการณ์ของผู้สื่อสารทั้งสองฝ่ายด้วย

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศิริวรรณ ศรีประเสริฐ (2550) กล่าวไว้ว่ารูปแบบการใช้ภาษาในการเขียนข่าวบันเทิงเป็นวัจนลีลาแบบเป็นกันเอง คือ ใช้ภาษาไม่เป็นทางการ ส่วนใหญ่ใช้ภาษาปาก ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน การเขียนข่าวบันเทิงมีการสอดแทรกอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน หรือความคิดเห็นลงไปด้วย นอกจากข่าวบันเทิงจะมีรูปแบบของภาษาที่แปลกแล้ว การนำเสนอข่าวในวงการบันเทิงก็ยังมีลักษณะเฉพาะด้วย

สรุปภาษาที่ใช้ในรายการบันเทิง คือการใช้ภาษาในการเขียนเป็นวัจนลีลาแบบเป็นกันเอง คือ ใช้ภาษาไม่เป็นทางการ ส่วนใหญ่ใช้ภาษาปาก ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน มีการสอดแทรกอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน หรือความคิดเห็นลงไปด้วยและจากบทสนทนาในรายการภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ต่างๆ พบว่าประโยคของการสนทนาที่ไม่ใช่การทักทายหรือการบอกลาจะเป็นตัวชี้ให้เห็นเรื่องราวที่จะสนทนาต่อไป เป็นการคาดหมายของสถานการณ์ในขณะนั้น โดยที่ประโยคแรกหรือประโยคกล่าวนำนี้อาจเป็นประโยคบอกเล่า คำสั่งหรือเป็นประโยคคำถามก็ได้ และในการดำเนินเรื่องต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจและการคาดหมายต่อสถานการณ์ของผู้สื่อสารทั้งสองฝ่ายด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย

จากการศึกษาเอกสารที่เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับลีลาการใช้ภาษาในนวนิยายหลายเรื่องและผู้วิจัยได้ศึกษาในส่วนนวนิยายที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยซึ่งมีดังต่อไปนี้

สมพร มันตะสูตร (2522) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์นวนิยายเรื่อง “สี่แผ่นดิน”และ” “หลายชีวิต” ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ผลการศึกษาค้นคว้าสรุปได้ว่าวรรณกรรมทั้งสองเรื่องมีความคิดดีเด่นในด้านรูปและเนื้อหา ตลอดจนลีลาการใช้ถ้อยคำสำนวนโวหารต่างๆ อีกทั้งมีแนวคิดทางวัฒนธรรมมีข้อคิดที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต เรื่องสี่แผ่นดินและหลายชีวิต มีคุณค่าในการแสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ แสดงให้เห็นขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ในวังได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้นวนิยายเรื่องสี่แผ่นดินและหลายชีวิต ยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของสังคมไทยที่มีความจงรักภักดีที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สุวรรณ เชื้อนิล (2523)ได้ศึกษาวิเคราะห์นวนิยายเรื่อง “ขุนศึก”ของไม้เมืองเดิม สรุปผลว่า ไม้เมืองเดิมมีลีลาการเขียนคือเลือกใช้คำ สำนวนภาษา โวหาร การบรรยายและการพรรณนา ตลอดจนการใช้อุปมาอุปไมยที่เหมาะสมแก่ตัวละคร ส่วนสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏในเรื่องนั้น ไม้เมืองเดิมได้เน้นสภาพชีวิตและสังคมตลอดจนวัฒนธรรมชาวบ้านของคนไทยในชนบทให้ปรากฏออกมาอย่างชัดเจน

สัมพันธ์ รุ่งระวี (2528) ศึกษาวิเคราะห์ลีลาการแต่งนวนิยายของทมยันตี สรุปว่า ทมยันตีมีความประณีตในการเลือกสรรถ้อยคำมาใช้ในการประพันธ์นวนิยาย และใช้คำได้อย่างเหมาะสมแก่แนวเรื่องและสถานภาพของตัวละครในเรื่องนั้นๆ กล่าวคือ ถ้าเป็นเรื่องที่มีแนวเรื่องที่สูงส่งเกี่ยวข้องกับบุคคลชั้นสูง เช่น เรื่องรักที่ต้องมนตรา ร่มฉัตร เป็นต้น ทมยันตรีจะนำคำเก่า คำราชาศัพท์ มาใช้ได้อย่างเหมาะสม หรือเรื่องที่มีเนื้อหาอิงศาสนา ปรัชญา ไสยศาสตร์ เช่น นวนิยาย เรื่องทิพย์ เรื่องพิษสวาท เป็นต้น ทมยันตีก็จะใช้คำที่เป็นศัพท์เฉพาะ ศัพท์ทางวิชาการอันเกี่ยวกับศาสนาปรัชญา และศัพท์ทางวิชาการอื่นๆได้อย่างหรูหราส่วนเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิตในสังคมปัจจุบัน ก็มีการนำคำที่เหมาะสมกับสมัย และภาษาที่ใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวันมาใช้ได้อย่างดี

อาภรณ์ ชาญชัยสกุลวัตร์ (2536) ได้ศึกษาวิเคราะห์นวนิยายไทยที่ได้รับรางวัลซีไรท์ ระหว่าง พ.ศ. 2532 จำนวน 4 เรื่อง คือ เรื่องลูกอีสาน คำพิพากษา ปูนปิดทอง และตลิ่งสูงซุงหนัก ผลการศึกษาค้นคว้าสรุปว่า ด้านกลวิธีการแต่ง โครงเรื่องที่ปรากฏเด่นชัดในนวนิยายทั้ง 4 เรื่อง คือ ความขัดแย้งระหว่างบุคคล กับบุคคลและสังคม แก่นเรื่อง เรื่องลูกอีสานเป็นการเล่าเรื่องเล่าเรื่องที่สะท้อนภาพการดำเนินชีวิตของชาวชนบทภาคอีสานที่ต้องเผชิญกับปัญหาธรรมชาติ ที่แห้งแล้ง เรื่องคำพิพากษา เสนอแนวคิด สภาพสังคมที่เป็นจริง เรื่องปูนปิดทองสะท้อนปัญหาสังคมโดยเฉพาะครอบครัวแตกแยก เรื่องตลิ่งสูง ซุงหนัก เสนอแนวความคิดเชิงปรัชญาให้ตระหนักในหน้าที่และแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนเอง ในเรื่องลูกอีสานและตลิ่งสูง ซุงหนัก เป็นประเภทน้อยลักษณะ ด้านลีลาการใช้ภาษา มีการใช้คำซ้ำ ทั้งซ้ำคำพยางค์เดียวและหลายพยางค์ ส่วนการใช้ภาษาถิ่นพบมาก ในเรื่องลูกอีสานในด้านความเชื่อกฎแห่งกรรมปรากฏเด่นชัดมากเช่นเดียวกับด้านขนบประเพณีของชาวชนบทมีปรากฏในเรื่องลูกอีสาน และคำพิพากษา ด้านค่านิยมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีปรากฏทุกเรื่อง แต่ปรากฏเด่นมากในเรื่องลูกอีสาน รองลงมา คือ ปูนปิดทองและตลิ่งสูง ซุงหนัก

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สุภาพ วรโคตร (2542) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สตรีทัศน์ในนวนิยายของศรีบูรพา”เพื่อศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมของตัวละครหญิงในนวนิยาย ซึ่งได้มุ่งศึกษาในทัศนะที่สะท้อนภาพของสังคมที่เป็นตัวกำหนดให้ตัวละครหญิงที่แสดงลักษณะเฉพาะออกมา ทั้งในด้านการดำเนินชีวิต กิริยามารยาทและการเป็นแม่บ้านแม่เรือนจากการศึกษาพบว่า สตรีทัศน์ในนวนิยายของศรีบูรพานั้นมีความผันแปรตามสภาพสังคมโดยส่วนมากมักจะยึดถือแบบอย่างของกุลสตรีไทยยึดมั่นในขนบธรรมเนียมไทย

พรพิไล ธรรมชูโชติ (2543) ได้ศึกษาวิเคราะห์นวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุล เรื่อง “รัตนโกสินทร์”และเรื่อง “สองฝั่งคลอง”โดยจำแนกการศึกษาออกเป็น 3 ลักษณะ คือ องค์ประกอบหลักของนวนิยาย ภาพสะท้อนของสังคมและวัฒนธรรม และลีลาการใช้ภาษาที่เหมาะสมแก่นวนิยายที่ใช้ฉากประวัติศาสตร์ จากการศึกษาวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า โดยสร้างให้ตัวละครนั้นต้องอยู่กับเหตุการณ์ตามประวัติศาสตร์ตลอดทั้งสองยุคและตัวละครได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนั้นๆ นวนิยายทั้งสองเรื่องนี้มีแนวคิดของเรื่องที่เหมือนกัน คือการทำทุกวิถีทางเพื่อจะได้มาในสิ่งที่ดีกว่าที่ตนมีอยู่ และที่ผู้วิจัยให้ความสนใจเนื่องจากมีการสะท้อนให้เห็นสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม มาแสดงให้ผู้อ่านได้เห็นวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนไทยในทุกๆด้าน อาทิเช่น ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมไปถึงการรับอิทธิพลมาจากชาติตะวันตก ส่วนวิธีในการใช้ภาษามีการใช้บรรยายโวหารเพื่อเล่าเรื่องราวผสมกลมกลืนไปกับการ ใช้พรรณนาโวหารทำให้ผู้อ่านได้เห็นภาพและเกิดอารมณ์คล้อยตาม ใช้เทศนาโวหารในการแนะนำ สั่งสอน ใช้อุปมาโวหารในการเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย เพื่อให้เห็นภาพ ได้ชัดเจนและเกิดจินตนาการทำให้เกิดความรู้สึก

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องคำศัพท์ สำนวน และเนื้อหาของบทประพันธ์ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยพบว่า ในแต่ละบทประพันธ์มีการใช้คำศัพท์ สนวนและเนื้อหาแตกต่างกันไปตามแก่นของเรื่อง และประเภทของเนื้อเรื่อง โดยมีความแตกต่างกันไปตามแต่สมัยของเรื่องนั้น นอกจากนี้ในแต่ละบทประพันธ์ยังมีการนำเสนอวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ของคนไทย และสะท้อนวัฒนธรรมออกมาในรูปของคำศัพท์ สำนวนและบรรยายเป็นเนื้อหา เรียงร้อยเป็นบทประพันธ์ที่ทรงคุณค่า

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์โดยมุ่งศึกษาคำศัพท์ สำนวน และเนื้อหาที่มีการสะท้อนวัฒนธรรมไทย มีขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

แหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) คือ

ศึกษาเฉพาะบทประพันธ์ที่นำเสนอเป็นละครทางโทรทัศน์ โดยการคัดเลือกจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางโทรทัศน์ตั้งแต่ปีพ.ศ.2536 - พ.ศ.2550 ซึ่งแพร่ภาพทางสถานีโทรทัศน์ช่อง3 และช่อง7 เนื่องจากทั้งสองสถานีเป็นที่ได้รับความนิยมในด้านละครโทรทัศน์มากที่สุดและได้เจาะจงคัดเลือกบทประพันธ์มาจำนวน 10 เรื่อง ซึ่งเป็นบทประพันธ์ที่มีเนื้อหาที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมไทยในด้านต่างๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยรวบรวมบทประพันธ์ จำนวนทั้งสิ้น 10 เรื่อง ดังต่อไปนี้

1.1	เรื่องนางทาส	ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 ปี พ.ศ. 2536
1.2	เรื่องรัตนโกสินทร์	ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ปี พ.ศ. 2539
1.3	เรื่องญาติกา	ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 ปี พ.ศ. 2539

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

1.4 เรื่องจากฝันสู่นิรันดร ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ปี พ.ศ. 2541

1.5 เรื่องขมิ้นกับปูน ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ปี พ.ศ. 2544

1.6 เรื่องเรือนนพเก้า ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ปี พ.ศ. 2544

1.7 เรื่องแต่ปางก่อน ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ปี พ.ศ. 2548

1.8 เรื่องสายน้ำสามชีวิต ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 ปี พ.ศ. 2549

1.9 เรื่องเรือนรักเรือนทาส ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ปี พ.ศ. 2550

1.10 เรื่องเมื่อดอกรักบาน ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ปี พ.ศ. 2550

2. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลส่วนที่เป็นคำศัพท์ สำนวน และเนื้อหาเท่านั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำกรอบความคิดและทฤษฎีที่ศึกษามาใช้ในงานวิจัยดังต่อไปนี้

1. เกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์คำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์

1.1 การใช้ภาษาด้านคำศัพท์ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์ลักษณะการใช้ภาษาด้านการใช้คำศัพท์ โดยใช้เกณฑ์ของ ประภาศรี สีหอำไพ (2550: 233) มาประยุกต์ใช้เป็นเกณฑ์ของข้าพเจ้าโดยสามารถอธิบายถึงความหมายของคำศัพท์วัฒนธรรมไว้ 8 ประเภท คือ คำศัพท์ประเพณี

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ไทย คำศัพท์มารยาทไทย คำศัพท์ศิลปกรรมไทย คำศัพท์สถาปัตยกรรมไทย คำศัพท์จิตรกรรมไทย คำศัพท์ประติมากรรมไทย คำศัพท์สังคีตหรือดนตรีไทย และคำศัพท์นาฏศิลป์ไทย ดังนี้

1.1.1 คำศัพท์ประเพณีไทย คือ ศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับระเบียบแบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมในสถานการณ์ต่างๆที่สังคมไทยยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ถ้าฝ่าฝืนจะถูกตำหนิจากสังคม มักมีพิธีกรรมทางศาสนาสัมพันธ์อยู่ด้วย ซึ่งประกอบด้วยประเภทใหญ่ 3 ประเภท คือ 1.ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ประเพณีการเกิด การบวช การทำศพ การแต่งงาน การตอบแทนบุญคุณบุพการี การขอโทษขอขมาเมื่อได้ล่วงเกินผู้อื่น การทำนายดวงชะตา การคำนวณเวลา การดูฤกษ์ยาม คำศัพท์ประเภทประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ได้แก่ ขวัญ จุก กตเวทิตา กตัญญู เจ้าบ่าว เจ้าสาว น้ำสังข์ ส่งตัว พ่อสื่อ คู่หมั้น สู่ขอ หมั้น สินสอด ขันหมาก รับไหว้ สมา ขมา ชะตา ฤกษ์ ยาม เป็นต้น 2. ประเพณีและพระราชพิธีในเทศกาลต่างๆ ศัพท์ประเพณีและพระราชพิธีในเทศกาลต่างๆ นี้ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี กฐิน สงกรานต์ ดำหัว กระทงเป็นต้น และ3.ประเพณีเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และศัพท์ที่เกี่ยวเนื่องกับศาสนพิธี ได้แก่ เทศน์ พระ นิมนต์ บิณฑบาต วัด วันพระ ประพรม เพล สงฆ์ สวด สายสิญจน์ ผ้าเหลือง น้ำมนต์ บวช บาตร เวร กรรม กรวดน้ำ บาป บุญ เป็นต้น คนไทยโดยส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน ประเพณีไทยจึงมีกิจกรรมทางศาสนาเป็นหลักสำคัญ วัดเป็นศูนย์รวมกิจกรรม ทำให้วัฒนธรรมคงอยู่ได้

1.1.2 คำศัพท์มารยาทไทย คือ คำศัพท์ที่เกี่ยวกับมารยาท ประกอบด้วยประเภทใหญ่ๆ 2 ประเภท คือ 1.มารยาทที่แสดงถึงกิริยาวาจาที่ถือว่าเรียบร้อยเป็น “ผู้ดี” คนไทยมีกิริยาวาจาสุภาพเรียบร้อยอ่อนโยน รวมไปถึงอิริยาบถของคนไทยก็มีความสุภาพ ทั้งการนั่ง นอน ยืน เดิน หมอบคลาน และการแสดงความเคารพ มีอาการสำรวมตามฐานะของผู้อาวุโสสูงกว่า เช่น การนั่งพับเพียบ การนั่งเก้าอี้ การหมอบ การคลาน การไหว้ การกราบ คำศัพท์ประเภทนี้ได้แก่ นั่งพับเพียบ ประณม พนมมือ สวัสดี หมอบ ไหว้ เป็นต้น นอกจากนี้ไม่แข็งกระด้าง ไม่ตีเสมอผู้ใหญ่ ไม่หัวเราะไม่ตะโกนเสียงดัง ไม่ใช้กิริยาอันข้ามกายบุคคล ไม่ล่วงเกินแตะต้องผู้อื่น ไม่เสียดสีกระทั่งบุคคล ไม่เสือกใสผลักโยนของให้ผู้อื่น ไม่เอ็ดอึงเมื่อผู้อื่นทำกิจ ไม่ผ่านหน้าบังตาผู้อื่นเมื่อเขาดูสิ่งใดอยู่ ไม่พูดสอดผู้อื่น ไม่ใช้วาจาหยาบคาย ศัพท์ลักษณะนี้ได้แก่ เกรงใจ คารวะ คำนับ คุกเข่า เคารพ นอบน้อม เรียบร้อย อ่อนน้อม นอบน้อม กริยา กิริยา มารยาท 2.มารยาทในแต่งกายด้วยเสื้อผ้าทรงผมที่เหมาะแก่สมัยนิยมทั้งอดีตและปัจจุบัน ถูกต้องตามกาลเทศะและ คำศัพท์มารยาทในแต่งกายได้แก่ ผ้าม่วง ราชประแตน โจงกระเบน ซิ่น ผ้านุ่ง ผ้าแถบ สไบ เป็นต้น

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

1.1.3 คำศัพท์ศิลปกรรมไทย คือ ศัพท์ที่เกี่ยวกับศิลปะสิ่งที่ผลิตสร้างขึ้นเป็นศิลปะ เป็นผลงานที่มนุษย์สร้างสรรค์กลั่นกรองขึ้นจากความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ สนองความต้องการทางด้านจิตใจ มีสุนทรียภาพและประโยชน์ใช้สอยจนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมผลงานที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นจากสติปัญญา ใช้ฝีมือหรือศิลปะ ความรู้ ความชำนาญ ประกอบขึ้นมาเพื่อจรรโลงใจและก่อให้เกิดความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต ศัพท์ศิลปกรรมไทยได้แก่ เครื่องเงิน เครื่องเรือน เชี่ยน ถม ลงยา ตาด ไหม เป็นต้น

1.1.4 คำศัพท์สถาปัตยกรรมไทย คือ คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัยของคนไทย ส่วนประ กอบต่างๆที่เป็นส่วนของที่อยู่อาศัย รวมถึงศัพท์ศาสนาสถานด้วย คำศัพท์สถาปัตยกรรมไทยได้แก่กระต๊อบ กระท่อม กุฏิ ขื่อ คันทวย เจดีย์ ช่อฟ้า ชาน เชิงชาย ตำหนัก ท้องพระโรง ธรณีประตู นอกชาน โบสถ์ ปรางค์ ปราสาท ปั้นลม เพิง มณฑป มุข ไม้ระแนง เรือน เรือนแฝด เรือนแพ เรือนหอ วัง วิหาร ศาลา หางหงส์ อุโบสถ เป็นต้น

1.1.5 คำศัพท์จิตรกรรมไทย คือ คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะเกี่ยวกับภาพเขียน รวมทั้งจิตรกรรมฝาผนัง ได้แก่ กระหนก จิตรกร เบญจรงค์ ลายคราม เป็นต้น

1.1.6 คำศัพท์ประติมากรรมไทย คือ คำศัพท์ที่เกี่ยวกับการแกะสลัก ปั้น หล่อ ในรูปสามมิติ ได้แก่ สลัก

1.1.7 คำศัพท์สังคีตหรือดนตรีไทย คือ คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการร้อง รำ ทำเพลง และดนตรีไทย ได้แก่ ขลุ่ย ขับ ฆ้อง ซอ ปี่ มโหรี ลำนำ เสภา เป็นต้น

1.1.8 คำศัพท์นาฏศิลป์ไทย คือ คำศัพท์ที่แสดงถึงการแสดงบทฟ้อนรำและการแสดงเรื่องเพื่อความบันเทิงสนุกสนานในแบบท่ารำเนื้อเรื่อง รวมทั้งดนตรีที่ประกอบการแสดงที่ทำให้เพิ่มความสนุกสนานยิ่งขึ้น นาฏศิลป์ไทยเริ่มต้นด้วยระบำ เป็นศิลปะการรำและเพลงพื้นบ้าน มีวัฒนาการเป็นละครและท่ารำอื่นๆรวมไปถึงโขนซึ่งเป็นการเล่นอย่างหนึ่งที่คล้ายละครรำ แต่เล่นเฉพาะในเรื่องรามเกียรติ์ ได้แก่ โขน ฟ้อน มหรสพ ยี่เก ละคร ลิเก หนังตะลุง เป็นต้น

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

1.2 การใช้ภาษาด้านสำนวน ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์การใช้สำนวน โดยใช้เกณฑ์ของ วรวรรณ คงมานุสรณ์ (2548: 11) กล่าวถึงการเกิดสำนวนว่ามีการเกิดและที่มา 2 ชนิด ดังนี้

1.2.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในท้องถิ่น พฤติกรรมของสัตว์ต่างๆ ลักษณะทางกายภาพของมนุษย์

1.2.2 สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 6 ชนิด ดังนี้

1.2.2.1 สภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน

1.2.2.2 ศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

1.2.2.3 เหตุการณ์ในนิทาน ตำนาน วรรณคดีหรือประวัติศาสตร์

1.2.2.4 ประเพณีต่างๆในสังคม

1.2.2.5 วัตถุสิ่งของต่างๆที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

1.2.2.6 การละเล่นพื้นบ้านต่างๆ

โดยผู้วิจัยคัดเลือกเฉพาะสำนวนที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมเท่านั้น

2. เกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์

ใช้เกณฑ์ของนิตยา บุญสิงห์ (2544: 29-130) มาประยุกต์ใช้เป็นเกณฑ์ของข้าพเจ้าสามารถแบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

1. วัฒนธรรมด้านภาษาและวรรณคดี อักษรไทยของพ่อขุนรามคำแหงเป็นต้นกำเนิดของหนังสือไทยที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันปัจจุบันเป็นเวลา 700 ปีกว่าแล้ว และมีวิวัฒนาการมาตลอด โดยได้บันทึกชีวิตมนุษย์ และโลกที่มนุษย์ใช้สำหรับอาศัยในรูปแบบที่เรียกว่าวรรณคดี ซึ่งวรรณคดีจะสะท้อนให้ทราบถึงสภาพความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ ปรัชญา ค่านิยม อุดมคติ สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ตลอดจนเหตุการณ์ต่างๆไว้ เช่น การนำชีวประวัติของตนเองมาแต่งเป็นหนังสือหรือเป็นนิยาย การแต่งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน เป็นต้น

2. วัฒนธรรมด้านวัตถุ ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิต แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมและความนิยมของท้องถิ่น ส่วนใหญ่อาศัยวัสดุที่หาง่าย หรือมีอยู่ทั่วๆไปในท้องถิ่นนั้นๆ นอกจากนี้ยังหมายถึงภาชนะและสิ่งของที่นำมาประดิษฐ์ เช่น กระบุง ตะกร้า ชาม โอ่ง ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันตามสภาพภูมิศาสตร์ ความเชื่อ และวิถีของการดำรงชีวิต ฯลฯ หัตถกรรมพื้นบ้านที่เด่นๆของแต่ละภาค เช่นภาคเหนือ มีการแกะสลักไม้สัก การทำเครื่องเขิน การทำร่ม ในภาคอีสาน มีการทอผ้าขิต การทอผ้าไหม ในภาคกลางมีการทำหัวโขน ประดิษฐ์วัสดุของใช้จากหวายใบตาล ในภาคตะวันออกมีการเจียระไนพลอยที่ตราดและจันทบุรี ทอผ้าและทำครกที่อ่างศิลา และในภาคใต้มีการทอเสื่อกระจุดที่พัทลุงและนราธิวาส เป็นต้น

3. วัฒนธรรมด้านจิตใจ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ และความศรัทธาในศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรมซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการเป็นมนุษย์ คำสอนของพระพุทธองค์ การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา คนไทยเชื่อในบุญบาป กฎแห่งกรรม ผู้ใดทำสิ่งใดไว้ สิ่งนั้นย่อมจะสนองกลับมาสู่ตนเอง เชื่อในเรื่องบาปบุญการเวียนว่ายตายเกิด ยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่มีตัวตนหรือไม่มีก็ตามว่าเป็นความจริงหรือมีอยู่จริง ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดตาย ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง ซึ่งเป็นสิ่งบอกเหตุล่วงหน้า ความเชื่อเกี่ยวกับการฝัน ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม ความเชื่อเรื่องเวทมนตร์คาถา เครื่องราง ของขลัง และไสยศาสตร์ ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ต้องมีศาลพระภูมิประจำบ้านให้เจ้าที่เจ้าทางสิงสถิตและหากเคารพสักการะให้ดีจะมีคุณหากทำไม่ดีจะมีโทษ ความเชื่อเกี่ยวกับเคล็ดและการแก้เคล็ด ความเชื่อเกี่ยวกับมงคลและอัปมงคล ความเชื่อเกี่ยวกับยากลางบ้าน เช่น คนมีประจำเดือนห้ามดื่มน้ำมะพร้าว ความเชื่อเกี่ยวกับนรก สวรรค์ ความเชื่อเรื่องเทวดาฟ้าดิน การเชื่อถือในคำสาบาน นอกจากนี้คนไทยเป็นผู้มีนิสัยประนีประนอมยึดทางสายกลาง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีนิสัยรักอิสรเสรี เป็นต้น

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

4. วัฒนธรรมด้านจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณี ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเครื่องผูกพันคนให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยที่สำคัญๆได้แก่ ประเพณีที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ซึ่งปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ เช่น พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พระราชพิธีพืชมงคลจารีตประเพณีได้แก่ประเพณีที่นิยมและประพฤติกันสืบมาถือว่าถ้าใครฝ่าฝืนงดเว้นไม่กระทำตามจะเป็นความผิดเป็นความชั่ว ส่วนจารีตประเพณีจะเกี่ยวข้องกับศีลธรรมของสังคม ซึ่งคนส่วนรวมเห็นว่ามีค่าแก่ส่วนรวม จารีตประเพณีที่เห็นได้ในสังคมไทยได้แก่การตอบแทนบุญคุณบิดามารดาและบุพการีโดยการเลี้ยงดูท่านเมื่อยามที่ท่านการเคารพเชื่อฟังครูบาอาจารย์คนไทยถือว่าครูเป็นบุคคล ที่เราจะต้องให้ความเคารพนับถือเสมือนบิดามารดา ส่วนขนบประเพณีได้แก่ประเพณีที่ประพฤติปฏิบัติกันอยู่ทั่วไปบางอย่างก็เป็นระเบียบบังคับให้คนในสังคมนั้นๆยึดถือปฏิบัติตามซึ่งมีทั้งที่เป็นระเบียบโดยตรง เช่น กฎระเบียบข้อบังคับต่างๆที่ทุกคนต้องปฏิบัติตาม และส่วนที่ไม่มีความแน่นอนจะต้องปฏิบัติตามเสมอไป เช่น ประเพณีโกนจุก โกนผมไฟ บวชนาค แต่งงาน การตายเป็นต้น แบ่งได้ดังนี้ประเพณีส่วนบุคคลหรือประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ได้แก่ การทำขวัญเด็กแรกเกิด โกนจุก บวชนาค แต่งงาน พิธีศพ และประเพณีส่วนรวม ได้แก่ประเพณีที่คนในสังคมนิยมทำร่วมกัน เช่น ประเพณีในเทศกาลต่างๆ วันนักขัตฤกษ์หรือวันสำคัญทางศาสนา เช่น สงกรานต์ เข้าพรรษา ทอดกฐิน และทอดผ้าป่า เป็นต้น และธรรมเนียมประเพณีได้แก่ประเพณีที่เกี่ยวกับการปฏิบัติระหว่างบุคคลต่อบุคคลที่สังคมยอมรับ ไม่มีระเบียบแบบแผนเหมือนขนบประเพณี และไม่มีถูกผิดเหมือนจารีตประเพณี เคยประพฤติปฏิบัติกันมาอย่างไรก็นิยมปฏิบัติอยู่อย่างนั้นจนเกิดความเคยชิน ผู้ปฏิบัติก็ไม่รู้สึกเดือดร้อนหรือรำคาญที่จะปฏิบัติตาม หากมีการฝืนธรรมเนียมประเพณีก็ไม่ถือเป็นเรื่องผิดนอกจากจะเห็นว่าเป็นผู้เสียมารยาท เช่นการทักทายในด้านการกินอยู่ ธรรมเนียมการประกอบอาหารของคนไทยนั้นมีลักษณะเด่นในเรื่องความพิถีพิถันและประณีต สามารถคิดค้นวิธีปรุงอาหาร วิธีประดิดประดอยผักและผลไม้ให้มีความสวยงามน่ารับประทาน

5. วัฒนธรรมด้านสุนทรียะวัฒนธรรมสาขาสุนทรียะเป็นวัฒนธรรมที่แสดงถึงความงามทางอารมณ์ ได้แก่ทัศนศิลป์ เป็นผลงานสร้างสรรค์ด้านสุนทรีภาพที่รับรู้ด้วยประสาทตาคือ ผลงานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรมส่วนทางด้านศิลปะการแสดง เป็นงานสร้างสรรค์ด้านสุนทรีภาพที่ต้องแสดงออกหรือบรรเลง ละคร โขน ดนตรีเพลงและการละเล่นพื้นบ้าน

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การสร้างเกณฑ์ที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเกณฑ์การวิเคราะห์การใช้ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเกณฑ์

2. สร้างเกณฑ์การวิเคราะห์ เป็น 3 ด้าน คือ วิเคราะห์การใช้คำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย การใช้สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย และวิเคราะห์เนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย

3. นำเกณฑ์การวิเคราะห์ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ ที่ได้ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

4. นำเกณฑ์การวิเคราะห์ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ เตรียมไว้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อสำรวจและเก็บข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาศึกษาและวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. นำบทประพันธ์ที่เก็บข้อมูลมาได้นั้น มาวิเคราะห์ตามเกณฑ์การวิเคราะห์ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์โดยการศึกษาด้านการใช้คำศัพท์ การใช้สำนวน และด้านเนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย

2. สรุปผล และเสนอผลการวิเคราะห์แบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย และเพื่อศึกษาเนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ โดยนำเสนอผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน คือ ผลการวิเคราะห์คำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย และผลการวิเคราะห์เนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย ดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์คำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์

การวิเคราะห์คำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์

ผลการวิเคราะห์ คำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์ลักษณะการใช้ภาษาด้านการใช้คำศัพท์ โดยใช้เกณฑ์ของ ประภาศรี สีหอำไพ (2550: 233) มาประยุกต์ใช้เป็นเกณฑ์ของข้าพเจ้าโดยสามารถอธิบายถึงความหมายของคำศัพท์วัฒนธรรมไว้ 8 ประเภท คือ คำศัพท์ประเพณีไทย คำศัพท์มารยาทไทย คำศัพท์ศิลปกรรมไทย คำศัพท์สถาปัตยกรรมไทย คำศัพท์จิตรกรรมไทย คำศัพท์ประติมากรรมไทย คำศัพท์สังคีตหรือดนตรีไทย และคำศัพท์นาฏศิลป์ไทย ดังนี้

1. คำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทประเพณีไทย

คำศัพท์ประเพณีไทย คือ ศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับระเบียบแบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมในสถานการณ์ต่างๆ ที่สังคมไทยยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ถ้าฝ่าฝืนจะถูกตำหนิจากสังคม มักมีพิธีกรรมทางศาสนาสัมพันธ์อยู่ด้วย ซึ่งประกอบด้วยประเภทใหญ่ 3 ประเภท คือ 1. ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ประเพณีการเกิด การบวช การทำศพ การแต่งงาน การตอบแทนบุญคุณบุพการี การขอโทษขอขมาเมื่อได้ล่วงเกินผู้อื่น การทำนายดวงชะตา การคำนวณเวลา การดูฤกษ์ยาม คำศัพท์

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ประเภทประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ได้แก่ ขวัญ จุก กตเวทิตา กตัญญู เจ้าบ่าว เจ้าสาว น้ำสังข์ ส่งตัว พ่อสื่อ คู่หมั้น สู่ขอ หมั้น สินสอด ขันหมาก รับไหว้ สมา ขมา ชะตา ฤกษ์ ยาม เป็นต้น 2.ประเพณีและพระราชพิธีในเทศกาลต่างๆ ศัพท์ประเพณีและพระราชพิธีในเทศกาลต่างๆ นี้ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี กฐิน สงกรานต์ ดำหัว กระทงเป็นต้น และ3.ประเพณีเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และศัพท์ที่เกี่ยวเนื่องกับศาสนพิธี ได้แก่ เทศน์ พระ นิมนต์ บิณฑบาต วัด วันพระ ประพรม เพล สงฆ์ สวด สายสิญจน์ ผ้าเหลือง น้ำมนต์ บวช บาตร เวร กรรม กรวดน้ำ บาป บุญ เป็นต้น คนไทยโดยส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน ประเพณีไทยจึงมีกิจกรรมทางศาสนาเป็นหลักสำคัญ วัดเป็นศูนย์รวมกิจกรรม ทำให้วัฒนธรรมคงอยู่ได้

ตัวอย่างที่ 1

ตอนแก้วประยงค์ถูกสาวใช้คุมไปเข้าห้องน้ำผ่านมาได้ยินคุณพ่อคุณแม่พูดกันเรื่องให้สามีไปเร่งฝ่ายชายมาพูดจาเพราะผู้หญิงไม่อาจรอได้นานๆพ่อบอกว่าให้ผ่านงานใหญ่เชิญผ้า**พระกฐิน**ก่อน…แก้วประยงค์ฟังแล้วยิ้ม นึกถึงสุกรมฝีพายคนหนึ่งนั้น

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 10)

จากตัวอย่างเป็นการสนทนากันระหว่างพ่อและแม่ของแก้วประยงค์ แก้วประยงค์เดินผ่านมาได้ยิน โดยพ่อและแม่ได้คุยกันโดยแม่ต้องการให้พ่อไปเร่งรัดทางฝ่ายชายให้มาสู่ขอแก้วประยงค์เพราะฝ่ายตนเป็นฝ่ายหญิงไม่ควรปล่อยให้คอยนาน แต่พ่อได้กล่าวว่าจะไปพูดให้แต่ขอให้ผ่านพ้นช่วงประเพณีงานกฐินไปก่อน

ตัวอย่างที่ 2

“ ...เล่นให้ดี แล้วคราวหน้านี่ปู่จะต้องตามเสด็จงาน**กฐิน**หลวง ปู่จะให้เจ้าสองคนไปด้วยไง”

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 262)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างเป็นการสนทนากันระหว่างเจ้าคุณปู่กับพวงแสดและสร้อยทองซึ่งเป็นหลานสาวถึงการเล่นเครื่องดนตรีไทยว่าให้หลานเล่นให้ดีให้เก่ง เพราะว่าในคราวหน้าเจ้าคุณปู่จะต้องตามเสด็จในงานกฐินหลวงโดยจะนำหลานทั้งสองตามติดไปด้วย

พบคำว่ากฐินนี้จำนวน 3 คำ ในเรื่องสายน้ำสามชีวิต 2 คำ และญาติกา 1 คำ

คำว่า กฐิน หมายถึง น. ผ้าพิเศษที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตแก่ภิกษุสงฆ์เฉพาะกฐินกาล, ตามศัพท์แปลว่า ไม้สะดึง คือ กรอบไม้สำหรับขึงผ้าที่จะเย็บเป็นจีวร คำว่า กฐิน นี้ ใช้ประกอบกับคำอื่นอันเนื่องด้วยพิธีกฐินผ้าที่ถวายแก่ภิกษุสงฆ์ในพิธีนี้เรียกว่าผ้ากฐิน (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 5)

ตัวอย่างที่ 3

"...มันก็เหมือนเครื่องทดสอบตัวเองนั่นแหละว่า จะมีชีวิตอยู่อย่างคนได้แค่ไหนคนที่ฉันว่านี่หมายถึงต้องเพรียบพร้อมด้วยศีลธรรมประจำใจมีกตัญญู**กตเวทิตา** มีความยับยั้ง มีอุตสาหะวิริยะ"

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 41)

จากตัวอย่างเป็นการสนทนากันระว่างพระพิไชยสนทนากับภรรยาถึงบวรลูกชายที่ต้องผจญกับความยากลำบาก ซึ่งภรรยารู้สึกวิตกกังวลและเป็นห่วงลูกชาย แต่สามีก็ได้เปรียบเทียบให้ฟังว่าคนเราทุกคนจะต้องมีบททดสอบเพื่อพิสูจน์ตัวเองในที่นี้ได้ยกตัวอย่างถึงการเป็นคนต้องมีศีลธรรมมีความกตัญญูกตเวที ความยับยั้งและความวิริยะอุตสาหะ

พบคำว่ากตเวทิตานี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องญาติกา

คำว่า **กตเวทิตา** หมายถึง [กะตะ-] น. ความเป็นผู้ประกาศคุณท่าน, ความเป็นผู้สนองคุณท่าน, เป็นคำคู่กันกับ กตัญญุตา (ป.) (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 6)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 4

“ เราเป็นบ่าวเขาต้อง**กตัญญู**ต่อเจ้านาย ต้องอดทน ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นก็ตาม..”

บทประพันธ์เรื่องนางทาส (วรรณสิริ, 2550: 6)

จากตัวอย่างเป็นการสนทนาระหว่างยายฟักและนางเย็นซึ่งยายฟักก็ได้สั่งสอนให้เย็นมีความกตัญญูต่อคุณหญิงแย้มผู้เป็นเจ้านาย

ตัวอย่างที่ 5

สายไหมตอนนั้นยังเพิ่งอายุสิบหกยังไม่รู้ว่าความรักคืออะไร และ**กตัญญู**ต่อแม่เมื่อแม่ให้แต่งก็แต่ง

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535:83)

จากตัวอย่างเป็นการสนทนากันหระว่างตะวันกับกานท์ โดยกานท์ขอให้ตะวันเล่าเรื่องในอดีตของสายไหมว่ามีความเป็นมาอย่างไรและทำไมถึงต้องเป็นหม้าย ซึ่งตะวันก็ได้เล่าว่าตอนสายไหมอายุสิบหกแม่ของสายไหมตกลงให้สายไหมแต่งงานกับนายอินทร ในเวลานั้นสายไหมยังเป็นเด็กสาวยังไม่รู้จักว่าความรักคืออะไรประกอบกับเป็นเด็กสาวที่มีความกตัญญูเมื่อแม่ให้แต่งเธอก็ยินดีแต่ง

พบคำว่ากตัญญูนี้จำนวน 12 คำ ในเรื่องนางทาส 7 คำ เรือนรักเรือนทาส 1 คำ เมื่อดอกรักบาน 1 คำ และเรือนนพเก้า 3 คำ

คำว่า กตัญญู หมายถึง น. (ผู้) รู้อุปการะที่ท่านทำให้, (ผู้) รู้คุณท่าน, เป็นคำคู่กันกับ กตเวที [ป. กต ว่า (อุปการคุณ) ที่ท่านทำแล้ว + ญ ว่า ผู้รู้]
(ราชบัณฑิตยสถาน 2542: 6)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 6

เขาตะโกนด่าเจ้าพระยากับสาละวินว่าเป็นคนฆ่าลูกเขา น้ำอิงโต้แทนว่า ไม่ใช่ “เป็นเพราะงานที่โขงเข้มทำได้ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นน้ำตาใครบาป**กรรม**มันจึงย้อนมาหาเรา”

“ ไม่จริง โลกนี้ไม่มีบาป**กรรม** ผมไม่เชื่อ” โขงเข้มตะโกนดังและพุ่งตัวออกไปจากห้องทันที

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 89)

จากตัวอย่างเป็นการสนทนากันระหว่างโขงเข้มและน้ำอิงผู้เป็นสามีภรรยาที่ทั้งคู่ได้สูญเสียลูกในท้องไปโดยโขงเข้มกล่าวโทษเพื่อนๆของเขา แต่น้ำอิงบอกว่าสาเหตุที่ต้องสูญเสียเป็นเพราะบาปกรรมที่โขงเข้มได้กระทำกับคนอื่นๆไว้ ทำให้บาปกรรมย้อนมาทำร้ายตัวของเขาและครอบครัว

ตัวอย่างที่ 7

คุณหญิงเอาผ้าซับหัวตาแล้วฝืนยิ้มให้ข้าเก่าที่จงรักภักดีก่อนจะบอก **“**ข้าไม่เป็นไรหรอกฟักสุดแล้วแต่เวรแต่**กรรม**”

บทประพันธ์เรื่องนางทาส (วรรณสิริ, 2550: 18)

จากตัวอย่าง เป็นการสนทนากันระหว่างคุณหญิงแย้มกับนางฟักทาสที่จงรักภักดีกับเธอมาตลอด โดยคุณหญิงแย้มพูดด้วยอาการปลงตกว่าเธอไม่เป็นอะไรให้ทุกอย่างเป็นไปตามกรรมเวรของแต่ละคน

ตัวอย่างที่ 8

“ อุ๊ย…เวร**กรรม**นึกอยากลองอะไรก็ไม่รู้พ่อคุณ..” ยายอ้นอุทานนึกแล้วไม่มีผิด ตั้งแต่เห็นหนุ่มน้อยบ้านโน้นดูเรี่ยราดพิกล

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 26)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่าง เป็นการสนทนากันระหว่างบวรกับยายอ้นแม่นมที่เลี้ยงดูบวรมาตั้งแต่เกิด โดยบวรมักมีนิสัยชอบลองเครื่องรางของขลัง มักจะไปมีเรื่องกับผู้อื่นเพื่อทดสอบเครื่องรางนั้นๆ โดยครั้งนี้บวรต้องการไปลองของขลังวิชากับชายหนุ่มข้างบ้าน

พบคำว่ากรรมนี้จำนวน 46 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 11 คำ นางทาส 15 คำ เรือนนพเก้า 14 คำ สายน้ำสามชีวิต 1 คำ และญาติกา 5คำ

คำว่า กรรม หมายถึง น. (1) การ, การกระทำ, การงาน, กิจ, เช่น พลีกรรมต่างกรรมต่างวาระ, เป็นการดีก็ได้ ชั่วก็ได้ เช่น กุศลกรรม อกุศลกรรม(2) การกระทำที่ส่งผลร้ายมายังปัจจุบันหรือซึ่งจะส่งผลร้ายต่อไปใน อนาคต เช่น ระวังกรรมจะตามทันนะ(3) บาป, เคราะห์, เช่น คนมีกรรม กรรมของฉันแท้ ๆ (4) ความตายในคำว่า ถึงแก่กรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 15)

ตัวอย่างที่ 9

ถ้าหากว่าเป็นคนอื่นก็คงจะทำบุญ**กรวดน้ำ**ไปให้ แล้วจบกัน หากบุญทิพย์ไม่เหมือนผู้หญิงอื่น รู้แค่นี้ก็ยังไม่พอ อยากจะรู้มากกว่านี้ให้จงได้

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 84)

จากตัวอย่างเป็นการเล่าเรื่องของผู้แต่งที่กล่าวถึงคุณยายบุญทิพย์ที่ไม่เหมือนคนอื่น คือถ้าเป็นคนอื่นเวลาเจอภูติผีวิญญาณจะต้องรีบทำบุญกรวดน้ำไปให้ แต่กับคุณยายบุญทิพย์ต้องการจะทราบรายละเอียดเกี่ยวกับวิญญาณเหล่านั้นให้ได้มากขึ้น

พบคำว่ากรวดน้ำนี้จำนวน 1คำ ในเรื่องเรือนนพเก้า

คำว่า กรวดน้ำ หมายถึง ก. แผ่ส่วนบุญด้วยวิธีหลั่งน้ำ; (ปาก) โดยปริยายหมายความว่าตัดขาดไม่ขอเกี่ยวข้องด้วย, มักใช้ว่า กรวดน้ำคว่ำกะลา หรือ กรวดน้ำคว่ำขัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 18)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 10

มีสตรีวัยสาวบ้างเด็กบ้างนั่งก้มตัวช่วยปลิดก้านดอกไม้ เย็บ**กระทง**บ้าง อยู่หลายคน

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 64)

จากตัวอย่างข้างต้นผู้แต่งบรรยายถึงการช่วยกันทำงานของบ่าวไพร่ในบ้านที่ต่างก็ทำหน้าที่ทั้งการปลิดก้านดอกไม้ เย็บกระทง เป็นต้น

พบคำว่ากระทงนี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องเรือนรักเรือนทาส

คำว่า กระทง หมายถึง น. ภาชนะเย็บด้วยใบตองหรือใบไม้เป็นต้น ยกขอบสูงสำหรับใส่ของ, ถ้าเสริมขอบปากเป็นรูปกรวยเล็ก ๆ โดยรอบ เรียกว่า กระทงเจิม, ภาชนะที่ทำขึ้นสำหรับลอยน้ำในประเพณีลอยกระทงตอนหนึ่ง ๆ ของนาซึ่งมีคันกั้นเรียกว่า กระทงนา (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 39)

ตัวอย่างที่ 11

“ครับ หลายคนคิดอย่างนั้น เห็นอย่างนั้น ปฏิบัติอย่างนั้น จนชีวิตกลายเป็นเครื่องจักรชิ้นหนึ่ง ทำหน้าที่เพื่อผลิตเงินเท่านั้นไม่มีอิสระ ไม่เป็นตัวของตัวเอง เหมือนถูกขังอยู่ในกำแพงล้อม ถูกพันธนาการด้วยขนบธรรมเนียมประเพณี ....”

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 64)

จากตัวอย่างเป็นการสนทนากันระหว่างกานท์กับสายไหม โดยกานท์พูดถึงการดำเนินชีวิตของคนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯให้สายไหมฟังว่าไม่เป็นตัวของตัวเองถูกพันธนาการด้วยขนบธรรมเนียมประเพณี

พบคำว่าขนบธรรมเนียมนี้จำนวน1คำ ในเรื่องเมื่อดอกรักบาน

คำว่า ขนบธรรมเนียม หมายถึง [ขะหฺนบทำ-] น. แบบอย่างที่นิยมกันมา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 : 161)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 12

“ถึงอย่างนั้นก็ต้องทนเอา..เรื่องจะยอมรับ**ขมา**หรือไม่ยอม ก็เป็นเรื่องหนึ่ง ตัวเป็นเด็กเอาลูกสาวเขาหนีไปก็ต้องทำให้ถูก..”

บทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูน(จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 136)

จากตัวอย่างเป็นการสนทนากันระหว่างคุณจำปากับคุณปีบเรื่องที่ธนา และปัทมาส่งบัตรเชิญงานแต่งงานมาให้ โดยที่ยังไม่แน่ใจว่าพระยาอภิบาลจะยอมให้ธนามาขอขมาลาโทษหรือไม่

ตัวอย่างที่ 13

คนงานที่ตึกนี่ก็โดนเข้าถึงจับไข้ไปคนหนึ่ง แอบไปเก็บกระถินริมกำแพงวัง เกิดเห็นเด็กหัวจุกเดินออกประตูมายืนเท้าสะเอวมอง แล้วหันหลังเดินหายเข้าไปในกำแพงเสียเฉยๆ แม่คนอุตรินั่นทิ้งกระถินวิ่งหนีไม่คิดชีวิต กลับถึงบ้านคืนนั้นเพ้อไข้ขึ้นทั้งคืน ต้องจุดธูปเทียนขอ**ขมา**ลาโทษกันให้ยุ่ง ถึงได้สร่างไข้

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 45)

จากตัวอย่างกล่าวถึงคนงานในตึกแอบไปเด็ดกระถินที่ริมกำแพงวังแล้วเกิดไปเห็นเด็กหัวจุกถึงกับจับไข้เพ้อทั้งคืน จนต้องไปขอขมาลาโทษถึงได้สร่างไข้

พบคำว่าขมานี้จำนวน3คำ ในเรื่องแต่ปางก่อน 1 คำ และขมิ้นกับปูน 2 คำ

คำว่า **ขมา** หมายถึง ก. กล่าวคำขอโทษ เช่น ไปขมาศพ. น. การยกโทษให้เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งยอมรับผิด เช่น ขอขมา, ษมา ก็ใช้ (ป.; ส. กฺษมา) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 165)

ตัวอย่างที่ 14

การะเกดเผลออุทานออกมาเบาๆแม้ไม่ใช่คน**ขวัญ**อ่อนแต่เธอก็รู้ดีว่าบ้านนี้ไม่มีคนต่างชาติเข้ามายุ่งย่ามได้

บทประพันธ์เรื่องจากฝันสู่นิรันดร (แก้วเก้า, 2549: 355)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างกล่าวถึงการะเกดที่อุทานออกมาเบาๆถึงแม้ว่าเธอจะไม่ใช่คนขวัญอ่อนแต่เธอก็รู้ดีว่าบ้านนี้ไม่มีคนต่างชาติเข้ามายุ่งย่ามได้

ตัวอย่างที่ 15

...ปัทมาก็ลุกขึ้นยกมือฟาดเปรี้ยงลงไปบนแก้มของปวีณาเต็มแรง หน้าตาของปัทมาถมึงทึงอย่างคนที่ตั้งสติไม่อยู่เพราะมีโทสะครอบงำ แต่ปวีณาหาใช่คน**ขวัญ**อ่อนอย่างสตรีอื่นไม่ หล่อนจึงตอบแทนด้วยตั้งหนังสือในมือของหล่อน เหวี่ยงเข้าไปที่หน้าของปัทมา

บทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูน (จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 269)

จากตัวอย่าง ปัทมาโกรธปวีณามากจึงตบไปที่หน้าปวีณา..แต่เนื่องจากปวีณาอุปนิสัยไม่เหมือนสตรีทั่วไปที่จะตกใจดังนั้นแทนที่เธอจะตกใจเธอกลับใช้หนังสือในมือเหวี่ยงใส่ปัทมาแทน

พบคำว่าขวัญนี้จำนวน 24คำ ในเรื่องแต่ปางก่อน 11 คำ นางทาส 2 คำ เรือนรักเรือนทาส 5 คำ เมื่อดอกรักบาน 2 คำ เรือนนพเก้า 2 คำ และขมิ้นกับปูน 2 คำ

คำว่า ขวัญ หมายถึง น. ผมหรือขนที่ขึ้นเวียนเป็นก้นหอย, มิ่งมงคล, สิริ, ความดี, เช่น ขวัญข้าว ขวัญเรือน สิ่งที่ไม่มีตัวตน เชื่อกันว่ามีอยู่ประจำชีวิตของคนตั้งแต่เกิดมา ถ้าขวัญอยู่กับตัวก็เป็นสิริมงคล เป็นสุขสบายจิตใจมั่นคง ถ้าคนตกใจหรือเสียขวัญ ขวัญก็ออกจากร่างไป ซึ่งเรียกว่าขวัญหายขวัญหนี ขวัญบิน เป็นต้น ทำให้คนนั้นได้รับผลร้ายต่าง ๆ, เรียกผู้ตกใจง่ายคือ เด็กหรือหญิงซึ่งมักจะขวัญหายบ่อย ๆว่าขวัญอ่อน, ผู้รู้พิธีทำขวัญ เรียกว่าหมอขวัญ การทำพิธีเชิญขวัญ หมายความว่า เรียกขวัญ มาอยู่กับตัว เอาเส้นด้ายผูกข้อมือเด็กแล้วกล่าวเรียกขวัญว่า "ขวัญเอ๋ย มาอยู่กับเนื้อกับตัว" แล้วกล่าวให้พรต่อไปตามควร เรียกว่าผูกขวัญ เรียกขวัญหรือเชิญขวัญ เรียกว่ารับขวัญ ทำพิธี เช่นรดน้ำมนตร์ให้ (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 169)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 16

เต็งดีใจที่จะสมหวัง ขอบใจเพื่อนไม่ขากปาก ทั้งบอกว่าต้องวางแผนขบวน**ขันหมาก**ต้องยิ่งใหญ่จนโลกระเบิดที่ทุ่งบางปลาม้า

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 14)

จากตัวอย่างเป็นการบรรยายถึงเต็งที่สมหวังจะได้แต่งงานกับแต้ว จึงเอ่ยขอบใจเพื่อนอีกทั้งยังวางแผนถึงขบวนขันหมากว่าต้องยิ่งใหญ่ไปทั่วทุ่งบางปลาม้า

ตัวอย่างที่ 17

เธอเล่าเรื่องทั้งหมดให้ฟัง รวมทั้งความคิดที่ว่า ผอบแก้วจะต้องเป็นม่าย**ขันหมาก** ให้อับอายขายหน้าทั้งเมือง

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 210)

จากตัวอย่างกล่าวถึงคุณชื่นเล่าเรื่องทั้งหมดให้ผอบแก้วฟังว่าเธออาจจะต้องเป็นม่ายขันหมากและต้องอับอายขายหน้า

พบคำว่าขันหมากนี้จำนวน 3คำ ในเรื่องแต่ปางก่อน 1 คำ เรือนนพเก้า 1 คำ และสายน้ำสามชีวิต 1 คำ

คำว่า ขันหมาก หมายถึง น. ขันใส่หมากพลูเป็นต้นซึ่งเชิญไปพร้อมกับของอื่น ๆ ในพิธีหมั้นหรือแต่งงาน เป็นเครื่องคำนับผู้ปกครองฝ่ายหญิง(โบ; ราชา) (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 178)

ตัวอย่างที่ 18

แม่นวลเขาก็พอใจหนูแววอย่างมาก เพราะทุกครั้งที่มาเยือนท่านพ่อท่านแม่ หนูแววได้ดูแลเอาอกเอาใจแม่นวลเป็นอย่างดียิ่ง ถ้าหากได้มาเป็นสะใภ้ คงปรนนิบัติแม่ผัวได้ไม่ขัดเขิน ลูกขอจึงเรียนว่า ยินดีรับหนูแววเป็น**คู่หมั้น**คู่หมายของพ่อพัฒน์ด้วยความเต็มใจ

บทประพันธ์เรื่องเรือนรักเรือนทาส (ชัยเจริญ, 2544: 220)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างพ่อของพัฒน์เห็นว่าแม่นวลผู้เป็นแม่ของพัฒน์ยินดีที่จะรับแม่แววเป็นลูกสะใภ้ ดังนั้นท่านพ่อของพัฒน์ก็ยินดีเช่นกันที่จะรับแววมาเป็นคู่หมั้นคู่หมายของพัฒน์

ตัวอย่างที่ 19

คู่หมั้นคุณชายจิรายุส อุ๊ย สวยสมกันเหมือนกิ่งทองใบหยก ถวิลอุทานอย่างนิยมชมชื่น

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 35)

จากตัวอย่างถวิลกล่าวถึงคู่หมั้นของคุณชายจิรายุสที่สวย และเหมาะสมกับคุณชายจิรายุส ราวกับกิ่งทองใบหยก

พบคำว่าคู่หมั้นนี้จำนวน 114 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 70 คำ แต่ปางก่อน 30 คำ เรือนรักเรือนทาส 1 คำ และเรือนนพเก้า 13 คำ

คำว่า คู่หมั้น หมายถึง น. ชายหญิงที่ได้หมั้นกันแล้ว(กฎ) ชายและหญิงซึ่งเป็นคู่สัญญาหมั้น (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 256)

ตัวอย่างที่ 20

เมื่อฟักเข้ามาอยู่ในบ้านนี้ หล่อนผู้นั้นยังเป็นเด็กรุ่นๆเพิ่งจะโกน**จุก**ได้ปีกว่าๆ

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 120)

จากตัวอย่างเป็นการกล่าวถึงตอนที่ฟักเข้ามาอยู่ในบ้านของแม่ช้องในขณะนั้นหล่อนยังเป็นเด็กวัยรุ่นซึ่งผ่านการโกนจุกมาได้ไม่นาน

พบคำว่าจุกนี้จำนวน 17 คำ ในเรื่องแต่ปางก่อน 9 คำ ขมิ้นกับปูน 1 คำ รัตนโกสินทร์ 4 คำ และญาติกา 3 คำ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำว่า จุก หมายถึง น. ผมเด็กๆ ที่ขมวดเอาไว้ตรงขม่อม, ผมจุก หรือ หัวจุก ก็เรียก, ราชาศัพท์ว่า พระเมาลี หรือ พระโมลี; กลุ่ม, ขมวด, หมวด, (ใช้แก่หัวหอมหัวกระเทียมเรียกว่า จุกหอม จุกกระเทียม); ลักษณนามเรียกสิ่งที่มัดรวมกันเป็นจุก เช่นผูกผม 2 จุก จุกหอม 3 จุก
(ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 316)

ตัวอย่างที่ 21

...รู้แต่ว่าเธอมีอาการป่วยขึ้นมาอย่างกะทันหันเมื่อถึงเวลาส่งตัว มีอาการทุรนทุราย แล้วเธอก็สิ้นใจในอ้อมแขน**เจ้าบ่าว**ของเธอนั่นเอง...

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 187)

จากตัวอย่างเป็นบทสนทนาของท่านชายใหญ่ที่เล่าให้ราชาวดีฟังถึงการเสียชีวิตของเจ้านางน้อยที่ป่วยขึ้นมาอย่างกะทันหันในวันส่งตัว และเจ้านางน้อยก็สิ้นใจตายในอ้อมแขนของเจ้าบ่าวของเธอ

ตัวอย่างที่ 22

...แมงเม่าไม่รู้จักว่าที่**เจ้าบ่าว**ก็จริง แต่หล่อนรู้จักการเลี้ยงโต๊ะจีนห้าร้อยโต๊ะในวันวิวาห์...

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 45)

จากตัวอย่างกล่าวถึงแมงเม่าที่ถึงแม้เธอจะไม่รู้จักว่าที่เจ้าบ่าวก็จริงแต่เธอก็ยังรู้จักการเลี้ยงโต๊ะจีนในงานแต่งงาน

พบคำว่าเจ้าบ่าวนี้จำนวน 14 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 1 คำ แต่ปางก่อน 10 คำ เรือนนพเก้า 1 คำ สายน้ำสามชีวิต 1 คำ และรัตนโกสินทร์ 1 คำ

คำว่า **เจ้าบ่าว** หมายถึง น. ชายผู้เข้าพิธีแต่งงานกับเจ้าสาว
(ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 325)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 23

"จะเป็นอย่างไร ถ้าเจ้าบ่าวต้องอยู่ที่นี่คนเดียว เพราะ**เจ้าสาว**ตายในคืนวิวาห์...

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 260)

จากตัวอย่างเป็นการกล่าวของจิรายุสที่เปรยขึ้นมาว่า จะเป็นอย่างไรถ้าหากเจ้าบ่าวต้องนอนอยู่ที่เรือนหอคนเดียวเนื่องจากว่าเจ้าสาวได้ตายในคืนวิวาห์

ตัวอย่างที่ 24

...รู้ว่า**เจ้าสาว**ต้องแต่งชุดสีชมพูยาวบานฟ่องห้า นั่งรถเบนซ์มีผ้าแพรสีชมพูผูกหน้ารถ..

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 45)

จากตัวอย่างกล่าวถึงแมงเม่าที่จะต้องเตรียมตัวเป็นเจ้าสาวว่าต้องแต่งกายด้วยชุดสีชมพูบานฟูฟ่อง และนั่งรถเบนซ์ที่มีผ้าแพรสีชมพูผูกหน้ารถ

พบคำว่าเจ้าสาวนี้จำนวน 17 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 5 คำ แต่ปางก่อน 10 คำ และรัตนโกสินทร์ 2 คำ

คำว่า เจ้าสาว หมายถึง น. หญิงผู้เข้าพิธีแต่งงานกับเจ้าบ่าว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 325)

ตัวอย่างที่ 25

"พ่อกับแม่และแม่สายบัวด้วย ไปหาท่านพระครูที่วัดด้วยกันขอให้ท่านตรวจดวง**ชะตา**และหาฤกษ์แต่งงานให้"

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 18)

จากตัวอย่างเป็นการสนทนากันระหว่างชาย กับพ่อและแม่ของเขา ซึ่งท่านทั้งสองได้ไปหาท่านพระครูเพื่อให้ตรวจดวงชะตาหาฤกษ์แต่งงานให้กับชายและสายไหม

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พบคำว่าชะตานี้จำนวน 28 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 2 คำ แต่ปางก่อน 3 คำ นางทาส 3 คำ ขมิ้นกับปูน 4 คำ รัตนโกสินทร์ 4 คำ ญาติกา 3 คำ เมื่อดอกรักบาน 5 คำ และเรือนนพเก้า 4 คำ

คำว่า ชะตา หมายถึง น. ลักษณะหรืออัธยาศัยบางอย่างที่ทำให้รู้สึกชอบหรือไม่ชอบในทันทีทันใด เช่น ถูกชะตากัน ไม่ถูกชะตากัน, ลักษณะที่บังเกิดสำแดงเหตุดีและร้าย เช่น ชะตาดี ชะตาร้าย; แบบรูปราศีที่บอกดาวพระเคราะห์เดินถึงราศีนั้น ๆ ในเวลาเกิดของคนหรือเวลาสร้างสิ่งสำคัญเช่นบ้านเมืองเป็นต้นที่โหรคำนวณไว้ โดยแบ่งเป็น 12 ราศีเรียกว่า ดวงชะตา หรือ ดวง, ชาตา ก็ว่า(ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 351)

ตัวอย่างที่ 26

จรพาสุริยนเบียดแทรกผู้คนมากหน้าหลายตาไปยืนอยู่ที่สนามหญ้าใกล้บริเวณหน้าปะรำพิธี ซึ่งเป็นสถานที่ของแขกรับเชิญและสำหรับใช้ทำพิธีรดน้ำ**ดำหัว**ผู้ใหญ่

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 429)

จากตัวอย่างเป็นการบรรยายเหตุการณ์ที่จรพาสุริยนเข้าไปในงานประเพณีวันสงกรานต์

พบคำว่าดำหัวนี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องเมื่อดอกรักบาน

คำว่า ดำหัว หมายถึง น. ประเพณีทางภาคเหนือซึ่งกระทำในวันปีใหม่เพื่อเป็นการแสดงความเคารพนับถือและรักใคร่ วิธีดำหัว คือ เอาสิ่งของและน้ำที่ใส่เครื่องหอม เช่น น้ำอบไทยไปให้แก่ผู้ที่เคารพ และขอให้ท่านรดน้ำใส่หัวของตนเพื่อให้อยู่เย็นเป็นสุข (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 405)

ตัวอย่างที่ 27

ปัทมาอยู่ในสภาพของแม่ชีเจ็ดวันพอดีหล่อนจึงได้โอกาสตามแม่ชีลงมาข้างล่างเพื่อฟัง**เทศน์**ในวันพระ

บทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูน(จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 115)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างกล่าวถึงปัทมาที่บวชชีอยู่พอครบเจ็ดวันเธอก็ตามแม่ชีลงมาด้านล่างเพื่อฟังเทศน์ในวันพระ

ตัวอย่างที่ 28

" เรื่องนั้นฉันพอเข้าใจค่ะเพราะฟังพระท่าน**เทศน์**บ่อยๆ"

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 141)

จากตัวอย่างเป็นการกล่าวของแม่นวลที่กล่าวกับหลวงบวรสามีว่าตนเข้าใจว่าชีวิตล้วนเป็นไปตามกรรมเพราะตนเคยฟังพระเทศน์อยู่บ่อยๆ

พบคำว่าเทศน์นี้จำนวน 7 คำ ในเรื่องเรือนรักเรือนทาส 1 คำ ขมิ้นกับปูน 1 คำ รัตนโกสินทร์ 1 คำ นางทาส 1 คำ เรือนนพเก้า 1 คำ และญาติกา 1 คำ

คำว่า **เทศน์** หมายถึง [เทด, เทสะนา, เทดสะหฺนา] น. การแสดงธรรมสั่งสอนในทางศาสนา.ก. แสดงธรรม เช่น พระเทศน์, (ปาก) โดยปริยายหมายความว่า ดุด่าว่ากล่าวอย่างยืดยาว เช่น วันนี้ถูกเทศน์เสียหลายกัณฑ์ (ป. เทสนา) (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 541)

ตัวอย่างที่ 29

ฝนตกแล้ว ปรอยลงมาบางๆ เหมือนฟ้าเห็นใจในความรักจึงให้พรและประพรม**น้ำมนต์**ให้

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 170)

จากตัวอย่างเป็นการกล่าวถึงฝนที่ตกลงมาเหมือนกับเป็นการประพรมน้ำมนต์

ตัวอย่างที่ 30

คิดดูนะแก บอกเค้าดีๆว่าเราถูกผีหลอกเพื่อจะช่วยหาพระเครื่อง ผ้ายันต์ **น้ำมนต์** มาปัดรังควานกันมั่ง…เค้ากลับบอกว่า..ผีไม่มีในโลก

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 131)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างเป็นการเขียนจดหมายของนิชาเธอส่งไปถึงแดนสรวงเพื่อเล่าให้ฟังว่าเธอบอกเจ้าของบ้านว่าให้ช่วยหาพระเครื่อง ผ้ายันต์ น้ำมนต์มาปัดรังควาน เพราะมีผีแต่เจ้าของบ้านกลับบอกว่า ผีไม่มีในโลก

พบคำว่าน้ำมนต์นี้จำนวน 2 คำ ในเรื่องเมื่อดอกรักบาน 1 คำ และเรือนนพเก้า 1 คำ

คำว่า น้ำมนต์ หมายถึง น. น้ำที่เสกเพื่ออาบ กิน หรือ ประพรมเป็นต้น ถือกันว่าเป็นมงคล (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 582)

ตัวอย่างที่ 31

“ นังมาดเอาเกือกมาให้ทีเถอะ เห็นจะจวนเวลาเข้าเฝ้าเสด็จในกรมละมังสมเด็จประทาน**น้ำสังข์**อย่างนี้ไม่ต้องรับจากใครอีก”

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 397)

จากตัวอย่างกล่าวถึงพวงแสดที่เร่งให้นังมาดเอาเกือกมาให้สร้อยทองสวมเพราะใกล้จะถึงเวลาที่สร้อยทองจะต้องเข้าเฝ้ารับเสด็จในกรมที่จะมาประทานน้ำสังข์ในวันแต่งงานให้กับสร้อยทอง

ตัวอย่างที่ 32

...หม่อมเจ้าสิทธิชัยจึงรวบรัดตัดความ ชักจูงธิดาและ “ว่าที่ลูกเขย” มาให้รับ**น้ำสังข์**ที่โรงพยาบาลโดยเร็ว...

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 297)

จากตัวอย่างหม่อมเจ้าสุทธิชัยได้รวบรัดให้คุณชายจิรายุสและสวรรยาตกลงแต่งงานกันและให้ทั้งคู่ไปหาเสด็จป้าของคุณชายจิรายุสโดยให้ท่านช่วยรดน้ำสังข์ให้ที่โรงพยาบาล

พบคำว่าน้ำสังข์นี้จำนวน 6 คำ ในเรื่องเรือนนพเก้า 1 คำ จากฝันสู่นิรันดร 1 คำ และแต่ปางก่อน 4 คำ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำว่า **น้ำสังข์** หมายถึง น. น้ำพระพุทธมนต์ที่หลั่งจากสังข์ในงานพิธีมงคล เช่น งานแต่งงาน (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 584)

ตัวอย่างที่ 33

...เวลานั้นแม่อยู่ตัวคนเดียว ชายยังอยู่เมืองนอก มีข่าวบริวารคนโน้นคนนี้ถูกหลอกหลอนต่างๆ แม่ก็อดกลัวไม่ได้ ไป**นิมนต์**พระที่ท่านเก่งทางนี้มานั่งทางในมองดู...

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 94)

จากตัวอย่างหม่อมพรรณรายเล่าให้จิรายุสฟังว่าในช่วงที่จิรายุสเรียนอยู่ต่างประเทศในวังพวกบริวารโดนผีหลอก ซึ่งหม่อมพรรณรายรู้สึกกลัวเช่นกันจึงนิมนต์ให้พระที่เก่งๆ มานั่งทางในดูให้

พบคำว่านิมนต์นี้จำนวน 3 คำ ในเรื่องเรือนรักเรือนทาส 1 คำ แต่ปางก่อน 1 คำ และจากฝันสู่นิรันดร 1 คำ

คำว่า นิมนต์ หมายถึง ก.เชิญ, เชื้อเชิญ, (ใช้แก่พระภิกษุและสามเณร) (ป. นิมนฺต; ส. นิมนฺตฺร) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 589)

ตัวอย่างที่ 34

“ นั่นไม่สำคัญ ฉันต้องการให้มัน**บวช**สงบอกสงบใจสักพักหนึ่ง”

บทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูน(จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 103)

จากตัวอย่างพระยาอภิบาลกล่าวกับแม่ชีนวลว่าต้องหารให้ปัทมาบวชสงบจิตใจสักพักหนึ่ง

ตัวอย่างที่ 35

“ พ่อกลดน่ะซิพี่ไกร เป็นใครมาเกิดไม่รู้ แรกๆก็จะถวายตัวเป็นมหาดเล็กอีกคน อยู่ๆไปก็กลับสมถะออก**บวช**เป็นพระสมาธิ...”

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 8)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างดาวเรืองบอกกล่าวกับสามีที่ล่วงลับไปแล้วถึงหลานชายว่าเป็นใครมาเกิดก็ไม่ทราบแรกเริ่มจะถวายตัวเป็นมหาดเล็ก แต่พออยู่ๆไปกลับออกบวช

พบคำว่าบวชนี้จำนวน 9 คำ ในเรื่องจากฝันนิรันดร 1 คำ ขมิ้นกับปูน 1 คำ รัตนโกสินทร์ 3 คำ ญาติกา 3 คำ และแต่ปางก่อน 1 คำ

คำว่า บวช หมายถึง ก. ถือเพศเป็นภิกษุสามเณรหรือนักพรตอื่นๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 610)

ตัวอย่างที่ 36

"...เพราะคุณเป็นเจ้าของบ้าน คุณควรอยู่ในบ้านของคุณ แล้วดิฉันจะใส่**บาตร** อุทิศส่วนกุศลให้คุณทุกวัน..."

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 85)

จากตัวอย่างคุณยายบุญทิพย์กล่าวกับผอบแก้วว่าผอบแก้วเป็นเจ้าของบ้านดังนั้นเธอสามารถอยู่ในบ้านของเธอได้แล้วคุณยายบุญทิพย์จะใส่บาตรอุทิศส่วนกุศลไปให้ทุกวัน

พบคำว่าบาตรนี้จำนวน 12 คำ ในเรื่องเรือนรักเรือนทาส 5 คำ ญาติกา 2 คำ นางทาส 3 คำ และเรือนนพเก้า 2 คำ

คำว่า **บาตร** หมายถึง [บาด] น. ภาชนะชนิดหนึ่งสำหรับภิกษุสามเณรใช้รับอาหารบิณฑบาต (ส. ปตฺร; ป. ปตฺต) (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 621)

ตัวอย่างที่ 37

" ...ปู่ไม่เคยนับถือผู้หญิงใจชั่วคนนั้นเป็นแม่อีกเลย ถึงจะ**บาป**กรรมสักปานใดก็ช่างหัวมันสาอะไรกับอีปัทมาปู่จะตัดมันไม่ได้..."

บทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูน(จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 151)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่าง เป็นการสนทนากันระหว่างพระยาอภิบาลกับปวีณาที่ท่านบอกกับหลานสาวท่านว่าตั้งแต่แม่ของท่านหนีตามไปกับผู้ชายท่านก็ไม่เคยนับถือผู้หญิงคนนั้นเป็นแม่อีกเลย และนับประสาอะไรกับปัทมาที่เป็นหลานสาวจะทำให้ท่านตัดใจไม่ได้

ตัวอย่างที่ 38

“เราอาจจะทำผิดเล่นเล่ห์เพทุบาย แต่เราก็ทำไปด้วยความรัก ถึงจะ**บาป**กรรม ถึงจะไม่มีใครเห็นใจเรา...”

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 117)

จากตัวอย่างเป็นความคิดที่อยู่ในใจของเคลียว่าสิ่งที่ตนทำไปนั้นแม้จะผิดแต่เธอก็คิดว่าเธอทำเพราะความรักถึงจะบาปกรรมก็ไม่มีใครที่มาเห็นใจเธอ

พบคำว่าบาปนี้จำนวน 26 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 1 คำ แต่ปางก่อน 1 คำ นางทาส 3 คำ เรือนรักเรือนทาส 12 คำ เมื่อดอกรักบาน 1 คำ ขมิ้นกับปูน 2 คำ สายน้ำสามชีวิต 2 คำ รัตนโกสินทร์ 2 คำ และญาติกา 2 คำ

คำว่า **บาป** หมายถึง น. การกระทำผิดหลักคำสอนหรือข้อห้ามในศาสนา; ความชั่ว, ความมัวหมอง. ว. ชั่ว, มัวหมอง, เช่น คนใจบาป (ป., ส. ปาป) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 624)

ตัวอย่างที่ 39

“โยมเองละหรือ อาตมาขอ**บิณฑบาต**สักทีเถิด ที่นี่เป็นวัด อย่าฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเลย...”

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 300)

จากตัวอย่างเป็นการกล่าวของพระสงฆ์รูปหนึ่งที่ขอบิณฑบาตจากคุณสนที่กำลังจะทำร้ายฟักโดยท่านกล่าวว่าบริเวณนี้อยู่ในเขตวัดไม่ควรมาฆ่าสัตว์ตัดชีวิตกัน

พบคำว่าบิณฑบาตนี้จำนวน 1 ในเรื่องรัตนโกสินทร์

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำว่า บิณฑบาต หมายถึง น. อาหาร (ใช้แก่พระภิกษุสามเณร) ก. กิริยาที่พระภิกษุสามเณรรับของที่เขานำมาใส่บาตร,โดยปริยายหมายถึงกิริยาที่พระภิกษุสามเณรขอหรือขอร้อง เช่น เรื่องนี้ขอบิณฑบาตให้เลิกแล้วต่อกัน (ป. ปิณฺฑปาต ว่า ก้อนข้าวที่ตก) (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 626)

ตัวอย่างที่ 40

...น้าสายบัวตายเพราะถึงที่ **บุญ**ทำมาเพียงเท่านั้น หรือกรรมที่มีสิ้นสุดลงเพียงเท่านี้

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 245)

จากตัวอย่างเป็นการสนทนากันระหว่าง ตะวันกับสายไหมซึ่งสายไหมโทษว่าเป็นความผิดของตนเองที่ทำให้แม่สายบัวต้องตายแต่ตะวันก็ได้ปลอบใจสายไหมว่าเป็นเพราะน้าสายบัวนั้นทำบุญมาเพียงเท่านี้

พบคำว่าบุญนี้จำนวน 59 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 11 คำ แต่ปางก่อน 14 คำ นางทาส 15 คำ ญาติกา 6 คำ เรือนนพเก้า 10 คำ เมื่อดอดรักบาน 1 คำ และรัตนโกสินทร์ 2 คำ

คำว่า บุญ หมายถึง น. การกระทำดีตามหลักคำสอนในศาสน, ความดี,คุณงามความดี. ว. ดี เช่น คนใจบุญ, มีคุณงามความดี เช่น คนมีบุญ (ป. ปุญฺ?; ส. ปุณฺย) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 630)

ตัวอย่างที่ 41

ฝนตกแล้ว ปรอยลงมาบางๆ เหมือนฟ้าเห็นใจในความรักจึงให้พรและ**ประพรม**น้ำมนต์ให้

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 170)

จากตัวอย่างเป็นการกล่าวถึงฝนที่ตกลงมาเหมือนกับเป็นการประพรมน้ำมนต์

พบคำว่าประพรมนี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องเมื่อดอกรักบาน

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำว่า ประพรม หมายถึง [-พฺรม] ก. ประโปรยด้วยสิ่งที่มีลักษณะเป็นน้ำ เช่น ประพรมน้ำมนต์เอาน้ำอบประพรมอัฐิ (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 652)

ตัวอย่างที่ 42

" มันน่าจะให้คุณปู่ลงโทษถึงตายจริงๆแกมันริอ่านนอกรีตนอกรอยนอกคอกนอก**ประเพณี**ลูกผู้หญิงอะไรอย่างนี้ก็ไม่รู้"

บทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูน(จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 95)

จากตัวอย่างเป็นการกล่าวของคุณปริกที่พูดกับปัทมาหลานสาวว่าสมควรจะให้คุณปู่ลงโทษเพราะทำตัวไม่ดีนอกรีตของความเป็นผู้หญิงที่ดี

ตัวอย่างที่ 43

...ไม่เป็นอิสระ ไม่เป็นตัวของตัวเอง เหมือนถูกขังอยู่ในกำแพงล้อม ถูกพันธนาการด้วยขนบธรรมเนียม**ประเพณี**...

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 64)

จากตัวอย่างเป็นการสนทนากันระหว่างกานท์กับสายไหม โดยกานท์พูดถึงการดำเนินชีวิตของคนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯให้สายไหมฟังว่าไม่เป็นตัวของตัวเอง ถูกพันธนาการด้วยขนบธรรมเนียมประเพณี

พบคำว่าประเพณีนี้จำนวน 17 คำ ในเรื่องแต่ปางก่อน 2 คำ เรือนรักเรือนทาส 2 คำ เมื่อดอกรักบาน 3 คำ เรือนนพเก้า 3 คำ ขมิ้นกับปูน 3 คำ และญาติกา 4 คำ

คำว่า **ประเพณี** หมายถึง น. สิ่งที่นิยมถือประพฤติปฏิบัติสืบ ๆ กันมาจนเป็นแบบแผนขนบธรรมเนียม หรือจารีตประเพณี (ส. ปฺรเวณิ; ป. ปเวณิ) (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 663)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 44

"ทิดคล้อยต้องผูกคอตายเท่านั้นเอง โถ เขารักคุณหนูแดงเหลือเกิน สู้ทิ้ง**ผ้าเหลือง**ออกจากตัวก็เพราะคุณหนูแดงนี่แล้ว แม่คุณ..."

บทประพันธ์เรื่องนางทาส (วรรณสิริ, 2550: 53)

จากตัวอย่างคุณสาลี่พูดถึงทิดคล้อยน้องชายที่อาจจะผูกคอตายถ้าหากคุณหนูแดงไม่ไปพบ เพราะทิดคล้อยรักคุณหนูแดงมากถึงขนาดยอมสึกจากการเป็นพระเพื่อมาเป็นฆราวาส

ตัวอย่างที่ 45

ถึงคุณสนจะเป็นใหญ่คนโตอย่างไรทางโลก แต่ว่าถ้าเป็นทางศาสนาแล้ว คุณสนก็ต้องยำเกรง**ผ้าเหลือง**เป็นธรรมดาไม่ผิดอะไรกับชาวบ้านทั่วไป

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 300)

จากตัวอย่างกล่าวถึงคุณสนที่ถึงแม้จะเป็นคนที่ไม่เคยเกรงกลัวใครเพราะเกิดมาเป็นลูกคนใหญ่คนโตแต่เมื่อได้รับการขอร้องจากพระสงฆ์ที่อยู่ในผ้าเหลืองแล้วนั้นคุณสนก็เคารพและยอมเกรงใจให้

พบคำว่าผ้าเหลืองนี้จำนวน 2 คำ ในเรื่องรัตนโกสินทร์ 1 คำ และนางทาส 1 คำ

คำว่า ผ้าเหลือง หมายถึง (ปาก) น. จีวร เช่น เกาะชายผ้าเหลือง, เครื่องหมายแห่งพระพุทธศาสนา,พระพุทธศาสนา, ในความว่า ไม่เห็นแก่พระ ก็เห็นแก่ผ้าเหลืองเถิด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 733)

ตัวอย่างที่ 46

คุณสาลี่เม้มปากตาวาวแล้วก็แกล้งบอกท่านเจ้าคุณว่า เธอก็ตั้งใจจะทำบุญเหมือนกัน แต่จะไปเลี้ยงเพล**พระ**ที่วัดโดยจะเลี้ยงทั้งวัดทีเดียว

บทประพันธ์เรื่องนางทาส (วรรณสิริ, 2550: 15)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างกล่าวถึงคุณสาลี่ที่แกล้งบอกท่านเจ้าคุณว่าตนก็จะไปทำบุญเหมือนกันและจะไปเลี้ยงเพลพระโดยตั้งใจจะเลี้ยงพระทั้งวัด

ตัวอย่างที่ 47

“ ...เมื่อตะกี้เห็น**พระ**ที่สร้างไว้ท่านลอยผ่านหน้าไป...**”**

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 1)

จากตัวอย่างเป็นการกล่าวของนางเยื้องที่เธอเห็นพระพุทธรูปที่เธอเคยสร้างไว้ลอยผ่านหน้าเธอ

พบคำว่าพระนี้จำนวน 69 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 7 คำ เรือนทาส 38 คำ เรือนนพเก้า 7 คำ ขมิ้นกับปูน 7 คำ ญาติกา 2 คำ และรัตนโกสินทร์ 8 คำ

คำว่า **พระ** หมายถึง [พฺระ] น. คำใช้แทนชื่อเรียกภิกษุสงฆ์ เช่น วัดนี้มีพระกี่องค์ พระลงโบสถ์, พระพุทธรูป เช่น ชักพระ ไหว้พระในโบสถ์, พระพุทธเจ้า หรือ เนื่องด้วยพระพุทธเจ้า เช่น เมืองพระ คำพระ พระมาตรัส, ชื่อวันประชุมถือศีลฟังธรรมในพระพุทธศาสนา เดือนหนึ่งมี 4 วัน คือ วันขึ้น 8 ค่ำ ขึ้น 15 ค่ำ แรม 8 ค่ำ และแรม 15 ค่ำ ถ้าเป็นเดือนขาดก็แรม 14 ค่ำ เรียกว่า วันพระ, พระเจ้า (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 762)

ตัวอย่างที่ 48

“เอ็งเป็น**พ่อสื่อ**ให้นังสาหร่ายรึไง คำหนึ่งก็พี่สาหร่าย สองคำก็พี่สาหร่าย...”

บทประพันธ์เรื่องเรือนรักเรือนทาส (ชัยเจริญ, 2544: 28)

จากตัวอย่างมิตรแกล้งขึ้นเสียงข่มลูกน้องว่าทำตัวเป็นพ่อสื่อให้กับตนและนางสาหร่าย เพราะพูดกี่คำก็เอ่ยแต่ชื่อของสาหร่าย

พบคำว่าพ่อสื่อนี้จำนวน 4 คำ ในเรื่องเรือนรักเรือนทาส

คำว่า **พ่อสื่อ** หมายถึง น. ชายที่ทำหน้าที่ชักนำชายหญิงให้พบรู้จักรักใคร่และแต่งงานกัน,ชายผู้ช่วยเหลือให้คู่รักได้ติดต่อหรือพบปะกัน (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 776)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 49

วันนั้นเป็นวันธรรมดา ไม่ใช่วันพระ หรือว่าวันหยุดเสาร์อาทิตย์ คุณยายบุญทิพย์เลือกเป็นวันไปถวายภัตตาหาร**เพล** สำหรับพระทั้งวัดอย่างที่ทำมาเป็นประจำ

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 9)

จากตัวอย่างกล่าวถึงคุณยายบุญทิพย์ที่ปกติเธอมักจะไปทำบุญถวายภัตตาหารเพลในวันพระ แต่ครั้งนี้เธอไปถวายในวันธรรมดา

ตัวอย่างที่ 50

“ ใช่ เขาจะเลี้ยงพระตอน**เพล** ยายน่ะไม่ค่อยอยากไปหรอก...”

บทประพันธ์เรื่องจากฝันสู่นิรันดร (แก้วเก้า, 2549: 80)

จากตัวอย่างกล่าวถึงสายหยุดที่บอกว่าวันเสาร์นี้ที่บ้านของคุณสายสนมจะมีทำบุญเลี้ยงพระเพลแต่ว่าคุณสายหยุดไม่อยากไป

พบคำว่าเพลนี้จำนวน 12 คำ ในเรื่องนางทาส 1 คำ และเรือนรักเรือนทาส 11 คำ

คำว่า เพล หมายถึง [เพน] น. เวลาพระฉันกลางวัน คือ เวลาระหว่าง 11 นาฬิกาถึงเที่ยง เรียกว่า เวลาเพล (ป., ส. เวลา ว่า กาล) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 799)

ตัวอย่างที่ 51

“ ไปดูฤกษ์**ยาม**แล้ว ถ้าให้ดีก็ต้องเดือนหน้า มิฉะนั้นก็ต้องข้ามไปต้นปีหน้าเลย เพราะปลายปีนี้ไม่มีฤกษ์ดีเลย.....”

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 30)

จากตัวอย่างหม่อมพรรณรายสนทนากับอาจารย์กาบทองเรื่องที่เธอไปดูฤกษ์หมั้นของคุณชายจิรายุสกับสวรรยาว่าฤกษ์ยามที่ดีของทั้งคู่คือเดือนหน้า ไม่อย่างนั้นจะต้องข้ามไปต้นปีหน้าเลย

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พบคำว่ายามนี้จำนวน 5 คำ ในเรื่องแต่ปางก่อน 2 คำ เรือนรักเรือนทาส 1 คำ รัตนโกสินทร์ 1 คำ และญาติกา 1 คำ

คำว่า **ยาม** หมายถึง [ยาม, ยามะ] น. ชื่อส่วนแห่งวัน ยามหนึ่งมี 3 ชั่วโมง รวมวันหนึ่งมี 8 ยาม; ในบาลีแบ่งกลางคืนเป็น 3 ยาม ยามหนึ่งมี 4 ชั่วโมง เรียกว่าปฐมยาม มัชฌิมยาม และปัจฉิมยาม; (โหร) ช่วงแห่งวัน เป็นเวลายามละชั่วโมงครึ่ง กลางวันมี 8 ยามตามลำดับคือ สุริยะ ศุกระ พุธะ จันเทา เสารีครู ภุมมะ สุริยะ กลางคืน มี 8 ยามตามลำดับคือ รวิ ชีโว ศศิ ศุโกร ภุมโมโสโร พุโธ รวิ; คราว, เวลา, เช่น ยามสุข ยามทุกข์ ยามเช้า ยามกิน (ป.) (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 903)

ตัวอย่างที่ 52

" ...ขันน้ำพานถม เครื่องลงยาราชาวดี คุณหญิง..แม่พี่บวรให้ฉันเป็นของ**รับไหว้** ฉันจะให้ลูกต่อ..ให้เอาติดตัวไปด้วย"

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 187)

จากตัวอย่างกล่าวถึงสร้อยทองที่บอกกับพวงแสดว่าตนจะนำขันน้ำ พานถม เครื่องลงยาราชาวดี ที่แม่สามีให้เธอไว้เป็นของรับไหว้ในวันแต่งงาน สร้อยทองจะมอบให้ลูกต่อโดยเธอก็จำนำของทั้งหมดติดตัวไปกับเธอด้วย

พบคำว่ารับไหว้นี้จำนวน 3 คำ ในเรื่องญาติกา 2 คำ และแต่ปางก่อน 1 คำ

คำว่า **รับไหว้** หมายถึง ก.ไหว้ตอบ, รับความเคารพคู่บ่าวสาวด้วยการให้ของตอบแทนหรือให้ศีลให้พร (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 945)

ตัวอย่างที่ 53

" ท่านพระครูตรวจดวงชะตาแล้ว บอกว่าตอนนี้ไม่มี**ฤกษ์**ดีต้องรอไปก่อน"

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 18)

จากตัวอย่างเป็นการสนทนาระหว่างพ่อและแม่ของชายที่ปลอบใจลูกชายว่าท่านพระครูช่วยตรวจดวงชะตาของเขาและสายไหมให้แล้วแต่ยังไม่มีฤกษ์ดี

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พบคำว่าฤกษ์นี้จำนวน 10 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 2 คำ เรือนรักเรือนทาส 1คำ เมื่อดอกรักบาน 3 คำ เรือนนพเก้า 1 คำ รัตนโกสินทร์ 1 คำ และญาติกา 2 คำ

คำว่า ฤกษ์ หมายถึง น. คราวหรือเวลาที่กำหนดหรือคาดว่าจะให้ผล เช่น ฤกษ์ดี ฤกษ์ร้าย, มักนิยมใช้ในทางดี เช่นหาฤกษ์แต่งงาน หาฤกษ์ยกเสาเอก (ส.) (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 982)

ตัวอย่างที่ 54

" ค่ะคุณพี่น้องเองก็ไม่ทราบล่วงหน้าจนคุณพ่อทานพาขึ้นไปบนเขาที่**วัด**เขาบางทราย"

บทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูน(จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 104)

จากตัวอย่างคุณปีบกล่าวกับคุณจำปาว่าเธอเองก็ไม่ทราบล่วงหน้าว่าคุณพ่อของเธอจะให้ปีทมาบวชชีจนกระทั่งเมื่อเดินทางไปถึงที่วัดแล้ว

ตัวอย่างที่ 55

แต่ภาพไหนๆ ก็ไม่ฝังจิตฝังใจเท่าวันกรุงแตก..เสียงผู้คนแตกตื่นหนีภัย แสงเพลิงไหม้เผาผลาญ**วัด**วาอาราม ปราสาทราชวัง.....

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 2)

จากตัวอย่างเป็นสิ่งที่เป็นภาพฝังใจดาวเรืองเมื่อครั้งวันที่กรุงศรีอยุธยาแตก เสียงผู้คนที่แตกตื่น เห็นแสงเพลิงที่ไหม้เผาวัด ปราสาท พระราชวัง

พบคำว่าวัดนี้จำนวน 47 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 6 คำ แต่ปางก่อน 4 คำ นางทาส 20 คำ เมื่อดอกรักบาน 3 คำ ขมิ้นกับปูน 1 คำ สายน้ำสามชีวิต 1 คำ รัตนโกสินทร์ 7 คำ และญาติกา 1 คำ

คำว่า **วัด** หมายถึง น. สถานที่ทางศาสนา โดยปรกติมีโบสถ์ วิหาร และที่อยู่ของสงฆ์หรือนักบวชเป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1059)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 56

ปัทมาอยู่ในสภาพของแม่ชีเจ็ดวันพอดีหล่อนจึงได้โอกาสตามแม่ชีลงมาข้างล่างเพื่อฟังเทศน์ใน**วันพระ**

บทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูน (จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 115)

จากตัวอย่างกล่าวถึงปัทมาที่บวชชีอยู่พอครบเจ็ดวันเธอก็ตามแม่ชีลงมาด้านล่างเพื่อฟังเทศน์ในวันพระ

พบคำว่าวันพระนี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องรัตนโกสินทร์ 1 คำ

คำว่า **วันพระ** หมายถึง น. วันประชุมถือศีลฟังธรรมในพระพุทธศาสนา เดือนหนึ่งมี 4 วัน คือ วันขึ้น 8 ค่ำ ขึ้น 15 ค่ำ แรม 8 ค่ำ และแรม 15 ค่ำ ถ้าเป็นเดือนขาดก็แรม 14 ค่ำ (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 1060)

ตัวอย่างที่ 57

“ ข้าไม่เป็นไรหรอกฟัก สุดแต่**เวร**แต่กรรม”

บทประพันธ์เรื่องนางทาส (วรรณสิริ, 2550: 18)

จากตัวอย่างเป็นการสนทนาระหว่างคุณหญิงแย้มกับนางฟัก โดยคุณหญิงบอกกับฟักว่าชีวิตของตนจะเป็นอย่างไรก็สุดแล้วแต่เวรกรรม

พบคำว่าเวรนี้จำนวน 3 คำ ในเรื่องนางทาส

คำว่า **เวร** หมายถึง น. ความพยาบาท, ความปองร้าย, บาป, เช่น เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร คำแสดงความรู้สึกเดือดร้อนเพราะกรรมหรือชะตากรรมของตนในอดีต เช่นเวรของฉันแท้ ๆทำเงินเดือนหายไปทั้งเดือน,กรรมเวร หรือ เวรกรรม ก็ว่า (ป.; ส. ไวร) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1086)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 58

ลมมหา**สงกรานต์**หวีดหวิวมาตั้งแต่ฟ้ายังไม่ทันสาง

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 424)

จากตัวอย่างเป็นการบรรยายถึงประเพณีสงกรานต์ว่ามีลมพัดมาให้รู้สึกตั้งแต่ฟ้ายังไม่ทันสาง

ตัวอย่างที่ 59

หลานชายคนนี้ของคุณทรง ก็คล้ายกับหลานทางฝ่ายเธอคือไม่ค่อยจะมาใยดีกับคุณทรงและเธอนัก สมัยเขายังหนุ่ม เพียงแต่รักษามารยาทด้วยการมาเยี่ยมเยียนปีละครั้งตอน**สงกรานต์**

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 110)

จากตัวอย่างกล่าวถึงหลานชายของคุณทรงที่ไม่ค่อยมาสนใจอะไรกับคุณทรงจะมาหาก็แค่ตามมารยาทตอนช่วงประเพณีวันสงกรานต์เท่านั้น

พบคำว่าสงกรานต์นี้จำนวน 6 คำ ในเรื่องเมื่อดอกรักบาน 5 คำ และเรือนนพเก้า 1 คำ

คำว่า สงกรานต์ หมายถึง [กฺราน] น. เทศกาลเนื่องในการขึ้นปีใหม่อย่างเก่า ซึ่งกำหนดตามสุริยคติ ปรกติตกวันที่ 13 14 15เมษายน วันที่ 13 คือวันมหาสงกรานต์ วันที่ 14 คือวันเนา และวันที่ 15 คือวันเถลิงศก (ส. สงฺกฺรานฺติ) (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 1112)

ตัวอย่างที่ 60

พิธี**ส่งตัว**คู่บ่าวสาวเสร็จสิ้นไปแล้ว เหลือแขกที่เป็นญาติสนิทเพียงไม่กี่คน

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 576)

จากตัวอย่างเป็นการกล่าวถึงพิธีการส่งตัวของคู่บ่าวสาวกานท์และสายไหม

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 61

...รู้แต่ว่าเธอมีอาการป่วยขึ้นมาอย่างกะทันหันเมื่อถึงเวลา**ส่งตัว** มีอาการทุรนทุราย แล้วเธอก็สิ้นใจในอ้อมแขนเจ้าบ่าวของเธอนั่นเอง...

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 187)

จากตัวอย่างเป็นบทสนทนาของท่านชายใหญ่ที่เล่าให้ราชาวดีฟังถึงการเสียชีวิตของเจ้านางน้อยที่ป่วยขึ้นมาอย่างกะทันหันในวันส่งตัว และเจ้านางน้อยก็สิ้นใจตายในอ้อมแขนของเจ้าบ่าวของเธอ

พบคำว่าส่งตัวนี้จำนวน 5 คำ พบในเรื่องแต่ปางก่อน 3 คำ และในเรื่องนางทาส 2 คำ

คำว่า **ส่งตัว** หมายถึง ก. นำตัวเจ้าสาวไปส่งให้แก่เจ้าบ่าวตามฤกษ์ เช่น ได้ฤกษ์ส่งตัว (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 1112)

ตัวอย่างที่ 62

...ถัดไปมีกุฏิ**สงฆ์**โย้เย้อยู่ไม่กี่หลัง และอีกด้านหนึ่งมีกำแพงก่อด้วยดิน

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 312)

จากตัวอย่างบรรยายถึงกุฏิสงฆ์ที่อยู่ในสภาพทรุดโทรม

พบคำว่าสงฆ์นี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องแต่ปางก่อน

คำว่า **สงฆ์** หมายถึง น. ภิกษุ เช่น ของสงฆ์ พิธีสงฆ์, บางทีก็ใช้ควบกับคำ พระ หรือภิกษุ เป็น พระสงฆ์ หรือ ภิกษุสงฆ์ เช่น นิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ มีภิกษุสงฆ์มารับบิณฑบาตมาก, ลักษณนามว่ารูปหรือ องค์ เช่น ภิกษุสงฆ์ 2 รูป พระสงฆ์ 4 องค์; ภิกษุตั้งแต่ 4รูปขึ้นไปร่วมกันทำสังฆกรรม แต่จำนวนภิกษุที่เข้าร่วมสังฆกรรมแต่ละอย่างไม่เท่ากัน คือในสังฆกรรมทั่ว ๆ ไป เช่น ในการสวดพิธีธรรม สวดอภิธัมมัตถสังคหะ ประกอบด้วยภิกษุ 4 รูป เรียกว่าสงฆ์จตุร

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วรรค ในการรับกฐิน สวดพระปาติโมกข์ ปวารณากรรมและอุปสมบทในถิ่นที่ขาดแคลนภิกษุ ต้องประกอบด้วยภิกษุ 5 รูป เรียกว่า สงฆ์ปัญจวรรค ในการอุปสมบทในถิ่นที่มีภิกษุมาก ต้องประกอบด้วยภิกษุ 20รูป เรียกว่า สงฆ์ทสวรรค และในการสวดอัพภานระงับอาบัติสังฆาทิเสส ต้องประกอบด้วยภิกษุ20รูปเรียกว่า สงฆ์วีสติวรรค, ภิกษุที่เข้าร่วมสังฆกรรมดังกล่าว ถ้ามากกว่าจำนวนที่กำหนดจึงจะใช้ได้ ถ้าขาดจำนวนใช้ไม่ได้ (ป. สงฺฆ;ส. สงฆ) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1113)

ตัวอย่างที่ 63

" ...เพราะเจตนาเขาแสดงอยู่ชัดๆ ว่าต้องการจะหยามน้ำหน้าคุณพ่อถ้ามิฉะนั้นก็ควรจะให้นายธนาเข้ามา**สมา**ลาโทษตามธรรมเนียม"

บทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูน (จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 136)

จากตัวอย่างคุณจำปากล่าวกับคุณปีบว่าเธอเองเห็นใจคุณพ่อเพราะทางบ้านของธนากระทำการหยามน้ำใจโดยการพาป๊ทมาไปอยู่ เพราะไม่เช่นนั้นก็ควรจะมาขอสมาลาโทษตามขนบธรรมเนียม

พบคำว่าสมานี้จำนวน 2 คำ ในเรื่องขมิ้นกับปูน

คำว่า สมา หมายถึง [สะมา] ก. ขมา (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 1129)

ตัวอย่างที่ 64

เรือนแก้วจีบปากจีบคอ**สวด** "ก็อาบน้ำในบึงของนายถานั่นน่ะสิ น้ำมันเย็นเฉียบ คงเป็นไข้ป่าแน่เลย"

บทประพันธ์เรื่องเรือนรักเรือนทาส (ชัยเจริญ, 2544: 191)

จากตัวอย่างกล่าวถึงเรือนแก้วที่บ่นยาวอย่างกับบทสวดมนต์ว่าที่โฉมฉายต้องเป็นไข้ป่าเพราะลงไปอาบน้ำที่เย็นเฉียบในบึงของนายถา

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 65

คืนนั้นจำได้ว่าแม่ของกำนันในละแวกนั้นถึงแก่กรรม เพื่อนบ้านใกล้เคียงพร้อมใจกันไปช่วยงาน**สวด**

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 67)

จากตัวอย่างกล่าวถึงงานศพของแม่กำนันชาวบ้านใกล้เคียงก็พร้อมใจกันไปงานสวดศพ

พบคำว่าสวดนี้จำนวน 8 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 3 คำ เรือนนพเก้า 1 คำ ขมิ้นกับปูน 2 คำ และญาติกา 2 คำ

คำว่า สวด หมายถึง ก. ว่าเป็นทำนองอย่างพระสวดมนต์ เช่น สวดสังคหะ สวดพระอภิธรรม(ปาก) นินทาว่าร้าย, ดุด่า, ว่ากล่าว, เช่น ถูกแม่สวด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1140)

ตัวอย่างที่ 66

เสียงฆ้องใหญ่ดังกังวานขึ้น พระสงฆ์โยง**สายสิญจน์**ระหว่างเจ้าบ่าวกับเจ้าสาวในพิธีซัดน้ำ

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 412)

จากตัวอย่างเป็นการบรรยายถึงเหตุการณ์ในงานพิธีแต่งงานพระสงฆ์โยงสายสิญจน์ในพิธีซัดน้ำระหว่างเจ้าบ่าวและเจ้าสาวในที่นี้หมายถึงฟักและเพ็ง

พบคำว่าสายสิญจน์นี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องรัตนโกสินทร์

คำว่า **สายสิญจน์** หมายถึง น. ด้ายดิบสีขาวที่นำมาจับทบเป็น 3 เส้น หรือ9 เส้น ใช้ในพิธีทางศาสนา เช่นสำหรับพระถือในเวลาสวดมนต์ หรือพราหมณ์ใช้ในพระราชพิธีบางอย่าง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1180)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 67

แต้วมาพบอาเต็งที่ตลาดสด ปรึกษากันเรื่องจะหาเงินไปแต่งเต็งบอกว่า ถึง**สินสอด**ทองสลึงเดียวก็ไม่มี...

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 11)

จากตัวอย่างเป็นการบรรยายเหตุการณ์ที่แต้วมาพบเต็งที่ตลาดเพื่อปรึกษาดันเรื่องสินสอดที่จะใช้ในงานแต่งงาน

พบคำว่าสินสอดนี้จำนวน 5 คำ ในเรื่องญาติกา 1 คำ และสายน้ำสามชีวิต 4 คำ

คำว่า **สินสอด** หมายถึง น. เงินที่ฝ่ายชายให้แก่บิดามารดาหญิงที่จะแต่งงานเป็นค่าน้ำนมข้าวป้อน(กฎ) ทรัพย์สินซึ่งฝ่ายชายให้แก่บิดามารดา ฝ่ายหญิง แล้วแต่กรณี เพื่อตอบแทนการที่หญิงยอมสมรส (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 1194)

ตัวอย่างที่ 68

“ ก็ถูก แต่ต่างว่า ถ้ามีใครเขารักน้องไหม รักจริงๆ โดยไม่คำนึงเรื่องใดๆมา**สู่ขอ**ล่ะ น้องไหมจะว่าอย่างไร”

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 10)

จากตัวอย่างเป็นการสนทนากันระหว่างชายกับสายไหม โดยชายได้เปรยๆกับสายไหมถึงเรื่องของสายไหมว่า ถ้าใครมาสู่ขอสายไหมโดยไม่คำนึงถึงเรื่องในอดีตของสายไหมที่เคยผ่านการแต่งงานมาแล้วสายไหมจะตัดสินใจอย่างไร

ตัวอย่างที่ 69

...เขากับน้ำอิงเรียนสำเร็จแล้วมีสิทธิ์ตัดสินใจด้วยตัวเองเขาจะให้พ่อแม่มา**สู่ขอ**...

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 40)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างเป็นความคิดของโขงเข้มที่เขาคิดว่าตัวเขาและน้ำอิงเรียนสำเร็จแล้วดังนั้นจึงมีสิทธิ์ตัดสินใจด้วยตัวเองว่าสามารถแต่งงานกันได้แล้ว และมีความคิดที่จะให้พ่อแม่ของเขามาสู่ขอน้ำอิงแต่งงาน

พบคำว่าสู่ขอนี้จำนวน 15 คำ ในเรื่องญาติกา 1 คำ รัตนโกสินทร์ 3 คำ สายน้ำสามชีวิต 2 คำ ขมิ้นกับปูน 1 คำ เรือนนพเก้า 4 คำ แต่ปางก่อน 2 คำ และจากฝันสู่นิรันดร 1 คำ

คำว่า **สู่ขอ** หมายถึง ก. เจรจาขอหญิงจากพ่อแม่หรือผู้ปกครองเพื่อการแต่งงานเช่น เขาขอให้พ่อแม่ไปสู่ขอลูกสาวกำนัน (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 1208)

ตัวอย่างที่ 70

"แม่ไม่ให้ไป วันอาทิตย์ลูกจะไปไหนไม่ได้ลูกจะต้องอยู่เข้าพิธี**หมั้น**กับพ่อชาย"

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 38)

จากตัวอย่างเป็นการสนทนากันระหว่างสายบัวกับสายไหมที่ไม่อนุญาตให้สายไหมออกไปไหนในวันอาทิตย์เนื่องจากสายไหมจะต้องอยู่เข้าพิธีหมั้นกับชาย

ตัวอย่างที่ 71

ก่อนหน้าที่จะเข้ามาอยู่ในบ้านนี้ หญิงสาวเคย**หมั้น**หมายกับชายหนุ่มที่เธอคุ้นเคยเป็นเพื่อนเล่นกันมาก่อน

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 95)

จากตัวอย่างกล่าวถึงผอบแก้วที่ก่อนที่เธอจะย้ายมาอยู่กับท่านเจ้าคุณเธอเคยหมั้นหมายอยู่กับชายหนุ่มที่เคยเป็นเพื่อนเล่นกับเธอในอดีตมาก่อน

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พบคำว่าหมั้นนี้จำนวน 42 คำ ในเรื่องรัตนโกสินทร์ 2 คำ สายน้ำสามชีวิต 9 คำ เรือนนพเก้า 3 คำ และแต่ปางก่อน 28 คำ

คำว่า หมั้น หมายถึง ก. มอบสิ่งของให้ฝ่ายหญิงเพื่อแสดงความมั่นหมายว่าจะแต่งงาน การที่ฝ่ายชายได้ส่งมอบหรือโอนทรัพย์สินอันเป็นของหมั้นให้แก่หญิงเพื่อเป็นหลักฐานว่าจะสมรสกับหญิงนั้น (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 1257)

ตารางที่ 1 แสดงคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทประเพณีไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ทั้งสิ้น 10 เรื่อง

ลำดับ	คำศัพท์	บทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์										จำนวนคำ	ร้อยละ
		สายน้ำสาม	แต่ปางก่อน	ญาติกา	เรือนรักเรือนร้าง	นางทาส	จากฟ้าสู่	ขมิ้นกับปูน	เมื่อดอกรัก	เรือนพเก้า	รัตนโกสินทร์		
1	กฐิน	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	3	0.45
2	กตเวทิตา	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	0.15
3	กตัญญู	-	-	-	1	7	-	-	1	3	-	12	1.81
4	กรรม	1	-	5	-	15	11	-	-	14	-	46	6.92
5	กรวดน้ำ	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	0.15
6	กระทง	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	0.15
7	ขนบธรรมเนียม	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	0.15
8	ขมา	-	1	-	-	-	-	2	-	-	-	3	0.45
9	ขวัญ	-	11	-	5	2	-	2	2	2	-	24	3.61
10	ขันหมาก	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	3	0.45
11	คู่หมั้น	-	30	-	1	-	70	-	-	13	-	114	17.17

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ	คำศัพท์	บทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์										จำนวนคำ	ร้อยละ
		สายน้ำสามแต่ปางก่อน	ญาติกาเรื่องรักเรือน	นางทาสจากฝั่งสู่ขมิ้นกับปูน	เมื่อดอกรักเรือนพ้าวรัตนโกสินทร์								
12	จุก	-	9	3	-	-	-	1	-	-	4	17	2.56
13	เจ้าบ่าว	1	10	-	-	-	1	-	-	1	1	14	2.11
14	เจ้าสาว	-	10	-	-	-	5	-	-	-	2	17	2.56
15	ชะตา	-	3	3	-	3	2	4	5	4	4	28	4.22
16	ดำหัว	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	0.15
17	เทศน์	-	-	1	1	1	-	1	1	1	1	7	1.05
18	น้ำมนต์	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	2	0.30
19	น้ำสังข์	-	4	-	-	-	1	-	-	1	-	6	0.90
20	นิมนต์	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	3	0.45
21	บวช	-	1	3	-	-	1	1	-	-	3	9	1.36
22	บาตร	-	-	2	5	3	-	-	-	2	-	12	1.81
23	บาป	2	1	2	12	3	1	2	1	-	2	26	3.92
24	บิณฑบาต	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	0.15
25	บุญ	-	14	6	10	15	11	-	1	-	2	59	8.89
26	ประพรม	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	0.15
27	ประเพณี	-	2	4	2	-	-	3	3	3	-	17	2.56
28	ผ้าเหลือง	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	2	0.30
29	พระ	-	-	2	38	-	7	7	-	7	8	69	10.39
30	พ่อสื่อ	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	4	0.60
31	เพล	-	-	-	11	1	-	-	-	-	-	12	1.81

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ	คำศัพท์	บทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์										จำนวนคำ	ร้อยละ
		สายน้ำสามแต่ปางก่อน	ญาติกาเรื่อนรักเรื่อน	นางทาสจากฝั่งสู่ขมิ้นกับปูน	เมื่อดอกรักเรือนพ้า	รัตนโกสินทร์							
32	ยาม	-	2	1	1	-	-	-	-	-	1	5	0.75
33	รับไหว้	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	3	0.45
34	ฤกษ์	-	-	2	1	-	2	-	3	1	1	10	1.50
35	วัด	1	4	1	-	20	6	1	3	-	7	43	6.48
36	วันพระ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	0.15
37	เวร	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	3	0.45
38	สงกรานต์	-	-	-	-	-	-	-	5	1	-	6	0.90
39	ส่งตัว	-	3	-	-	2	-	-	-	-	-	5	0.75
40	สงฆ์	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0.15
41	สมา	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2	0.30
42	สวด	-	-	2	-	-	3	2	-	1	-	8	1.20
43	สายสิญจน์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	0.15
44	สินสอด	4	-	1	-	-	-	-	-	-	-	5	0.75
45	สู่ขอ	2	2	1	-	-	1	1	-	4	3	14	2.11
46	หมั้น	9	28	-	-	-	-	-	-	3	2	42	6.33
	รวมทั้งหมด	23	138	43	94	77	123	29	29	64	45	664	100

จากตารางพบว่า คำศัพท์ประเพณีไทยสามารถพบได้ในบทประพันธ์ทุกเรื่อง

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2. คำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทมารยาทไทย

คำศัพท์มารยาทไทย คือ คำศัพท์ที่เกี่ยวกับมารยาท ประกอบด้วยประเภทใหญ่ๆ 2 ประเภท คือ 1. มารยาทที่แสดงถึงกิริยาวาจาที่ถือว่าเรียบร้อยเป็น “ผู้ดี” คนไทยมีกิริยาวาจาสุภาพเรียบร้อยอ่อนโยน รวมไปถึงอิริยาบถของคนไทยก็มีความสุภาพ ทั้งการนั่ง นอน ยืน เดิน หมอบ คลาน และการแสดงความเคารพ มีอาการสำรวมตามฐานะของผู้อาวุโสสูงกว่า เช่น การนั่งพับเพียบ การนั่งเก้าอี้ การหมอบ การคลาน การไหว้ การกราบ คำศัพท์ประเภทนี้ได้แก่ นั่งพับเพียบ ประณมพนมมือ สวัสดี หมอบ ไหว้ เป็นต้น นอกจากนี้ไม่แข็งกระด้าง ไม่ตีเสมอผู้ใหญ่ ไม่หัวเราะไม่ตะโกนเสียงดัง ไม่ใช้กิริยาอันข้ามกายบุคคล ไม่ล่วงเกินแตะต้องผู้อื่น ไม่เสียดสีกระทั่งบุคคล ไม่เสือกใสผลักโยนของให้ผู้อื่น ไม่เอ็ดอึงเมื่อผู้อื่นทำกิจ ไม่ผ่านหน้าบังตาผู้อื่นเมื่อเขาดูสิ่งใดอยู่ ไม่พูดสอดผู้อื่น ไม่ใช้วาจาหยาบคาย ศัพท์ลักษณะนี้ได้แก่ เกรงใจ คารวะ คำนับ คุกเข่า เคารพ นอบน้อม เรียบร้อย อ่อนน้อม นอบน้อม กริยา กิริยา มารยาท 2. มารยาทในแต่งกายด้วยเสื้อผ้าทรงผมที่เหมาะแก่สมัยนิยมทั้งอดีตและปัจจุบัน ถูกต้องตามกาลเทศะและโอกาส คำศัพท์มารยาทในแต่งกายได้แก่ ผ้าม่วง ราชประแตน โจงกระเบน ซิ่น ผ้านุ่ง ผ้าแถบ สไบ จากการวิเคราะห์พบคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทมารยาทไทย สามารถอธิบายพร้อมตัวอย่างดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 72

อาเต็งเห็นลูกชายมาร้องบอกว่า โขงเข้มมาแล้วตาสินลืมตาขึ้นเมื่อหลานชายเข้ามา**กราบ**กอด ตาลูบหัวมันอย่างดีใจ

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 30)

จากตัวอย่างเต็งเห็นโขงเข้มเดินทางมาถึงก็บอกตาสินว่าโขงเข้มมาแล้ว จากนั้นโขงเข้มก็เข้ามากราบที่ตาของเขา

ตัวอย่างที่ 73

ราชาวดีทำตามคำสั่ง ก้มลง**กราบ**หม่อมพรรณราย

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 24)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างราชาวดีกำลังก้มลงกราบหม่อมพรรณราย

พบคำว่ากราบนี้จำนวน 49 คำ ในเรื่องญาติกา 4 คำ รัตนโกสินทร์ 5 คำ สายน้ำ 2 คำ ขมิ้นกับปูน 2 คำ เรือนนพเก้า 5 คำ เมื่อดอกรักบาน 2 คำ เรือนรักเรือนทาส 18 คำ นางทาส 10 คำ และจากฝันสู่นิรันดร 1 คำ

คำว่า กราบ หมายถึง [กฺราบ] ก. แสดงความเคารพด้วยวิธีนั่งประนมมือขึ้นเสมอหน้าผาก แล้วน้อมศีรษะลงจดพื้น, ถ้าหมอบแล้วน้อมศีรษะลงจดมือที่ประนมอยู่กับพื้น เรียกว่า หมอบกราบ, ประนมมือเสมอหน้าผากแล้วน้อมศีรษะลงจดมือที่วางอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง ก็อนุโลมถือว่าเป็นกราบ เช่นกราบลงบนตัก, เรียกกราบไหว้ด้วยตั้งอวัยวะทั้ง 5 ลงกับพื้น คือกราบเอาเข่าทั้ง2 จดพื้น ฝ่ามือทั้ง 2 วางราบติดพื้น และหน้าผากจดพื้นว่า กราบโดยเบญจางคประดิษฐ์ เป็นอาการแสดงความเคารพอย่างสูงสุด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 67)

ตัวอย่างที่ 74

ดูไปดูมา โฉมฉายเหมือนกับคนสองคน มาทับซ้อนอยู่บนร่างเดียวกัน คนๆหนึ่ง น่ารักน่าถนอม หน้าตาสะสวย รูปร่างอวบอัดได้สัดส่วนมี**กริยา**มารยาทกุลสตรี พูดจาไพเราะเพราะพริ้ง..... แต่อีกคนหนึ่ง มักซ่อนเร้นกบดานอยู่ภายใน พูดจาไม่ค่อยจะเข้าหูคนเอาแต่อารมณ์

บทประพันธ์เรื่องเรือนรักเรือนทาส (ชัยเจริญ, 2544: 128)

จากตัวอย่างกล่าวถึงโฉมฉาย ที่มีลักษณะเหมือนกับคนที่มีสองคนในร่างเดียวคือคนหนึ่งน่ารักน่าทะนุถนอม ส่วนอีกคนก็เอาใจแต่ใจเจ้าอารมณ์

พบคำว่ากริยานี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องเรือนรักเรือนทาส

คำว่า กริยา หมายถึง [กฺริยา, กะริยา] (ไว) น. คำที่แสดงอาการของนามหรือสรรพนาม (ส. กฺริยา; ป. กิริยา) (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 69)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 75

บวรจึงวิ่งลงบันไดเรือน ความเป็นลูกผู้ชายอีกเช่นกันที่ไม่ต้องระแวดระไวเรื่อง **กิริยา**มารยาทเช่นพวกผู้หญิงๆทั้งหลาย

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 23)

จากตัวอย่างกล่าวถึงบวรที่รีบวิ่งลงบันไดเรือนโดยไม่ต้องระวังอะไรเพราะความเป็นลูกผู้ชายที่ไม่ต้องระวังรักษากิริยามารยาทเหมือนลูกผู้หญิง

พบคำว่ากิริยานี้จำนวน ในเรื่องแต่ปางก่อน 20 คำ นางทาส 2 คำ เรือนรักเรือนทาส 1 คำ เมื่อดอกรักบาน 2 คำ เรือนนพเก้า 12 คำ รัตนโกสินทร์ 3 คำ และญาติกา 4 คำ

คำว่า กิริยา หมายถึง น. การกระทำ; อาการที่แสดงออกมาด้วยกาย, มารยาท, บางทีใช้ในอาการที่ดี เช่น มีกิริยา หมายความว่า มีกิริยาดี (ป.) (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 129)

ตัวอย่างที่ 76

หลังจากที่ท่านเจ้าคุณสีหโยธินได้บุญมีเป็นเมียอีกคนแล้ว อีก2-3วันต่อมาท่านเจ้าคุณได้บอกกับคุณหญิงแย้มด้วยสีหน้า**เกรงใจ**

บทประพันธ์เรื่องนางทาส (วรรณสิริ, 2550: 6)

พบคำว่าเกรงใจนี้จำนวน 14 คำ ในเรื่องนางทาส 1 คำ จากฝันสู่นิรันดร 9 คำ และเรือนรักเรือนทาส 4 คำ

คำว่า เกรงใจ หมายถึง ก. ไม่อยากจะให้ผู้อื่นรู้สึกลำบากเดือดร้อนรำคาญใจ (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 140)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 77

ยายอ้นยกมือ**คารวะ** ขยับผ้าแถบให้รัดกุมอีกนิด ปากก็คุยขึ้นทีเดียว

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 27)

พบคำว่าคารวะนี้จำนวน 5 คำ พบในเรื่องแต่ปางก่อน 1 คำ ในเรื่องเมื่อดอกรักบาน 1 คำ ในเรื่องขมิ้นกับปูน 1 คำ ในเรื่องสายน้ำสามชีวิต 1 คำและในเรื่องญาติกา 1 คำ

คำว่า คารวะ หมายถึง น. ความเคารพ, ความนับถือ. ก. แสดงความเคารพ(ป.) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 144)

ตัวอย่างที่ 78

ยังไม่ทันที่หลานสาวจะตอบ เพราะไม่รู้จะตอบว่าอะไร คุณชาย ก็ชิงตอบ ขณะน้อมศีรษะ**คำนับ**อย่างไว้ตัว และมีสง่าราวกับเจ้าชายกำลังจะขอลีลาศกับซินเดอเรลลา

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 30)

จากตัวอย่างกล่าวถึงนิชาและคุณป้าของเธอที่กำลังสนทนากับแดนสรวงเพื่อนของนิชาที่แกล้งแสดงตนว่าเป็นเจ้าชาย โดยยังไม่ทันที่นิชาจะตอบอะไรแดนสรวงก็ชิงตอบก่อนพร้อมกันนั้นก็ทำความเคารพคุณป้าไปด้วย

พบคำว่าคำนับนี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องเรือนนพเก้า

คำว่า คำนับ หมายถึง ก. ทำความเคารพ, ทำความเคารพโดยก้มศีรษะให้. (โบ) น. คำที่ต้องนับถือ, หลักฐาน, เช่น ธ ก็ให้โกษาธิบดีลำดับคำนับนี้ไว้ (ม. คำหลวง นครกัณฑ์) (ม. คำหลวง ชูชก) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 250)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 79

นิชาเฝ้ามองคุณป้าฝึกคนพวกนี้ให้หัดคลาน หัด**คุกเข่า** ด้วยความยากลำบากไม่น้อย

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 28)

จากตัวอย่างกล่าวถึงนิชาที่เฝ้าดูการฝึกคนในบ้านของคุณป้าให้หัดคลาน หัดคุกเข่า

พบคำว่าคุกเข่านี้จำนวน 11 คำ ในเรื่องเรือนนพเก้า 1 คำ รัตนโกสินทร์ 1 คำ จากฝันสู่นิรันดร 1 คำ แต่ปางก่อน 6 คำ และเรือนรักเรือนทาส 2 คำ

คำว่า คุกเข่า หมายถึง ก. ย่อเข่าลงให้ติดพื้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 252)

ตัวอย่างที่ 80

มิฉะนั้นอาการไข้คงกำเริบมากกว่านี้จนกระทั่งวันรุ่งขึ้นคงไป**เคารพ**ฮวงซุ้ยบรรพบุรุษไม่ได้

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 23)

จากตัวอย่างบรรยายถึงเจ้าสัวที่ไม่สบายเป็นไข้ไม่สามารถไปเคารพฮวงซุ้ยบรรพบุรุษได้

พบคำว่าเคารพนี้จำนวน 29 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 5 คำ แต่ปางก่อน 9 คำ เรือนรักเรือนทาส 8 คำ เรือนนพเก้า 1 คำ ขมิ้นกับปูน 1 คำ และรัตนโกสินทร์ 3 คำ

คำว่า เคารพ หมายถึง ก. แสดงอาการนับถือ เช่น เคารพผู้ใหญ่ เคารพธงชาติ; ไม่ล่วงเกิน ,ไม่ล่วงละเมิด, เช่น เคารพสิทธิของผู้อื่น (ส. เคารว; ป. คารว) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 264)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 81

นอกจากการสวมหมวก ก็มีวัฒนธรรมข้อต่างๆ ตามมาอีก ให้เลิกนุ่ง**โจงกระเบน**..เลิกรับประทานหมาก...

บทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูน (จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 33)

จากตัวอย่างเป็นการกล่าวถึงวัฒนธรรมไทยในสมัยการปกครองของจอมพล ป พิบูลย์สงครามที่มีกฎข้อห้ามต่างๆออกมาประกาศใช้ในสมัยนั้นได้แก่ให้สวมหมวกเวลาออกจากเคหะสถาน และให้ยกเลิกการนุ่งโจงกระเบน เลิกรับประทานหมาก ซึ่งการยกเลิกการนุ่งโจงกระเบนนั้นถือว่าเป็นมารยาทในการแต่งกายอย่างหนึ่งเพราะเป็นไปตามสมัยนิยม

ตัวอย่างที่ 82

“ ย่านุ่งผ้าจีบห่มสไบจนกรุงแตก ถึงได้เปลี่ยนมานุ่ง**โจงกระเบน**สวมเสื้อกระบอก..”

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 11)

จากตัวอย่างดาวเรื่องที่ตอนนี้อยู่ในช่วงวัยชราเล่าเรื่องราวในอดีตให้ลูกหลานฟังว่าตนเคยนุ่งผ้าจีบห่มผ้าสไบ จนกระทั่งกรุงศรีอยุธยาแตก จึงได้เปลี่ยนมานุ่งโจงกระเบนและสวมเสื้อแขนกระบอก ซึ่งการนุ่งโจงกระเบนถือว่าเป็นการแต่งกายให้เหมาะสมกับยุคสมัยเนื่องจากในสมัยนั้นคนไทยจะต้องอพยพออกจากกรุงศรีอยุธยา และในขณะเดียวกันก็ต้องพร้อมที่จะรบกับทหารของพม่าด้วยดังนั้นผู้หญิงไทยในสมัยนั้นจึงต้องแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายที่ทะมัดทะแมงพร้อมสำหรับการลี้ภัยสงครามเสมอ ไม่เหมาะสมถ้าหากจะนุ่งผ้าจีบเพราะว่าต้องการความคล่องแคล่วและว่องไวจึงถือเป็นมารยาทในการแต่งกายที่เหมาะสมกับกาลเทศะ

พบคำว่าโจงกระเบนนี้จำนวน 21 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 12 คำ แต่ปางก่อน3 คำ นางทาส 2 คำ เรือนนพเก้า 1 คำ และญาติกา 3 คำ

คำว่า โจงกระเบน หมายถึง ก. ม้วนชายผ้านุ่งแล้วสอดไปใต้หว่างขา ดึงขึ้นไปเหน็บขอบผ้านุ่งด้านหลังระดับบั้นเอว, เรียกวิธีนุ่งผ้าเช่นนั้นว่า นุ่งผ้าโจงกระเบน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 328)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 83

สตรีวัยกลางคน หากผิวพรรณยังเปล่งปลั่ง เค้าหน้าไม่ทิ้งความงามในวัยสาวแต่งกายด้วยผ้า**ชิ่น**และเสื้อแพรสีกลมกลืนกัน

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 64)

จากตัวอย่างกล่าวถึงสตรีวัยกลางคน ที่แต่งกายด้วยผ้าซิ่นและเสื้อแพรสีกลมกลืน จัดว่าเป็นมารยาทในการแต่งกายเนื่องจากในสมัยนั้นนิยมแต่งกายด้วยเสื้อผ้าแพรกับผ้าซิ่น จึงถือว่ามีมารยาทในการแต่งกายเพราะแต่งกายตามสมัยนิยม ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะและโอกาส

พบคำว่าซิ่นนี้จำนวน 17 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 3 คำ แต่ปางก่อน 11 คำ ขมิ้นกับปูน 2 คำ และสายน้ำสามชีวิต 1 คำ

คำว่า ชิ่น หมายถึง น. ผ้าถุงอย่างหนึ่งที่ผู้หญิงนุ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 380)

ตัวอย่างที่ 84

ไม่เหมือนพี่ฉุน เอาใจผู้หญิงเก่ง รู้ว่าอะไรที่ผู้หญิงชอบเสนอ อะไรที่ไม่ชอบก็ปัดทิ้ง พูดจา**นอบน้อม**ถ่อมตนยกย่องผู้หญิงเสียเลิศลอย

บทประพันธ์เรื่องเรือนรักเรือนทาส (ชัยเจริญ, 2544: 298)

จากตัวอย่างกล่าวถึงอุปนิสัยของฉุนที่รู้จักนิสัยผู้หญิงเป็นอย่างดีรู้ว่าอะไรที่ผู้หญิงชอบและอะไรที่ผู้หญิงไม่ชอบอีทั้งยังเป็นคนที่พูดจานอบน้อมยกย่องให้เกียรติผู้หญิง

พบคำว่านอบน้อมนี้จำนวน 9 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 3 คำ แต่ปางก่อน 3 คำ นางทาส 2 คำ และเรือนรักเรือนทาส 1 คำ

คำว่า นอบน้อม หมายถึง ก. อาการแสดงความเคารพอย่างสูง เช่น นอบน้อม พระรัตนตรัย,อาการที่ยอบตัวลงแสดงความเคารพอยู่ในที (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 567)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 85

ผมอยู่หน้าบ้านนี้เองครับคุณแม่ คุณเชื้อนั่งลงข้างมารดา ส่วนน้องชายก็**นั่งพับเพียบ**ลงบนพื้นซึ่งปูพรมไว้เรียบร้อย

บทประพันธ์เรื่องจากฝันสู่นิรันดร (แก้วเก้า, 2549: 102)

จากตัวอย่างตรัยกล่าวกับมารดา โดยที่คุณเชื้อลงนั่งข้างมารดาของเขาและน้องชายคุณเชื้อก็นั่งพับเพียบอยู่ข้างๆ

พบคำว่านั่งพับเพียบนี้จำนวน 20 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 1 คำ แต่ปางก่อน 5 คำ เรือนรักเรือนทาส 2 คำ เมื่อดอกรักบาน 2 คำ เรือนนพเก้า 6 คำ และขมิ้นกับปูน 4 คำ

คำว่า นั่งพับเพียบ หมายถึง ก.นั่งพับขาทั้ง 2 ข้าง ให้ปลายเท้าไปทางเดียวกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 570)

ตัวอย่างที่ 86

ดาวเรืองถอนใจอีกเฮือก สองมือยกขึ้น**ประณม**แล้วก้มลงกราบกับพื้น

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 17)

จากตัวอย่างกล่าวถึงดาวเรืองรู้สึกไม่สบายใจจึงยกมือขึ้นประณมแล้วก้มลงกราบลงกับพื้น

พบคำว่าประณมนี้จำนวน 2 คำ ในเรื่องญาติกา 1 คำ และขมิ้นกับปูน 1 คำ

คำว่า ประณม หมายถึง น. การน้อมไหว้ (ส.) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 657)

ตัวอย่างที่ 87

“ แม่เคยนุ่งจีบ ห่ม**ผ้าแถบ**ข้างใน ถ้าจะออกงานไปข้างนอกก็จะมีผ้าอีกผืนห่มทับ...”

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 11)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างดาวเรืองที่ตอนนี้อยู่ในช่วงวัยชราเล่าเรื่องราวในอดีตให้ลูกหลานฟังว่าตนเคยนุ่งผ้าจีบและห่มผ้าแถบข้างใน แต่ถ้าเวลาออกไปข้างนอกจะห่มผ้าอีกผืนทับไว้ การที่ดาวเรืองแต่งกายด้วยการนุ่งจีบ ห่มผ้าแถบ และมีผ้าอีกผืนห่มทับเวลาออกไปข้างนอก ถือเป็นการแต่งกายตามมารยาทที่เป็นไปตามสมัยนิยม

ตัวอย่างที่ 88

...คนในวังยังคงไว้ผมทรงดอกกระทุ่ม ห่ม**ผ้าแถบ** นุ่งโจงกระเบนสำหรับคนมีอายุ...ชายวัยกลางคน ร่างสันทัด ค่อนข้างผอมบาง เส้นผมหงอกประปรายนัยน์ตายังแจ่มใส บอกความมีอารมณ์ราบรื่นอยู่เป็นนิจ แต่งกายด้วยเสื้อราชประแตนและผ้าม่วง

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 102)

จากตัวอย่างบรรยายถึงคนในวังที่ยังคงนิยมคงไว้ผมทรงดอกกระทุ่ม ห่มผ้าแถบ นุ่งโจงกระเบนสำหรับคนมีอายุ ส่วนคนวัยกลางคนก็แต่งกายด้วยเสื้อราชประแตนและผ้าม่วง

พบคำว่าผ้าแถบนี้จำนวน 6 คำ พบในเรื่องแต่ปางก่อน 2 คำ ในเรื่องรัตนโกสินทร์ 1 คำและในเรื่องญาติกา 3 คำ

คำว่า ผ้าแถบ หมายถึง น. ผ้าผืนยาว ๆ แคบ ๆ ใช้ห่มคาดหน้าอกต่างเสื้อ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546:732)

ตัวอย่างที่ 89

“มีแต่เสื้อใส่สอนเด็ก พรุ่งนี้อาจารย์ใหญ่จะพาไปหาเจ้าของโรงเรียน ต้องใส่เสื้อขาว**ผ้านุ่ง**น้ำเงินหรือเปล่าคะ”

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 14)

จากตัวอย่างราชาวดีตรวจดูเสื้อผ้าที่ตนเองมีอยู่แล้วพบว่าเธอมีแต่เสื้อที่จะใส่ไปสอน และในวันพรุ่งนี้อาจารย์ใหญ่ก็จะพาเธอไปหาเจ้าของโรงเรียน เธอจึงปรึกษาถวิลว่าเธอสามารถจะใส่เสื้อขาวกับผ้านุ่งน้ำเงินได้หรือเปล่า การใส่เสื้อขาวกับผ้านุ่งน้ำเงินถือเป็นการแต่งกายตามมารยาทการแต่งกายเพราะเป็นการแต่งกายตามสมัยนิยมและเหมาะสมกับกาลเทศะ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พบคำนี้จำนวน 4คำ ในเรื่องแต่ปางก่อน

คำว่า ผ้านุ่ง หมายถึง น. ผ้าสำหรับนุ่งชนิดหนึ่ง มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า เวลานุ่งม้วนให้เป็นชายกระเบนหรือหางกระเบนแล้วสอดไปใต้หว่างขาดึงขึ้นไปเหน็บขอบผ้าด้านหลังระดับบั้นเอวตอนที่เรียกว่ากระเบนเหน็บ (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 732)

ตัวอย่างที่ 90

" บางคนเขาปักผ้าเช็ดหน้าขาย เออ ...ฉันตัดเสื้อไว้สองสามตัว **ผ้าม่วง**ต่างสี ก็ว่าจะใส่สลับกับของเพื่อน"

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 271)

จากตัวอย่างเป็นการสนทนาระหว่างสร้อยทองกับนางดำ โดยสร้อยทองเล่าให้นางดำฟังว่าเพื่อนๆของเธอปักผ้าเช็ดหน้าขาย นอกจากนี้เธอได้ตัดเสื้อไว้หลายสีไว้ใส่กับผ้าม่วงซึ่งเธอตั้งใจจะใส่สลับกับผ้าของเพื่อน การแต่งกายด้วยผ้าม่วงถือเป็นการแต่งกายตามสมัยนิยมและเหมาะสมถูกต้องกับกาลเทศะถือว่ามีมารยาทในการแต่งกาย

ตัวอย่างที่ 91

ชายวัยกลางคน ร่างสันทัด ค่อนข้างผอมบาง เส้นผมหงอกประปรายนัยน์ตายังแจ่มใส บอกความมีอารมณ์ราบรื่นอยู่เป็นนิจ แต่งกายด้วยเสื้อราชประแตนและ**ผ้าม่วง**

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 66)

จากตัวอย่างบรรยายถึงผู้ที่อาศัยอยู่ในวังที่ชายวัยกลางคนแต่งกายด้วยเสื้อราชประ-แตนและผ้าม่วง การแต่งกายด้วยผ้าม่วงและเสื้อราชประแตนถือเป็นการแต่งกายตามสมัยนิยมและเหมาะสมถูกต้องกับกาลเทศะถือว่ามีมารยาทในการแต่งกาย

พบคำว่าผ้าม่วงนี้จำนวน 3 คำ ในเรื่องเรือนนพเก้า 1 คำ และญาติกา 2 คำ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำว่า ผ้าม่วง หมายถึง น. ผ้าไหมสำหรับผู้ชายนุ่ง มีสีม่วงคราม หรือม่วงชาดเป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 732)

ตัวอย่างที่ 92

สายไหม**พนมมือ**ไหว้ ยิ้มให้นิดๆทั้งประหม่า ทั้งอาย

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 28)

จากตัวอย่าง เป็นการบรรยายถึงลักษณะอาการประหม่าเขินอายของสายไหมขณะพนมมือไหว้กานท์

พบคำว่าพนมมือนี้จำนวน 6 คำ ในเรื่องรัตนโกสินทร์ 1 คำ เรือนนพเก้า 2 คำ แต่ปางก่อน 2 คำ และเมื่อดอกรักบาน 1 คำ

คำว่า พนมมือ หมายถึง ก. กระพุ่มมือ, ประนมมือ ก็ว่า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 755)

ตัวอย่างที่ 93

คุณหญิงแย้มมองหน้าเย็นอย่างพินิจพิจารณาแล้วก็สั่งให้แม่ฟักเป็นคนดูแลสั่งสอนเย็นเรื่องกิริยา**มารยาท**และเรื่องอื่นๆ

บทประพันธ์เรื่องนางทาส (วรรณสิริ, 2550: 3)

ตัวอย่างที่ 94

เมื่อเห็นสีหน้าคนพูด บุญทิพย์ก็ต้องหยุดซักถามต่อโดย**มารยาท** ทั้งที่ประโยคนี้ ยังเป็นคำถามอยู่ในใจไม่เว้นวาย

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 93)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างกล่าวถึงคุณยายบุญทิพย์ที่หยุดซักถามต่อตามมารยาทเมื่อเห็นสีหน้าของทนายจำเริญที่ไม่ค่อยดีนัก

พบคำว่ามารยาทนี้จำนวน 33 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 10 คำ แต่ปางก่อน 13 คำ นางทาส 2 คำ เรือนรักเรือนทาส 3 คำ เมื่อดอกรักบาน 3 คำ และเรือนนพเก้า 2 คำ

คำว่า มารยาท หมายถึง [-ระยาด] น. มรรยาท, กิริยาวาจาที่ถือว่าสุภาพเรียบร้อยถูกกาลเทศะ (ส. มรฺยาทา; ป. มริยาท) (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 859)

ตัวอย่างที่ 95

ชายวัยกลางคน ร่างสันทัด ค่อนข้างผอมบาง เส้นผมหงอกประปรายนัยน์ตายังแจ่มใส บอกความมีอารมณ์ราบรื่นอยู่เป็นนิจ แต่งกายด้วยเสื้อ**ราชประแตน**และผ้าม่วง

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 66)

จากตัวอย่างบรรยายถึงคนในวังที่ คนวัยกลางคนแต่งกายด้วยเสื้อราชประแตน และผ้าม่วง การแต่งกายด้วยผ้าม่วงและเสื้อราชประแตนถือเป็นการแต่งกายตามสมัยนิยม และเหมาะสมถูกต้องกับกาลเทศะถือว่ามีมารยาทในการแต่งกาย

ตัวอย่างที่ 96

เป็นภาพผู้ชายวัยหนุ่มสวมเสื้อ**ราชประแตน**ขาวและผ้าม่วงสีน้ำเงินถือหมวกในมือข้างหนึ่งและไม้เท้าในมืออีกข้างหนึ่ง

บทประพันธ์เรื่องจากฝันสู่นิรันดร (แก้วเก้า, 2549:18)

จากตัวอย่างเป็นการบรรยายภาพวาดที่เป็นภาพผู้ชายวัยหนุ่ม สวมเสื้อ**ราชประแตน**ขาวและผ้าม่วงสีน้ำเงินถือหมวกในมือข้างหนึ่งและไม้เท้าในมืออีกข้าง การแต่งกายด้วยผ้าม่วงและเสื้อราชประแตนถือเป็นการแต่งกายตามสมัยนิยมและเหมาะสมถูกต้องกับกาลเทศะ ถือว่ามีมารยาทในการแต่งกาย

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พบคำว่าราชประแตนนี้จำนวน 13 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 11 คำ แต่ปางก่อน 1 คำ และเรือนนพเก้า 1 คำ

คำว่า **ราชประแตน** หมายถึง [ราดชะปะแตน] น. เสื้อนอกคอปิดมีกระดุม 5 เม็ดกลัดตลอดอย่างเครื่องแบบปรกติขาวของข้าราชการ (เดิมเรียกว่า ราชแปตแตนมาจากคำบาลีผสมอังกฤษว่า Raj pattern แปลว่า แบบหลวง) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 950)

ตัวอย่างที่ 97

ขณะนี้ผู้คนที่ขึ้นมานมัสการเหลืออยู่น้อยแล้ว หนุ่มสาวทั้งสองจึงก้าวเข้าไปนั่งพับเพียบ**เรียบร้อย** ธูปเทียนและมาลัยถูกยกขึ้นจบนิ่ง คำอธิษฐานพรั่งพรูออกมาจากก้นบึ้งของหัวใจ

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 102)

จากตัวอย่างบรรยายถึงเหตุการณ์หลังจากที่ผู้คนที่มานมัสการพระธาตุกลับลงไปกันเกือบหมด กานท์และสายไหมจึงก้าวเข้าไปนั่งพับเพียบอย่างเรียบร้อยเพื่อกราบนมัสการองค์พระธาตุ

พบคำว่าเรียบร้อยนี้จำนวน 51 คำ ในเรื่องแต่ปางก่อน 33 คำ เรือนรักเรือนทาส 8 คำ และเรือนนพเก้า 10 คำ

คำว่า เรียบร้อย หมายถึง ว. สุภาพ เช่น พูดจาเรียบร้อย กิริยามารยาทเรียบร้อย เป็นระเบียบ เช่น จัดห้องเรียบร้อย, มีระเบียบ เช่น ทำงานเรียบร้อย, ประณีตเช่น เย็บผ้า เรียบร้อย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 969)

ตัวอย่างที่ 98

เจ้าพระยาและชาวบ้านคนอื่นๆมาร่วมพิธีอย่างพร้อมหน้า ป้าสุขรวบต้นข้าว เอาน้ำอบพรมต้นข้าว ใช้นำมันแล้วหวีให้สาละวินเอากระจกส่องเหมือนแต่งตัวให้ต้นข้าว เจ้าพระยาเอาผ้าซิ่น**สไบ**พาดต้นข้าว

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 83)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 99

" ย่านุ่งผ้าจีบห่ม**สไบ**จนกรุงแตก ถึงได้เปลี่ยนมานุ่งโจงกระเบนสวมเสื้อกระบอก.."

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 11)

จากตัวอย่างดาวเรืองที่ตอนนี้อยู่ในช่วงวัยชราเล่าเรื่องราวในอดีตให้ลูกหลานฟังว่าตนเคยนุ่งผ้าจีบห่มผ้าสไบ จนกระทั่งกรุงศรีอยุธยาแตก จึงได้เปลี่ยนมานุ่งโจงกระเบนและสวมเสื้อแขนกระบอก การที่ดาวเรืองเคยนุ่งผ้าจีบห่มสไบมาก่อนกรุงศรีอยุธยาจะแตก การห่มสไบเป็นการแต่งกายที่ถูกต้องและเหมาะสมกับสมัยนิยมจึงถือว่ามีมารยาทในการแต่งกาย

พบคำว่าสไบนี้จำนวน 6 คำ ในเรื่องแต่ปางก่อน 1 คำ สายน้ำสามชีวิต 1 คำ รัตนโกสินทร์ 1 คำ และญาติกา 3 คำ

คำว่า สไบ หมายถึง [สะ] น. ผ้าแถบ, ผ้าคาดอกผู้หญิง. (ข. ไสฺบ) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1122)

ตัวอย่างที่ 100

สวัสดี น้องไหม เสียงทักที่ดังขึ้นท่ามกลางบรรยากาศอันแสนสุขแสนสงบทำให้ผู้หญิงสาวผู้ซึ่งปล่อยให้ความคิดคำนึงล่องลอยไปไกลสุดไกล

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 4)

จากตัวอย่างเป็นการกล่าวทักทายของชาย ที่กล่าวสวัสดีกับสายไหม

ตัวอย่างที่ 101

อุ๊ยตาย...โลกกลม...กลมถึงมาเจอกันได้ **สวัสดี**ค่ะคุณน้าทิพย์ขานึกยังไงตะมาถึงนี่

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 16)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างกล่าวถึงบุญเพิ่มเจ้าของร้านที่ทักทายกับคุณยายบุญทิพย์ขณะที่คุณยายไปที่ร้านของเธอ

พบคำว่าสวัสดีนี้จำนวน 6 คำ ในเรื่องขมิ้นกับปูน 1 คำ เรือนนพเก้า 1 คำ เมื่อดอกรักบาน 3 คำ และเรือนรักเรือนทาส 1 คำ

คำว่า สวัสดี หมายถึง [สะหฺวัด, สะหฺวัดดี] คำทักทายหรือพูดขึ้นเมื่อพบหรือจากกันเช่น อรุณสวัสดิ์ ราตรีสวัสดิ์ สวัสดีปีใหม่ สวัสดีครับคุณครู (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1143)

ตัวอย่างที่ 102

คุณหญิงหันไปมองยายฟักที่นั่ง**หมอบ**และมีทีท่าเหมือนจะเป็นลมด้วยสีหน้าเย็นชา

บทประพันธ์เรื่องนางทาส (วรรณสิริ, 2550: 3)

จากตัวอย่างคุณหญิงแย้มหันไปมองยายฟักที่นั่งหมอบ ซึ่งการหมอบถือเป็นการแสดงความเคารพตอเจ้านายซึ่งถือว่าเป็นมารยาทของคนไทย

พบคำว่าหมอบนี้จำนวน 18 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 2 คำ นางทาส 10 คำ เรือนรัก เรือนทาส 4 คำ และรัตนโกสินทร์ 2 คำ

คำว่า หมอบ หมายถึง [หฺมอบ] ก. กิริยาที่คู้เข่าลงและยอบตัวให้ท่อนแขนส่วนล่างราบอยู่กับพื้น,ยอบตัวลงในอาการคล้ายคลึงเช่นนั้น; (ปาก) สิ้นเรี่ยวสิ้นแรง, ลุกไม่ขึ้น,เช่น ถูกตีเสียหมอบ เป็นไข้เสียหมอบ (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 1256)

ตัวอย่างที่ 103

ส่วนสาละวินก็ช่วยเจ้าพระยาทำธงสามสีเพื่อใช้ในพิธี**ไหว้**

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 83)

จากตัวอย่างกล่าวถึงสาละวินกำลังช่วยเจ้าพระยาทำธงสามสีเพื่อใช้ในพิธีไหว้ต้นข้าว

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 104

แม้กระทั่งมาลัย**ไหว้**พระเย็นก็สามารถร้อยให้เธอได้อย่างงดงามจนเธอไว้ใจให้เย็นมานอนเป็นเพื่อนเธอ

บทประพันธ์เรื่องนางทาส (วรรณสิริ, 2550: 16)

จากตัวอย่างเย็นสามารถร้อยมาลัยที่ใช้ไหว้พระได้อย่างสวยงามจนคุณหญิงแย้มไว้ใจให้ขึ้นมานอนเป็นเพื่อน

พบคำว่าไหว้นี้จำนวน 55 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 9 คำ แต่ปางก่อน 6 คำ ในเรื่องเรือนรักเรือนทาส 11 คำ เมื่อดอกรักบาน 9 คำ เรือนนพเก้า 9 คำ สายน้ำสามชีวิต 4 คำ และรัตนโกสินทร์ 4 คำ

คำว่า ไหว้ หมายถึง ก. ทำความเคารพโดยยกมือขึ้นประนม, ถ้าเป็นผู้น้อยไหว้ผู้ใหญ่หรือผู้ทรงศีลต้องก้มศีรษะลงแต่พองาม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1317)

ตัวอย่างที่ 105

ขอประทานโทษค่ะ ที่ดิฉันบังอาจเข้ามาถึงที่นี่ เธอน้อมตัวลงไหว้อย่าง**อ่อนน้อม** ดิฉันอยู่บ้านติดกันนี่เอง บ้านของแม่เยื้อง ท่านเป็นป้าของดิฉัน

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 69)

จากตัวอย่างเป็นการกล่าวขอโทษจากคุณบุญทิพย์ ที่เธอก้าวล่วงเข้าไปในบ้านที่อยู่ติดกับบ้านของคุณยายเธอ โดยคุณบุญทิพย์น้อมตัวลงไหว้ขอโทษอย่างอ่อนน้อม

พบคำว่าอ่อนน้อมนี้จำนวน 12 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 3 คำ แต่ปางก่อน 6 คำ รัตนโกสินทร์ 1 คำ และเรือนนพเก้า 2 คำ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำว่า อ่อนน้อม หมายถึง ก. แสดงกิริยาวาจาอย่างมีคารวะ; ยอมแพ้, สวามิภักดิ์. ว. มีกิริยาวาจาอย่างมีคารวะ (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 1344)

ตารางที่ 2 แสดงคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทมารยาทไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ทั้งสิ้น 10 เรื่อง

ลำดับ	คำศัพท์	บทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์										จำนวนคำ	ร้อยละ
		สายน้ำสาม	แต้ปางก่อน	ญาติกา	เรือนรักเรือนร้าง	นางทาส	จากฝั่งสู่	ขมิ้นกับปูน	เมื่อดอกรัก	เรือนพิศ	รัตนโกสินทร์		
1	กราบ	2	-	4	18	10	1	2	2	5	65	49	11.36
2	กริยา	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	0.23
3	กิริยา	-	20	4	1	2	-	-	2	12	3	44	10.20
4	เกรงใจ	-	-	-	4	1	9	-	-	-	-	14	3.24
5	คารวะ	1	1	1	-	-	-	1	1	-	-	5	1.16
6	คำนับ	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	0.23
7	คุกเข่า	-	6	-	2	-	1	-	-	1	1	11	2.55
8	เคารพ	-	9	-	8	-	5	1	-	1	3	29	6.26
9	โจงกระเบน	-	3	3	-	2	12	-	-	1	-	21	4.87
10	ซิ่น	1	11	-	-	-	3	2	-	-	-	17	3.94
11	นอบน้อม	-	3	-	1	2	3	-	-	-	-	9	2.08
12	นั่งพับเพียบ	-	5	-	2	-	1	4	2	6	-	20	4.64
13	ประณม	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	2	0.46
14	ผ้าแถบ	-	2	3	-	-	-	-	-	-	1	6	1.39
15	ผ้านุ่ง	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	4	0.92
16	ผ้าม่วง	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	3	0.69

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับ	คำศัพท์	บทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์										จำนวนคำ	ร้อยละ
		สายน้ำสามแต่ปางก่อน	ญาติกาเรื่องรักเรือน	นางทาสจากฝั่งสู่ขมิ้นกับปูน	เมื่อดอกรักเรือนพ้าวรัตนโกสินทร์								
17	พนมมือ	-	2	-	-	-	-	-	1	2	1	6	1.39
18	มารยาท	-	13	-	3	2	10	-	3	2	-	33	7.65
19	ราชประแตน	-	1	-	-	-	11	-	-	1	-	13	3.01
20	เรียบร้อย	-	33	-	8	-	-	-	-	10	-	51	11.83
21	สไบ	1	1	3	-	-	-	-	-	-	1	6	1.39
22	สวัสดี	-	-	-	1	-	-	1	3	1	-	6	1.39
23	หมอบ	-	-	-	4	10	2	-	-	-	2	18	4.17
24	ไหว้	4	6	-	11	-	9	-	9	9	4	52	12.06
25	อ่อนน้อม	-	6	-	-	-	3	-	-	2	1	12	2.78
	รวมทั้งหมด	9	126	21	64	29	70	12	23	55	22	431	100

จากตารางพบว่า คำศัพท์มารยาทไทยสามารถพบได้ในบทประพันธ์ทุกเรื่อง

3. คำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทศิลปกรรมไทย

คำศัพท์ศิลปกรรมไทย คือคำศัพท์ที่เกี่ยวกับศิลปะสิ่งที่ผลิตสร้างขึ้นเป็นศิลปะเป็นผลงานที่มนุษย์สร้างสรรค์กลั่นกรองขึ้นจากความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ สนองความต้องการทางด้านจิตใจมีสุนทรียภาพและประโยชน์ใช้สอยจนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมผลงานที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นจากสติปัญญา ใช้ฝีมือหรือศิลปะ ความรู้ ความชำนาญ ประกอบขึ้นมาเพื่อจรรโลงใจและก่อให้เกิดความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต **คำศัพท์ศิลปกรรมไทยได้แก่** เครื่องเงิน เครื่องเรือน เชี่ยนถม ลงยา ตาด ไหม จากการวิเคราะห์พบคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทศิลปกรรมไทยสามารถอธิบายพร้อมตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 106

ห้องแถวห้องนี้ก๋งเพิ่งเซ้งมาได้ เป็นตึกแถวใหม่สองชั้นดูเอี่ยมสะอาดสวยงามกว่าห้องเดิมมากนัก ด้านล่างเปิดเป็นร้านขายเครื่องเพชรพลอยต่างๆ เพิ่งจะสั่งซื้อและทำเครื่องเรือนเสร็จโดยช่างชาวเชี่ยงไฮ้ ผนังวางตู้กระจกติดฝาสำหรับบรรจุพวก**เครื่องเงิน**ต่างๆ

บทประพันธ์เรื่องจากฝันสู่นิรันดร (แก้วเก้า, 2549: 323)

จากตัวอย่างบรรยายถึงห้องแถวหลังใหม่ของก๋งของตรัยที่ก๋งเพิ่งเซ้งมาได้ เป็นตึกแถวใหม่สองชั้นดูเอี่ยมสะอาดสวยงาม ส่วนด้านล่างเปิดเป็นร้านขายเครื่องเพชรพลอยต่างๆ โดยเพิ่งจะสั่งซื้อ และทำเครื่องเรือนเสร็จโดยช่างชาวเชี่ยงไฮ้ที่ผนังวางตู้กระจกติดฝาสำหรับบรรจุพวกเครื่องเงินต่างๆ

พบคำว่าเครื่องเงินนี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร

คำว่า เครื่องเงิน หมายถึง น. สิ่งของเครื่องใช้หรือเครื่องประดับที่ทำด้วยเงิน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 260)

ตัวอย่างที่ 107

ห้องแถวห้องนี้ก๋งเพิ่งเซ้งมาได้ เป็นตึกแถวใหม่สองชั้นดูเอี่ยมสะอาดสวยงามกว่าห้องเดิมมากนัก ด้านล่างเปิดเป็นร้านขายเครื่องเพชรพลอยต่างๆ เพิ่งจะสั่งซื้อและทำ**เครื่องเรือน**เสร็จโดยช่างชาวเชี่ยงไฮ้ ผนังวางตู้กระจกติดฝาสำหรับบรรจุพวกเครื่องเงินต่างๆ

บทประพันธ์เรื่องจากฝันสู่นิรันดร (แก้วเก้า, 2549: 323)

จากตัวอย่างบรรยายถึงห้องแถวหลังใหม่ของก๋งของตรัยที่ก๋งเพิ่งเซ้งมาได้เป็นตึกแถวใหม่สองชั้นดูเอี่ยมสะอาดสวยงาม ส่วนด้านล่างเปิดเป็นร้านขายเครื่องเพชรพลอยต่างๆโดยเพิ่งจะสั่งซื้อและทำเครื่องเรือนเสร็จโดยช่างชาวเชี่ยงไฮ้ และที่ผนังวางตู้กระจกติดฝาสำหรับบรรจุพวกเครื่องเงินต่างๆ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พบคำว่าว่าเครื่องเรือนนี้จำนวน 18 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 9 คำ แต่ปางก่อน 6 คำ และเรือนนพเก้า 3 คำ

คำว่า เครื่องเรือน หมายถึง น. เครื่องปรุงเรือนหรือเครื่องไม้ที่จะคุมกันเข้าเป็นเรือน เช่น ขื่อ เสา;เครื่องตกแต่งภายในเรือน เช่น ตู้ โต๊ะ เก้าอี้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 261)

ตัวอย่างที่ 108

เพราะเครื่องเรือนแต่ละชิ้นมีลักษณะงดงามบอบบาง ประดับประดาด้วยพรมและหมอนแพร ตลอดจนเครื่องบำรุงความสุขต่างๆเช่น กาน้ำหุ้มนวม ปั้นชา ตลอดจน**เชี่ยน**หมากนากลวดลายสวยงาม

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 84)

จากตัวอย่างบรรยายถึงเครื่องเรือนแต่ละชิ้นที่มีลักษณะงดงาม ประดับประดาด้วยพรมและหมอนแพร ตลอดจนเครื่องบำรุงความสุขต่างๆเช่น กาน้ำหุ้มนวม ปั้นชา ตลอดจนเชี่ยนหมากนากลวดลายสวยงาม

พบคำว่าเชี่ยนนี้จำนวน 8 คำ ในเรื่องแต่ปางก่อน 1 คำ เมื่อดอกรักบาน 1 คำ รัตนโกสินทร์ 3 คำ และญาติกา 3 คำ

คำว่า เชี่ยน หมายถึง น. ภาชนะสำหรับใส่เครื่องหมากพลู (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 372)

ตัวอย่างที่ 109

ราชาวดีสาวเท้าเข้าไปใกล้อย่างลืมตัว เตียงนั้นยังปราศจากที่นอนและเครื่องคลุมแต่อุปาทานหญิงสาวเหมือนกับเห็นที่นอนคลุมด้วยผ้า**ตาด**ยกดอกงดงาม ใช้เป็นพิเศษในงานวิวาห์คืนลงตัว

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 195)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างกล่าวถึงราชาวดีที่เดินเข้าไปในห้องอย่างลืมตัวเธอมองเห็นเตียงที่ไม่มีเครื่องนอนแต่เหมือนเธออุปาทานว่ามีที่นอนคลุมด้วยผ้าตาดยกดอกงดงาม ซึ่งใช้เป็นพิเศษในงานวิวาห์

ตัวอย่างที่ 110

ครั้งหลังนี่ว่าให้คงแบบนุ่งจีบไว้ เฉพาะแต่งกับห่มผ้า**ตาด**ถ้าจะออกงานเกียรติยศใหญ่โตละก็

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 29)

จากตัวอย่างกล่าวถึงการนุ่งจีบโดยเอาไว้ ห่มคู่กับผ้าตาดเพื่อออกงานที่มีเกียรติ

พบคำว่าตาดนี้จำนวน 2 คำ ในเรื่องญาติกา 1 คำ และแต่ปางก่อน 1 คำ

คำว่า ตาด หมายถึง น. ชื่อผ้าชนิดหนึ่ง ทอด้วยไหมควบกับเงินแล่งหรือทองแล่งจำนวนเท่ากัน, เรียกชื่อตามลักษณะของลาย เช่น ตาดลายคดกริช ตาดตาตั๊กแตน, ถ้ามีไหมปักทับลงไปอีกเป็นดอก ๆเรียกว่า ตาดระกำไหม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 457)

ตัวอย่างที่ 111

ท่านสั่งสมมานานตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ ไม่ว่าจะเป็นเชี่ยนหมาก ถาดหกเหลี่ยม เครื่อง**ถม**รูปฟักทองมีใบก้านครบครันน่าเอ็นดู

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 38)

พบคำว่าถมนี้จำนวน 2 คำ ในเรื่องญาติกา

คำว่า ถม หมายถึง น. เรียกภาชนะหรือเครื่องประดับที่ทำโดยใช้ผงยาถมผสมน้ำประสานทองถมลงบนลวดลายที่แกะสลักบนภาชนะหรือเครื่องประดับนั้น แล้วขัดผิวให้เป็นเงางาม ว่า เครื่องถม หรือ ถม เช่น ถมนคร ถมทอง ถมเงิน.ก. ลงคาถา, ลงเลขยันต์, ใช้สารเคมีใส่ลงในพื้นที่เป็นช่องระหว่างลวดลายในเครื่องเงิน แล้วใช้ความร้อนอบให้น้ำยาติดและให้พื้นเป็นสีดำ, ถมดำ ถมยา หรือ ลงถม ก็ว่า, เรียกเต็มว่าถมยาดำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 486)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 112

ถ้าฉันตายละก็เอาลูกฉันสองคนกับสมบัติของฉัน เครื่องแต่งตัว ทองหยอง แม่อ้น เชี่ยนหมากรูปฟักทอง มีใบมีก้านกับถาดหกเหลี่ยม เครื่องถมนครแท้ ยังเบญจรงค์ อ้อ...ขันน้ำพาน ถม เครื่องลงยา

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 187)

พบคำว่าลงยานี้จำนวน 3 คำ ในเรื่องญาติกา

คำว่า ลงยา หมายถึง ใช้สารเคมีใส่ลงในพื้นที่เป็นร่องระหว่างลวดลายในเครื่องเงิน แล้วใช้ความร้อนอบให้น้ำยาติดและให้พื้นเป็นสีต่าง ๆ เรียกเต็มว่า ลงถมยาสี (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 985)

ตัวอย่างที่ 113

หล่อนแต่งกายแบบสตรีในยุคที่ผ่านมา เป็นผ้า**ไหม**สีเขียวสดทั้งชุด ตัวเสื้อมีปกใหญ่ทำนองเดียวกับระบายคลุมลงมาถึงต้นแขน

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 60)

จากตัวอย่างบรรยายถึงการแต่งกายของเจ้านางน้อยที่แต่งกายแบบสตรีในยุคอดีตเธออยู่ในชุดผ้าไหมสีเขียวสดทั้งชุด ตัวเสื้อมีปกใหญ่ทำนองเดียวกับระบายคลุมลงมาถึงต้นแขน

พบคำว่าไหมนี้จำนวน 2 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 1 คำ และเมื่อดอกรักบาน 1 คำ

คำว่า ไหม หมายถึง น. ชื่อผีเสื้อชนิด Bombyx mori ในวงศ์ Bombycidae ตัวอ้วนป้อม มีขนสีขาวและสีครีมคลุมเต็ม เมื่อโตเต็มที่จะถักใยหุ้มดักแด้ ซึ่งใยนี้สามารถสาวเป็นเส้นไหม นำมาทอเป็นเสื้อผ้าได้, ใยของสัตว์ชนิดนี้ก็เรียกว่า ไหม;เรียกเครื่องนุ่งห่มที่ทอด้วยไหมว่า ผ้าไหม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1317)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตารางที่ 3 แสดงคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทศิลปกรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ทั้งสิ้น 10 เรื่อง

ลำดับ	คำศัพท์	บทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์										จำนวนคำ	ร้อยละ
		สายน้ำสาม	แต่ปางก่อน	ญาติกา	เรือนรักเรือนร้าง	นางทาส	จากฝั่งสู่	ขมิ้นกับปูน	เมื่อดอกรัก	เรือนนพเก้า	รัตนโกสินทร์		
1	เครื่องเงิน	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	2.77
2	เครื่องเรือน	-	6	-	-	-	9	-	-	3	-	18	50.00
3	เชี่ยน	-	1	3	-	-	-	-	1	-	3	8	22.20
4	ตาด	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	2	5.50
5	ถม	-		2	-	-	-	-	-	-	-	2	5.50
6	ลงยา	-		3	-	-	-	-	-	-	-	3	8.30
7	ไหม	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	2	5.50
	รวมทั้งหมด	-	8	9	-	-	11	-	2	3	3	36	100

จากตารางพบว่า คำศัพท์ศิลปกรรมไทยสามารถพบได้ในบทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน ญาติกา จากฝั่นสู่นิรันดร เมื่อดอกรักบาน เรือนนพเก้า และรัตนโกสินทร์

4. คำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทสถาปัตยกรรมไทย

คำศัพท์สถาปัตยกรรมไทย คือ คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัยของคนไทยส่วนประกอบต่างๆที่เป็นส่วนของที่อยู่อาศัยรวมถึงคำศัพท์ศาสนาสถานด้วย คำศัพท์สถาปัตยกรรมไทยได้แก่ กระต๊อบ กระท่อม กุฏิ ขื่อ คันทวย เจดีย์ ช่อฟ้า ชาน เชิงชาย ตำหนัก ท้องพระโรง ธรณีประตู นอกชาน โบสถ์ ปรางค์ ปราสาท ปั้นลม เพิง มณฑป มุข ไม้ระแนง เรือน เรือนแฝด เรือนแพ เรือนหอ วัง วิหาร ศาลา หางหงส์ อุโบสถ จากการวิเคราะห์พบคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทสถาปัตยกรรมไทยสามารถอธิบายพร้อมตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 114

การควบคุมนักโทษในบ้านนี้ยังไม่สู้เป็นระเบียบนัก ...ถัดไปมี**กระต๊อบ**เล็กๆปลูกอยู่อย่างหยาบๆ สำหรับพี่น้องลูกเมียของนักโทษมาอาศัยอยู่เพื่อส่งเสียข้าวปลาอาหาร

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 273)

จากตัวอย่างบรรยายถึงการควบคุมนักโทษที่ไม่เป็นระเบียบ นอกจากนี้ยังปลูกกระต๊อบเล็กๆไว้ให้ญาติพี่น้องนักโทษมาอยู่อาศัยเพื่อส่งข้าวปลาอาหารให้กับนักโทษ

ตัวอย่างที่ 115

แต่ที่นี่ กลับให้พวกทาสแยกกันอยู่เป็นกระท่อมบ้าง**กระต๊อบ**บ้าง เป็นหลังๆไปให้ปลูกเรียงรายอยู่รอบๆเรือนใหญ่

บทประพันธ์เรื่องเรือนรักเรือนทาส (ชัยเจริญ, 2544: 62)

จากตัวอย่างกล่าวถึงสภาพความเป็นอยู่ของทาสที่ให้แยกกันอยู่เป็นกระต๊อบบ้าง เป็นกระท่อมบ้าง โดยทั้งหมดอาศัยอยู่รอบๆเรือนใหญ่ของเจ้าของบ้าน

พบคำว่ากระต๊อบนี้จำนวน 2 คำ ในเรื่องรัตนโกสินทร์

คำว่า กระต๊อบ หมายถึง น. กระท่อมเล็ก ๆ (พายัพและอุดรว่า ตูบ) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 36)

ตัวอย่างที่ 116

มันเกิดมานานตั้งแต่เธอยังไม่เกิด ตั้งแต่บ้านของเธอยังเป็นเพียง**กระท่อม**น้อยหลังกระจ้อยร่อย เก่าคร่ำคร่า หลังคามุงด้วยตองตึง

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 3)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างเป็นการพรรณนาถึงต้นทองกวาวที่เกิดมานานมากตั้งแต่สายไหมยังไม่เกิด ตั้งแต่บ้านของสายไหมยังเป็นกระท่อมหลังเล็กๆ

ตัวอย่างที่ 117

เจ้าพระยาสมใจที่อาเต็งให้**กระท่อม**หลังหนึ่งให้เขาวางที่ต่อเรือตรงมุมนี้ อีกทางเป็นที่นอน

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 31)

จากตัวอย่างกล่าวถึงเจ้าพระยาที่รู้สึกสมใจที่เต็งยกกระท่อมให้เขาหลังหนึ่งเพื่อใช้เป็นที่นอนและเป็นที่สำหรับต่อเรืออีกด้วย

พบคำว่ากระท่อมนี้จำนวน 18 คำ ในเรื่องเมื่อดอกรักบาน 15 คำ สายน้ำสามชีวิต 1 คำ และรัตนโกสินทร์ 2 คำ

คำว่า กระท่อม หมายถึง น. เรือนเล็ก ๆ ทำพออยู่ได้ (เทียบ ข. ขฺทม)
(ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 41)

ตัวอย่างที่ 118

ท่านเจ้าคุณที่วัดท่านดุราวกับเสือ ลูกศิษย์วัดเกรงกลัวถึงขนาดท่านโผล่ออกจาก**กุฏิ**เมื่อไรเป็นหลบซุกซ่อนกันจ้าละหวั่นแต่ว่ากับเจ้าสัวแล้วรู้สึกว่าท่านจะถูกอัธยาศัย ก็เลยปราณีไม่ค่อยจะเฆี่ยนเจ้าฟัก

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 61)

จากตัวอย่างกล่าวถึงพระคุณเจ้าที่ดุมาก เป็นที่เกรงกลัวของลูกศิษย์ถึงขนาดว่าเมื่อใดที่ท่านเดินออกมาจากกุฏิ พวกลูกศิษย์ก็จะรีบหลบกันทันที แต่กับ เจ้าสัวนั้นดูจะถูกใจกันจึงทำให้ฟักลูกชายของเจ้าสัวเวลามาอยู่กับท่านไม่ค่อยจะโดนเฆี่ยน

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พบคำว่ากุฏินี้จำนวน 6 คำ ในเรื่องรัตนโกสินทร์ 2 คำ จากฝันสู่นิรันดร 1 คำ แต่ปางก่อน 1 คำ และเรือนรักเรือนทาส 2 คำ

คำว่า กุฏิ หมายถึง [กุด, กุดติ, กุติ] น. เรือนหรือตึกสำหรับพระภิกษุสามเณรอยู่ (ป., ส.) (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 133)

ตัวอย่างที่ 119

พ่อฟัก มักชักนำผู้ชายเข้ามาในบ้าน ไม่มีเกรงกลัวเจ้านายถ้าหากว่าท่านผู้ใหญ่ทราบเมื่อไรละก็สงสัยมันจะถูกจำ**ขื่อ**คาเสียก็ไม่รู้

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 200)

จากตัวอย่างกล่าวถึงฟักที่มักจะนำเพื่อนผู้ชายเข้ามาพักในบ้านของเจ้านายที่ฟักอาศัยอยู่โดยไม่เกรงกลัว เพราะถ้าหากเจ้านายทราบฟักอาจจะต้องถูกจำคุกในขื่อในคาของบ้านได้

ตัวอย่างที่ 120

ข้าเห็นมันแข็งอกแข็งใจถอนหายใจยาวเหยียด จับผ้าที่โยงไว้กับ**ขื่อ**ดึงอย่างเต็มแรง ข้าได้ยินเสียงมันกัดฟันกรอดๆรวบรวมกำลังเบ่งอย่างสุดแรงเกิด

บทประพันธ์เรื่องเรือนรักเรือนทาส (ชัยเจริญ, 2544: 24)

จากตัวอย่างลุงก้อยเล่าให้จำเรียงหลานสาวฟังถึงในอดีตช่วงเวลาที่จำลองแม่ของจำเรียงคลอดจำเรียงออกมา ที่ในขณะนั้นจำลองแข็งใจใช้ผ้าที่โยงไว้กับขื่อบ้านแล้วกัดฟันเพื่อเบ่งลูกออกมา

พบคำว่าขื่อนี้จำนวน 4 คำ ในเรื่องเรือนรักเรือนทาส 3 คำ และรัตนโกสินทร์ 1 คำ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำว่า ขื่อ หมายถึง น. ชื่อไม้เครื่องบนสำหรับยึดหัวเสาด้านขวาง; เครื่องจองจำนักโทษทำด้วยไม้มีช่องสำหรับสอดมือหรือเท้าแล้วมีลิ่มตอกกำกับกันขื่อหลุด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 194)

ตัวอย่างที่ 121

นอกจากนี้ลายสลักตามเชิงชายและแม้แต่**คันทวย**นั้นก็บอกให้รู้ว่าเจ้าของบ้านมีใจรักทางด้านศิลปะไม่น้อยเลย

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 244)

จากตัวอย่างบรรยายถึงความสวยงามในการสลักลายบนเชิงชายและคันทวยของบ้านเรือนที่แสดงให้เห็นถึงความมีใจรักศิลปะของเจ้าของบ้านเรือนนั้น

พบคำว่าคันทวยนี้จำนวน 1 คำในเรื่องรัตนโกสินทร์

คำว่า คันทวย หมายถึง น. ไม้เท้าแขนที่รับเต้า บางทีทำเป็นรูปนาค, ทวย ก็เรียก (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 241)

ตัวอย่างที่ 122

เมื่อเรือพ้นปากน้ำเข้ามาตามแม่น้ำทิวทัศน์สองข้างทางคือภาพที่คุ้นตามาแต่เกิด แสงแดดส่องต้องหลังคา**เจดีย์**เป็นแวววระยับเหมือนฉาบทองคำ

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 51)

จากตัวอย่างพรรณนาถึงความสวยงามของวิวทิวทัศน์ในสองข้างทางของแม่น้ำที่เมื่อแสงแดดส่องไปที่หลังคาเจดีย์งดงามเหมือนว่าฉาบไว้ด้วยทองคำ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 123

เขามอแต่ละเขานั้นไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ มีหอ**เจดีย์**บ้างเรือนตุ๊กตาแบบจีนบ้างประดับอยู่ และมีต้นโมกเล็กๆขึ้นอยู่เชิงเขา

บทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูน(จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 11)

พบคำว่าเจดีย์นี้จำนวน 3 คำ ในเรื่องขมิ้นกับปูน 1 คำ และรัตนโกสินทร์ 2 คำ

คำว่า เจดีย์ หมายถึง [-ดียะ-] น. สิ่งซึ่งก่อเป็นรูปคล้ายลอมฟาง มียอดแหลม บรรจุสิ่งที่นับถือมีพระธาตุเป็นต้น, สิ่งหรือบุคคลที่เคารพนับถือ (ป. เจติย;ส. ไจตฺย) (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 320)

ตัวอย่างที่ 124

สร้างวัดไม่มี**ช่อฟ้า**ใบระกาหางหงส์ประดับกระเบื้องแทนก็ดูงามไปอีกแบบ คงจะเป็นเพราะช่อฟ้าหางหงส์พวกนี้ไม่ทนทาน ไม่เท่าไรก็พังหมดแล้ว

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 319)

จากตัวอย่างกล่าวถึงการสร้างวัดด้วยกระเบื้องโดยปราศจากการสร้างช่อฟ้า ใบระกาหรือหางหงส์ ซึ่งดูสวยงามไปอีกแบบ เนื่องจากช่อฟ้า ใบระกา และหางหงส์ไม่ทนทานสักเท่าไหร่

พบคำว่าช่อฟ้านี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องรัตนโกสินทร์

คำว่า ช่อฟ้า หมายถึง น. ชื่อตัวไม้ที่ติดอยู่บริเวณหน้าจั่ว รูปเหมือนหัวนาคชูขึ้นเบื้องบน (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 349)

ตัวอย่างที่ 125

บน**ชาน**หน้าเรือนแพนั่นเอง ขณะนั้นแม้ว่ายังไม่ทันค่ำแต่ว่าแสงไต้สว่างโพลงไปหมดราวกับกลางวัน

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 171)

จากตัวอย่างบรรยายถึงชานที่อยู่หน้าเรือนแพ ที่ถึงแม้จะยังไม่พลบค่ำแต่ว่ามีการจุดไต้สว่างไปหมดราวกับว่าเป็นเวลากลางวัน

ตัวอย่างที่ 126

ขณะนี้ ที่**ชาน**เรือนด้านหน้า หญิงวัยกลางคนร่างท้วมขาวผู้หนึ่ง กำลังนั่งสาละวนกับการปรุงเมี่ยงหวานอยู่

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535:12)

จากตัวอย่างเป็นการบรรยายถึงเรือนไม้ที่มีบริเวณชานเรือน ซึ่งในบริเวณนั้นสายบัวกำลังปรุงเมี่ยงหวานอยู่

พบคำว่าชานนี้จำนวน 9 คำ ในเรื่องแต่ปางก่อน 1 คำ ขมิ้นกับปูน 1 คำ รัตนโกสินทร์ 1 คำ เรือนนพเก้า 4 คำ และเรือนรักเรือนทาส 2 คำ

คำว่า ชาน หมายถึง น. เรียกพื้นเรือนนอกชายคาว่า นอกชาน, พื้นที่นอกตัวเรือนตัวเมืองหรือตัวกำแพง เป็นต้น ออกไป เช่น ชานเมืองชานกำแพง ชานเขื่อน
(ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 360)

ตัวอย่างที่ 127

เรือนแพที่มี**เชิงชาย**และปั้นลมสลักลวดลายงาม หลังเดียวกับที่เด็กหญิงลูกสุดสวาทขาดใจของเจ้าของบ้านเคยกระโดดลงน้ำมาแล้ว

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 243)

จากตัวอย่างกล่าวถึงเรือนแพที่มีเชิงชายและปั้นลมที่สลักลวดลายอย่างสวยงาม และเรือนแพหลังนี้เป็นหลังเดียวกันกับเรือนแพหลังที่แม่เพ็งลูกสาวเจ้าของเรือนแพเคยกระโดดลงน้ำมาก่อน

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พบคำว่าเชิงชายนี้จำนวน 2 คำ ในเรื่องเมื่อดอกรักบาน 1 คำ และรัตนโกสินทร์ 1 คำ

คำว่า เชิงชาย หมายถึง น. ไม้เครื่องเรือนรูปแบน สำหรับรับชายคาเรือนที่ไม่มีกลอน, ถ้าเรือนมีกลอน เรียกว่า เชิงกลอน (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 371)

ตัวอย่างที่ 128

คุณไม่ไปดู**ตำหนัก**ริมน้ำก่อนหรือครับ ราชาวดีเลิกคิ้วนิดๆแปลกใจเมื่อได้ยินคำถามที่แกโผล่งขึ้นอย่างไม่มีปี่ไม่มีขลุ่ย

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 39)

จากตัวอย่างเป็นการสนทนาระหว่างราชาวดีกับตาคนหนึ่ง โดยตาชักชวนให้ราชาวดีไปดูตำหนักริมน้ำ

พบคำว่าตำหนักนี้จำนวน 85คำ ในเรื่องญาติกา 2 คำ และในเรื่องแต่ปางก่อน 83 คำ

คำว่า ตำหนัก หมายถึง น. เรือนของเจ้านาย, กุฏิของสมเด็จพระสังฆราช (ข. ฎฺณาก่) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 463)

ตัวอย่างที่ 129

ฟักชะลอฝีเท้าอีกครั้งเมื่อเห็นตุ๊กตาจีนตัวมหึมาสองตัวซึ่งเฝ้าอยู่ขนาบหน้าประตู**ท้องพระโรง**

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 219)

จากตัวอย่างกล่าวถึงฟักได้เดินช้าลงเมื่อได้เห็นตุ๊กตาจีนตัวใหญ่สองตัวที่ยืนขนาบอยู่หน้าประตูท้องพระโรง

พบคำว่าท้องพระโรงนี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องรัตนโกสินทร์

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำว่า ท้องพระโรง หมายถึง น. ห้องโถงใหญ่ในพระราชวังหรือในวังของพระราชโอรสพระราชธิดา (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 511)

ตัวอย่างที่ 130

ถึงห้องมารดานั้นแหละเด็กหญิงจึงรู้สึกตัว ลดฝีเท้าลงจนเกือบจะเป็นย่อง หย่งเท้าเต็มที่ก่อนจะข้าม**ธรณีประตู**เข้าไป

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 192)

จากตัวอย่างกล่าวถึงสร้อยทองที่พอเธอเดินมาถึงห้องของมารดาเธอก็ลดฝีเท้าลงก่อนที่จะเดินข้ามธรณีประตูไป

พบคำว่าธรณีประตูนี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องเมื่อดอกรักบาน

คำว่า ธรณีประตู หมายถึง น. ไม้รองรับกรอบล่างของประตู มีรูครกสำหรับรับเดือยบานประตูและมีรูสำหรับลงลิ่มหรือลงกลอน เช่น ธรณีประตูโบสถ์, ปัจจุบันเรียกไม้กรอบล่างประตูว่า ธรณีประตู (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 553)

ตัวอย่างที่ 131

ท่านเจ้าของบ้านเข้าเรือนนอนแล้ว ไฟในบ้านดับมืดเห็นแต่เพียงแสงจันทร์ส่องรางๆลงมากระทบ**นอกชาน**

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 119)

จากตัวอย่างกล่าวถึงท่านเจ้าคุณเจ้าของบ้านที่เข้านอนแล้ว และในบริเวณบ้านก็ดับไฟนอนกันแล้วจะได้เพียงแต่แสงจันทร์ที่ส่องรางๆมากระทบกับนอกชานของบ้าน

พบคำว่านอกชานนี้จำนวน 11 คำ ในเรื่องแต่ปางก่อน 3 คำ ขมิ้นกับปูน 2 คำ รัตนโกสินทร์ 3 คำ และญาติกา 1 คำ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำว่า นอกชาน หมายถึง น. พื้นเรือนที่ยื่นพ้นชายคาระเบียงออกมา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 566)

ตัวอย่างที่ 132

กว่าจิรายุสจะไปถึงจุดหมาย ซึ่งเป็นวัดเล็กๆอยู่ลึกเข้าไปอยู่ทางเกวียน บังด้วยกอไผ่ใหญ่แทบจะมองไม่เห็น**โบสถ์**และศาลาการเปรียญที่สร้างด้วยไม้อย่างหยาบ ๆถัดไปมีกุฏิสงฆ์โย้เย้อยู่ไม่กี่หลัง

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 313)

จากตัวอย่างกล่าวถึงจิรายุสที่เดินทางไปวัดแห่งหนึ่ง เพื่อตามหาราชาวดีซึ่งวัดอยู่ลึกเข้าไปอยู่ทางเกวียน ถูกบังด้วยกอไผ่ใหญ่แทบจะมองไม่เห็น**โบสถ์** และศาลาการเปรียญที่สร้างด้วยไม้อย่างหยาบ ๆ

พบคำว่าโบสถ์นี้จำนวน 5 คำ ในเรื่องรัตนโกสินทร์ 1 คำ ขมิ้นกับปูน 1 คำ เมื่อดอกรักบาน 1 คำ แต่ปางก่อน 1 คำ และจากฝันสู่นิรันดร 1 คำ

คำว่า โบสถ์ หมายถึง น. สถานที่สำหรับพระสงฆ์ใช้ประชุมทำสังฆกรรม เช่น สวดพระปาติโมกข์ อุปสมบท มีสีมาเป็นเครื่องบอกเขต, อนุโลมเรียกสถานที่ประกอบพิธีกรรมของศาสนาอื่นว่า โบสถ์ เช่นโบสถ์พราหมณ์ โบสถ์คริสต์ (มาจากคำว่า อุโบสถ) (ป. อุโปสถ)
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 642)

ตัวอย่างที่ 133

ทอแสงสีหมากสุกอมทองลงเต้นระยับอยู่บนผิวน้ำ ตลอดจนจับเจดีย์ใหญ่น้อยในวัดพระศรีรัตนศาสดารามและ**ปรางค์**วัดแจ้งอยู่ที่ฟากตรงข้าม

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 136)

จากตัวอย่างพรรณนาถึงความงามของแสงแดดที่สะท้อนลงบนผิวน้ำและสาดแสงส่องไปที่เจดีย์ในวัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระปรางค์ของวัดอรุณราชวราราม ที่อยู่ฝั่งตรงข้าม

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พบคำว่าปรางค์นี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องรัตนโกสินทร์

คำว่า ปรางค์ หมายถึง [ปฺราง] น. สิ่งก่อสร้างมียอดสูงขึ้นไปมีรูปทรงคล้ายฝักข้าวโพด และมีฝักเพกาปักอยู่ข้างบน, ถ้าเป็นเจดีย์มียอดเช่นนั้น เรียกว่าเจดีย์ยอดปรางค์ (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 669)

ตัวอย่างที่ 134

ครั้งนี้เองเพิ่งจะได้เข้ามาเห็นก่อนหน้านี้ได้แต่พายเรือผ่าน เห็นแต่กำแพงวังกับยอด**ปราสาท**ที่เด่นเป็นสง่าอยู่นั้นคือพระที่นั่งดุสิตมหา**ปราสาท**

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 219)

จากตัวอย่างเป็นการรำพันของฟักที่ในอดีตเคยแต่พายเรือผ่านเห็นเพียงแต่กำแพงวังและยอดปราสาทที่เด่นเป็นสง่าเท่านั้นแต่ครั้งนี้ฟักได้เข้ามาเห็นจริงๆกับตา

พบคำว่าปราสาทนี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องรัตนโกสินทร์

คำว่า ปราสาท หมายถึง [ปฺราสาด] น. เรือนมียอดเป็นชั้น ๆ สำหรับเป็นที่ประทับของพระเจ้าแผ่นดินหรือเป็นที่ประดิษฐานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (ส. ปฺราสาท;ป. ปาสาท) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 670)

ตัวอย่างที่ 135

เรือนแพที่มีเชิงชายและ**ปั้นลม**สลักลวดลายงาม หลังเดียวกับที่เด็กหญิงลูกสุดสวาทขาดใจของเจ้าของบ้านเคยกระโดดลงน้ำมาแล้ว

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 243)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างกล่าวถึงเรือนแพที่มีเชิงชายและปั้นลมที่สลักลวดลายอย่างสวยงาม และเรือนแพหลังนี้เป็นหลังเดียวกันกับเรือนแพหลังที่แม่เพ็งลูกสาวเจ้าของเรือนแพเคยกระโดดลงน้ำมาก่อน

พบคำว่าปั้นลมนี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องรัตนโกสินทร์

คำว่า ปั้นลม หมายถึง น. ชื่อไม้แผ่นที่พาดบนหัวแป ใช้ปิดริมหลังคาด้านหัวและท้ายเรือนกันลมตีเครื่องมุง, ป้านลม ก็ว่า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 674)

ตัวอย่างที่ 136

ตลาดวายไปนานแล้วคงมีแต่หนุ่มๆกลุ่มใหญ่ที่นั่งอุดหนุนป้าใย แม่ค้าขายขนม**เพิง**ด้านในสุดของตลาด

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 43)

จากตัวอย่างเป็นการบรรยายถึงตลาดที่ไม่มีอะไรขายแล้วเนื่องจากเย็นมากแล้ว เหลือเพียงแต่ป้าใย ที่ขายขนมอยู่ในเพิงด้านในสุดของตลาด

ตัวอย่างที่ 137

โขงเข้มมาถึงเห็นน้ำอิงนอนที่**เพิง**

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 33)

จากตัวอย่างกล่าวถึงโขงเข้มที่เพิ่งมาถึงที่เพิงที่น้ำอิงนอนหลับอยู่

พบคำว่าเพิงนี้จำนวน 2 คำ ในเรื่องสายน้ำสามชีวิต 1 คำ และเมื่อดอกรักบาน 1 คำ

คำว่า เพิง หมายถึง น. สิ่งปลูกสร้างมีทั้งชนิดชั่วคราวขนาดเล็ก และชนิดถาวร ประกอบด้วยหลังคาปีกเดียว, ถ้าเอียงลาด เรียกว่า เพิงหมาแหงน, ถ้ามีแขนนางค้ำตอนหน้า เรียกว่า เพิงแขนนาง, ถ้าปลายข้างหนึ่งพิงอยู่กับสิ่งก่อสร้างหลัก เรียกว่า เพิงพะ หรือ พะเพิง, ส่วนเพิงพะที่ใช้เป็นที่พักทหาร เรียกว่า เพิงพล (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 801)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 138

เบื้องบน บนยอดนั้น **มณฑป**ที่สถิตแห่งองค์พระบรมธาตุสูงตระหง่านเสียดฟ้า เปล่งรัศมีสีทองตัดกับสีครามของท้องฟ้า

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 102)

จากตัวอย่างเป็นการพรรณนาถึงยอดเขาซึ่งเป็นที่ตั้งของพระบรมธาตุและบนยอดก็มีมณฑปอยู่สูงตระหง่านเสียดฟ้า

พบคำว่ามณฑปนี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องเมื่อดอกรักบาน

คำว่า มณฑป หมายถึง [มนดบ] น. เรือนยอดขนาดใหญ่มีรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส หรือเป็นรูปตัด มุมหรือย่อไม้แปด ย่อไม้สิบสอง ยอดหลังคาเป็นทรงจอมแห, ใช้ว่า มรฑป ก็มี.(ป., ส.); ขันน้ำเย็นของพระเจ้าแผ่นดินที่มีฝาเป็นรูปอย่างมณฑป เรียกว่าพระมณฑป (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 830)

ตัวอย่างที่ 139

เมื่อคุณจำปาและพี่ชายกลับไปถึงบ้าน เห็นพระยาอภิบาลนั่งอยู่ที่หน้า**มุข**ชั้นล่าง พร้อมกับหลานสาวคือปวีณา

บทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูน(จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 367)

จากตัวอย่างบรรยายถึงคุณจำปาและพี่ชาย ซึ่งเมื่อมาถึงบ้านก็พบว่าพระยาอภิบาลและปวีณานั่งอยู่ที่หน้ามุขชั้นล่างของบ้าน

พบคำว่ามุขนี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องขมิ้นกับปูน

คำว่า มุข หมายถึง น. หน้า, ปาก , ทาง, หัวหน้า, ส่วนของตึกหรือเรือนที่ยื่นออกมาจากส่วนใหญ่ มักอยู่ด้านหน้า (ป., ส.) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 867)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 140

มิหนำซ้ำมี**ไม้ระแนง**ตีกั้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนถี่ๆเสียด้วย คุณจำปากล่าวว่า บ้านมีคนอยู่เห็นจะไม่ผุเร็วนักหรอก

บทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูน(จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 145)

จากตัวอย่างบรรยายสภาพบ้านที่ทีไม้ระแนงตีกั้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน

พบคำว่าไม้ระแนงนี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องขมิ้นกับปูน

คำว่า ไม้ระแรง หมายถึง น. ไม้สี่เหลี่ยม หน้า1 นิ้ว ใช้ตีข้างบนกลอนหรือจันทัน สำหรับมุงหลังคา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 887)

ตัวอย่างที่ 141

เมื่อแสงแดดเลือนลบไปจากขอบฟ้า ชาวบ้านก็ได้อาศัยแสงตะเกียงน้ำมันมะพร้าวบ้าง น้ำมันปลาบ้าง จุดให้ความสว่างในบ้าน**เรือน**แทน

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 11)

จากตัวอย่างกล่าวถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เมื่อเวลาเย็นแสงแดดหายไปจากขอบฟ้า ชาวบ้านก็ใช้น้ำมันมะพร้าว น้ำมันปลา เพื่อให้ความสว่างแก่บ้านเรือนของตนแทนแสงแดด

ตัวอย่างที่ 142

อย่าลืมว่า แม่เองเป็นทาสใน**เรือน**นี้ เพราะตาของเอ็งไปเล่นโปเสียป่นปี้ แกเอาข้ากับแม่เอ็งมาขัดดอกเป็นทาส

บทประพันธ์เรื่องเรือนรักเรือนทาส (ชัยเจริญ, 2544: 10)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างลุงก้อยเล่าให้จำเรียงฟังว่าแม่ของจำเรียงเป็นทาสอยู่ในเรือนนี้ตัวของลุงก้อยเองก็เป็นทาสอยู่ในเรือนนี้เนื่องจากตาของจำเรียงเล่นการพนันจนต้องนำแม่ของจำเรียงมาขัดดอกเป็นทาส

พบคำว่าเรือนนี้จำนวน 164 คำ ในเรื่องแต่ปางก่อน 21 คำ นางทาส 106 คำ สายน้ำสามชีวิต 5 คำ รัตนโกสินทร์ 15 คำ และญาติกา 17 คำ

คำว่า เรือน หมายถึง น. สิ่งปลูกสร้างที่ยกพื้นและกั้นฝา มีหลังคาคลุม สำหรับเป็นที่อยู่ (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 975)

ตัวอย่างที่ 143

เรือนไม้สักหลังนั้น เพิ่งปลูกได้ไม่ถึงสองปีเป็น**เรือนแฝด**สองหลังติดกันขนาดกว้างใหญ่ชั้นเดียวใต้ถุนสูง ทรวงทรงงดงามตามแบบเรือนไทยในภาคเหนือทั่วไป

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 11)

จากตัวอย่างเป็นการบรรยายลักษณะเรือนไม้สัก ที่เป็นเรือนแฝดสองหลังติดกันซึ่งเป็นลักษณะของบ้านเรือนไทยในภาคเหนือ

พบคำว่าเรือนแฝดนี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องเมื่อดอกรักบาน

ตัวอย่างที่ 144

สุบิน ผู้พ่อที่มีอาชีพในการซ่อมเรือ กำลังทำงานซ่อมยาเรือที่หน้า**เรือนแพ**

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 10)

จากตัวอย่างกล่าวถึงสุบินพ่อของสุกรม มีอาชีพซ่อมเรือกำลังซ่อมยาเรืออยู่ที่หน้าเรือนแพ

พบคำว่าเรือนแพนี้จำนวน 5 คำ ในเรื่องรัตนโกสินทร์ 2 คำ และสายน้ำสามชีวิต 3 คำ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำว่า เรือนแพ หมายถึง น. เรือนที่เคยตั้งอยู่บนแพในน้ำแล้วยกขึ้นมาปลูกบนบก (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 976)

ตัวอย่างที่ 145

ถ้าอย่างนั้น แม่บอกหญิงหวันเองสิครับ เดี๋ยวเขาก็คงจะมาถึง เพราะนัดว่าจะมาดู**เรือนหอ**ด้วยกัน

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 32)

จากตัวอย่างจิรายุสบอกกับหม่อมพรรณรายให้บอกกับสวรรยาด้วยตนเองเพราะสวรรยากำลังจะมาถึงที่นี่เพราะนัดจะมาดูเรือนหอด้วยกัน

ตัวอย่างที่ 146

ความรู้สึกเป็นสุข เพิ่มมากขึ้น เมื่อเจ้าคุณปลูก**เรือนหอ**หลังใหม่แทนบ้านเดิมซึ่งเก่าแก่ทรุดโทรมจนไม่คุ้นที่จะซ่อมแซม

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 222)

จากตัวอย่างผอบแก้วรู้สึกยินดีที่ท่านเจ้าคุณปลูกเรือนหอหลังใหม่ให้แทนบ้านเดิมที่ทรุดโทรม

พบคำว่าเรือนหอนี้จำนวน 18 คำ ในเรื่องสายน้ำสามชีวิต 1 คำ เรือนนพเก้า 6 คำ และแต่ปางก่อน 11 คำ

คำว่า **เรือนหอ** หมายถึง น. เรือนซึ่งปลูกสำหรับให้คู่บ่าวสาวที่แต่งงานกันแล้วอยู่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 976)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 147

อีกหน่อยท่านผู้หญิงท่านคงจะส่งเข้าไปอยู่ในวัง ไม่เอาไว้บ้านอย่างนี้หรอก ตอนนี้ยังเล็กนักเลยไม่อยากให้ไปห่างตัว

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 178)

จากตัวอย่างนายนวมเล่าให้ฟักฟังถึงแม่เพ็งว่าอีกไม่นานคุณแม่ของแม่เพ็งก็จะส่งให้เธอเข้าไปอยู่ในวัง แต่ว่าตอนนี้แม่เพ็งยังเล็กอยู่จึงยังไม่อยากให้ไปอยู่ไกลตัว

ตัวอย่างที่ 148

บริเวณนี้คงทำเลียนแบบแมนชั่นของอังกฤษนะคะคุณพ่อ ถ้าไม่มีตัวโรงเรียนมีแต่**วัง**ของเก่าดั้งเดิมอย่างเดียวคงจะงามกว่านี้มาก

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 10)

จากตัวอย่างราชาวดีกล่าวถึงวังที่มีความสวยงามเหมือนกับตึกในอังกฤษว่าถ้าไม่มีโรงเรียนคงจะสวยงามกว่านี้

พบคำว่าวังนี้จำนวน 71 คำ ในเรื่องญาติกา 2 คำ รัตนโกสินทร์ 5 คำ และแต่ปางก่อน 64 คำ

คำว่า วัง หมายถึง น. ที่อยู่ของเจ้านาย, ถ้าเป็นที่อยู่ของพระมหากษัตริย์เรียกพระราชวัง หรือ พระบรมมหาราชวัง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1057)

ตัวอย่างที่ 149

เพราะว่าเพื่อจะเอาไปมุงหลังคาโบสถ์**วิหาร** คุณพ่อทราบเข้าคงจะดีใจ วันนี้เผอิญไม่อยู่เสียด้วย กว่าจะทราบก็คงตอนเย็น

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 322)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างเป็นการสนทนาของทั่งกับฟักที่กล่าวถึงนายกวงที่จะไปทำเตากระเบื้องเพื่อมุงหลังคาโบสถ์ วิหาร ซึ่งถ้าท่านเจ้าสัวทราบก็คงจะดีใจเพราะท่านชอบช่วยเหลือทางราชการ

พบคำว่าวิหารนี้จำนวน 2 คำ ในเรื่องรัตนโกสินทร์ 1 คำ และขมิ้นกับปูน 1 คำ

คำว่า วิหาร หมายถึง [วิหาน, วิหาระ] น. วัด, ที่อยู่ของพระสงฆ์, ที่ประดิษฐานพระพุทธรูป, คู่กับ โบสถ์ (ป., ส.) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1082)

ตัวอย่างที่ 150

บ้านหลังหนึ่งในจำนวนนี้สร้างอยู่ติดลำคลองมี**ศาลา**ท่าน้ำรูปเก๋งจีน แลเห็นเป็นเครื่องหมายได้แต่ไกลและสร้างกำแพงล้อมไว้อีกสามด้านเว้นไว้แต่ด้านคลองตัวบ้านนั้นสร้างแบบจีนที่นิยมกันอยู่

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 12)

จากตัวอย่างบรรยายถึงบ้านหลังหนึ่งที่อยู่ติดลำคลองและมีศาลาท่าน้ำเป็นรูปเก๋งจีนสามารถมองเห็นได้แต่ไกลและนอกจากนี้ยังสร้างกำแพงล้อมไว้อีกสามด้านเว้นไว้แต่ด้านคลองเป็นที่นิยมกัน

พบคำว่าศาลานี้จำนวน 32 คำ ในเรื่องญาติกา 2 คำ รัตนโกสินทร์ 6 คำ เรือนนพเก้า 10 คำ เมื่อดอกรักบาน 1 คำ แต่ปางก่อน 10 คำ และจากฝันสู่นิรันดร 3 คำ

คำว่า ศาลา หมายถึง น. อาคารทรงไทย ปล่อยโถง ไม่กั้นฝา ใช้เป็นที่พักหรือเพื่อประโยชน์การงานอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ศาลาวัด ศาลาที่พักศาลาท่าน้ำ (ส.; ป. สาลา). (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1099)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 151

สร้างวัดไม่มีช่อฟ้าใบระกา**หางหงส์**ประดับกระเบื้องแทนก็ดูงามไปอีกแบบ คงจะเป็นเพราะช่อฟ้า**หางหงส์**พวกนี้ไม่ทนทาน ไม่เท่าไรก็พังหมดแล้ว

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 319)

จากตัวอย่างกล่าวถึงการสร้างวัดด้วยกระเบื้อง โดยปราศจากการสร้างช่อฟ้า ใบระกาหรือหางหงส์ ซึ่งดูสวยงามไปอีกแบบ เนื่องจากช่อฟ้า ใบระกา และหางหงส์ไม่ทนทานสักเท่าไหร่

พบคำว่าหางหงส์นี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องรัตนโกสินทร์

คำว่า หางหงส์ หมายถึง น. ชายผ้านุ่งที่จีบโจงแล้วไปเหน็บไว้ข้างหลัง ปล่อยให้จีบคลี่ห้อยจากเอวเบื้องหลังลงมาถึงหว่างขาอย่างตัวพระแต่งในละครรำเรียกเครื่องประดับที่ทำเป็นรูปคล้ายหางหงส์ติดตั้งอยู่ปลายรวยระกา หรือปลายตะเข้สันหลังคาของโบสถ์และพระที่นั่งเป็นต้น ตามแบบสถาปัตยกรรมไทย (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 1291)

ตัวอย่างที่ 152

กานท์บอก หลังจากพาสายไหมออกมาพักอยู่ริมผาด้านข้างพระ**อุโบสถ**แล้ว สายตาของเขาแลต่ำลงไปเบื้องล่าง ที่นั่นเมืองเชียงใหม่

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 102)

จากตัวอย่างหลังจากกานท์กับสายไหมสนทนากันเสร็จแล้วกานท์ก็พาสายไหมออกมาพักที่ริมผาด้านข้างพระอุโบสถ

พบคำว่าอุโบสถนี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องเมื่อดอกรักบาน

คำว่า อุโบสถ หมายถึง [อุโบสด] น. เรียกสถานที่ที่พระสงฆ์ประชุมกันทำสังฆกรรม เรียกย่อว่า โบสถ์, (ป. อุโปสถ; ส. อุโปษธ, อุปวสถ) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1385)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตารางที่ 4 แสดงคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทสถาปัตยกรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ทั้งสิ้น 10 เรื่อง

ลำดับ	คำศัพท์	บทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์										จำนวนคำ	ร้อยละ
		สายน้ำสาม	แต่ปางก่อน	ญาติกา	เรือนรักเรือนร้อน	นางทาส	จากฝั่งสู่	ขมิ้นกับปูน	เมื่อดอกรัก	เรือนพิเก้า	รัตนโกสินทร์		
1	กระต๊อบ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	0.44
2	กระท่อม	1	-	-	-	-	-	-	15	-	2	18	4.00
3	กุฏิ	-	1	-	2	-	1	-	-	-	2	6	1.33
4	ขื่อ	-	-	-	3	-	-	-	-	-	1	4	0.88
5	คันทวย	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	0.22
6	เจดีย์	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	3	0.66
7	ช่อฟ้า	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	0.22
8	ชาน	-	1	-	2	-	-	1	-	4	1	9	2.00
9	เชิงชาย	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	2	0.44
10	ตำหนัก	-	83	2	-	-	-	-	-	-	-	85	18.8
11	ท้องพระโรง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	0.22
12	ธรณีประตู	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	0.22
13	นอกชาน	-	3	1	-	-	-	2	-	-	3	9	2.00
14	โบสถ์	-	1	-	-	-	1	1	1	-	1	5	1.11
15	ปรางค์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	0.22
16	ปราสาท	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	0.22
17	ปั้นลม	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	0.22
18	เพิง	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	0.44
19	มณฑป	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	0.22
20	มุข	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	0.22
21	ไม้ระแนง	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	0.22

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลำดับ	คำศัพท์	บทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์										จำนวนคำ	ร้อยละ
		สายน้ำสามแต่ปางก่อน	ญาติกาเรือนรักเรือนเรือน	นางทาสจากฝั่งสู่	ขมิ้นกับปูน	เมื่อดอกรักเรือนพเก้ารัตนโกสินทร์							
22	เรือน	5	21	17	-	106	-	-	-	-	15	162	36.44
23	เรือนแฝด	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	0.22
24	เรือนแพ	3	-	-	-	-	-	-	-	-	2	5	1.11
25	เรือนหอ	1	11	-	-	-	-	-	-	6	-	18	4.00
26	วัง	-	64	2	-	-	-	-	-	-	5	71	15.70
27	วิหาร	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	2	0.44
28	ศาลา	-	10	2	-	-	3	-	1	10	6	32	7.11
29	หางหงส์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	0.22
30	อุโบสถ	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	0.22
	รวมทั้งหมด	11	195	24	7	106	5	8	23	20	51	450	100

จากตารางพบว่า คำศัพท์สถาปัตยกรรมไทยสามารถพบได้ในบทประพันธ์ทุกเรื่อง

5. คำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทจิตรกรรมไทย

คำศัพท์จิตรกรรมไทย คือคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะเกี่ยวกับภาพเขียน รวมทั้งจิตรกรรมฝาผนัง ได้แก่ กระหนก จิตรกร เบญจรงค์ ลายคราม เป็นต้น จากการวิเคราะห์พบคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทจิตรกรรมไทย สามารถอธิบายพร้อมตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 153

ราชวดีเงยหน้าขึ้นจากสะดึงที่หล่อนกำลังปักหน้าหมอนเป็นลวดลาย**กระหนก**อย่างวิจิตร เพื่อเตรียมไว้ใช้งานประจำปีของโรงเรียนที่ใกล้เข้ามาทุกขณะ

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 77)

จากตัวอย่างกล่าวถึงราชาวดีที่กำลังปักหมอนเป็นลวดลายกระหนกอย่างวิจิตร เพื่อเตรียมไว้ใช้งานประจำปีของโรงเรียน

พบคำว่ากระหนกนี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องแต่ปางก่อน

คำว่า **กระหนก** หมายถึง น. ชื่อแบบลายไทยประเภทหนึ่ง ใช้ผูกเขียนเป็นลวดลายมีทั้งระบายสี ปิดทองรดน้ำ ปั้น หรือแกะสลักเป็นต้น มีหลายชนิดเช่น กระหนกเปลว เดิมเขียนเป็น กนก (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 60)

ตัวอย่างที่ 154

ภาพนั้นจะวาดขึ้นในสมัยใด โดย**จิตรก**รผู้ใด ราชาวดีไม่อาจรู้ได้ แต่เท่าที่เห็นสีในภาพยังใหม่ราวกับเพิ่งวาดเสร็จเมื่อไม่นานนี้

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 60)

จากตัวอย่างราชาวดีกำลังดูภาพที่ราชาวดีเองก็ไม่รู้ว่าวาดโดยจิตรกรคนไหน หรือวาดในสมัยใดแต่เธอทราบเพียงแต่ว่าภาพดูใหม่เหมือนกับเพิ่งวาดเสร็จเมื่อไม่นานมานี้

ตัวอย่างที่ 155

ถัดออกมาโดยรอบบริเวณนั้น คือไร่ผักและท้องทุ่งอันกว้างลิบลิ่ว ประดับด้วยทิวไม้เป็นหย่อมและกลุ่ม ตรงนั้นและตรงนี้ ในแสงเดือนมองเสมือนภาพที่นิรมิตขึ้นมาอย่างมีชีวิตชีวาจากฝีมือของ**จิตรกร**เอกทั่วโลก สวยทั้งสีสันและบรรยากาศ

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 57)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างเป็นการพรรณนาถึงบริเวณไร่ผัก ท้องทุ่งที่กว้างใหญ่ สวยงามเหมือนกับภาพที่จิตรกรเอกของโลกได้สร้างสรรค์เอาไว้

พบคำว่าจิตรกรนี้จำนวน 8 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 3 คำ แต่ปางก่อน 2 คำ เมื่อดอกรักบาน และเรือนนพเก้า 1 คำ

คำว่า จิตรกร หมายถึง น. ช่างวาดเขียน, ช่างวาดภาพ (ป., ส.) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 144)

ตัวอย่างที่ 156

ถ้าฉันตายละก็เอาลูกฉันสองคนกับสมบัติของฉัน เครื่องแต่งตัว ทองหยอง แม่อ้น เชี่ยนหมากรูปฟักทอง มีใบมีก้านกับถาดหกเหลี่ยม เครื่องถมนครแท้ ยัง**เบญจรงค์** อ้อ...ขันน้ำพานถม เครื่องลงยาราชาวดี

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 187)

จากตัวอย่างนวลกล่าวกับแม่อ้นว่าถ้าตัวเธอตายไปเธอก็จะยกทรัพย์สมบัติ ได้แก่ เครื่องแต่งตัว ทองหยอง เชี่ยนหมากรูปฟักทอง มีใบมีก้านกับถาดหกเหลี่ยม เครื่องถมนครแท้ เครื่องเบญจรงค์ ขันน้ำพานถม เครื่องลงยาราชาวดี

พบคำว่าเบญจรงค์นี้จำนวน 2 คำ ในเรื่องญาติกา

คำว่า เบญจรงค์ หมายถึง น. แม่สีทั้ง 5 คือ ดำ แดง ขาว เขียว (คราม) เหลือง, เรียกเครื่องถ้วยชามที่เขียนลวดลายด้วยแม่สีทั้ง 5 ว่า ถ้วยเบญจรงค์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 635)

ตัวอย่างที่ 157

...เป็นห้องเกลี้ยงๆมีตั่งตัวใหญ่ตั้งอยู่ชิดผนัง ถัดไปเป็นตู้กระจกและหิ้งวางของซึ่งมีขวดโหลใส่ของกินกระจุกกระจิกอยู่เรียงราย โต**ลายคราม**หลายใบวางอยู่ตามมุมห้อง

บทประพันธ์เรื่องจากฝันสู่นิรันดร (แก้วเก้า, 2549: 102)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างบรรยายถึงห้องเกลี้ยงๆมีเพียงตั่งตัวใหญ่ตั้งอยู่ชิดผนัง ถัดไปเป็นตู้กระจกและหิ้งวางของซึ่งมีขวดโหลใส่ของกินกระจุกกระจิกเรียงราย มีโถลายครามหลายใบวางอยู่ตามมุมห้อง

ตัวอย่างที่ 158

โอ๊ย..ถมเถไปค่ะ เครื่อง**ลายคราม** ตู้มุก เครื่องถม เครื่องกาไหล่ทอง น่าเสียดายของพวกนี้คุณปู่คุณย่าอุตส่าห์สะสมเอาไว้

บทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูน(จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 75)

จากตัวอย่างคุณปีบกล่าวกับคุณจำปาถึงสมบัติเก่าแก่ ได้แก่ เครื่องลายคราม ตู้มุก เครื่องถม เครื่องกาไหล่ทอง ที่เป็นมรดกตกทอดของคุณปู่คุณย่า

พบคำว่าลายครามนี้จำนวน 3 คำ ในเรื่องแต่ปางก่อน 1 คำ เรือนนพเก้า 1 คำ และขมิ้นกับปูน 1 คำ

คำว่า ลายคราม หมายถึง น. เรียกเครื่องภาชนะเนื้อกระเบื้องที่เขียนลายเป็นสีครามเช่น ชามลายคราม แจกันลายคราม (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 1008)

ตารางที่ 5 แสดงคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทจิตรกรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ทั้งสิ้น 10 เรื่อง

ลำดับ	คำศัพท์	บทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์										จำนวนคำ	ร้อยละ
		สายน้ำสาม	แต่ปางก่อน	ญาติกา	เรือนรักเรือนร้าง	นางทาส	จากฝั่งสู่	ขมิ้นกับปูน	เมื่อดอกรัก	เรือนนพเก้า	รัตนโกสินทร์		
1	กระหนก	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	7.14
2	จิตรกร	-	2	-	-	-	3	-	2	1	-	8	57.14
3	เบญจรงค์	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	2	14.28
4	ลายคราม	-	1	-	-	-	-	1	-	1	-	3	21.42
	รวมทั้งหมด	-	4	2	-	-	3	1	2	2	-	14	100

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตารางพบว่า คำศัพท์จิตรกรรมไทยสามารถพบได้ในบทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน ญาติกา จากฝันสู่นิรันดร ขมิ้นกับปูน เมื่อดอกรักบาน และเรือนนพเก้า

6. คำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทประติมากรรมไทย

คำศัพท์ประติมากรรมไทย คือคำศัพท์ที่เกี่ยวกับการแกะสลัก ปั้น หล่อ ในรูปสามมิติ ได้แก่ สลัก จากการวิเคราะห์พบคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทประติมากรรมไทย สามารถอธิบายพร้อมตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 159

เรือนแพหลังนั้นไม่ใช่เรือนแพหยาบๆสร้างด้วยไม่ไผ่อย่างที่เห็นกันโดยมาก หากแต่ว่าเป็นไม้สักฝาปะกน บ่งความเป็นคหบดีของเจ้าของบ้าน เชิงชายหลังคาล้วนด้วยลาย**สลัก**กนกอ่อนช้อย แบ่งเป็นห้องหับให้รู้ว่าเป็นที่อยู่อาศัย

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 170)

จากตัวอย่างเป็นการบรรยายถึงเรือนแพ ที่มีไม้สักฝาปะกน บ่งบอกถึงความร่ำรวยของเจ้าของบ้าน ในส่วนของเชิงชายหลังคาสลักด้วยลายกนก

ตัวอย่างที่ 160

ห้องนั่งเล่นซึ่งกว้างขวางจนรวมชุดรับแขกไม้**สลัก**แบบไทยไว้ได้ตรงส่วนหนึ่ง

บทประพันธ์เรื่องจากฝันสู่นิรันดร (แก้วเก้า, 2549: 69)

จากตัวอย่างบรรยายถึงห้องนั่งเล่นที่รวมชุดรับแขกที่ทำมาจากไม้แกะสลักแบบไทยๆ เอาไว้

พบคำว่าสลักนี้จำนวน 17 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 2 คำ ในเรื่องแต่ปางก่อน 11 คำ สายน้ำสามชีวิต 1 คำ รัตนโกสินทร์ 1 คำ และในเรื่องญาติกา 2 คำ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำว่า สลัก หมายถึง [สะหฺลัก] ก. ทำให้เป็นลวดลายหรือรูปภาพด้วยวิธีใช้สิ่วสกัด ตัด ตอก ดุน เป็นต้น เช่น สลักไม้ สลักลูกนิมิต หรือใช้สิ่งอื่นขูดขีดให้เป็นตัวหนังสือ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1138)

ตารางที่ 6 แสดงคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทประติมากรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ทั้งสิ้น 10 เรื่อง

ลำดับ	คำศัพท์	บทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์										จำนวนคำ	ร้อยละ
		สายน้ำสามชีวิต	แต่ปางก่อน	ญาติกา	เรือนรักเรือน	นางทาส	จากฝันสู่นิรันดร	ขมิ้นกับปูน	เมื่อดอกรักเรือนพ้าว		รัตนโกสินทร์		
1	สลัก	1	11	2	-	-	2	-	-	-	1	17	100
	รวมทั้งหมด	1	11	2	-	-	2	-	-	-	1	17	100

จากตารางพบว่า คำศัพท์ประติมากรรมไทยสามารถพบได้ในบทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต แต่ปางก่อน ญาติกา จากฝันสู่นิรันดร และรัตนโกสินทร์

7. คำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทสังคีตหรือดนตรีไทย

คำศัพท์สังคีตหรือดนตรีไทย คือคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการร้อง รำ ทำเพลงและดนตรีไทย ได้แก่ ขลุ่ย ขับ ฆ้อง ซอ ปี่ มโหรี ลำนำ เสภา เป็นต้น จากการวิเคราะห์พบคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทสังคีตหรือดนตรีไทย สามารถอธิบายพร้อมตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 161

ราชาวดีเลิกคิ้วนิดๆแปลกใจเมื่อได้ยินคำถามที่แกโพล่งขึ้นอย่างไม่มีปี่ไม่มี**ขลุ่ย**

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 39)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างราชาวดีรู้สึกแปลกใจกับคำถามของตาที่ถามขึ้นมาอย่างไม่มีปี่ไม่มีขลุ่ย

พบคำว่าขลุ่ยนี้จำนวน 4 คำ ในเรื่องจากฝันสู่นิรันดร 1 คำ แต่ปางก่อน 1 คำ เมื่อดอกรักบาน 1 คำ และสายน้ำสามชีวิต 1 คำ

คำว่า **ขลุ่ย** หมายถึง น. ชื่อเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งสำหรับเป่าให้เป็นเพลง มักทำด้วยไม้รวกเจาะรูตามยาวมีระยะห่างพอควร สำหรับเอานิ้วปิดและเปิดให้เป็นเพลงเมื่อเป่า มีหลายชนิด เช่น ขลุ่ยหลีบ ขลุ่ยเพียงออ,ลักษณนามว่า เลา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 168)

ตัวอย่างที่ 162

เสียงน้ำกระทบเรือนแพเบาๆเป็นจังหวะคล้ายเสียง**ขับ**กล่อมอยู่ชั่วนานตาปี มองออกไปจะเห็นแสงไฟวอมแวมริมแม่น้ำ

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 347)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงความไพเราะจากเสียงน้ำที่กระทบเรือนแพเบาๆ เป็นจังหวะคล้ายกับเสียงขับกล่อมจากเสียงดนตรี

พบคำว่าขับนี้จำนวน 2 คำ ในเรื่องรัตนโกสินทร์ 1 คำ และญาติกา 1 คำ

คำว่า **ขับ** หมายถึง ก. ร้องเป็นทำนอง เช่น ขับกล่อม ขับเสภา.ขับซอ (ถิ่น)ก. ร้องเพลงโดยมีดนตรีประกอบ เช่น ขับซอยอยศอ้างฦๅลูกกษัตริย์เจ้าช้าง ชื่นแท้ใครเทียมเทียบนา (ลอ) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 178)

ตัวอย่างที่ 163

เสียงดนตรีพื้นเมืองอันประกอบขึ้นจากเครื่องดนตรีเพียงไม่กี่ชิ้น ปี่ **ฆ้อง** กลอง ฉาบ ก้อง กังวานไปทั่วบริเวณนั้น

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 20)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างเป็นการบรรยายถึงความไพเราะของเครื่องดนตรีพื้นเมืองได้แก่ ปี่ ฆ้อง กลองฉาบ ที่มีเพียงไม่กี่ชิ้นแต่ก็ทำให้ก้องกังวานไปทั่วบริเวณนั้น

พบคำว่าฆ้องนี้จำนวน 3 คำ ในเรื่องเมื่อดอกรักบาน 1 คำ และญาติกา 2 คำ

คำว่า ฆ้อง หมายถึง น. เครื่องตีให้เกิดเสียงอย่างหนึ่ง ทำด้วยโลหะผสม รูปร่างเป็นแผ่นวงกลม มีขอบยื่นลงมารอบตัว เรียกว่า ใบฉัตร มีปุ่มกลมตรงกลางสำหรับตี มีหลายชนิด เช่น ฆ้องกระแต ฆ้องชัย ฆ้องวง (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 272)

ตัวอย่างที่ 164

ดี หน่วยก้านเธอก็ไม่เลว คงพอจะหัดได้ เสียดายที่หัดซอฝรั่ง ถ้าเป็น**ซอ**สามสายหรือซอด้วงคงจะน่าฟังกว่านี้

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 87)

จากตัวอย่างครูทับกล่าวกับราชาวดีโดยครูทับชมว่าหน่วยก้านเธอดี คงพอจะหัดได้ แต่เสียดายที่ฝึกแต่ซอฝรั่ง ถ้าเป็นซอสามสายหรือซอด้วงคงจะน่าฟังกว่านี้

พบคำว่าซอนี้จำนวน 7 คำ ในเรื่องแต่ปางก่อน

คำว่า **ซอ** หมายถึง น. ชื่อเครื่องดนตรีพวกหนึ่งสำหรับสี ในพวกเครื่องสายหรือมโหรีมีคันชักสีให้ดัง มีหลายชนิด เช่น ซออู้ ซอด้วง, ลักษณนามว่า คัน.ก. ร้องเพลง, ขับร้อง, เช่น ขับซอยอราชเที้ยร ทุกเมือง (ลอ) (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 375)

ตัวอย่างที่ 165

เสียงดนตรีพื้นเมืองอันประกอบขึ้นจากเครื่องดนตรีเพียงไม่กี่ชิ้น **ปี่** ฆ้อง กลอง ฉาบ ก้องกังวานไปทั่วบริเวณนั้น

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 20)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างเป็นการบรรยายถึงความไพเราะของเครื่องดนตรีพื้นเมืองได้แก่ ปี่ ฆ้อง กลองฉาบ ที่มีเพียงไม่กี่ชิ้นแต่ก็ทำให้ก้องกังวานไปทั่วบริเวณนั้น

ตัวอย่างที่ 166

ราชาวดีเลิกคิ้วนิดๆแปลกใจเมื่อได้ยินคำถามที่แกโพล่งขึ้นอย่างไม่มี**ปี่**ไม่มีขลุ่ย

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 39)

จากตัวอย่างราชาวดีรู้สึกแปลกใจกับคำถามของตาที่ถามขึ้นมาอย่างไม่มีปี่ไม่มีขลุ่ย

พบคำว่าปี่นี้จำนวน 6 คำในเรื่องรัตนโกสินทร์ 2 คำ สายน้ำสามชีวิต 2 คำ เมื่อดอกรักบาน 1 คำและแต่ปางก่อน 1 คำ

คำว่า **ปี่** หมายถึง น. เครื่องดนตรีประเภทเป่าลมอย่างหนึ่งที่ใช้ลิ้น ตัวปี่หรือเลาปี่มักทำด้วยไม้แก่น เช่น ไม้ชิงชัน ไม้พะยูง มีลักษณะค่อนข้างยาวป่องตรงกลาง หัวท้ายบานออกเล็กน้อย ภายในเลาปี่เจาะรูกลวงตลอดตั้งแต่หัวจดท้าย มีหลายชนิด เช่น ปี่นอก ปี่ใน ปี่ไฉน ปี่ชวา, ลักษณนามว่า เลา เช่น ปี่ 2 เลา (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 699)

ตัวอย่างที่ 167

ค่ำแล้ว เสียง**มโหรี**ลอยลมมาจากหอนั่ง ฟังเจื้อยแจ้วกลมกลืนกับบรรยากาศ กลิ่นดอกไม้ไทยที่ปลูกใส่กระถางไว้เริ่มรวยรินมาตามสายลมอ่อน

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 185)

จากตัวอย่างพรรณนาถึงเสียงดนตรีจากวงมโหรีที่ดังมาจากหอนั่ง ที่ไพเราะกลมกลืนกับบรรยากาศ และหอมกลิ่นดอกไม้ไทยที่ปลูกอยู่ในกระถาง

พบคำว่ามโหรีนี้จำนวน 9 คำ ในเรื่องรัตนโกสินทร์ 1 คำ และแต่ปางก่อน 8 คำ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำว่า มโหรี หมายถึง น. วงดนตรีที่มีเครื่องผสมทั้งเครื่องดีด เครื่องสี เครื่องตี เครื่องเป่า และมีผู้ขับร้องร่วมด้วย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 841)

ตัวอย่างที่ 168

ลมกระโชกมาเป็นครั้งคราว เสียงของมันหวีดหวิวเสมือนเสียงเป่าใบไม้หรือขลุ่ยผิวของนักดนตรี เพื่อที่จะขับ**ลำนำ**แห่งชีวิตและธรรมชาติปลอบประโลมหัวใจอันเปล่าเปลี่ยวของตนเอง

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 89)

จากตัวอย่างเป็นการพรรณนาถึงบรรยากาศที่มีลมกระโชกแรงเป็นครั้งคราว เสียงลมคล้ายกับเสียงขลุ่ยผิว

พบคำว่าลำนำนี้จำนวน 2 คำ ในเรื่องเมื่อดอกรักบาน

คำว่า ลำนำ หมายถึง น. บทกลอนที่ใช้ขับร้อง ได้แก่ บทละคร สักวา เสภา บทดอกสร้อย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1010)

ตัวอย่างที่ 169

“ลองแต่งดูบ้างซี ฝีปากพ่อภู่นั้นน้อยหน้าใครเสียเมื่อไหร่ ฉันฟังบอกบทละครแล้วยังติดใจไม่รู้หาย เรื่อง**เสภา**เรื่องคำกลอนคนเขาลือกันมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว ตั้งแต่ยังอยู่วัดระฆังโน่นแน่ะ”

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 69)

จากตัวอย่างขุนพจนาพิจิตรชักชวนให้พ่อภู่หรือท่านสุนทรภู่แต่งคำกลอน เหมือนดังที่ท่านเคยแต่งเสภาคำกลอนที่ไพเราะจับใจตั้งแต่สมัยท่านอยู่ที่วัดระฆังซึ่งเป็นที่รำลือของคนทั่วไปถึงความเก่งในการแต่งคำกลอน

พบคำว่าเสภานี้จำนวน 1 คำ ในเรื่องรัตนโกสินทร์

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำว่า เสภา หมายถึง น. ชื่อกลอนชนิดหนึ่ง นิยมแต่งเล่าเรื่องค่อนข้างยาว ใช้ขับ เช่น เสภาขุนช้างขุนแผน, เวลาขับมีกรับเป็นเครื่องประกอบจังหวะ ต่อมาใช้ปี่พาทย์รับ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1215)

ตารางที่ 7 แสดงคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทสังคีตหรือดนตรีไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ทั้งสิ้น 10 เรื่อง

ลำดับ	คำศัพท์	บทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์										จำนวนคำ	ร้อยละ
		สายน้ำสามชีวิต	แต่ปางก่อน	ญาติกา	เรือนรักเรือนร้อน	นางทาส	จากฝันสู่นิรันดร	ขมิ้นกับปูน	เมื่อดอกรักบาน	เรือนพิศวาส	รัตนโกสินทร์		
1	ขลุ่ย	1	1	-	-	-	1	-	1	-	-	4	11.76
2	ขับ	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	2	5.88
3	ฆ้อง	-	-	2	-	-	-	-	1	-	-	3	8.82
4	ซอ	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	7	20.5
5	ปี่	2	1	-	-	-	-	-	1	-	2	6	17.6
6	มโหรี	-	8	-	-	-	-	-	-	-	1	9	26.4
7	ลำนำ	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	5.88
8	เสภา	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2.94
	รวมทั้งหมด	3	17	3	-	-	1	-	5	-	5	34	100

จากตารางพบว่า คำศัพท์สังคีตหรือดนตรีไทยสามารถพบได้ในบทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต แต่ปางก่อน ญาติกา จากฝันสู่นิรันดร เมื่อดอกรักบาน และรัตนโกสินทร์

8. คำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทนาฏศิลป์ไทย

คำศัพท์นาฏศิลป์ไทย คือคำศัพท์ที่แสดงถึงการแสดงบทฟ้อนรำและการแสดงเรื่องเพื่อความบันเทิงสนุกสนานในแบบท่ารำเนื้อเรื่อง รวมทั้งดนตรีที่ประกอบการแสดงที่ทำให้เพิ่มความสนุกสนานยิ่งขึ้น นาฏศิลป์ไทยเริ่มต้นด้วยระบำ เป็นศิลปะการรำและเพลงพื้นบ้าน มีวัฒนาการเป็นละครและท่ารำอื่นๆรวมไปถึงโขนซึ่งเป็นการเล่นอย่างหนึ่งที่คล้ายละครรำ แต่เล่นเฉพาะในเรื่อง

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รามเกียรติ์ ได้แก่ โขน ฟ้อน มหรสพ ยี่เก ละคร ลิเก หนังตะลุง เป็นต้น จากการวิเคราะห์พบคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทนาฏศิลป์ไทย สามารถอธิบายพร้อมตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 170

เพราะว่ามีทั้งการออกร้าน การละเล่นมหรสพทั้ง**โขน** ลิเก หุ่นกระบอก นานๆ จะมีงานใหญ่อย่างนี้สักครั้ง

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 217)

จากตัวอย่างบรรยายถึงงานใหญ่ประจำปี ที่มีทั้งการออกร้าน การละเล่นมหรสพ ทั้งโขน หุ่นกระบอก

ตัวอย่างที่ 171

งานพระราชทานเพลิงศพเจ้าพระยาสมุหกลาโหมเป็นงานใหญ่งานหนึ่งในรอบปี มีมหรสพสามวัน สามคืน เป็นโอกาสที่ชาวเมืองจะได้ออกเที่ยวเตร่ชมงานกัน เพราะมีทั้ง**โขน** ละคร งิ้ว หุ่น .....

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 428)

จากตัวอย่างกล่าวถึงงานพระราชทานเพลิงศพเจ้าพระยาสมุหกลาโหมที่เป็นงานใหญ่ในงานมีมหรสพสามวันสามคืน ประกอบด้วยโขน ละคร งิ้ว หุ่น

พบคำว่าโขนนี้จำนวน 3 คำ ในเรื่องเรือนนพเก้า 1 คำ สายน้ำสามชีวิต 1 คำ และรัตนโกสินทร์ 1 คำ

คำว่า โขน หมายถึง น. การเล่นอย่างหนึ่งคล้ายละครรำ มักเล่นเรื่องรามเกียรติ์ โดยผู้แสดงสวมหัวจำลองต่าง ๆ ที่เรียกว่า หัวโขน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 208)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 172

และแล้ว...ช่าง**ฟ้อน**สาวสวยนับสิบก็ปรากฏขึ้น **ฟ้อน**นำขบวนแห่สงกรานต์เลี้ยวเข้าสู่สนามตรงหน้าปะรำพิธี

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 429)

จากตัวอย่างเป็นการบรรยายถึงงานประเพณีวันสงกรานต์ที่มีขบวนแห่ มีสาวสวยมาฟ้อนรำนำขบวนแห่ในประเพณีวันสงกรานต์

พบคำว่าฟ้อนนี้จำนวน 8 คำ ในเรื่องเมื่อดอกรักบาน

คำว่า **ฟ้อน** หมายถึง ก. รำ, กราย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 810)

ตัวอย่างที่ 173

ดังนั้นเมื่อมาถึงรัตนโกสินทร์ จึงโปรดเกล้าฯให้มีการสมโภชและมี**มหรสพ**ถึงสามวันสามคืนด้วยกัน

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 73)

จากตัวอย่างเป็นการกล่าวถึงสมัยรัตนโกสินทร์ที่มีการโปรดเกล้าฯให้มีการสมโภชฯกรุงรัตนโกสินทร์โดยให้มีมหรสพถึงสามวันสามคืน

พบคำว่ามหรสพนี้จำนวน 4 คำ ในเรื่องรัตนโกสินทร์ 3 คำ และเรือนนพเก้า 1 คำ

คำว่า มหรสพ หมายถึง [มะหอระสบ] น. การเล่นรื่นเริงมีโขนละครเป็นต้น (ป. มหุสฺสว; ส. มโหตฺสว) (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 837)

ตัวอย่างที่ 174

ผู้ชายอะไรชื่อสุริยน ยังกะ**ยี่เก** ไว้ผมยาวยังกะฮิปปี้

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 378)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างเป็นการคิดอยู่ภายในใจของสายน้ำผึ้งที่เธอรู้สึกว่าสุริยนเหมือนยี่เกหรือลิเก และนอกจากนี้ยังเหมือนกับฮิปปี้เพราะไว้ยมยาว

พบคำว่ายี่เกนี้จำนวน 2 คำ ในเรื่องเมื่อดอกรักบาน 1 คำ และเรือนรักเรือนทาส 1 คำ

คำว่า ยี่เก หมายถึง (ปาก) น. ลิเก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 907)

ตัวอย่างที่ 175

งานพระราชทานเพลิงศพเจ้าพระยาสมุหกลาโหมเป็นงานใหญ่งานหนึ่งในรอบปี มีมหรสพสามวัน สามคืน เป็นโอกาสที่ชาวเมืองจะได้ออกเที่ยวเตร่ชมงานกัน เพราะมีทั้งโขน **ละคร** งิ้ว หุ่น

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 428)

จากตัวอย่างกล่าวถึงงานพระราชทานเพลิงศพเจ้าพระยาสมุหกลาโหมที่เป็นงานใหญ่ในงานมีมหรสพสามวันสามคืน ประกอบด้วยโขน ละคร งิ้ว หุ่น

ตัวอย่างที่ 176

กานท์เสร็จงานจัดฉาก**ละคร**พอดี กำลังจะเดินออกไปทางประตูด้านข้าง

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 46)

จากตัวอย่างบรรยายถึงกานท์ที่เสร็จจากการจัดฉากละคร

พบคำว่าละครนี้จำนวน 30 คำ ในเรื่องรัตนโกสินทร์ 6 คำ เรือนนพเก้า 13 คำ เมื่อดอกรักบาน 1 คำ เรือนรักเรือนทาส 3 คำ แต่ปางก่อน 2 คำ และจากฝันสู่นิรันดร 5 คำ

คำว่า ละคร หมายถึง [–คอน] น. การแสดงประเภทหนึ่ง ผู้แสดงเรียกว่า ตัวละคร มีเวทีหรือสถานที่ใช้ในการแสดงมีบทให้ตัวละครแสดงตามเนื้อเรื่องโดยมากมีดนตรีประกอบ มีลักษณะแตกต่างกันออกไปหลายชนิด, การเล่นที่ใช้สัตว์เป็นตัวแสดง เช่น ละครลิง ละครสัตว์, โดยปริยายหมายถึงความเป็นไปของชีวิต เช่น ละครชีวิต โลกคือละครโรงใหญ่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 996)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 177

เพราะว่ามีทั้งการออกร้าน การละเล่นมหรสพทั้งโขน **ลิเก** หุ่นกระบอก นานๆ จะมีงานใหญ่อย่างนี้สักครั้ง

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 217)

จากตัวอย่างบรรยายถึงงานใหญ่ประจำปี ที่มีทั้งการออกร้าน การละเล่นมหรสพ ทั้งโขน หุ่นกระบอก

พบคำว่าลิเกนี้จำนวน 2 คำ ในเรื่องนางทาส 1 คำ และเรือนนพเก้า 1 คำ

คำว่า ลิเก หมายถึง น. การแสดงชนิดหนึ่งมาจากชาวมลายู, เรียก ยี่เก ก็มี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1013)

ตัวอย่างที่ 178

เจ้าสัวกำลังเพลินกับการดูงิ้ว ส่วนแม่พลับชอบ**หนังตะลุง**

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์(ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 78)

จากตัวอย่างบรรยายถึงเจ้าสัวสนุกกับการดูงิ้วส่วนแม่พลับก็ชอบดูหนังตะลุง

พบคำว่าหนังตะลุงนี้จำนวน 1 คำ พบในเรื่องรัตนโกสินทร์ 1 คำ

คำว่า หนังตะลุง หมายถึง น. การมหรสพอย่างหนึ่ง ใช้หนังสลักเป็นรูปภาพขนาดเล็กคีบด้วยไม้ตับอันเดียว เชิดภายในโรงให้แสงไฟส่องผ่านตัวหนังสร้างเงาให้ปรากฏบนจอผ้าขาวหน้าโรง ใช้ปี่ กลอง และฆ้องคู่บรรเลงประกอบผู้เชิดเป็นผู้พากย์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1244)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตารางที่ 8 แสดงคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยประเภทนาฏศิลป์ไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ทั้งสิ้น 10 เรื่อง

ลำดับ	คำศัพท์	บทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์										จำนวนคำ	ร้อยละ
		สายน้ำสามชีวิต	แต่ปางก่อน	ญาติกา	เรือนรักเรือนทาส	นางทาส	จากฝันสู่นิรันดร	ขมิ้นกับปูน	เมื่อดอกรักบาน	เรือนนพเก้า	รัตนโกสินทร์		
1	โขน	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	3	6.00
2	ฟ้อน	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	8	16.00
3	มหรสพ	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	4	8.00
4	ยี่เก	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	2	4.00
5	ละคร	-	2	-	3	-	5	-	1	13	6	30	60.00
6	ลิเก	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	2	4.00
7	หนังตะลุง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2.00
	รวมทั้งหมด	1	2	-	4	1	5	-	10	6	11	50	100

จากตารางพบว่า คำศัพท์นาฏศิลป์ไทยสามารถพบได้ในบทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต แต่ปางก่อน เรือนรักเรือนทาส นางทาส จากฝันสู่นิรันดร เมื่อดอกรักบาน เรือนนพเก้า และรัตนโกสินทร์

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตารางที่ 9 แสดงการใช้ภาษาด้านคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ทั้งสิ้น 10 เรื่อง แยกเป็นคำศัพท์แต่ละประเภทดังนี้

ประเภทวัฒนธรรม	จำนวนคำศัพท์ที่พบ (คำ)
1. คำศัพท์ประเพณีไทย	46
2. คำศัพท์มารยาทไทย	25
3. คำศัพท์ศิลปกรรมไทย	7
4. คำศัพท์สถาปัตยกรรมไทย	30
5. คำศัพท์จิตรกรรมไทย	4
6. คำศัพท์ประติมากรรมไทย	1
7. คำศัพท์สังคีตหรือดนตรีไทย	8
8. คำศัพท์นาฏศิลป์ไทย	7

สรุปจากตารางที่ 9 การใช้คำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์มี 8 ประเภทด้วยกันโดยเรียงลำดับการใช้ดังนี้ คำศัพท์ประเภทที่มีการใช้มากที่สุด ได้แก่คำศัพท์ประเพณีไทย รองลงมาคือ คำศัพท์สถาปัตยกรรมไทย คำศัพท์มารยาทไทย คำศัพท์สังคีตหรือดนตรีไทย คำศัพท์ศิลปกรรมไทย คำศัพท์นาฏศิลป์ไทย คำศัพท์จิตรกรรมไทย คำศัพท์ประติมากรรมไทย ตามลำดับ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตารางที่ 10 แสดงการใช้ภาษาด้านคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ทั้งสิ้น 10 เรื่อง แยกเป็นคำศัพท์แต่ละประเภทโดยและแสดงจำนวนคำที่พบทั้งหมด

ลำดับ	ประเภทคำศัพท์	บทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์										จำนวนคำ	ร้อยละ
		สายน้ำสายชีวิต	แต้ปางก่อน	ญาติกา	เรือนรักเรือนทาส	นางทาส	จากฝั่งสู่ฝั่งรัตนตรัย	ขมิ้นกับปูน	เมื่อดอกรักบาน	เรือนพิศ้า	รัตนโกสินทร์		
1	ประเพณีไทย	23	138	43	94	77	123	29	29	64	45	664	39.15
2	มารยาทไทย	9	126	21	64	29	70	12	23	55	22	431	25.41
3	ศิลปกรรมไทย	-	8	9	-	-	11	-	2	3	3	36	2.12
4	สถาปัตยกรรมไทย	11	195	24	7	106	5	8	23	20	51	450	26.53
5	จิตรกรรมไทย	-	4	2	-	-	3	1	2	2	-	14	0.83
6	ประติมากรรมไทย	1	11	2	-	-	2	-	-	-	1	17	1.00
7	สังคีตหรือดนตรีไทย	3	17	3	-	-	1	-	5	-	5	34	2.00
8	นาฏศิลป์ไทย	1	2	-	4	1	5	-	10	16	11	50	2.95
	รวมทั้งหมด	48	501	104	169	213	433	50	94	160	138	1696	100

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สรุปจากตารางที่ 10 การใช้คำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์มี 8 ประเภทด้วยกันโดยเรียงลำดับการใช้ดังนี้ คำศัพท์ประเภทที่มีการใช้มากที่สุดได้แก่คำศัพท์ประเพณีไทย รองลงมาคือ คำศัพท์สถาปัตยกรรมไทย ศัพท์มารยาทไทย คำศัพท์นาฏศิลป์ไทย คำศัพท์สังคีตหรือดนตรีไทย รองลงมาคือ คำศัพท์ศิลปกรรมไทย คำศัพท์จิตรกรรมไทย และคำศัพท์ประติมากรรมไทยตามลำดับ

จากการศึกษา “ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์”ผู้วิจัยพบว่าบทละครทางโทรทัศน์มีการแต่งแต้มสีสันลงไปมากกว่าบทประพันธ์ในนวนิยาย โดยมีการนำเสนอสำนวน สุภาษิต ซึ่งก็มีทั้งที่เป็นสำนวนเดิมและสำนวนใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นตามยุคสมัยของละครในแต่ละเรื่อง เพื่อช่วยเร้าอารมณ์ผู้ชมเพราะละครโทรทัศน์นั้นสามารถให้อรรถรสกับผู้ชมได้อย่างสมบูรณ์เพราะมีทั้งภาพและเสียง ทำให้ละครน่าสนใจมากขึ้น

การวิเคราะห์สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์

ผลการวิเคราะห์สำนวน ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์สำนวนโดยใช้เกณฑ์ของวรวรรณ คงมานุสรณ์ (2548:11) กล่าวถึงการเกิดสำนวนว่ามีการเกิดและที่มาทางด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม 6 ชนิดไว้ดังนี้ 1. สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน 2. สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา 3. สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนเหตุการณ์ในนิทาน ตำนาน วรรณคดีหรือประวัติศาสตร์ 4. สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนประเพณีต่างๆในสังคม 5. สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนวัตถุสิ่งของต่างๆที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และ 6 .สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนการละเล่นพื้นบ้านต่างๆ

1. สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความ ประพฤติของคน

สภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน หมายถึง การดำเนินชีวิต การกระทำ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ การแสดงออก และพฤติกรรมของคน สำนวนประเภทนี้ได้แก่ เห็นผิดเป็นชอบ กลิ้นโคลนสาปควาย ข้าทาสบริวาร มองตั้งแต่หัวจรดเท้า เอาหูไปนา เอาตาไปไร่

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เกี้ยวพาราสี ข้าวยากหมากแพง อยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน ผู้ชายพายเรือ บ้านนอกคอกนา ผู้ดีตีนแดง ตะแคงตีนเดิน อกสั่นขวัญแขวน กอดเข่าเจ่าจุก เป็นต้น จากการวิเคราะห์พบสำนวนที่สะท้อนสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน สามารถอธิบายพร้อมตัวอย่างดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

..เพราะนังแอบนั้นช่างยุแหย่และชอบให้ร้ายคนอื่นๆรวมทั้งเป็นคนคอยยุยงส่งเสริมให้คุณสาลี่**เห็นผิดเป็นชอบ**อยู่ไม่เว้นแต่ละวัน...

บทประพันธ์เรื่องนางทาส (วรรณสิริ, 2550: 2)

จากตัวอย่างสำนวน “เห็นผิดเป็นชอบ” หมายถึง การที่ผู้กระทำคิดว่าสิ่งที่ตนทำอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องทั้งๆที่ความเป็นจริงสิ่งที่ทำอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ผิด การกระทำเช่นนี้จัดว่าเป็นการกระทำของมนุษย์ ดังนั้นสำนวนเห็นผิดเป็นชอบจึงเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน

ตัวอย่างที่ 2

...เย็นพยายามข่มใจ เธอนั่งลงและก้มหน้าพร้อมกับเม้มปากแน่น ในขณะที่คุณสาลี่เดินวนรอบตัวเย็นและมองสาวรุ่นด้วยสายตาดูถูกเหยียดหยามก่อนจะออกปาก

“สกปรกโสโครก”

“ใช่เจ้าค่ะ! เหม็น**กลิ่นโคลนสาบควาย**ด้วย” นังแอบผสมโรง

บทประพันธ์เรื่องนางทาส (วรรณสิริ, 2550: 3)

จากตัวอย่างสำนวน “กลิ่นโคลนสาบควาย” หมายถึง เปรียบเทียบกับผู้ที่ทำงานอยู่ในนาเลี้ยงควาย โดยปกติควายก็มักจะชอบเล่นอยู่ในโคลนตม ดังนั้นคนที่ทำนาก็จะมีกลิ่นโคลน และกลิ่นสาบของควายติดตัว จึงนำมาใช้เรียกคนที่มาจากชนบทว่าเหม็นกลิ่นโคลนสาบควาย จึงถือว่า

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การทำนา เลี้ยงควาย อยู่ในท้องนาเป็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคน ในชนบท ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน

ตัวอย่างที่ 3

...บุ้งพาเย็นคลานกระโดกกระเดกเข้าไปหาคุณหญิงแย้มที่นั่งอยู่บนตั่งกลางบ้านโดยมี**ข้าทาสบริวาร**นั่งหมอบอยู่ไม่ไกลนัก...

บทประพันธ์เรื่องนางทาส (วรรณสิริ, 2550: 3)

จากตัวอย่างสำนวน “ข้าทาสบริวาร” หมายถึง คนรับใช้ ในสมัยโบราณพวกพระยา หรือพวกขุนนางจะมีข้าทาส มีบริวาร อยู่ในปกครอง ซึ่งเป็นสภาพชีวิตของชนชั้นขุนนางกับบ่าวไพร่ซึ่งจัดว่าเป็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสมัยนั้น ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน

ตัวอย่างที่ 4

...นังแอบตั้งหลักได้ก็เท้าสะเอวทันทีแล้วกราดสาย**ตามองเย็นตั้งแต่หัวจรดเท้า**...

บทประพันธ์เรื่องนางทาส (วรรณสิริ, 2550: 5)

จากตัวอย่างสำนวน “มองเย็นตั้งแต่หัวจรดเท้า” หมายถึง การแสดงกิริยาดูถูก โดยเริ่มมองตั้งแต่บริเวณศีรษะซึ่งเป็นอวัยวะที่อยู่สูงสุด ไล่ลงมาจนกระทั่งถึงเท้าซึ่งเป็นอวัยวะที่อยู่ต่ำสุด เป็นการแสดงถึงการดูถูกเหยียดหยาม และเป็นการแสดงถึงการถือตัวของผู้มองจัดว่าเป็นพฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน

ตัวอย่างที่ 5

...อาจจะเป็นว่าท่านแกล้งทำเป็นไม่รู้ไม่เห็น **เอาหูไปนาเอาตาไปไร่** ก็ไม่สู้จะแน่ใจนัก...

บทประพันธ์เรื่องเรือนรักเรือนทาส (ชัยเจริญ, 2544: 63)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างสำนวน “เอาหูไปนาเอาตาไปไร่” หมายถึง การที่แกล้งทำเป็นมองไม่เห็นไม่รับไม่รู้ ไม่เห็นอะไรทั้งสิ้น เปรียบได้กับว่าคนๆนั้นเอาหูของตนไปไว้ในนาและก็เอาตาไปดูในไร่ไม่รับรู้กับเหตุการณ์ที่เกิดอยู่ตรงหน้า เป็นการกระทำของคนดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน

ตัวอย่างที่ 6

...นายโฉมชอบคำอินได้ไม่ห้าม ก็**เกี้ยวพาราสี**กันไป สนุกสนานหยอกล้อกันไป...

บทประพันธ์เรื่องเรือนรักเรือนทาส (ชัยเจริญ, 2544: 106)

จากตัวอย่างสำนวน “เกี้ยวพาราสี” หมายถึง การพูดจา จีบกัน ระหว่างหนุ่มสาว เป็นการกระทำอย่างหนึ่ง ดังนั้นจึงจัดว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน

ตัวอย่างที่ 7

“จะให้ค่าฝากเท่าไหร่ไม่ทราบเจ้านาย ตอนนี้**ข้าวยากหมากแพง**...”

บทประพันธ์เรื่องเรือนรักเรือนทาส (ชัยเจริญ, 2544: 359)

จากตัวอย่างสำนวน “ข้าวยากหมากแพง” หมายถึง สินค้าในท้องตลาดทุกย่างมีราคาสูง เปรียบดังเช่นราคาข้าวก็ขายได้ราคายากแม้กระทั่งหมากก็ขายราคาแพง เป็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ในขณะนั้นของสังคมไทย ดังนั้นจึงจัดว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน

ตัวอย่างที่ 8

สตรีไทยมีคุณสมบัติดีเด่น แม้จะเพียง**อยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน**ก็ได้ทำชื่อเสียงมานักต่อนัก

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 85)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างสำนวน “อยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน” หมายถึง การที่ผู้หญิงไทยในสมัยโบราณหลังจากแต่งงานแล้วก็ต้องอยู่กับบ้านไม่ได้ออกไปทำงานนอกบ้าน มีหน้าที่ดูแลบ้านเรือนให้เรียบร้อยเป็นหน้าที่ของผู้หญิงไทยในสมัยโบราณ เป็นพฤติกรรมของคน ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน

ตัวอย่างที่ 9

“ อุ๊ยตาย ตาเถร ยายชี... ไม่ได้นะคะ คุณหนูจะหนีตาม**ผู้ชายพายเรือ**ไม่ได้นะคะ”

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 5)

จากตัวอย่างสำนวน “ผู้ชายพายเรือ” หมายถึง ผู้ชายทั่วไป เนื่องจากเรือเป็นพาหนะของคนบ้านนอก ถ้าปลูกบ้านติดแม่น้ำ หรืออยู่ในคลองก็ต้องมีเรือ ถ้าทำลาย พาหนะสำคัญซะแล้ว ก็หมดท่า เขาจึงคิดว่าต้องพึ่งผู้ชาย เพราะผู้ชายนั้นต้องพึ่งได้ จึงมีสำนวนที่ว่าผู้ชายพายเรือ สะท้อนวัฒนธรรมคือ คนไทยสมัยก่อนนิยมปลูกบ้านอยู่ริมแม่น้ำลำคลอง มีเรือเป็นยานพาหนะ เป็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคน ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน

ตัวอย่างที่ 10

... น้ำอิงบอกความจำเป็นว่า ต้องไปสัมผัสด้วยตัวเองไม่งั้นอายทั้งมหาวิทยาลัย คุณแม่น้ำทิพย์ จึงสั่งเฉียบห้ามไปติดใจพวกลูกชาวนา**กลิ่นโคลนสาบควาย**เด็ดขาด...ว่าแล้วทำขนลุกขนพอง

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 24)

จากตัวอย่างสำนวน “ กลิ่นโคลนสาบควาย” หมายถึง ผู้ที่ทำนา ซึ่งใช้ควายในการไถนา อยู่ในดินโคลน เมื่อทำนาไปนานๆก็จะมีกลิ่นโคลนและกลิ่นสาบของควายติดไปตามร่างกายของผู้นั้นตลอดเวลา สะท้อนวัฒนธรรมในด้านการดำรงชีวิตประกอบอาชีพทำนา ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 11

... น้ำอิงบอกความจำเป็นว่า ต้องไปสัมผัสด้วยตัวเองไม่งั้นอายทั้งมหาวิทยาลัย คุณแม่น้ำทิพย์ จึงสั่งเฉียบห้ามไปติดใจพวกลูกชาวนา**กลิ่นโคลนสาบควาย**เด็ดขาด...ว่าแล้วทำขนลุกขนพอง

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 24)

จากตัวอย่างสำนวน “ กลิ่นโคลนสาบควาย” หมายถึง ผู้ที่ทำนา ซึ่งใช้ควายในการไถนาอยู่ในดินโคลน เมื่อทำนาไปนานๆก็จะมีกลิ่นโคลนและกลิ่นสาบของควายติดไปตามร่างกายของผู้นั้นตลอดเวลา สะท้อนวัฒนธรรมในด้านการดำรงชีวิตประกอบอาชีพทำนา ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน

ตัวอย่างที่ 12

...เมื่อน้ำอิงดื้อไปหาเจ้าพระยาที่**บ้านนอกคอกนา**โดยมีสาละวินตามติด แล้วยังถูกเจ้าพระยาต่อว่า ทำไมไม่พาไปช็อปปิ้งที่ไหนก็ได้ ถ้าโขงเข้มมาเจอที่นี่ ยิ่งกว่าระเบิดลงกลางนาเสียอีก...

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 64)

จากตัวอย่างสำนวน “บ้านนอกคอกนา” หมายถึง บ้านเรือนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัดหรือในชนบท ใกล้ๆบ้านเรือนเหล่านี้มักจะมีคอกสัตว์ มีที่สำหรับทำไร่ทำนา มักใช้เรียกผู้ที่อาศัยอยู่ตามชนบทเหล่านี้ว่าพวกบ้านนอกคอกนา ซึ่งถือว่าไม่สุภาพเป็นการดูถูกคน ประเทศไทยส่วนใหญ่มีการอาศัยอยู่ตามชนบทมีการทำไร่ไถนา ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน

ตัวอย่างที่ 13

นายถาชักหมั่นไส้**ผู้ดีตีนแดงตะแคงตีนเดิน** แกล้งพูดยั่ว “ไม่แน่นะอดน้ำเข้าจริงๆ 2วัน3วันหาน้ำไม่ได้สักหยด น้ำเยี่ยวมันยังกินกันเลย”

บทประพันธ์เรื่องเรือนรักเรือนทาส (ชัยเจริญ, 2544: 164)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างสำนวน “ผู้ดีตีนแดงตะแคงตีนเดิน” หมายถึง ผู้ที่ไม่เคยชินกับการทำงานหนัก ผู้ดีในสมัยก่อน หมายถึง คนชั้นสูงซึ่งร่ำรวยจึงมักไม่เคยชินกับการทำงาน มักมีผิวพรรณดีมีเลือดฝาด เท้าจึงมีสีแดงเรื่อ สำนวนนี้ใช้ประชดที่ทำงานหนักไม่ได้ เป็นพฤติกรรมของมนุษย์ ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน

ตัวอย่างที่ 14

...ผู้หญิงได้แต่เป็นฝ่าย**อกสั่นขวัญแขวน**อยู่กับบ้าน...

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 31)

จากตัวอย่างสำนวน “**อกสั่นขวัญแขวน**” หมายถึง การทีมีความรู้สึกตระหนกตกใจ กลัวอยู่ในใจดังเปรียบว่าอกสั่น เป็นอาการที่เกิดขึ้นกับคนดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน

ตัวอย่างที่ 15

นังเอี่ยม**นั่งกอดเข่าเจ่าจุก**อยู่หน้าห้อง หน้าตาไม่มีความสบายแม้แต่น้อย

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 213)

จากตัวอย่างสำนวน “นั่งกอดเข่าเจ่าจุก” หมายถึง การนั่งโดยการชันเข่าขึ้นมาเป็นอาการที่เกิดขึ้นเวลามีความทุกข์ เป็นพฤติกรรมของคน ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน

2. **สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา**

สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนศาสนา หรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา หมายถึง สำนวนที่เกี่ยวข้องกับศาสนาโดยคนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ สำนวนที่เกี่ยวข้องกับศาสนาจึงเกี่ยวกับวัด พระเป็นส่วนใหญ่ หรือความเชื่อทางศาสนา

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

หลักธรรมคำสอนของศาสนา ตลอดจนการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการทำนุบำรุงศาสนา ได้แก่ ตกนรกทั้งเป็น สุดแต่เวรแต่กรรม กงเกวียนกำเกวียน อำนาจบาตรใหญ่ เวียนว่ายตายเกิด ศิษย์ก้นกุฏิ หมดกรรมหมดเวร กงล้อเกวียน ขึ้นสวรรค์ เป็นเวรเป็นกรรม เรื่องของบุญของกรรม เป็นต้น จากการวิเคราะห์พบ สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา สามารถอธิบายพร้อมตัวอย่างดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 16

คุณหญิงหันไปสั่งบุ้งอย่างร้อนใจ เพราะรู้ว่าจมื่นวรนาถนั้นใจคอโหดและร้ายกาจเพียงใด และหากหญิงสาวคนใดถูกขายให้ไปอยู่บ้านจมื่นฯก็เหมือนกับ**ตกนรกทั้งเป็น**

บทประพันธ์เรื่องนางทาส (วรรณสิริ, 2550: 1)

จากตัวอย่างสำนวน “ตกนรกทั้งเป็น” หมายถึง การที่ต้องทนทุกข์ทรมานในการดำรงชีวิตเหมือนกับตอนที่ตายไปแล้วต้องตกอยู่ในขุมนรกที่เต็มไปด้วยความทุกข์ทรมาน ทั้งๆที่ในความเป็นจริงยังมีชีวิตอยู่ เนื่องจากศาสนาพุทธซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติไทยนั้น สอนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษเมื่อผู้ใดทำความดีก็จะได้ขึ้นสวรรค์ส่วนผู้ใดทำความชั่วก็จะต้องตกนรก ดังนั้นในสำนวนกล่าวถึงการตกนรกทั้งเป็น จึงจัดว่าเป็นสำนวนไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

ตัวอย่างที่ 17

คุณหญิงเอาผ้าซับหัวตาแล้วฝืนยิ้มให้ข้าเก่าที่จงรักภักดีก่อนจะบอก “ข้าไม่เป็นไรหรอกฟัก **สุดแต่เวรแต่กรรม**”

บทประพันธ์เรื่องนางทาส (วรรณสิริ, 2550: 18)

จากตัวอย่างสำนวน “สุดแต่เวรแต่กรรม” หมายถึง การจะทำอะไรในโลกนี้ล้วนแล้วเกิดการการกระทำ ดังนั้นไม่วาอะไรจะเกิดขึ้นก็ขึ้นอยู่กับเวรกรรมที่ได้กระทำมา เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าสั่งสอนไว้ในหลักธรรมคำสอนในเรื่องการทำความดี เมื่อทำดีจะได้ดีทำชั่วจะได้ชั่วเป็นเรื่องของเวรกรรม นรก ดังนั้นในสำนวนกล่าวถึงการตกนรกทั้งเป็น จึงจัดว่าเป็นสำนวนไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 18

นังป่วนส่ายหน้าช้าๆ และว่า “**กงเกวียนกำเกวียน**ย่อมเวียนตามกันไป”

บทประพันธ์เรื่องนางทาส (วรรณสิริ, 2550: 18)

จากตัวอย่างสำนวน “กงเกวียนกำเกวียน” หมายถึง การกระทำของมนุษย์ก็เหมือนกับกงของเกวียนที่จะต้องหมุนเวียนเป็นวงกลมอยู่ตลอดเวลา เปรียบดังเช่นกรรมของมนุษย์ที่ได้กระทำที่หมุนเวียนไปตามกรรมที่ตนได้กระทำ เป็นหลักคำสอนของศาสนาพุทธ ดังนั้นจึงจัดว่าเป็นสำนวนไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

ตัวอย่างที่ 19

...ถ้าไม่ยอมให้ตามที่มันอุตส่าห์ออกปาก มันคง**ใช้อำนาจบาตรใหญ่**น่าดู...

บทประพันธ์เรื่องเรือนรักเรือนทาส (ชัยเจริญ, 2544: 14)

จากตัวอย่างสำนวน “ใช้อำนาจบาตรใหญ่” หมายถึง การใช้อำนาจข่มเหงผู้อื่นโดยถือว่าตนเองมีอำนาจมากกว่า เปรียบได้กับพระสงฆ์ที่มีบาตรใหญ่ก็จะสามารถบิณฑบาตได้มากกว่าพระสงฆ์ที่มีบาตรเล็กกว่า ดังนั้นจึงจัดว่าเป็นสำนวนไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

ตัวอย่างที่ 20

โฉมฉายตะคอกใส่คำอิน ขณะจวนตัว “ชอบมา**เวียนว่ายตายเกิด**อยู่แถวนี้แหละ รำคาญ”

บทประพันธ์เรื่องเรือนรักเรือนทาส (ชัยเจริญ, 2544: 123)

จากตัวอย่างสำนวน “เวียนว่ายตายเกิด” หมายถึง การที่ต้องเกิดละตายวนเวียนไปมาอยู่อย่างนั้นตลอดเวลา เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ว่าการทำกรรมใดไว้ก็จะได้รับผลกรรมนั้นตอบแทน อยู่ในสังสารวัฏ คือการเวียนว่ายตายเกิด ดังนั้นจึงจัดว่าเป็นสำนวนไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 21

"...เอาไปว่าผมเคยไปฝึกงานเป็นลูก**ศิษย์ก้นกุฏิ**ของขรัวไอน์สไตน์คนนี้ก็แล้วกัน"

บทประพันธ์เรื่องจากฝันสู่นิรันดร (แก้วเก้า, 2549: 34)

จากตัวอย่างสำนวน "ศิษย์ก้นกุฏิ" หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ละเอียดลึกซึ้งเชี่ยวชาญ และความเข้าอกเข้าใจในตัวของคนที่เขาใกล้ชิดด้วย เปรียบได้กับลูกศิษย์ที่รับใช้อยู่กับพระเป็นลูกศิษย์พระอาศัยอยู่ในกุฏิของพระเรียกว่าศิษย์ก้นกุฏิ สำนวนนี้กล่าวถึงการทำงานรับใช้อยู่กับพระจึงจัดว่าเป็นสำนวนไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

ตัวอย่างที่ 22

คุณอโหสิให้แม่สายสนมเถอะนะ สิ้นลมไปเสียถือว่า**หมดกรรมหมดเวร**

บทประพันธ์เรื่องจากฝันสู่นิรันดร (แก้วเก้า, 2549: 132)

จากตัวอย่างสำนวน "หมดกรรมหมดเวร" หมายถึง การจะทำอะไรในโลกนี้ล้วนแล้วเกิดการการกระทำ ดังนั้นไม่วาอะไรจะเกิดขึ้นก็ขึ้นอยู่กับเวรกรรมที่ได้กระทำมา เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าสั่งสอนไว้ในหลักธรรมคำสอนในเรื่องการทำความดี เมื่อทำดีจะได้ดีทำชั่วจะได้ชั่วเป็นเรื่องของเวรกรรม นรก ดังนั้นในสำนวนกล่าวถึงการตกนรกทั้งเป็น จึงจัดว่าเป็นสำนวนไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

ตัวอย่างที่ 23

…ถ้าตัดจิต ปลงไม่ได้ ความผูกพันนั้นก็จะหมุนเวียนเป็น**กงล้อเกวียน...**

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 225)

จากตัวอย่างสำนวน "กงล้อเกวียน" หมายถึง การกระทำของมนุษย์ก็เหมือนกับกงของเกวียนที่จะต้องหมุนเวียนเป็นวงกลมอยู่ตลอดเวลา เปรียบดังเช่นกรรมของมนุษย์ที่ได้กระทำที่หมุนเวียนไปตามกรรมที่ตนได้กระทำ เป็นหลักคำสอนของศาสนาพุทธ ดังนั้นจึงจัดว่าเป็นสำนวนไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 24

... “สุบินได้พบกับความสมใจอีกครั้งเมื่อสุกรมไปคัดเลือกทหารกลับมาบอกพ่อว่า เขาจับได้ใบแดงและได้เป็นทหารเรือ สุบินดีใจกอดลูกเหมือนได้**ขึ้นสวรรค์**...”

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 2)

จากตัวอย่างสำนวน “ขึ้นสวรรค์” หมายถึง การที่ได้ทำบุญหรือได้รับผลบุญจากที่ทำมาในครั้งเป็นมนุษย์เมื่อตายไปแล้วชาวพุทธมีความเชื่อกันว่าจะทำให้ได้ไปอยู่ในสรวงสวรรค์ สะท้อนวัฒนธรรมคือ คนไทยนับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ และชาวพุทธซึ่งมีความเชื่อว่าเมื่อทำความดีแล้วจะได้ขึ้นสวรรค์ และถ้าประกอบกรรมดีผลบุญจะส่งให้ได้ขึ้นไปอยู่บนสวรรค์จึงจัดว่าเป็นสำนวนไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

ตัวอย่างที่ 25

“ไม่รู้**เป็นเวรเป็นกรรม**อะไร” สาหร่ายทำหน้าเหมือนจะร้องไห้ ทำไมข้าจะต้องเป็นตัวเหตุให้คนอื่นเขาเดือดร้อน พี่มิตรไม่ได้เกี่ยวข้องอะไรด้วยเลย

บทประพันธ์เรื่องเรือนรักเรือนทาส (ชัยเจริญ, 2544: 151)

จากตัวอย่างสำนวน “เป็นเวรเป็นกรรม” หมายถึง การที่ได้รับผลจากการกระทำที่ผ่านมาในอดีตหรือชาติปางก่อน ก่อให้เกิดผลตามมาในชาติภพปัจจุบัน เป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

ตัวอย่างที่ 26

แม่พลับก็เถียงว่าเป็น**เรื่องของบุญของกรรมโทษกันไม่ได้**

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 81)

จากตัวอย่างสำนวน “เรื่องของบุญของกรรมโทษกันไม่ได้” หมายถึง การที่ได้รับผลจากการกระทำที่ผ่านมาในอดีตหรือชาติปางก่อน ก่อให้เกิดผลตามมาในชาติภพปัจจุบัน เป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

3. สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดเหตุการณ์ในนิทาน ตำนาน วรรณคดีหรือประวัติศาสตร์

สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนเหตุการณ์ในนิทาน ตำนาน วรรณคดีหรือประวัติศาสตร์ หมายถึง สำนวนนั้นเป็นสำนวนที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในนิทานพื้นบ้านไทย หรือเกิดจากตำนานที่เล่าขานสืบต่อกันมาในอดีต หรือเกิดจากวรรณคดีไทยในแต่ละยุคสมัย และสำนวนที่เกิดจากประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในอดีต ได้แก่เทพนิยาย เป็นยักษ์เป็นมาร เป็นต้น จากการวิเคราะห์พบ สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนเหตุการณ์ในนิทาน ตำนาน วรรณคดีหรือประวัติศาสตร์ สามารถอธิบายพร้อมตัวอย่างดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 27

บ้านหลังนั้น ทำให้ราชาวดีรู้สึกเหมือนกำลังก้าวเข้าไปใน**เทพนิยาย**แทบจะไม่ผิดเพี้ยน

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 41)

จากตัวอย่างสำนวน “เทพนิยาย” หมายถึง การทีมีเรื่องราวหรือองค์ประกอบของเรื่องตลอดจนบรรยากาศเหมือนกับอยู่ในนิยาย เป็นการเปรียบเทียบความรู้สึกของตัวละคร ว่าเมื่อเดินเข้าไปในบ้านหลังนั้นรู้สึกวังเวงเหมือนกับในนิยายที่เคยอ่าน เป็นเรื่องเกี่ยวกับนิยาย ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมด้านเหตุการณ์ในนิทาน ตำนาน วรรณคดีหรือประวัติศาสตร์

ตัวอย่างที่ 28

...แม่ปัทมา พูดอย่างนี้มันไม่ดี เหมือนกับว่าคุณปู่ท่านโหดร้าย**เป็นยักษ์เป็นมาร...**

บทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูน (จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 38)

จากตัวอย่างสำนวน “เป็นยักษ์เป็นมาร” หมายถึง โหดร้ายเหมือนกับยักษ์หรือมารโดยปกติยักษ์หรือมารนั้นไม่มีอยู่จริงเป็นเพียงตัวละครในนิทาน ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมด้านเหตุการณ์ในนิทาน ตำนาน วรรณคดีหรือประวัติศาสตร์

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

4. สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนประเพณีต่างๆในสังคม

สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนประเพณีต่างๆในสังคม ที่เกี่ยวข้องกับระเบียบแบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมในสถานการณ์ต่างๆที่สังคมไทยยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ถ้าฝ่าฝืนจะถูกตำหนิจากสังคม มักมีพิธีกรรมทางศาสนาสัมพันธ์อยู่ด้วย ซึ่งประกอบด้วยประเภทใหญ่ 3 ประเภท คือ 1.ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ประเพณีการเกิด การบวช การทำศพ การแต่งงาน การตอบแทนบุญคุณบุพการี การขอโทษขอขมาเมื่อได้ล่วงเกินผู้อื่น การทำนายดวงชะตา การคำนวณเวลา การดูฤกษ์ยาม 2. ประเพณีและพระราชพิธีในเทศกาลต่างๆ ศัพท์ประเพณีและพระราชพิธีในเทศกาลต่างๆ นี้ และ3.ประเพณีเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และศัพท์ที่เกี่ยวเนื่องกับศาสนพิธี ได้แก่ จับมือถือแขน เข้าหอลงโรง หนีตามผู้ชาย มีเหย้ามีเรือน เป็นฝั่งเป็นฝา ไม่เป็นโล้เป็นพาย รักนวลสงวนตัว ขอขมาลาโทษ ถือเนื้อถือตัว ชิงสุกก่อนห่าม แม่สื่อแม่ชัก ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง เป็นต้น จากการวิเคราะห์พบ สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนประเพณีต่างๆในสังคม สามารถอธิบายพร้อมตัวอย่างดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 29

“อย่ามาแก้ตัว ข้าเห็นว่า**จับมือถือแขน**กัน”

บทประพันธ์เรื่องนางทาส (วรรณสิริ, 2550: 47)

จากตัวอย่างสำนวน “จับมือถือแขน” หมายถึง การที่ฝ่ายหญิงปล่อยให้ฝ่ายชายจับมือโดยไม่มีการหวงเนื้อหวงตัว ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยสั่งสอนให้ผู้หญิงไทยรักนวลสงวนตัวไม่ปล่อยให้ผู้ชายเข้ามาถึงเนื้อถึงตัวได้ง่ายๆ ดังนั้นจึงจัดว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมด้านประเพณีต่างๆในสังคม

ตัวอย่างที่ 30

“เดี่ยวเถอะว้าไอ้ลาภสะการะพรรค์ยังงี้มันลอยมาไม่ยากหรอก ขอให้ได้**เข้าหอลงโรง**สักเตื้อสองเตื้อ...”

บทประพันธ์เรื่องเรือนรักเรือนทาส (ชัยเจริญ, 2544: 14)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างสำนวน “เข้าหอลงโรง” หมายถึง การที่ได้ลงเอยกัน ได้อยู่ด้วยกัน มีอะไรกันเปรียบได้กับการที่เจ้าบ่าวเจ้าสาวแต่งงานกันและได้เข้าหอกัน ส่วนลงโรงหมายถึงการแสดงละครในสมัยก่อนที่เมื่อมีละครมาใหม่ก็พร้อมที่จะลงโรงเพื่อทำการแสดงในโรงละคร การเข้าหอจัดว่าเป็นขั้นตอนหนึ่งของการแต่งงาน ดังนั้นจึงจัดว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมด้านประเพณีต่างๆในสังคม

ตัวอย่างที่ 31

อีกไม่นาน แววจะจากย่าไปแล้วอายุอานามของแวว สมควรที่จะ**มีเหย้ามีเรือน** ย่าอยากให้ลูกเป็นฝั่งเป็นฝา

บทประพันธ์เรื่องเรือนรักเรือนทาส (ชัยเจริญ, 2544: 219)

จากตัวอย่างสำนวน “มีเหย้ามีเรือน” หมายถึง การที่ผู้หญิงแต่งงานแล้วไปอยู่ที่บ้านสามีเรียกว่า ออกเรือนสมัยโบราณเรียกว่ามีเหย้ามีเรือน การแต่งงานถือว่าเป็นประเพณีที่สำคัญอย่างหนึ่งดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนด้านประเพณีต่างๆในสังคมไทย

ตัวอย่างที่ 32

“คุณการะเกดน่ะหรือครับ **หนีตามผู้ชาย**ไป...”

บทประพันธ์เรื่องจากฝันสู่นิรันดร (แก้วเก้า, 2549: 77)

จากตัวอย่างสำนวน “หนีตามผู้ชาย” หมายถึง การที่หญิงสาวหนีไปอยู่กับชายหนุ่มคู่รักของตนโดยที่ยังไม่ได้แต่งงานกัน ถือเป็นเรื่องที่ผิดขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนด้านประเพณีต่างๆในสังคมไทย

ตัวอย่างที่ 33

พี่คิดว่าคุณแม่ของเธอคงอยากให้เธอแต่งงาน**เป็นฝั่งเป็นฝา**มากกว่า

บทประพันธ์เรื่องจากฝันสู่นิรันดร (แก้วเก้า, 2549: 111)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างสำนวน “เป็นฝั่งเป็นฝา” หมายถึง การที่หนุ่มสาวแต่งงานออกเรือนกันไป เรียกว่าเป็นฝั่งเป็นฝาต่างคนมีหน้าที่ของตนเองมีความรับปิดชอบสำหรับการสร้างครอบครัวใหม่ของทั้งคู่ขึ้นมา จึงเรียกว่าเป็นฝั่งเป็นฝา เป็นประเพณีไทยอย่างหนึ่ง ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนด้านประเพณีต่างๆในสังคมไทย

ตัวอย่าง

...คนอย่างเจ้าบวรคอยดูไปเถอะ เห็นมัน**ไม่เป็นโล้เป็นพาย**...

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 56)

จากตัวอย่างสำนวน “ไม่เป็นโล้เป็นพาย” หมายถึง การที่ทำอะไรไม่ได้ดีเลยสักอย่าง ใช้ในการเปรียบเทียบคนที่ไม่ได้ทำหน้าที่อะไรเลยในการพายเรือหรือแข่งเรือ คือไม่เป็นทั้งคนโล้และในขณะเดียวกันก็ไม่ได้เป็นฝีพายด้วย คือไม่ได้ทำตัวให้เป็นประโยชน์อะไรเลย การแข่งพายเรือจัดเป็นประเพณีอย่างหนึ่งดังเช่น การแข่งพายเรือในต่างจังหวัด หรือแม้กระทั่งการแห่เรือทางชลมารค ซึ่งถือเป็นประเพณีอย่างหนึ่ง ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนด้านประเพณีต่างๆในสังคมไทย

ตัวอย่างที่ 35

ใจหนึ่ง ใจของหญิงที่**รักนวลสงวนตัว** รักขนบประเพณีอันดีงามทำให้อยากจะชักมือหนี

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 90)

จากตัวอย่างสำนวน “รักนวลสงวนตัว” หมายถึง การที่ผู้หญิงไทยถูกอบรมสั่งสอนให้รักนวลสงวนตัว ไม่ให้ผู้ชายเขามาแตะเนื้อต้องตัวได้ง่ายๆ เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนด้านประเพณีต่างๆในสังคมไทย

ตัวอย่างที่ 36

...ต้องจุดธูปเทียน**ขอขมาลาโทษ**กันให้ยุ่ง ถึงได้สร่างไข้

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 45)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างสำนวน “ขอขมาลาโทษ” หมายถึง การไปขอขมากับผู้ใหญ่เนื่องจากตนทำความผิด จึงต้องนำธูปเทียนแพไปขอขมาเพื่อให้ผู้ใหญ่ให้อภัยไม่ถือสา เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนด้านประเพณีต่างๆ ในสังคมไทย

ตัวอย่างที่ 37

...น้ำอิงรีบแต่งตัวออกมาจากบ้าน แม่ถามเอาเรื่องว่า น้ำอิงทำท่าจะทำให้แม่อับอาย จะรีบ**หนีตามผู้ชาย** น้ำอิงรับรองกับแม่อย่างมั่นเหมาะ “รับรอง แม่จะไม่ผิดหวังเรื่องนี้ค่ะ ผู้ชายอย่างโขงเข้ม จะทำให้แม่ภูมิใจในตัวเขามากขึ้นด้วย”

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 43)

จากตัวอย่างสำนวน “หนีตามผู้ชาย” หมายถึง การที่หญิงสาวรักใคร่ในตัวชายหนุ่มผู้เป็นคนรักมากจนกระทั่งหนีออกจากบ้านตนเองเพื่อไปอยู่กะชายหนุ่มผู้นั้น โดยที่พ่อแม่ของหญิงสาวไม่รู้เรื่องสะท้อนวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมไทยสั่งสอนให้ผู้หญิงต้องรู้จักรักนวลสงวนตัว การหนีตามผู้ชายไปโดยที่ยังไม่ได้เข้าพิธีแต่งงานกันถือว่าเป็นสิ่งที่ผิดจารีตประเพณี เป็นสิ่งที่ผู้หญิงไทยไม่ควรกระทำดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนด้านประเพณีต่างๆในสังคมไทย

ตัวอย่างที่ 38

แต่บางครั้งพระยาพิพัฒน์โกษาผู้เป็นราชทูตก็ออกมาสนทนาอยู่ด้วยอย่างไม่**ถือเนื้อถือตัว**

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 49)

จากตัวอย่างสำนวน “ ถือเนื้อถือตัว” หมายถึง ผู้ดีมีสกุล หรือเจ้านายมักจะไม่อยากให้คนที่อยู่ต่ำกว่ามาแตะเนื้อต้องตัว เป็นจารีตประเพณีของเจ้ายายในยุคสมัยนั้นดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนด้านประเพณีต่างๆในสังคมไทย

ตัวอย่าง 39

“ แม่ช้องก็รู้ดีอยู่แล้วว่าเรา**ชิงสุกก่อนห่าม** ...”

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 239)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างสำนวน “ ชิงสุกก่อนห่าม” หมายถึง การที่หนุ่มสาวที่เป็นคู่รักกันลักลอบมีสัมพันธ์กันก่อนแต่งงาน ถือว่าเป็นการผิดขนบธรรมเนียมประเพณีเปรียบได้กับการสุกงอมของผลไม้ที่สุกงอมก่อนห่าม ถือว่าผิดขั้นตอน ดังนั้นจึงเป็นสำนวนด้านประเพณีต่างๆในสังคมไทย

ตัวอย่างที่ 40

ถ้าหากว่าใครในบ้านคุณพระราชพินิจจัยรู้ว่านังเอี่ยมเป็น**แม่สื่อแม่ชัก** ชักนำชายหนุ่มให้มาพบปะกับนายสาวของหล่อน

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 184)

จากตัวอย่างสำนวน “แม่สื่อแม่ชัก” หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ชักนำให้หนุ่มสาวมาพบปะกันให้รักใคร่และแต่งงานกัน ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนด้านประเพณีต่างๆในสังคมไทย

ตัวอย่างที่ 41

โบราณท่านว่า**ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง**ไม่ใช่รึ คะคุณพี่

บทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูน(จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 34)

จากตัวอย่างสำนวน “ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง” หมายถึง ผู้หญิงในที่นี้หมายถึงภรรยาผู้ต้องโอนอ่อนไปตามสามีในทุกๆเรื่องเปรียบเหมือนกับเท้าหลังของช้างที่จะต้องก้าวเดินตามเท้าหน้าของช้าง เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีไทยโบราณ ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนด้านประเพณีต่างๆในสังคมไทย

5. สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนวัตถุสิ่งของต่างๆที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนวัตถุสิ่งของต่างๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน หมายถึง สำนวนที่แสดงถึงสิ่งของ เครื่องใช้ต่างๆที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ โยนกลอง กิ่งทอง ใบหยก หุ่นไล่กา หม้อข้าวไม่ทันดำ เป็นฟืนเป็นไฟ เงินถุงเงินถัง เป็นต้น จากการวิเคราะห์พบสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนวัตถุสิ่งของต่างๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวันสามารถอธิบายพร้อมตัวอย่างดังต่อไปนี้

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 42

“อยากรู้เรื่องอะไรก็ถามพ่อเขาดู” แม่รีบ**โยนกลอง**เสียก่อน เมื่อนั่งลงเรียบร้อย

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 17)

จากตัวอย่างสำนวน “โยนกลอง” หมายถึง การที่หลีกเลี่ยงที่จะพูดสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยตัวเอง แล้วจัดการ ส่งให้คนอื่นพูดแทนตน ในสำนวนเปรียบเทียบ การโยนกลอง นื่องจากการจะถือกลองเอาไว้เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ถือลำบากเนื่องจากกลองเป็นเครื่องดนตรีที่มีขนาดใหญ่ กลองจัดเป็นวัตถุอย่างหนึ่ง ดังนั้นจึงจัดว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมด้านวัตถุสิ่งของต่างๆที่ใช้ในชีวิตประจำ

ตัวอย่างที่ 43

อุ้ย! สวยสมกันเหมือน**กิ่งทองใบหยก**

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 35)

จากตัวอย่างสำนวน “กิ่งทองใบหยก” หมายถึง การที่คู่รักมีความเหมาะสมคู่ควรกันในทุกๆด้านเหมือนกับทองและหยกที่มีค่ามีราคา คู่ควรเสมอกัน ทองและหยกเป็นวัตถุวัตถุ ดังนั้นจึงจัดว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมด้านวัตถุสิ่งของต่างๆที่ใช้ในชีวิตประจำ

ตัวอย่างที่ 44

...จากนั้นพากันลงเรือไปตามลำคลอง ให้แก้วประยงค์ เก็บดอกบัวพอมองไปเห็นแต้วสั่งให้เต็งยืนเป็น**หุ่นไล่กา**แล้ววิ่งไล่กันสนุกไปตามท้องนา...

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 9)

จากตัวอย่างสำนวน “หุ่นไล่กา” หมายถึง เป็นหุ่นสร้างขึ้นเลียนแบบมนุษย์ ปักไว้ในนาเพื่อให้นกที่จะมาจิกกินพืชผลตกใจกลัว โดยมากจะทำจากฟางข้าว หุ่นไล่กาในแต่ละท้องถิ่นมีลักษณะการสร้างที่แตกต่างกันไป แต่โดยมากมีลักษณะร่วมกันคือ รูปร่างคล้ายคน มีแขน ขา ศีรษะคล้ายคนจริง อาจจะสวมหมวกฟางเก่าที่ไม่ใช้แล้ว ที่แขนทั้งสองข้างขยับได้เมื่อโดนลมพัด ทำให้

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

นกตกใจกลัวไม่กล้าเข้ามา ดังนั้นจึงจัดว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมด้านวัตถุสิ่งของต่างๆที่ใช้ในชีวิตประจำ

ตัวอย่างที่ 45

...หลาน น้ำอิงยิ้มสดชื่นดีใจที่เธอจะได้ลูกไม่นานน้ำอิงลงมาพยายามทักทาย สาละวินเสียดสีว่ามาคนเดียวคงทะเลาะกับสามีแล้วสิ ระวัง**หม้อข้าวไม่ทันดำ กิ่งทองใบหยก**จะหักป่นปี้ซะก่อน...

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 88)

จากตัวอย่างสำนวน “หม้อข้าวไม่ทันดำ” หมายถึง คู่สมรสที่แต่งงานกันไม่นานก็มีอันต้องเลิกรากันไปเปรียบกับหม้อข้าวในสมัยโบราณที่ต้องใช้ไปนานๆก้นหม้อจึงจะดำ แต่คู่สมรสคู่นี้เพิ่งใช้ชีวิตคู่กันก็เลิกรากันไปก่อน สะท้อนวัฒนธรรมไทยที่ว่า คนไทยมักจะนำสุภาษิตสำนวนไทยมาเปรียบเทียบกับการดำเนินชีวิต สำนวนนี้ก็เช่นกันเปรียบการแต่งงานกับภาชนะคือหม้อซึ่งเป็นภาชนะที่ใช้ในการหุงต้มมาแต่โบราณ ดังนั้นจึงจัดว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมด้านวัตถุสิ่งของต่างๆที่ใช้ในชีวิตประจำ

จากตัวอย่างสำนวน “ กิ่งทองใบหยก” หมายถึง เป็นคู่ที่เหมาะสมกัน เข้ากันได้เป็นอย่างดีราวกับกิ่งทองกับใบหยก สะท้อนวัฒนธรรมคือ คนไทยมักเปรียบเทียบถึงความเหมาะสมของของสองสิ่งเข้าด้วยกันโดยมักใช้คำว่า กิ่งทองใบหยก ส่วนใหญ่ใช้เรียกผู้ที่ครองคู่กันแต่งงานกัน เป็นการเรียกกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ดังนั้นจึงจัดว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมด้านวัตถุสิ่งของต่างๆที่ใช้ในชีวิตประจำ

ตัวอย่างที่ 46

มิหนำซ้ำยังเล่นกับเด็กผู้ชายเสียอีกด้วย คุณปู่ก็**เป็นฟืนเป็นไฟ**ขึ้นมาทันที

บทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูน(จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 29)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างสำนวน “ เป็นฟืนเป็นไฟ” หมายถึง การโกรธมาก เปรียบเหมือนกองไฟที่มีฟืนสุมอยู่ตลอดเวลาทำให้ไฟยิ่งโหมกระหน่ำ ฟืนเป็นเชื้อเพลิงจัดเป็นวัตถุชนิดหนึ่ง ดังนั้นจึงจัดว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมด้านวัตถุสิ่งของต่างๆที่ใช้ในชีวิตประจำ

ตัวอย่างที่ 47

“ เขามี**เงินถุงเงินถัง** จะทำยังไงก็ได้”

บทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูน(จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525:63)

จากตัวอย่างสำนวน “เงินถุงเงินถัง” หมายถึง การมีเงินมาก เต็มไปด้วยเงินสามารถบรรจุอยู่ในถุงและถังได้อย่างมากมาย เงิน ถุง และ ถัง เป็นวัตถุ ดังนั้นจึงจัดว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมด้านวัตถุสิ่งของต่างๆที่ใช้ในชีวิตประจำ

6. **สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนการละเล่นพื้นบ้านต่างๆ**

สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนการละเล่นพื้นบ้านต่างๆ หมายถึง สำนวนที่แสดงถึงการละเล่นต่างๆที่คนไทยนิยมนำมาเล่นหรือแข่งขันในครอบครัวหรือในสังคม เพื่อความสนุกสนาน หรือชมเพื่อความบันเทิง ได้แก่ ผสมโรง งูกินหาง ลำตัดฝีปากคม ลำตัดคารมจัดจ้าน แข่งบุญแข่งพาย เป็นต้น จากการวิเคราะห์พบ สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนการละเล่นพื้นบ้านต่างๆสามารถอธิบายพร้อมตัวอย่างดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 48

...ในเมื่อคุณหญิงฉลาดพอจะแปรเปลี่ยนคำติเตียนเป็นเรื่องขบขันเสีย ทุกคนก็พลอย**ผสมโรง**หัวเราะไปด้วยอย่างไม่ต้องอึดอัด

บทประพันธ์เรื่องจากฝันสู่นิรันดร (แก้วเก้า, 2549: 49)

จากตัวอย่างสำนวน “ผสมโรง” หมายถึง การที่มีผู้ใดผู้หนึ่งพูดถึงเรื่องใดก็จะมีบุคคลอีกบุคคลหนึ่งเข้ามาร่วมคุยในเรื่องนั้นด้วยให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน มาจากการที่การแสดงละครจากหลายๆที่มารวมกันเรียกว่าเป็นการผสมโรง การแสดงละครถือเป็นการละเล่นอย่างหนึ่ง ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านการละเล่นพื้นบ้านต่างๆ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 49

"ผมกลัวคำถามพวกนี้จริงๆ เหมือนเล่น**งูกินหาง**"

บทประพันธ์เรื่องจากฝันสู่นิรันดร (แก้วเก้า, 2549: 318)

จากตัวอย่างสำนวน "งูกินหาง" หมายถึงการที่คิดอะไรแล้ววนกลับมาที่เดิมไม่สามารถพบคำตอบที่ถูกได้ เหมือนกับการเล่นงูกินหางที่มีหัวงูและหางงู ถ้าคนที่เป็นลูกงูเกาะแม่งูไม่ดีก็อาจจะโดนแม่งูกินได้ เป็นการละเล่นอย่างหนึ่งของคนไทย ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านการละเล่นพื้นบ้านต่างๆ

ตัวอย่างที่ 50

ยายเอ็งเป็น**ลำตัดฝีปากคม** ตาเอ็งก็**ลำตัดคารมจัดจ้าน**ไม่ว่ามีงานวัดเมืองไหน เจ้าภาพเป็นต้องจ้างคู่นี้ไปประชันกัน คนดูก็เฮกันถึงสว่างคาตา

บทประพันธ์เรื่องเรือนรักเรือนทาส (ชัยเจริญ, 2544: 11)

จากตัวอย่างสำนวน "ลำตัดฝีปากคม" กับ "ลำตัดคารมจัดจ้าน" หมายถึง คณะลำตัดที่มีการใช้ถ้อยคำ รับส่งอย่างแคล่วคล่องและฉลาดมีไหวพริบ เมื่อได้ฟังแล้วรู้สึกถึงความสนุกสนาน ลำตัดถือเป็นการละเล่นชนิดหนึ่งที่มีอยู่ในสังคมไทยจึงจัดว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้าน

ตัวอย่างที่ 51

"อีพิศเอ๊ย เคยได้ยินมั้ยที่เขาว่า "**แข่งเรือแข่งพายน่ะพอแข่งกันได้ แต่แข่งบุญแข่งวาสนาน่ะมันยาก**"

บทประพันธ์เรื่องนางทาส (วรรณสิริ, 2550: 6)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตัวอย่างสำนวน “ แข่งเรือแข่งพายน่ะพอแข่งกันได้ แต่แข่งบุญแข่งวาสนาน่ะมันยาก” หมายถึง การที่คนเราจะมีโชคลาภหรือมีวาสนาดีนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแข่งขันกันได้เหมือนกับการแข่งเรือ เพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากดวงชะตาของคนๆนั้น ในสำนวนนี้เป็นการเปรียบเทียบการแข่งขันเรื่องโชควาสนาของคนกับการแข่งขันเรือพาย การแข่งขันเรือพายเป็นการละเล่นอย่างหนึ่ง ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านการละเล่นพื้นบ้านต่างๆ

ตารางที่ 11 แสดงการใช้ภาษาด้านสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ทั้งสิ้น 10 เรื่อง แยกเป็นสำนวนแต่ละชนิดดังนี้

ชนิดของสำนวน	จำนวนที่พบ (สำนวน)
1.สะท้อนสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน	15
2.สะท้อนศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา	11
3.สะท้อนเหตุการณ์ในนิทาน ตำนาน วรรณคดีหรือประวัติศาสตร์	2
4.สะท้อนประเพณีต่างๆในสังคม	13
5.สะท้อนวัตถุสิ่งของต่างๆที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	6
6.สะท้อนการละเล่นพื้นบ้านต่างๆ	4

สรุปจากตารางที่ 11 การใช้ภาษาด้านสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์มี 6 ชนิดด้วยกันโดยเรียงลำดับการใช้จากมากไปน้อยได้ดังนี้ ประเภทที่มีการใช้มากที่สุดคือ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน รองลงมาคือ ประเพณีต่างๆ ในสังคม ศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เหตุการณ์ในนิทาน ตำนาน วรรณคดีหรือประวัติศาสตร์ วัตถุสิ่งของต่างๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และการละเล่นพื้นบ้านต่างๆตามลำดับ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์

ผลการวิเคราะห์เนื้อหา ใช้เกณฑ์ของนิตยา บุญสิงห์ (2544: 29-130)มาประยุกต์ใช้เป็นเกณฑ์ของข้าพเจ้าสามารถ แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. วัฒนธรรมด้านภาษาและวรรณคดี

2. วัฒนธรรมด้านวัตถุ

3. วัฒนธรรมด้านจิตใจ

4. วัฒนธรรมด้านจารีต หรือขนบธรรมเนียมประเพณี

5. วัฒนธรรมด้านสุนทรียะ

1. วัฒนธรรมด้านภาษาและวรรณคดี อักษรไทยของพ่อขุนรามคำแหงเป็นต้นกำเนิดของหนังสือไทยที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันปัจจุบันเป็นเวลา 700ปีกว่าแล้ว และมีวิวัฒนาการมาตลอด โดยได้บันทึกชีวิตมนุษย์ และโลกที่มนุษย์ใช้สำหรับอาศัยในรูปแบบที่เรียกว่าวรรณคดี ซึ่งวรรณคดีจะสะท้อนให้ทราบถึงสภาพความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ ปรัชญา ค่านิยม อุดมคติ สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ตลอดจนเหตุการณ์ต่างๆไว้ เช่น การนำชีวประวัติของตนเองมาแต่งเป็นหนังสือหรือเป็นนิยาย การแต่งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน เป็นต้น

ตัวอย่างที่ 1

อ่านไปๆอารมณ์หลากหลายก็เกิดขึ้น ทั้งขำและบางตอนก็กินใจจนหัวตารื้น นึกไม่ถึงว่าคนเขียนจะช่างบรรยายความรู้สึกได้เหมือนจริงเพียงนั้น ที่ไม่รู้แน่ก็เห็นจะเป็นคำเปรยในบทกลางๆที่ว่า

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

“ จนป่านนี้ฉันยังไม่รู้เลยว่า แม่สมสมัยคิดอย่างไรกับฉันยังโกรธฉันอยู่ หรือจะนึกเมตตาขึ้นมาบ้างแล้ว เถอะ...ถึงอย่างไรก็ขอให้ละครเรื่องนี้จบลงอย่างอ่อนหวาน อย่าได้รักโศกอย่างอุปรากรฝรั่งก็แล้วกัน”

เออหนอ...แม้กาพย์กลอนบรรยายความงามของดอกไม้ก็ช่างร้อยเป็นตัวอักษรได้เพราะพริ้งนักหนา สร้อยทองบอกตนเองอ่านแล้วจมูกแทบจะได้กลิ่นตามตัวอักษรที่บรรจงวาดไว้ทีเดียว

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 29)

จากบทประพันธ์เรื่องญาติกา ในตอนที่ยกมาเป็นตอนที่สร้อยทองรู้สึกมีจินตนาการไปกับการแต่งนิยายของช.ว.ส.หรือคุณชวาลผู้เป็นสามีของเธอ ซึ่งนำชีวิตรักระหว่างเขาและเธอมาเรียงร้อยเป็นนิยาย โดยใช้ตัวละครชื่อ แม่สมสมัยแทนตัวคนรัก(สร้อยทอง) ซึ่งสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมทางด้านภาษาและวรรณคดีไทยที่คนไทยนิยมนำเรื่องราวในชีวิตของตนที่ได้ประสบมาบันทึกและถ่ายทอดเป็นเป็นนิยายหรือวรรณคดี

ตัวอย่างที่ 2

“อยากนอนอ่านหนังสือสักพักครับ” ลูกชายตอบ “เครียดมาหลายวัน จำได้ว่ามีหนังสือแปลคุณพ่อหลายเล่ม สนุกๆทั้งนั้นผมอ่านตั้งแต่เด็กไม่ยักเบื่อ ท่าจะเพราะคุณพ่อเขียน เลยนึกว่าของพวกนั้นคือตัวท่านก็ไม่รู้ คนเรานี่ก็แปลกนะครับ”

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 29)

จากบทประพันธ์เรื่องญาติกา ในตอนที่ยกมาเป็นตอนที่ชวาลากำลังพูดคุยอยู่กับสร้อยทองผู้เป็นมารดา โดยเขากล่าวถึงหนังสือส่วนใหญ่ที่เขาอ่านนั้นเป็นหนังสือที่พ่อของเขาเป็นผู้เขียน แสดงให้เห็นถึงการนิยมบันทึกเรื่องราวเป็นตัวหนังสือหรือเป็นวรรณคดีซึ่งจัดว่าเป็นวัฒนธรรมทางด้านภาษาและวรรณคดีไทย

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 3

“เมื่อท่านยังอยู่ ไม่รู้หรอกว่าบ้านนี้อุ่นหนาฝาคั่ง จนกระทั่งล่วงลับไปแล้วนั่นแหละถึงได้รู้ว่าเงียบเหงา นึกๆแล้วก็เศร้าใจ เมื่อก่อนเพื่อนฝูงพากันไปมาหาสู่ มีแต่งสักวาบ้าง แต่งโคลงกระทู้บ้างกันครึกครื้น ถึงตอนนี้เงียบเชียบราวกับเรือนร้าง”

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 265)

จากบทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ในตอนที่ตัดมานี้เป็นตอนที่สัมจีนปรารภถึงความสุขเมื่อครั้งก่อนที่มีเพื่อนฝูงไปมาหาสู่ร่วมกันแต่งสักวา โคลงกลอน และโคลงกระทู้ ซึ่งเป็นการสร้างความครึกครื้นให้กับทุกคน ดังนั้นจึงถือว่าเป็นวัฒนธรรมทางด้านภาษาและวรรณคดีไทย

ตัวอย่างที่ 4

ฟักแกล้งท่องช้าๆ ได้จังหวะจะโคน ทอดเสียงเหมือนจะเล่านิทานกลอน เห็นแม่เพ็งนั่งฟังอย่างสนใจ ก็ยิ้มอยู่ในหน้าท่องต่อไปเรื่อยๆ

“ ถึงมีเพื่อนเหมือนพี่ไม่มีเพื่อน เพราะไม่เหมือนนุชนาฏที่มาดหมาย
มีเพื่อนเล่นไม่เหมือนกับเพื่อนตาย มีเพื่อนชายก็ไม่เหมือนกับเพื่อนชม”

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 383)

จากบทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ในตอนที่ตัดมานี้เป็นตอนที่ฟักไปไหว้วานให้ลูกศิษย์ของหลวงสุนทรโวหารช่วยแต่งโคลงกลอนให้ ดังนั้นจึงถือว่าเป็นวัฒนธรรมทางภาษาและวรรณคดี

ตัวอย่างที่ 5

ที่นั่นมีหนังสือเกี่ยวกับภาษาไทยโบราณ ท่านว่าเมื่อสิบกว่าปีที่แล้วเริ่มจะพิมพ์ศิลาจารึกโบราณขึ้น เพราะมีศิลาจารึกโบราณเป็นอักษรสุโขทัย....

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 741)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากบทประพันธ์เรื่องญาติกาในตอนที่ตัดมานี้เป็นตอนที่กล่าวถึงศิลาจารึกโบราณที่เป็นอักษรภาษาไทย ซึ่งเราถือว่าเป็นหนังสือเกี่ยวกับภาษาไทยโบราณ ดังนั้นจึงถือว่าเป็นวัฒนธรรมทางภาษาและวรรณคดี

2. วัฒนธรรมด้านวัตถุ ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิต แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมและความนิยมของท้องถิ่น ส่วนใหญ่อาศัยวัสดุที่หาง่าย หรือมีอยู่ทั่วๆไปในท้องถิ่นนั้นๆ นอกจากนี้ยังหมายถึงภาชนะและสิ่งของที่นำมาประดิษฐ์ เช่น กระบุง ตะกร้า ชาม โอ่ง ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันตามสภาพภูมิศาสตร์ ความเชื่อ และวิถีของการดำรงชีวิต ฯลฯ หัตถกรรมพื้นบ้านที่เด่นๆของแต่ละภาค เช่นภาคเหนือ มีการแกะสลักไม้สัก การทำเครื่องเขิน การทำร่ม ในภาคอีสาน มีการทอผ้าขิต การทอผ้าไหม ในภาคกลางมีการทำหัวโขน ประดิษฐ์วัสดุของใช้จากหวายใบตาล ในภาคตะวันออกมีการเจียระไนพลอยที่ตราดและจันทบุรี ทอผ้าและทำครกที่อ่างศิลา และในภาคใต้มีการทอเสื่อกระจุดที่พัทลุงและนราธิวาส เป็นต้น

ตัวอย่างที่ 6

“ แม่สร้อย...แม่สร้อย เป็นอะไรไป”พวงแสดเขย่าน้องเบาๆไม่กี่ครั้งฝ่ายที่นอนอยู่บนฟูกก็ลืมตาขึ้นท่าทางงงๆเป็นครู่จึงค่อยๆ ลุกขึ้นนั่ง

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 3)

จากบทประพันธ์เรื่องญาติกาวัตถุหรืออุปกรณ์ที่สร้อยทองใช้ในการนอนคือ “ฟูก”เป็นวัตถุที่มนุษย์ใช้ในการดำรงชีพคือ ใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มจัดได้ว่าเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ

ตัวอย่างที่ 7

เรือนหลังนั้นสร้างแบบเก่าฐานเป็นอิฐถือปูน แต่ตัวเรือนสร้างด้วยไม้สักทั้งหลัง กว้างใหญ่สูงสองชั้น...

บทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูน (จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 29)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากบทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูนบ้านเรือนที่กล่าวถึงในเรื่องเป็นบ้านในสมัยโบราณที่ใช้อิฐและปูนซึ่งในสมัยนั้นนิยมก่อสร้างบ้านเรือนด้วยอิฐและปูน ซึ่งเป็นผลมาจากการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาผสมผสานกับสถาปัตยกรรมแบบไทยและใช้เป็นวัตถุดิบในการก่อสร้างซึ่งจัดว่าเป็นวัตถุที่มนุษย์ใช้ในการดำรงชีพในการสร้างเป็นที่อยู่อาศัยจึงจัดได้ว่าเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ

ตัวอย่างที่ 8

วงอาหารนั้นใช้นั่งรับประทานบนพื้นอย่างไทยๆประกอบด้วยเสื่อจันทบูรสีแดงผืนใหญ่ลาดด้วยผ้าขาวเฉพาะตรงที่วางจานอาหาร

บทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูน(จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 29)

จากบทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูนที่ตัดมานี้เป็นการแสดงถึงการรับประทานอาหารแบบนั่งรับประทานโดยมีการปูพื้นด้วยเสื่อจันทบูร ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่มาจากผลิตภัณฑ์ของพื้นบ้านจึงจัดอยู่ในประเภทวัฒนธรรมทางวัตถุ

ตัวอย่างที่ 9

ท่านผู้เฒ่าบ้วนน้ำหมากลงกระโถนทองเหลืองเงาวับใบน่าเอ็นดู ก่อนจะกล่าวสืบไปว่า

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 10)

จากบทประพันธ์เรื่องญาติกาที่ตัดมานี้กระโถนทองเหลืองที่ท่านแม่เฒ่าใช้นั้นจัดว่าเป็นวัตถุที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นมาใช้สอยจึงจัดอยู่ในประเภทวัฒนธรรมทางวัตถุ

ตัวอย่างที่ 10

“...เธอผู้นี้มีร่างอันผอมโปร่งผิวคล้ำหน้าคม สวมซิ่นสีดำ และสวมเสื้อผ้าป่านสีชมพูดอกเล็กๆเท้าสอดอยู่ในรองเท้าแตะหัวปิด ลักษณะท่าทางเป็นสตรีผู้ดีในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองมากกว่าสตรีสมัย พ.ศ.2488”

บทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูน(จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 8)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากบทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูนในตอนที่ตัดมานี้เป็นตอนที่บรรยายถึงการแต่งกายของสตรีในสมัยโบราณที่สวมใส่ผ้าซิ่นกับเสื้อผ้าป่านและรองเท้าแตะหัวปิด ซึ่งผ้าซิ่นและผ้าป่านเป็นวัตถุที่มนุษย์นำมาใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มโดยใช้วัสดุจากธรรมชาติเช่นป่าน เป็นต้น จึงจัดได้ว่าเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ

ตัวอย่างที่ 11

"เสื้อที่ราชาวดีหยิบออกมาเป็นเสื้อลูกไม้ถักด้วยโครเชท์ทั้งตัว สีชมพูอ่อนจนเกือบขาว ลวดลายลูกไม้ที่ประกอบกันเห็นเป็นรูปดอกไม้กลีบซ้อนสองชั้นอย่างเด่นชัดแขนสามส่วนเข้ารูปที่เอว แล้วปล่อยชายให้บานน้อยๆ เข้าชุดกันได้อย่างดีกับผ้าซิ่นชิ้นเดียวกัน เย็บเป็นแบบสำเร็จรูปยาวครึ่งน่อง"

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 18)

จากบทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อนตอนที่ตัดมานี้เป็นการแสดงถึงวัฒนธรรมทางวัตถุ เนื่องจากราชาวดีมีการแต่งกายด้วยผ้าลูกไม้และสวมกับผ้าซิ่น แสดงออกถึงการแต่งกายของผู้หญิงไทยในสมัยก่อนจึงถือว่าเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ

ตัวอย่างที่ 12

"...มองออกไปเหนือทิวก้ามปูเขียวชอุ่มซึ่งขึ้นอยู่เรียงราย ไกลออกไปยอดตึกหลังหนึ่งลอยขึ้นมาโดเด่น ประกอบด้วยหลังคาทรงสูง และป้อมรูปแปดเหลี่ยมตรงมุมบ้าน ลักษณะคล้ายหอคอยประดับหน้าต่างกระจกที่ส่องประกายกระทบแสงอาทิตย์..."

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 21)

จากบทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อนตอนที่ตัดมานี้เป็นการแสดงถึงวัฒนธรรมทางวัตถุ เนื่องจากมีการบรรยายถึงลักษณะอาคารบ้านเรือน ลักษณะการปลูกสร้าง ทำให้เห็นภาพว่าในสมัยนั้นมีอาคารบ้านเรือนเป็นแบบใด

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 13

“ ร่างอันงามระหงได้ส่วนสัดของเธอในชุดเรียบๆพื้นบ้าน เป็นผ้าฝ้ายธรรมดา แต่ฝีมือทอยกดอก และสอดสีสลับนั้นประณีตนักหนา”

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 41)

จากบทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบานตอนที่ตัดมานี้เป็นการแสดงถึงวัฒนธรรมทางวัตถุ เรื่องเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายที่ทำจากผ้าฝ้าย ผ้าทอ ซึ่งเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านของไทย

ตัวอย่างที่ 14

“ เรือนไม้สักหลังนั้น เพิ่งปลูกมาได้ไม่ถึงสองปี เป็นเรือนแฝดสองหลังติดกันขนาดกว้างใหญ่ ชั้นเดียวใต้ถุนสูง ทรวดทรงงดงามตามแบบเรือนไทยในภาคเหนือทั่วไป บนเรือนไทยในภาคเหนือทั่วไป บนเรือนเป็นที่อยู่อาศัยของเจ้าของบ้านและบริวาร ...”

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 60)

จากบทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบานตอนที่ตัดมานี้เป็นการแสดงถึงวัฒนธรรมทางวัตถุ แสดงถึงบ้านเรือนไทยในภาคเหนือลักษณะการปลูกสร้าง ขนาดของบ้านซึ่งถือเป็นการแสดงถึงวัฒนธรรมทางวัตถุ

ตัวอย่างที่ 15

“...เพราะตามปกติชาวภาคเหนือโดยเฉพาะที่อยู่ในอำเภอรอบนอกทั่วไป นิยมกินเมี่ยงกันจนติดเหมือนกับชาวบ้านภาคกลางนิยมกินหมาก...”

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 52)

จากบทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบานตอนที่ตัดมานี้ เป็นการแสดงถึงวัฒนธรรมทางวัตถุ ซึ่งจากตอนที่ยกมานี้กล่าวถึง เมี่ยง ซึ่งเป็นของที่ชาวบ้านทางภาคเหนือนิยมนำมาต้อนรับแขก และนอกจากนี้ยังกล่าวถึงหมากที่เป็นสิ่งที่ชาวบ้านของภาคกลางนิยมรับประทาน

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 16

...แต้ว สาวน้อยวัยเดียวกันเดินชูกระจาดร้องขายปลาช่อนแห้งสวนมา...อาเต็งกับแต้วชนกันเป้งเดียวหนังสืออาเต็งหลุดลงพื้น กระจาดปลาแห้งของแต้วหล่นเกลื่อน แต้วร้องตกใจมองปลาแห้งที่พื้นอย่างลมเสีย จ้องอาเต็ง โกรธจนหน้าเขียว...

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 9)

จากบทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิตตอนที่ตัดมานี้เป็นการแสดงถึงวัฒนธรรมทางวัตถุ โดยแต้วเดินชูกระจาดเพื่อขายปลาช่อนแห้ง กระจาดถือว่าเป็นวัตถุที่ใช้ในการค้าขายและเป็นการดำรงชีวิตในการทำมาหากินดังนั้นจึงถือเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ

ตัวอย่างที่ 17

“…สตรีรุ่นราวคราวเดียวกะคุณอา จะแก่อ่อนกว่ากันก็ไม่เท่าไหร่ นั่งพับเพียบอยู่บนเตียงไม้ใต้ต้นปีบ กำลังร้อยมาลัยและประดิษฐ์สิ่งบูชาพระด้วยดอกไม้สดหลายชิ้น เป็นต้นว่าพานและกระถางกิ่งกัลปังหา ดอกไม้สด พวงมะลิ พุทธชาด จำปี มะลิวัลย์ บรรจุอยู่ในขันเงินย่อมๆ ถึงสามขัน

บทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูน (จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 10)

จากบทประพันธ์เรื่องขมิ้นกับปูนตอนที่ตัดมานี้เป็นการแสดงถึงวัฒนธรรมทางวัตถุ คือ พานที่ใช้วางดอกไม้สด ซึ่งเป็นวัตถุที่ใช้ประกอบในงานพิธี หรือเพื่อใช้ในการร้อยมาลัย ดังนั้นจึงถือว่าเป็นวัฒนธรรมไทยทางวัตถุ

ตัวอย่างที่ 18

หมากที่เคี้ยวอยู่จืดแล้ว ส้มจีนจึงคายลงกระโถน แล้วลงมือจีบพลู เคี้ยวหมากคำใหม่ กัดพลูเสร็จก็ยกขึ้นทัดไว้ข้างหู อันเป็นจริตกริยากรีดกรายของสาวในสมัยนั้น

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 266)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากบทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ในตอนที่ตัดมานี้ เป็นตอนที่ส้มจีนกำลังคายหมากลงกระโถนและจีบพลูหมากคำใหม่ การจีบหมากจีบพลู เป็นสิ่งที่อยู่คู่กับกับการดำรงชีวิตของคนไทยในสมัยนั้น หมาก พลู และ กระโถนจัดว่าเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุอย่างหนึ่งของสังคมไทย

ตัวอย่างที่ 19

นิชานอนมองผ่านมุ้งผ้าโปร่งที่กางครอบเตียงไม้มีเสาสี่มุมแบบสมัยเก่าออกไปทางบานหน้าต่างกว้าง เรียงรายกันอยู่เกือบเต็มผนัง

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 129)

จากบทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้าในตอนที่ตัดมานี้ เป็นตอนที่นิชาเข้าไปนอนแล้วมองไปรอบบริเวณที่นอนของเธอซึ่งมีมุ้งผ้าโปร่งครอบอยู่กับเตียงไม้ที่มีสี่เสา มุ้งผ้าโปร่ง จัดเป็นวัตถุที่ใช้ป้องกันยุงเป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้ในการดำรงชีวิตดังนั้นจัดว่าเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุอย่างหนึ่งของสังคมไทย

ตัวอย่างที่ 20

พักใหญ่ต่อมา แดนสรวงก็เอนกายลงนอนอย่างสบายบนเสื่อปูไว้บนตั่งคลี่ผ้าแพรห่มออกคลุมกาย ศีรษะหนุนหมอนนุ่ม ใช้ท่อนแขนหนุนหัวไว้อีกทีหนึ่ง

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 189)

จากบทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้าในตอนที่ตัดมานี้ เป็นตอนที่แดนสรวงนอนบนเสื่อห่มผ้าแพร เสื่อและผ้าแพรเป็นวัตถุที่ใช้ในการดำเนินชีวิตจัดได้ว่าเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ

ตัวอย่างที่ 21

นังม้วนเต้นจนโจงกระเบนแทบจะหลุดแล้วปราดเข้ามาชี้หน้าเย็นและตบด้วยความโกรธซึ่งเย็นก็รับคำท้า

บทประพันธ์เรื่องนางทาส (วรรณสิริ, 2550: 9)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากบทประพันธ์เรื่องนางทาสในตอนที่ตัดมานี้เป็นตอนที่นังม้วนโกรธจนโจงกระเบนแทบจะหลุด ซึ่งโจงกระเบนเป็นวัตถุเครื่องแต่งกายของหญิงไทยในสมัยก่อนจัดได้ว่าเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ

ตัวอย่างที่ 22

"นังหยัดมันก็หน้าบึ้งหน้างอ กระแทกถ้วยชามแตกจะหมดบ้านอยู่แล้ว แค่ให้มันทำกับข้าวปิ่นโตเดียวเท่านั้นแหละ...."

บทประพันธ์เรื่องจากฝันสู่นิรันดร (แก้วเก้า, 2549: 92)

จากบทประพันธ์เรื่องจากฝันสู่นิรันดร ในตอนที่ตัดมานี้เป็นตอนที่หยัดกระแทกถ้วยชามแตกด้วยความโมโหเวลาถูกใช้ให้ทำอาหารใส่ปิ่นโต ทั้งนี้ ถ้วย ชาม และปิ่นโต จัดเป็นวัตถุที่ใช้ในการดำรงชีวิต จึงจัดว่าเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ

ตัวอย่างที่ 23

สุกรมวิ่งกลับมาที่เรือนแพ สุบิน ผู้พ่อที่มีอาชีพในการซ่อมเรือ กำลังทำงานซ่อมยาเรือที่หน้าเรือนแพ

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 1)

จากบทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต ในตอนที่ตัดมานี้เป็นตอนที่สุกรมวิ่งมาที่เรือนแพและพบกับพ่อที่มาชีพซ่อมเรือ ทั้งเรือ และเรือนแพ เป็นวัตถุที่ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยเรือนแพเป็นที่อยู่อาศัย เรือเป็นยานพาหนะ ที่ใช้ในการเดินทาง ทั้งเรือนแพและเรือเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ

ตัวอย่างที่ 24

ตอนนี้เจ้าพระยาใส่งอบลงไปหัดเกี่ยวข้าวกับชาวนาคนอื่นๆจนบางครั้งเคียวหลุดมือ

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 51)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากบทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต ในตอนที่ตัดมานี้เป็นตอนที่เจ้าพระยาใส่งอบลงไปหัดเกี่ยวข้าว ในการเกี่ยวข้าวใช้เคียวในการเกี่ยว ทั้งงอบและเคียวเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการเกี่ยวข้าว โดยถือว่าเป็นวัตถุที่ใช้ในการดำรงชีวิต ดังนั้นจึงจัดว่าเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ

ตัวอย่างที่ 25

แคร่ออกกว้าง ทำไมจะต้องเขยิบให้...พี่คิดว่าน้องไหมเขยิบหนีมากกว่า

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 5)

จากบทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบานตอนที่ตัดมานี้เป็นการแสดงถึง แคร่ เป็นอุปกรณ์ชนิดหนึ่ง สามารถใช้ประโยชน์ได้ทั้งนั่งและนอน เป็นวัตถุอย่างหนึ่งดังนั้นจึงเป็นการแสดงถึงวัฒนธรรมทางวัตถุ

3. วัฒนธรรมด้านจิตใจ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ และความศรัทธาในศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรมซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการเป็นมนุษย์ คำสอนของพระพุทธองค์ การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา คนไทยเชื่อในบุญบาป กฎแห่งกรรม ผู้ใดทำสิ่งใดไว้ สิ่งนั้นย่อมจะสนองกลับมาสู่ตนเอง เชื่อในเรื่องบาปบุญการเวียนว่ายตายเกิด ยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่มีตัวตนหรือไม่มีก็ตามว่าเป็นความจริงหรือมีอยู่จริง ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดตาย ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลางซึ่งเป็นสิ่งบอกเหตุล่วงหน้า ความเชื่อเกี่ยวกับการฝัน ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม ความเชื่อเรื่องเวทมนตร์คาถา เครื่องราง ของขลัง และไสยศาสตร์ ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ต้องมีศาลพระภูมิประจำบ้านให้เจ้าที่เจ้าทางสิงสถิตและหากเคารพสักการะให้ดีจะมีคุณหากทำไม่ดีจะมีโทษ ความเชื่อเกี่ยวกับเคล็ดและการแก้เคล็ด ความเชื่อเกี่ยวกับมงคลและอัปมงคล ความเชื่อเกี่ยวกับยากลางบ้าน เช่น คนมีประจำเดือนห้ามดื่มน้ำมะพร้าว ความเชื่อเกี่ยวกับนรก สวรรค์ ความเชื่อเรื่องเทวดาฟ้าดิน การเชื่อถือในคำสาบาน นอกจากนี้คนไทยเป็นผู้มีนิสัยประนีประนอมยึดทางสายกลาง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีนิสัยรักอิสรเสรี เป็นต้น

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 26

" ...ได้ฐูปแล้ว มา..."เสียงท่านผู้เฒ่าว่า " พูดตามย่านะต้องชุมนุมเทวดาก่อนเป็นธรรมเนียมว่าได้ไม่ใช่หรือคาถาชุมนุมเทวดาน่ะ"

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 3)

จากบทประพันธ์เรื่องญาติกาในตอนที่ตัดมานี้เป็นการแสดงถึงความเชื่อ ความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในตอนที่คัดมาเป็นการจุดธูปบอกเทวดาฟ้าดินแล้วจึงท่องคาถาต่างๆตามมาเป็นการแสดงออกถึงวัฒนธรรมทางจิตใจ

ตัวอย่างที่ 27

"คุณท่านจ้องมองดูตาคุณน้อมอยู่พักหนึ่ง ข้าอดสงสัยไม่ได้ว่า คุณท่านอาจจะเห็นอะไรๆอยู่ภายในดวงตานั้นกระมังรู้สึกว่าท่านไม่ค่อยเชื่อน้ำมนต์คุณน้อม คุณท่านจึงสั่งให้ไปยกพระพุทธรูปมาตั้ง แล้วให้คุณน้อมสาบาน.."

บทประพันธ์เรื่องเรือนรักเรือนทาส (ชัยเจริญ, 2544: 11)

จากบทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อนในตอนที่ตัดมานี้กล่าวถึงคนไทยมีความเชื่อและศรัทธาในศาสนาดังนั้นเมื่อต้องการให้คำพูดของคนนั้นเป็นความจริงจึงต้องให้ให้สาบานโดยการให้สาบานกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือจากเนื้อเรื่องข้างต้นนั้นให้ทำการสบานกับพระพุทธรูปดังนั้นเรื่องความเชื่อและศรัทธาเป็นการแสดงออกถึงวัฒนธรรมทางจิตใจ

ตัวอย่างที่ 28

" วันนี้พ่อเอาฎีกาทำบุญสร้างศาลาการเปรียญที่ท่านพระครูฝากมาไปให้แม่สายบัว แล้วก็เลยคุยกันถึงเรื่องหนูสายไหมด้วย"

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 173)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากบทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อนในตอนที่ตัดมานี้กล่าวถึงการที่ผู้เป็นพ่อนำฎีกาเกี่ยวกับการทำบุญเพื่อสร้างศาลาการเปรียญ เป็นการแสดงออกถึงคนไทยมีวัฒนธรรมทางด้านจิตใจ ที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจและยินดีที่จะทำนุบำรุงพระศาสนาโดยการร่วมแรงร่วมใจกันทำบุญเพื่อสร้างศาลาการเปรียญให้กับวัด

ตัวอย่างที่ 29

"ระวังให้ดีนะ จัดดอกไม้บูชาพระไม่สม่ำเสมอแล้วแต่อารมณ์ ระวังจะมีความสุขไม่สม่ำเสมอในชาติหน้า"

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 243)

จากบทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ในตอนที่ตัดมานี้เกี่ยวกับการจัดดอกไม้บูชาพระ ซึ่งพระ หมายถึงพระพุทธรูป ซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนา ดังนั้นจัดได้ว่าเป็นวัฒนธรรมทางด้านจิตใจ

ตัวอย่างที่ 30

...เมื่อพูดต่อไปว่า "ถ้าไม่ได้พ่อฟัก ลูกสาวฉันก็อาจจะตกน้ำตายไปเสียแล้ว ก็ยังนึกถึงอยู่เรื่องนี้ สมิงรัตสังรามฟังเรื่องที่เจ้าของบ้านเล่า ไม่ได้แสดงความประหลาดใจแต่ย่างใด หากแต่พูดตามมารยาทว่า " คงจะเป็นเพราะแม่หนูทำบุญเอาไว้มาก จึงแคล้วคลาดไปได้ขอรับ"

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 243)

จากบทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ในตอนที่ตัดมานี้เกี่ยวกับความเชื่อของคนไทยที่ว่าเมื่อเราทำบุญไว้มาก เวลาเกิดอันตรายก็จะแคล้วคลาดปลอดภัย ซึ่งศาสนาพุทธได้สอนเอาไว้ว่าทำดีได้ดี ผู้ใดทำบุญทำทานก็จะได้รับผลกรรมดีตอบแทน จัดว่าเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจ

ตัวอย่างที่ 31

"ตามหลักพระพุทธศาสนามนุษย์ทั้งหลายย่อมเคยเวียนว่ายตายเกิดเป็นสัตว์โลก" แดนสรวงทำท่าสุขุมเหมือนกำลังเทศน์

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 183)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากบทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้าในตอนที่ตัดมานี้เป็นตอนที่เมฆพูดถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แสดงถึงว่าเป็นผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาจัดว่าเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจ

ตัวอย่างที่ 32

...คุณหญิงแย้มก็เรียกยายฝักขึ้นมาสั่งว่า พรุ่งนี้เธอจะใส่บาตรพระ9 รูป ให้ยายฟักช่วยจัดเตรียมข้าวปลาอาหารให้ด้วย...

บทประพันธ์เรื่องนางทาส (วรรณสิริ, 2550: 15)

จากบทประพันธ์เรื่องนางทาสในตอนที่ตัดมานี้เป็นตอนที่คุณหญิงแย้มต้องการจะใส่บาตรพระจึงสั่งให้ยายฟักจัดเตรียมข้าวปลาอาหารที่จะนำไปใส่บาตรพระ การใส่บาตรจัดว่าเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ศาสนาพุทธถือว่าเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนไทยดังนั้นจัดว่าเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจ

ตัวอย่างที่ 33

นี่หรือกรุงเทพฯ กรุงเทพฯเมื่อค่อนศตวรรษก่อนเป็นเมืองเล็กที่ร่มเย็นน่าอยู่เสียนี่กระไรวัดวาอารามที่มีอยู่มากเกือบจะทุกถนน เพิ่มความรู้สึกว่านี่แหละคือเมืองพุทธ.....

บทประพันธ์เรื่องจากฝันสู่นิรันดร (แก้วเก้า, 2549: 237)

จากบทประพันธ์เรื่องจากฝันสู่นิรันดร ในตอนที่ตัดมานี้เป็นกล่าวถึงกรุงเทพฯ ที่เป็นเมืองที่มีวัดวาอารามามากมาย แสดงถึงความเป็นเมืองพุทธ ซึ่งศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติไทยดังนั้นจึงจัดว่าเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจ

4. วัฒนธรรมด้านจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมสาขาจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณี หมายถึง วัฒนธรรมที่แสดงออกถึงขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นเครื่องผูกพันคนให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยที่สำคัญๆได้แก่พระราชพิธี จารีตประเพณี ขนบประเพณีและธรรมเนียมประเพณีดังตัวอย่างในบทประพันธ์ ดังต่อไปนี้

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 34

“ไม่ได้ซุกซนเจ้าค่ะ คุณแม่เจ้าขา” แม่เพ็งตอบเสียงใส บุ้ยใบ้มาทางฟัก “ลูกเมื่อยเต็มทีเลย ออกมาเดินข้างนอก เดินมาถึงตรงโน้นล่ะเจ้าค่ะไปล่ก็ตามให้กลับเข้าไป...ต้องกลับไป

นั่งๆหมอบๆคลานๆลูกไม่ชอบ...ฟักเลื่อนตัวลงมาจากยกพื้นที่นั่งอยู่ ก้มลงกราบมารดาของแม่เพ็ง โดยไม่ต้องรอให้ถาม

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 247)

จากบทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ในตอนที่ตัดมานี้ แม่เพ็งซึ่งเป็นสาวน้อยที่ได้รับการฝึกฝนกิริยามารยาทมาจากในวัง ได้กล่าวถึงเวลาที่ต้องสำรวมกิริยา เวลาอยู่ต่อหน้าเจ้านายชั้นสูง เช่นการคลาน หรือหมอบ ซึ่งจัดว่าเป็นจารีตประเพณีที่คนไทยทุกคนจะต้องแสดงความจงรักภักดีและความเคารพต่อเชื้อพระวงศ์ชั้นสูง จึงจัดว่าเป็นวัฒนธรรมทางจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณี

ตัวอย่างที่ 35

เสียแรงทะนุถนอม...ยกย่องมาตลอด แม้แต่จะล่วงเกินก็ยังไม่เคยทำ คิดว่าเมื่อไหร่ได้มียศศักดิ์ขึ้นมาแล้ว ถึงจะไปสู่ขอหล่อนมาเป็นแม่ศรีเรือน ไม่รู้เลยว่าแม่ช้องกลับมองข้ามน้ำจิตน้ำใจของฟักไปอย่างไม่ใยดี กลับไปทอดตัวให้ผู้ชายอีกคนหนึ่ง จนถึงขั้นหนีตามกันไปอย่างหมดอับหมดอาย หมดความทะนงตนโดยสิ้นเชิง

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 258)

จากบทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ในตอนที่ตัดมานี้เป็นตอนที่ ฟัก รำพันถึง แม่ช้อง หญิงสาวที่เขาหลงรักและก็คิดที่จะไปสู่ขอมาเป็นภรรยา แต่ว่าแม่ช้องได้หนีตามผู้ชายไป ซึ่งถือว่าเป็นการทำผิดจารีตประเพณีไทย ดังนั้นจัดว่าเป็นวัฒนธรรมทางจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณี

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 36

“หลานชายของสมิงรัตสังรามมาแจ้งข่าวว่า คุณพระราชพินิจจัยสิ้นลมเสียแล้ว ข้าเองก็ยังไม่รู้ถ้าเจ้าพาหลานสาวเขามาอยู่ที่นี่ควรจะไปขอขมาเขาเสีย อย่าทำอะไรให้เสียหายถึงข้าได้อีก”

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 258)

จากบทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ในตอนที่ตัดมานี้ เป็นตอนที่คุณตาของคุณสนได้เรียกหลานชายไปต่อว่าที่พาหลานสาวผู้อื่นมาโดยไม่ได้ทำให้ถูกต้องตามประเพณี และเมื่อพระราชพินิจจัยซึ่งเป็นคุณตาของแม่ช้องสิ้นลม ก็สมควรไปขอขมาลาโทษ โดยเป็นที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาทางจารีตประเพณีไทยเมื่อผู้ใดทำผิดก็ควรสำนึกผิดแล้วไปขอขมาลาโทษดังนั้นจัดว่าเป็นวัฒนธรรมทางจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณี

ตัวอย่างที่ 37

“ข้ารู้ว่าเจ้ารักใคร่ชอบพอกัน ถ้าอย่างนั้นทำไมไม่บอกกันเสียตรงๆ ให้ผู้ใหญ่รู้ด้วยไปพาหนีมาทำไม ถ้าข้ารู้ข้าก็จะไปสู่ขอให้ ทางโน้นเขาคงไม่ขัดถ้าหากว่าทำตามประเพณี”

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 259)

จากบทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ในตอนที่ตัดมานี้เป็นตอนที่คุณตาของคุณสนว่ากล่าวตักเตือนหลานชายว่าทำไมรักใคร่ชอบพอใครไม่มาบอกตนจะได้ไปสู่ขอ การที่พาผู้หญิงหนีมาเป็นสิ่งที่ผิดจารีตประเพณี ดังนั้นจัดว่าเป็นวัฒนธรรมทางจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณีไทย

ตัวอย่างที่ 38

อย่างวันนี้ เธอรับไหว้ญาติอีกรายหนึ่ง ที่กำลังคุกเข่าไหว้เธออย่างอ่อนน้อม อยู่ข้างเก้าอี้ผ้าใบ แล้วออกปากทักทายเนือยๆ

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 110)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากบทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้าในตอนที่ตัดมานี้เป็นตอนที่ผอบแกว กำลังรับไหว้ญาติ โดยญาติคนนั้นคุกเข่าแล้วไหว้เธออย่างอ่อนน้อม การแสดงความเคารพโดยการไหว้ถือว่าเป็นวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีไทย

ตัวอย่างที่ 39

เขาสวมเสื้อราชประแตนสีขาว และนุ่งผ้าม่วงสีดำ เหมือนกำลังจะไปงานศพที่ไหนสักแห่ง สีหน้าเครียดขรึม

บทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า (แก้วเก้า, 2550: 197)

จากบทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้าในตอนที่ตัดมานี้เป็นตอนที่เขาแต่งกายด้วยเสื้อราชประแตนสีขาว และนุ่งผ้าม่วงสีดำเป็นเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายในงานศพเพื่อใช้ในการไว้ทุกข์ เป็นธรรมเนียมของคนไทยที่ใช้สีขาวดำเป็นสีเพื่อแสดงถึงการไว้อาลัยให้กับผู้ที่ล่วงลับถือว่าเป็นวัฒนธรรมด้านจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณีไทย

ตัวอย่างที่ 40

บุ้งพาเย็นคลานกระโดกกระเดกเข้าไปหาคุณหญิงแย้มที่นั่งอยู่บนตั่งกลางบ้าน โดยมีข้าทาสบริวารนั่งหมอบอยู่ไม่ไกลนัก

บทประพันธ์เรื่องนางทาส (วรรณสิริ, 2550: 3)

จากบทประพันธ์เรื่องนางทาสในตอนที่ตัดมานี้ เป็นตอนที่บุ้งพาเย็นเข้ามาพบคุณหญิงแย้ม เนื่องจากเป็นเป็นทาสเวลาเข้ามาหาจึงต้องคลานเข้าไปและยังกล่าวถึงข้าทาสบริวารคนอื่นที่ต้องนั่งหมอบเช่นเดียวกัน เป็นธรรมเนียมที่ประพฤติปฏิบัติระหว่างทาสกับนายดังนั้นจึงจัดว่าเป็นวัฒนธรรมด้านจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณีไทย

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 41

...เย็นเห็นคุณหญิงแย้มเกณฑ์พวกบ่าวไพร่ตระเตรียมเย็บผ้าอ้อม เบาะและเสื้อผ้าเด็กอ่อน ก็รู้สึกไม่สบายใจเพราะตามธรรมเนียมโบราณแล้วจะไม่มีการเตรียมพวกข้าวของเครื่องใช้ของเด็กอ่อน...

บทประพันธ์เรื่องนางทาส (วรรณสิริ, 2550: 34)

จากบทประพันธ์เรื่องนางทาสในตอนที่ตัดมานี้ เป็นตอนที่เย็นเห็นคุณหญิงแย้มจัดเตรียมเครื่องใช้สำหรับเด็กอ่อนไว้ล่วงหน้าก็ไม่สบายใจ เพราะโบราณห้ามเตรียมการไว้ล่วงหน้าเพราะจะถือว่าไม่เป็นมงคลจึงจัดว่าเป็นวัฒนธรรมด้านจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณีไทย

ตัวอย่างที่ 42

“ พี่คิดว่าคุณแม่ของเธออยากให้เธอแต่งงานเป็นฝั่งเป็นฝามากกว่าท่านจะได้หมดห่วง” คุณเชื้อแย้ง แม้เสียงอ่อนด้วยความเกรงใจหญิงสาว แต่ก็แสดงว่าเขามุ่งมั่นในความคิดนี้ “พี่ขอให้เธอมาพบที่บ้านเพื่อจะพุดกันได้สะดวก พี่อยากจะขอให้เราแต่งงานกันเงียบๆ คุณพ่อคุณแม่รดน้ำสังข์เท่านั้นก็พอ ใครๆก็คงเห็นใจว่าคุณแม่เธอป่วยหนัก จัดงานใหญ่โตไม่ได้ ”

บทประพันธ์เรื่องจากฝันสู่นิรันดร (แก้วเก้า, 2549: 111)

จากบทประพันธ์เรื่องจากฝันสู่นิรันดร ในตอนที่ตัดมานี้เป็นตอนที่พูดถึงการแต่งงานและมีพิธีการรดน้ำสังข์ การแต่งงานจัดเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีไทยที่ต้องมีการรดน้ำสังข์ในงานพิธีจึงจัดว่าเป็นวัฒนธรรมด้านจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณีไทย

ตัวอย่างที่ 43

“ถ้าเธอรักฉันจริงก็ต้องนึกถึงเกียรติของฉันด้วย อย่าให้ฉันต้องทอดตัวกับเธอเหมือนเป็นหญิงไร้ยางอาย

บทประพันธ์เรื่องจากฝันสู่นิรันดร (แก้วเก้า, 2549: 111)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากบทประพันธ์เรื่องจากฝันสู่นิรันดร ในตอนที่ตัดมานี้เป็นตอนที่การะเกดรักษาเกียรติของตนเองไม่ปล่อยตัวปล่อยใจให้กับตรัย เป็นจารีตและขนบธรรมเนียมประเพณีไทยที่ว่าเป็นผู้หญิงต้องรักนวลสงวนตัวดังนั้นจึงจัดว่าเป็นวัฒนธรรมด้านจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณีไทย

ตัวอย่างที่ 44

“หนูไม่หมั้นไม่แต่งงานกับใครทั้งนั้น อนาคตของหนูคือใบปริญญา ไม่ใช่การคลุมถุงชนค่ะ”

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 4)

จากบทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิตในตอนที่ตัดมานี้เป็นตอนที่แก้วประยงค์ไม่ต้องการหมั้นหรือแต่งงาน เธอไม่ต้องการให้พ่อแม่คลุมถุงชน ในสมัยก่อน พ่อแม่มักจับลูกคลุมถุงชนเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่นิยมปฏิบัติกันดังนั้นจึงจัดว่าเป็นวัฒนธรรมด้านจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณีไทย

ตัวอย่างที่ 45

...เจ้าพระยาที่มีสาละวินไปสังเกตการณ์และอยู่กับเพื่อนช่วงนี้ข้าวกำลังตั้งท้องเจ้าพระยาจึงง่วนอยู่กับการจัดกล้วยอ้อย หมากพลู มะขามเปียก เพื่อจะทำขวัญข้าวบูชาแม่โพสพ ตามประเพณีอันดีงามของชาวนา...

บทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิต (นายพันดี, 2550: 83)

จากบทประพันธ์เรื่องสายน้ำสามชีวิตในตอนที่ตัดมานี้เป็นตอนที่เจ้าพระยากำลังเตรียมตัวแต่งตัวให้ข้าวเพื่อทำขวัญข้าว เป็นประเพณีของชาวนา ดังนั้นจึงจัดว่าเป็นวัฒนธรรมด้านจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณีไทย

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 46

จุดมุ่งหมายของ่าผู้หญิงคือต้องการเรียกตัวลูกสาวมาอยู่ใกล้ๆให้อยู่ในสายตา เพราะว่าบัดนี้มีชายหนุ่มมาสู่ขอ แม่เพ็งอาจจะออกเรือนไปในไม่ช้า ถ้าหากว่ามีโอกาสพบปะกันในระหว่างนี้ อาจจะมีเรื่องรักใคร่ถึงเรื่องชิงสุกก่อนห่ามได้ง่าย ผู้เป็นมารดาจึงต้องป้องกันเอาไว้เสียก่อน

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 374)

จากบทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ในตอนที่ตัดมานี้เกี่ยวกับ การที่ผู้เป็นแม่ป้องกันไม่ให้ลูกสาวริอาจคิดชิงสุกกก่อนห่ามเพราะอยู่ในช่วงที่มีผู้ชายมาสู่ขอ จึงให้ลูกสาวมาอยู่ใกล้ๆเพื่อที่จะได้อยู่ในสายตา ไม่ให้เกิดการผิดพลาดเกิดขึ้น ขนบธรรมเนียมไทยสมัยโบราณผู้หญิงและผู้ชายหากยังไม่ได้แต่งงานกันไม่สมควรที่จะอยู่ด้วยกันก่อนแต่งงาน ดังนั้นจึงจัดว่าเป็นวัฒนธรรมด้านจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณีไทย

ตัวอย่างที่ 47

แต่เมื่อถือว่าตัวเองจะเข้ามาเป็นเขย เมื่อมาถึงบ้านก็ต้องตรงไปหาผู้ใหญ่เสียก่อนตามธรรมเนียม ไม่ใช่แวะอ้อยอิ่งอยู่ที่แพ ผิดกับคุณสนซึ่งคิดตรงกันข้าม..คุณสนจึงเจอแม่เพ็งเข้าก่อน

บทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 379)

จากบทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ในตอนที่ตัดมานี้เกี่ยวกับ การที่ฟักผู้ซึ่งกำลังจะเข้ามาเป็นลูกเขยเลือกที่จะขึ้นไปแสดงความเคารพผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงก่อน แทนที่จะเลือกไปพบแม่เพ็ง เป็นการแสดงถึงการรู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีไทยที่ฝ่ายชายควรจะให้เกียรติฝ่ายหญิง ดังนั้นจึงจัดว่าเป็นวัฒนธรรมด้านจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณีไทย

5. วัฒนธรรมด้านสุนทรียะ วัฒนธรรมสาขาสุนทรียะเป็นวัฒนธรรมที่แสดงถึงความงามทางอารมณ์ ได้แก่ทัศนศิลป์ เป็นผลงานสร้างสรรค์ด้านสุนทรีภาพที่รับรู้ด้วยประสาทตาคือ ผลงานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรมส่วนทางด้านศิลปะการแสดง เป็นงานสร้างสรรค์ด้านสุนทรีภาพที่ต้องแสดงออกหรือบรรเลง ละคร โขน ดนตรีเพลงและการละเล่นพื้นบ้าน

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างที่ 48

“ถ้าคนที่เข้าไปตอนกลางคืนละก็ วิ่งออกมาแทบไม่ทัน วังปิดตายแท้ๆแต่มีเสียงคนเดิน... ไฟสว่าง...บางทีมีเสียงดนตรีไทย เหมือนใครเล่นมโหรีดังมาจนถึงตึกนอนตอนดึกๆครูที่นี่เคยได้ยินกันหลายคน”

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 17)

จากบทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อนในตอนที่ตัดมานี้ได้กล่าวถึงวังโบราณที่ในช่วงดึกมักจะมีเสียงคนเดิน มีเสียงดนตรีไทยและมีเสียงดนตรีของวงมโหรีซึ่งวงมโหรีเป็นแขนงหนึ่งของศิลปะการแสดงจึงจัดได้ว่าวัฒนธรรมไทยทางสุนทรียะ

ตัวอย่างที่ 49

ทุกสิ่งทุกอย่างโดยรอบมีแต่ความสงัดเงียบ เวียงมโหรีแม้แผ่วเบา จึงได้ยินชัดกระทบหูทอดกังวานอ่อนหวานไพเราะราวกับดนตรีทิพย์ ราชาวดีเริ่มรู้สึกว่าตัวเองเบาหวิว...ล่องลอยไปในอากาศเหมือนเป็นขนนกบางเบา กระแสลมพัดพาให้ลอยละล่องไปสู่ทิศทางที่เสียงดนตรีแว่วมา

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 20)

จากบทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อนในตอนที่ตัดมานี้ เป็นการกล่าวถึงบรรยากาศในตอนดึกที่เงียบมากๆแต่ราชาวดีก็ยังได้ยินเสียงวงมโหรีบรรเลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งวงมโหรีเป็นแขนงหนึ่งของศิลปะการแสดงจึงจัดว่าเป็นวัฒนธรรมไทยทางสุนทรียะ

ตัวอย่างที่ 50

เพลงที่ได้ยินแต่ไกลนั่นเอง เหมือนกับมีคนเล่นซ้ำอีกครั้งหนึ่ง แล้วเครื่องดนตรีเกือบทุกชนิดที่เงียบเสียงลง ปล่อยให้ซอสามสายกังวานขึ้นเจื้อยแจ้วเป็นเสียงเด่นชัดเพียงเสียงเดียว เสียงซอนั้นหวานไพเราะ แจ่มชัดราวกับจะเอ่ยเอื้อนออกมาเป็นคำพูดได้ ฟังละม้ายเสียงสตรีผู้ขับร้องได้อย่างเพราะพริ้ง กำลังชมโฉมสตรีอีกผู้หนึ่งที่ทรงโฉมงดงามเกินคำพรรณนา

บทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน (แก้วเก้า, 2548: 21)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากบทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อนในตอนที่ตัดมานี้ ราชาวดีได้ยินเสียงเพลงในยามดึกเป็นเสียงจากเครื่องดนตรีประเภทซอสามสาย ที่ดังกังวานไพเราะเป็นอย่างยิ่งซึ่ง ซอสามสายนี้เป็นเครื่องดนตรีประเภทหนึ่งที่มีเสียงที่ไพเราะเพราะพริ้งจึงถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมไทยทางสุนทรียะ

ตัวอย่างที่ 51

“ยายเอ็งเป็นลำตัดฝีปากคม ตาเอ็งก็ลำตัดคามรมจัดจ้านไม่ว่ามีงานวัดไหนเมืองไหน เจ้าภาพเป็นต้องจ้างทั้งคู่นี้ไปประชันกัน คนดูก็เฮกันถึงสว่างคาตา....

บทประพันธ์เรื่องเรือนรักเรือนทาส (ชัยเจริญ, 2544: 11)

จากบทประพันธ์เรื่องเรือนรักเรือนทาสในตอนที่ตัดมานี้เป็นตอนที่ลุงก้อยเล่าเรื่องราวความเป็นมาของตนเองและน้องสาวให้กับจำเรียงผู้เป็นหลานสาวฟังว่าทั้งตนเองและน้องสาวมีพ่อแม่เป็นลำตัดซึ่งทั้งคู่เป็นลำตัดที่มีฝีปากจัดจ้านมีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่นิยม โดยการแสดงลำตัดนั้นจัดเป็นเพลงและศิลปะพื้นบ้านของไทยจึงจัดได้ว่าเป็นวัฒนธรรมไทยทางสุนทรียะ

ตัวอย่างที่ 52

...นี่เขามีคนตีระนาด สีซอ แล้วก็เดี่ยวพิณ คงเป็นวงจำเพาะจัดหามาให้ดูเป็นพิเศษ

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 832)

จากบทประพันธ์เรื่องญาติกาในตอนที่ตัดมานี้เป็นตอนที่สร้อยทองและชวาลา กำลังนั่งชมการแสดง มีการแสดงดนตรี ระนาด สีซอ พิณโดยการแสดงดนตรีนั้นได้ว่าเป็นวัฒนธรรมไทยทางสุนทรียะ

ตัวอย่างที่ 53

...แล้วคุกเข่าประนมมือตั้งท่าเทพพนมปฐมพรหมสี่หน้า ถูกต้องตามแบบเพลงและการฟ้อนรำของไทยนั่นเอง

บทประพันธ์เรื่องญาติกา (โสภาค สุวรรณ, 2525: 833)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากบทประพันธ์เรื่องญาติกาในตอนที่ตัดมานี้เป็นตอนที่สร้อยทองและชวาลา กำลังนั่งชมการแสดง ท่าเทพพนมปฐมพรหมสี่หน้า ถูกต้องตามแบบเพลงและการฟ้อนรำของไทยได้ว่าเป็นวัฒนธรรมไทยทางสุนทรียะ

ตัวอย่างที่ 54

"เสียงดนตรีพื้นเมืองอันประกอบขึ้นจากเครื่องดนตรีเพียงไม่กี่ชิ้น ปี่ ฆ้อง กลอง ฉาบ ก้อง กังวานไปทั่วบริเวณนั้น ท่วงทำนองของมันทั้งอ่อนหวาน ทั้งสนุกสนาน เร่งเร้าอารมณ์และจิตใจของทุกคน..."

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 20)

จากบทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบานในตอนที่ตัดมานี้เป็นการแสดงดนตรีของพื้นเมืองประกอบด้วยเครื่องดนตรีไม่กี่ชิ้นมีท่วงทำนองที่ไพเราะ ให้ความสนุกสนาน ถือว่าเป็นวัฒนธรรมไทยทางสุนทรียะ

ตัวอย่างที่ 55

" กลางลานกว้าง ผู้แสดงนับสิบกำลังร่ายรำอยู่ท่ามกลางผู้ดูนับร้อย อย่างอ่อนช้อยงดงามตามแบบฉบับการฟ้อนของภาคเหนืออันเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของไทย ซึ่งคนไทยนิยมและภาคภูมิใจ .."

บทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบาน (โสภาค สุวรรณ, 2535: 20)

จากบทประพันธ์เรื่องเมื่อดอกรักบานในตอนที่ตัดมานี้เป็นการแสดงการฟ้อนรำของภาคเหนือ มีลักษณะอ่อนช้อย ให้ความสุนทรีแก่ผู้ชม จึงจัดว่าถือว่าเป็นวัฒนธรรมไทยทางสุนทรียะ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตารางที่ 12 แสดงการวิเคราะห์เนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ แยกเป็นด้านทางวัฒนธรรมดังนี้

สาขาของวัฒนธรรมไทย	จำนวนที่พบ(ตัวอย่าง)
1.วัฒนธรรมด้านภาษาและวรรณคดี	5
2.วัฒนธรรมด้านวัตถุ	20
3.วัฒนธรรมด้านจิตใจ	8
4.วัฒนธรรมด้านจารีต หรือขนบธรรมเนียมประเพณี	14
5. วัฒนธรรมด้านสุนทรียะ	8

สรุปจากตารางที่ 12 การวิเคราะห์เนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ มีสาขาของวัฒนธรรม 5 ด้านด้วยกัน โดยเรียงลำดับจากการใช้มากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ ด้านที่มีการใช้มากที่สุดคือวัฒนธรรมด้านวัตถุ รองลงมาคือวัฒนธรรมด้านจารีต หรือขนบธรรมเนียมประเพณี มีการใช้เท่ากันคือคือวัฒนธรรมด้านสุนทรียะ และวัฒนธรรมด้านจิตใจ และวัฒนธรรมด้านภาษาและวรรณคดี ตามลำดับ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป

การวิจัยเรื่อง “ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์” มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ ได้แก่

1. เพื่อศึกษาคำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์

2. เพื่อศึกษาเนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์

จากการศึกษาวิเคราะห์ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

คำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์

จากการศึกษาคำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ ผู้วิจัยพบว่า มีการใช้คำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย 8 ประเภท ดังนี้

1. ประเภทคำศัพท์ประเพณีไทย ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้อยู่ในบทประพันธ์ทุกเรื่องคือ เรื่องสายน้ำสามชีวิต เรื่องแต่ปางก่อน เรื่องญาติกา เรื่องเรือนรักเรือนทาส เรื่องนางทาส เรื่องจากฝันสู่นิรันดร เรื่องขมิ้นกับปูน เรื่องเมื่อดอกรักบาน เรื่องเรือนนพเก้า และเรื่องรัตนโกสินทร์

2. ประเภทคำศัพท์มารยาทไทย ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้อยู่ในบทประพันธ์ทุกเรื่องคือ เรื่องสายน้ำสามชีวิต เรื่องแต่ปางก่อน เรื่องญาติกา เรื่องเรือนรักเรือนทาส เรื่องนางทาส เรื่องจากฝันสู่นิรันดร เรื่องขมิ้นกับปูน เรื่องเมื่อดอกรักบาน เรื่องเรือนนพเก้า และเรื่องรัตนโกสินทร์

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

3. ประเภทคำศัพท์ศิลปกรรมไทย ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้อยู่ในบทประพันธ์เพียงบางเรื่องเท่านั้นคือ เรื่องแต่ปางก่อน เรื่องญาติกา เรื่องจากฝันสู่นิรันดร เรื่องเมื่อดอกรักบาน และเรื่องรัตนโกสินทร์

4. ประเภทคำศัพท์สถาปัตยกรรมไทย ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้อยู่ในบทประพันธ์ทุกเรื่องคือ เรื่องสายน้ำสามชีวิต เรื่องแต่ปางก่อน เรื่องญาติกา เรื่องเรือนรักเรือนทาส เรื่องนางทาส เรื่องจากฝันสู่นิรันดร เรื่องขมิ้นกับปูน เรื่องเมื่อดอกรักบาน เรื่องเรือนนพเก้า และเรื่องรัตนโกสินทร์

5. ประเภทคำศัพท์จิตรกรรมไทย ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้อยู่ในบทประพันธ์เพียงบางเรื่องเท่านั้นคือ เรื่องสายน้ำสามชีวิต เรื่องแต่ปางก่อน เรื่องญาติกา เรื่องจากฝันสู่นิรันดร เรื่องขมิ้นกับปูน เรื่องเมื่อดอกรักบาน เรื่องเรือนนพเก้า และเรื่องรัตนโกสินทร์

6. ประเภทคำศัพท์ประติมากรรมไทย ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้อยู่ในบทประพันธ์เพียงบางเรื่องเท่านั้น คือ เรื่องสายน้ำสามชีวิต เรื่องแต่ปางก่อน เรื่องญาติกา เรื่องขมิ้นกับปูนและเรื่องรัตนโกสินทร์

7. ประเภทคำศัพท์สังคีตหรือดนตรี ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้อยู่ในบทประพันธ์เพียงบางเรื่องเท่านั้น คือ เรื่องสายน้ำสามชีวิต เรื่องแต่ปางก่อน เรื่องญาติกา เรื่องจากฝันสู่นิรันดร เรื่องเมื่อดอกรักบาน และเรื่องรัตนโกสินทร์

8. ประเภทคำศัพท์ นาฏศิลป์ไทย ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้อยู่ในบทประพันธ์เพียงบางเรื่องเท่านั้น คือ เรื่องสายน้ำสามชีวิต เรื่องแต่ปางก่อน เรื่องเรือนรักเรือนทาส เรื่องจากฝันสู่นิรันดร เรื่องเมื่อดอกรักบาน เรื่องเรือนนพเก้า และเรื่องรัตนโกสินทร์

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากการศึกษาคำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ ผู้วิจัยพบว่า มีการใช้สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย 6 ชนิด ดังนี้

1. สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้อยู่ในบทประพันธ์เรื่องนางทาส เรื่องเรือนรัก เรือนทาส เรื่องญาติกา เรื่องสายน้ำสามชีวิต และเรื่องรัตนโกสินทร์

2. สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ผลการวิจัยพบว่ามีการใช้อยู่ในบทประพันธ์เรื่องนางทาส เรื่องเรือนรักเรือนทาส เรื่องจากฝันสู่นิรันดร เรื่องญาติกา เรื่องสายน้ำสามชีวิต และเรื่องรัตนโกสินทร์

3. สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดเหตุการณ์ในนิทาน ตำนาน วรรณคดีหรือประวัติศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่ามีการใช้อยู่ในบทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน และเรื่องขมิ้นกับปูน

4. สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนประเพณีต่างๆในสังคม ผลการวิจัยพบว่ามีการใช้อยู่ในบทประพันธ์เรื่องนางทาส เรื่องเรือนรักเรือนทาส จากฝันสู่นิรันดร เรื่องญาติกา เรื่องเมื่อดอกรักบาน เรื่องแต่ปางก่อน เรื่องสายน้ำสามชีวิต เรื่องขมิ้นกับปูน และเรื่องรัตนโกสินทร์

5. สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนวัตถุสิ่งของต่างๆที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ผลการวิจัยพบว่ามีการใช้อยู่ในบทประพันธ์เรื่องเรือนนพเก้า เรื่องสายน้ำสามชีวิต และเรื่องขมิ้นกับปูน

6. สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยชนิดสะท้อนการละเล่นพื้นบ้านต่างๆ ผลการวิจัยพบว่ามีการใช้อยู่ในบทประพันธ์เรื่องจากฝันสู่นิรันดร เรื่องนางทาส และเรื่องเรือนรักเรือนทาส

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์

จากการศึกษาเนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์จำนวน 10 เรื่องนั้นผู้วิจัยพบว่า เนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ มีสาขาของวัฒนธรรม 5 ด้านด้วยกัน ดังนี้คือ

1. วัฒนธรรมด้านภาษาและวรรณคดี ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้อยู่ในบทประพันธ์เรื่องญาติกา และเรื่องรัตนโกสินทร์

2. วัฒนธรรมด้านวัตถุ ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้อยู่ในบทประพันธ์เรื่องญาติกา เรื่องขมิ้นกับปูน เรื่องแต่ปางก่อน เรื่องเมื่อดอกรักบาน เรื่องสายน้ำสามชีวิต เรื่องรัตนโกสินทร์ เรื่องเรือนนพเก้า เรื่องนางทาส และเรื่องจากฝันสู่นิรันดร

3. วัฒนธรรมด้านจิตใจ ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้อยู่ในบทประพันธ์เรื่องญาติกา เรื่องเรือนรักเรือนทาส เรื่องเมื่อดอกรักบาน เรื่องรัตนโกสินทร์ เรื่องเรือนนพเก้า เรื่องนางทาส และเรื่องจากฝันสู่นิรันดร

4. วัฒนธรรมด้านจารีต หรือขนบธรรมเนียมประเพณี ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้อยู่ในบทประพันธ์เรื่องรัตนโกสินทร์ เรื่องเรือนนพเก้า เรื่องนางทาส เรื่องจากฝันสู่นิรันดรและเรื่องสายน้ำสามชีวิต

5. วัฒนธรรมด้านสุนทรียะ ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้อยู่ในบทประพันธ์เรื่องแต่ปางก่อน เรื่องเรือนรักเรือนทาส เรื่องญาติกา และเรื่องเมื่อดอกรักบาน

จากการศึกษาลักษณะด้านการใช้ภาษาด้านคำศัพท์และสำนวนและการใช้ภาษาด้านเนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ ทำให้ผู้วิจัยทราบลักษณะการใช้ภาษาด้านคำศัพท์และสำนวน และลักษณะเนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยในแต่ละด้านของเนื้อหาวัฒนธรรมไทย ความแตกต่างของศัพท์วัฒนธรรมไทยแต่ละประเภท และการใช้สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยในในแต่ละชนิด โดยบทประพันธ์แต่ละเรื่องจะมีการใช้ภาษาและเนื้อหาที่

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

แตกต่างกันออกไปตามแต่ยุคสมัยหรือเรื่องราวที่ปรากฏขึ้นในสมัยนั้นๆ และเมื่อถูกนำมาออกอากาศทางละครโทรทัศน์ก็จะสะท้อนลักษณะต่างๆเหล่านั้นออกมาในรูปของการแสดง

ผลการศึกษาคำศัพท์และสำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ ผลการใช้คำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยมี 8 ประเภท ด้วยกัน โดยเรียงลำดับการใช้ดังนี้ ศัพท์ประเภทที่มีการใช้มากที่สุด ได้แก่คำศัพท์ประเพณีไทย รองลงมาคือ คำศัพท์สถาปัตยกรรมไทย คำศัพท์มารยาทไทย คำศัพท์นาฏศิลป์ไทย คำศัพท์สังคีตหรือดนตรีไทย คำศัพท์ศิลปกรรมไทย คำศัพท์จิตรกรรมไทย และคำศัพท์ประติมากรรมไทยตามลำดับ ส่วนผลการใช้สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย มี 6 ชนิดด้วยกัน โดยเรียงลำดับการใช้จากมากไปน้อยได้ดังนี้ ประเภทที่มีการใช้มากที่สุดคือ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน รองลงมาคือประเพณีต่างๆในสังคม รองลงมาคือ ศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เหตุการณ์ในนิทาน ตำนาน วรรณคดีหรือประวัติศาสตร์ วัตถุสิ่งของต่างๆที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และการละเล่นพื้นบ้านต่างๆ ตามลำดับ

ผลการศึกษาเนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ การวิเคราะห์เนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ มีด้านของวัฒนธรรม 5 ด้านด้วยกัน โดยเรียงลำดับจากการใช้มากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ ด้านที่มีการใช้มากที่สุดคือวัฒนธรรมสาขาวัตถุ รองลงมาคือวัฒนธรรมด้านจารีต หรือขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมด้านสุนทรียะ และวัฒนธรรมด้านจิตใจ มีการใช้เท่ากัน และวัฒนธรรมด้านภาษาและวรรณคดี ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. การใช้คำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ พบว่าในบทประพันธ์ทั้ง 10 เรื่อง สามารถพบคำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยได้ในทุกประเภทในทุกบทประพันธ์ซึ่งสอดคล้องกับ สัมพันธ์ รุ่งระวี (2528) ที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ลีลาการแต่งนวนิยายของทมยันตี สรุปว่า ทมยันตีมีความประณีตในการเลือกสรรถ้อยคำมาใช้ในการประพันธ์นวนิยาย และใช้คำได้อย่างเหมาะสมแก่แนวเรื่องและสถานภาพของตัวละครในเรื่องนั้นๆ กล่าวคือ ถ้าเป็นเรื่องที่มีแนวเรื่องที่สูงส่งเกี่ยวข้องกับบุคคลชั้นสูง เช่น เรื่องรักที่ต้องมนตรา ร่มฉัตร เป็นต้น ทมยันตรีจะนำคำเก่า คำราชาศัพท์ มาใช้ได้อย่างเหมาะสม หรือเรื่องที่มีเนื้อหาอิงศาสนา ปรัชญา

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ไสยศาสตร์ เช่น นวนิยาย เรื่องทิพย์ เรื่อง พิษสวาท เป็นต้น ทมยันตีก็จะใช้คำที่เป็นศัพท์เฉพาะ ศัพท์ทางวิชาการอันเกี่ยวกับศาสนา ปรัชญา และศัพท์ทางวิชาการอื่นๆได้อย่างหรูหราส่วนเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิตในสังคมปัจจุบัน ก็มีการนำคำที่เหมาะสมกับสมัย และภาษาที่ใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวันมาใช้ได้อย่างดี ซึ่งในบทประพันธ์ทั้ง 10 เรื่องนั้น ผู้วิจัยสามารถพบการใช้คำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยทุกประเภท ซึ่งแตกต่างกันออกไป

2. การใช้สำนวนที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์ พบว่าในบทประพันธ์ทั้ง 10 เรื่อง สามารถพบสำนวนที่เกี่ยวกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติของคน มากที่สุดโดยพบในบทประพันธ์ทุกเรื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ สุภาพรรณ ณ บางช้าง (2535) ที่กล่าวไว้ว่า บทบาทของขนบธรรมเนียมประเพณีไทย คือการสร้างเสถียรภาพ ได้แก่ เสถียรภาพในด้านการเมืองการปกครอง เสถียรภาพในด้านการทำมาหากิน เสถียรภาพในด้านการดำเนินชีวิตตามวงจร เสถียรภาพในการพัฒนาชีวิต โดยเฉพาะในการสั่งสมบุญเพื่อประกันชีวิตที่ดีในปัจจุบันและอนาคต ตลอดจนเสถียรภาพในการสืบต่อพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ สมพร มันตะสูตร (2522) ที่ได้ ทำการศึกษาวิเคราะห์นวนิยายเรื่อง “สี่แผ่นดิน”และ” “หลายชีวิต” ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ผลการศึกษาค้นคว้าสรุปได้ว่าบทประพันธ์ทั้งสองเรื่องมีความคิดดีเด่นในด้านรูปและเนื้อหา ตลอดจนลีลาการใช้ถ้อยคำสำนวนโวหารต่างๆ อีกทั้งมีแนวคิดทางวัฒนธรรมมีข้อคิดที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต เรื่องสี่แผ่นดินและหลายชีวิต มีคุณค่าในการแสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ แสดงให้เห็นขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ในวังได้เป็นอย่างดี เรื่องสี่แผ่นดินและหลายชีวิต ยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของสังคมไทยที่มีความจงรักภักดีที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังนั้น สำนวนที่อยู่ในบทประพันธ์ส่วนใหญ่จึงเป็นสำนวนที่เกี่ยวข้องกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำความประพฤติของคน ประเพณี และความเชื่อทางศาสนา

3. เนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์พบว่าในบทประพันธ์ทั้ง 10 เรื่อง สามารถพบเนื้อหาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยโดยส่วนใหญ่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมทางด้านจิตใจและด้านขนบธรรมเนียมประเพณีไทย สอดคล้องกับภิญโญ จิตต์ธรรม (2522: 2) กล่าวไว้ว่า การดำเนินชีวิตของคนเกิดจากความกลัว และความไม่รู้เป็นต้นเหตุทำให้เกิดความเชื่อ ดังนั้น ความเชื่อจึงเป็นการยอมรับที่เกิดอยู่ในจิตใต้สำนึก ซึ่งถือว่าเป็นบ่อเกิดแห่งความศรัทธา และความมั่นใจอันเป็นความเชื่อของคนไทยสมัยโบราณจะเป็นความเชื่อ และการนับถือผีสางเทวดา ซึ่งเชื่อว่ามีอำนาจเหนือคน สามารถดลบันดาลให้ทั้งคุณและโทษแก่คนได้

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

และสอดคล้องกับ สุวรรณ เชื้อนิล (2523)ที่ได้ศึกษาวิเคราะห์นวนิยายเรื่อง “ขุนศึก”ของไม้เมืองเดิม ว่าไม้เมืองเดิมมีลีลาการเขียนคือเลือกใช้คำ สำนวนภาษา โวหาร การบรรยายและการพรรณนาตลอดจนการใช้อุปมาอุปไมยที่เหมาะสมแก่ตัวละคร ส่วนสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏในเรื่องนั้น ไม้เมืองเดิมได้เน้นสภาพชีวิตและสังคมตลอดจนวัฒนธรรมชาวบ้านของคนไทยในชนบทให้ปรากฏออกมาอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์โดยมุ่งศึกษาในด้านลักษณะเนื้อหาของเรื่องที่มีการสะท้อนวัฒนธรรมไทย และศึกษาด้านการใช้ภาษาโดยการศึกษาการใช้ศัพท์และสำนวนที่มีการสะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทประพันธ์ที่นำศึกษาเฉพาะบทประพันธ์ที่นำเสนอเป็นละครทางโทรทัศน์ ผู้วิจัยพบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจและศึกษาได้ ดังนี้

1. ศึกษาภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยจากบทละครที่อยู่ในหนังสือพิมพ์รายวัน

2. ศึกษาผลของการได้รับชมละครที่สะท้อนลักษณะทางวัฒนธรรมไทยจากการชมทางโทรทัศน์

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

แก้วเก้า (นามแฝง). 2548. **แต่ปางก่อน.** พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เพื่อนดีบริษัทอักษรโสภณ จำกัด.

_____. 2549. **จากฝันสู่นิรันดร.** พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ทรีบีส์ บริษัทอักษรโสภณ จำกัด.

_____. 2550. **เรือนนพเก้า**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ทรี บีส์บริษัทอักษรโสภณ จำกัด.

ไขสิริ ปราโมช ณ อยุธยา. 2540. **การเปลี่ยนแปลงถ้อยคำและความหมายของสำนวนไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จริยา จำนงวัย, วนัทวิรา ฉันทะจำรัสศิลป์ และ วรัญญา ไชยโชติ. 2553. **ทิศทางและแนวโน้มทางสารสนเทศศาสตร์.** ชลบุรี**:** มหาวิทยาลัยบูรพา

จำนงค์ ทองประเสริฐ. 2539. **พัฒนาการทางวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุลลดา ภักดีภูมินทร์. 2525. **ขมิ้นกับปูน.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรพิทยา.

ชัยเจริญ ดวงพัตรา. 2544. **เรือนรักเรือนทาส**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สนุกอ่าน

ดวงใจ ไทยอุบุญ. 2550. **ทักษะการเขียนภาษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธิดา สาระยา. 2539. **อารยธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

นายพันดี (นามแฝง). 2550. **สายน้ำสามชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สนุกอ่าน

นิตยา บุญสิงห์. 2544. **วัฒนธรรมไทย.** กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา.

บันเทิง พาพิจิตร. 2549. **ประเพณี วัฒนธรรมไทย และคติความเชื่อ**. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส .พริ๊นติ้ง เฮ้าส์.

เปลื้อง ณ นคร. 2527. **ปทานุกรมนักเรียน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพาณิชย์

ประภาศรี สีหอำไพ. 2550. **วัฒนธรรมทางภาษา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประยุทธ สิทธิพันธ์. ม.ป.ป. **พระราชประเพณีและประเพณีชาวบ้าน.** กรุงเทพมหานคร: บำรุงนุกูลกิจ

พรพิไล ธรรมชูโชติ. 2543. **การวิเคราะห์นวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุลเรื่องรัตนโกสินทร์และสองฝั่งคลอง**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาและวรรณคดีไทย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2485. กรุงเทพมหานคร.

ภริตพร อุปนันต์. ม.ป.ป. **ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยกับวัฒนธรรมไทย** (Online). www.kroobannok.com, 11 พฤษภาคม 2554

ภารดี มหาขันธ์. 2544. **พื้นฐานอารยธรรมไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภิญโญ จิตต์ธรรม. 2522. **ความเชื่อในศรัทธามนุษย์.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2528. กรุงเทพมหานคร.

มาลัย สืบภา. 2550. **การพัฒนาการใช้สื่อภาษาอังกฤษด้วยคำศัพท์ประกอบรูปภาพ** (Online). www.acu.ac.th, 11 พฤษภาคม 2554.

รัชนีกร เศรษโฐ. 2532. **โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. **พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

ลักษณา โตวิวัฒน์ และ พรทิพย์ ไชยรัตน์. 2537. **การใช้ภาษาไทย 2**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ว.วินิจฉัยกุล (นามแฝง). 2550. **รัตนโกสินทร์.** พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ทรีบีส์ บริษัทอักษรโสภณ จำกัด.

วรรณสิริ (นามแฝง). 2550. **นางทาส**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิมพ์คำ.

วรวรรณ คงมานุสรณ์. 2548. **รู้ถ้วนสำนวนไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.

วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์. 2537. **รายงานวิจัย ลักษณะภาษาไทยที่ใช้ผ่านสื่อมวลชนโทรทัศน์.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วาสนา เกตุภาค. 2530. **การเขียน.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศิริวรรณ ศรีประเสริฐ. 2550. **การศึกษาการสร้างศัพท์ที่ใช้ในหน้าบันเทิงจากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย** (Online). www.kroobannok.com, 11 พฤษภาคม 2554.

สมพร มันตะสูตร. 2522. **วิเคราะห์นวนิยายเรื่องสี่แผ่นดินและหลายชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษา และวรรณคดีไทย, มหาวิยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สัมพันธ์ รุ่งระวี. 2528. **วิเคราะห์นวนิยายของทมยันตี.** วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษา และวรรณคดีไทย, มหาวิยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุวรรณ เชื้อนิล. 2523. **วิเคราะห์นวนิยายเรื่องขุนศึกของไม้เมืองเดิม.** วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาและวรรณคดีไทย, มหาวิยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เสฐียรโกเศศ. 2515. **วัฒนธรรมเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: การศาสนา

โสภาค สุวรรณ. 2525. **ญาติกา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา

สุภาพ วรโคตร. 2542. **สตรีทัศน์ในนวนิยายของศรีบูรพา.** วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยสารคาม

สุภาพรรณ ณ บางช้าง. 2535. **บทบาทหลักของขนบธรรมเนียมประเพณีไทย.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา

อรชร (นามแฝง). 2542. **เมื่อดอกรักบาน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศิลปบรรณาการ

อนุมานราชธน, พระยา. 2531. **วัฒนธรรมไทยเบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อานนท์ อาภาภิรม. 2525. **สังคม วัฒนธรรมและประเพณีไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

อาภรณ์ ชาญชัยสกุลวัตร์. 2536. **วัฒนธรรมและประเพณีไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาคผนวก

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตัวอย่างคำศัพท์ที่พบจากบทประพันธ์ทั้ง 10 เรื่อง

เรื่องที่ 1 สายน้ำสามชีวิต

กฐิน เพราะผู้หญิงไม่อาจรอได้นานๆพ่อบอกว่าให้ผ่านงานใหญ่เชิญผ้ากฐินก่อน…แก้วประยงค์ฟังแล้วยิ้ม นึกถึงสุกรมฝีพายคนหนึ่งนั้น (นายพันดี, 2549: 10)

กรรม เป็นเพราะงานที่โขงเข้มทำได้ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นน้ำตาใครบาปกรรมมันจึงย้อนมาหาเรา (นายพันดี, 2549: 89)

ขันหมาก เต็งดีใจที่จะสมหวัง ขอบใจเพื่อนไม่ขากปาก ทั้งบอกว่าต้องวางแผนขบวนขันหมากต้องยิ่งใหญ่จนโลกระเบิดที่ทุ่งบางประม้า (นายพันดี, 2549: 14)

โขน สุบินกำลังอยู่กับการแกะลายเรือตั้งแต่โขนเรือ จนมาถึงลำเรือปากก็ร้องเพลงแห่เรืออย่างมีความสุข (นายพันดี, 2549: 4)

ซิ่น ใช้น้ำมันแล้วหวีให้สาระวินเอากระจกส่องเหมือนแต่งตัวให้ต้นข้าว เจ้าพระยาเอาผ้าซิ่นสะไบพาดต้นข้าว (นายพันดี, 2549: 83)

บวช แม่ศรี...แม่โพสพ แม่นพดารา แม่จันทร์ แม่ศรีสุดา เชิญแม่มาสังเวยกระยาบวช..ทุกคนพนมมือกันอย่างพร้อมเพรียง (นายพันดี, 2549: 83)

บุญ บุญคือการทำให้ชีวิตเขาเป็นสุข..ฉันรับผิดชอบชีวิตแก้วประยงค์ ชีวิตแกกับแต้ว

เพิง เจ้าพระยากับสารละวินโทรบอก.บอกโขงเข้มให้มาพบที่เชิงสะพานที่เคยมาตกเบ็ดกันบ่อยๆโขงเข้มมาถึงเห็นน้ำอิงนอนที่เพิงมีสาละวินเอาผ้าชุบน้ำเช็ดหน้าให้ (นายพันดี, 2549: 33)

ไพร่ ใครให้มันเข้ามา เต็งกับกับแต้วิ่งเข้ามาเบรกพรืดแม่สั่งไพร่พลมาลากมันออกไปอย่าให้เสนียดบ้าน (นายพันดี, 2549: 15)

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เรือนแพ สุกรมวิ่งกลับมาที่เรือน สุบิน ผู้พ่อที่มีอาชีพในการซ่อมเรือ กำลังทำงานซ่อมยาเรือที่หน้าเรือนแพร้องเพลงแห่เรือ (นายพันดี, 2549: 1)

เรือนหอ นี่เหรอเรือนหอลูกสาวฉัน เรือนผุๆ คิดว่าเป็นวิมานได้ ข้าวของในบ้านถูกโยนออกมา (นายพันดี, 2549: 15)

สะไบ ใช้น้ำมันแล้วหวีให้สาระวินเอากระจกส่องเหมือนแต่งตัวให้ต้นข้าว เจ้าพระยาเอาผ้าซิ่นสะไบพาดต้นข้าว (นายพันดี, 2549: 83)

สินสอด แต้วมาพบอาเต็งที่ตลาดสด ปรึกษากันเรื่องจะหาเงินไปแต่งเต็งบอกว่า ถึงสินสอดทองสลึงเดียวก็ไม่มีแต่เต็งกลับลูกเล่นใส่แต้ว (นายพันดี, 2549: 11)

สู่ขอ เขากับน้ำอิงเรียนสำเร็จแล้วมีสิทธิ์ตัดสินใจด้วยตนเองเขาจะให้พ่อแม่มาสู่ขอ น้ำทิพย์ว้ากใส่ทันทีว่าจะมีปัญญาแค่ไหน (นายพันดี 2549:40)

เรื่องที่ 2 แต่ปางก่อน

กระทง (แก้วเก้า, 2548: 64) มีหมอนขวานวางให้อิงอยู่ข้างๆใกล้ๆมีสตรีวัยสาวบ้างเด็กบ้างนั่งก้มตัวช่วยปลิดก้านดอกไม้ เย็บกระทงบ้าง อยู่หลายคน

กระหนก (แก้วเก้า, 2548: 77) ราชาวดีเงยหน้าขึ้นจากสะดึงที่หล่อนกำลังปักหน้าหมอนเป็นลวดลายกระหนกอย่างวิจิตร

ขมา (แก้วเก้า, 2548: 45) กลับถึงบ้านคืนนั้นเพ้อไข้ขึ้นทั้งคืน ต้องจุดธูปเทียนขอขมาลาโทษกันให้ยุ่ง ถึงได้สร่างไข้

ขวัญ (แก้วเก้า, 2548: 43) จนถวิลอดพิศวงไม่ได้ว่าเพื่อนสาวร่วมอาชีพคนนี้ยิ่งพิศก็ยิ่งเห็นความสวยงามไม่แพ้สตรีงามทั้งหลายผู้เป็นที่กล่าวขวัญกันอยู่ในสังคม

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ขับ (แก้วเก้า, 2548: 69) ลาวม่านแก้ว เป็นเพลงที่แต่งขึ้นเพื่อเจ้านางน้อยโดยเฉพาะ วง มโหรีเล่นเพลงนี้ขับกล่อมห้องหอในวันมงคลของเธอ

เครื่องเรือน (แก้วเก้า, 2548: 260) จิรายุสเดอนชมตำหนักริมน้ำอย่างเหงาๆดูเครื่องเรือนที่จัดไว้ตามที่ทางอย่างเป็นระเบียบไปพลางๆด้วยอาการใจลอย

จุก (แก้วเก้า, 2548: 45) ลูกคนงานที่ไหนล่ะเธอจ๋า จะได้ไว้ผมจุก นุ่งโจงกระเบน ใส่ปะวะหล่ำกำไลทั้งข้อมือข้อเท้า

โจงกระเบน (แก้วเก้า, 2548: 45) ลูกคนงานที่ไหนล่ะเธอจ๋า จะได้ไว้ผมจุก นุ่งโจงกระเบน ใส่ปะวะหล่ำกำไลทั้งข้อมือข้อเท้า

ตาด (แก้วเก้า, 2548: 195) แต่อุปทานหญิงสาวเหมือนกับเห็นที่นอนคลุมด้วยผ้าตาดยกดอกงดงาม ใช้เป็นพิเศษในงานวิวาทห์คืนส่งตัว

เรื่องที่ 3 นางทาส

กตัญญู (วรรณสิริ, 2550: 6) เราก็ต้องกตัญญูกับท่านมากขึ้น เท่านั้น หากมีสิ่งใดที่จะตอบแทนได้ เราต้องทำโดยไม่มีข้อแม้

เกรงใจ (วรรณสิริ, 2550: 6) หลังจากที่ท่านเจ้าคุณสีหโยธินได้บุญมีเป็นเมียอีกคนแล้ว อีก 2-3วันต่อมาท่านเจ้าคุณได้บอกกับคุณหญิงแย้มด้วยสีหน้าเกรงใจ

โจงกระเบน (วรรณสิริ, 2550: 9) นังม้วนเต้นจนโจงกระเบนแทบจะหลุดแล้วปราดเข้ามาชี้หน้าเย็นและท้าตบด้วยความโกรธ

ชะตา (วรรณสิริ, 2550: 3) ในขณะที่ลออสะบัดหน้าอย่างงอนๆ กับคำพูดของเย็นสาวรุ่นวัยเดียวกับเธอที่รู้สึกถูกชะตาเสียยิ่งนัก

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มารยาท (วรรณสิริ, 2550: 3) แย้มมองหน้าเย็นอย่างพิจารณาแล้วก็สั่งให้แม่ฟักเป็นคนดูแล สั่งสอนเย็นเรื่องกิริยามารยาทและเรื่องอื่นๆ

โยม (วรรณสิริ, 2550: 55) ทิดคล้อยนะมันคนดีเสียที่ไหน ถูกสมภารบังคับให้สึก เพราะมันเป็นปาราชิกกะแม่หม้ายโยมอัปฏฐากาของมันเอง

ส่งตัว (วรรณสิริ, 2550: 21) อ้าว คุณสาลี่ไม่ทราบหรือเจ้าค่ะว่า คุณหญิงท่านส่งตัวแม่เย็นให้ท่านเจ้าคุณคืนวันพรุ่งนี้

เรื่องที่ 4 ญาติกา

กตเวทิตา (โสภาคสุวรรณ, 2525: 41) มีกตัญญูกตเวทิตา มีความยับยั้ง มีอุตสาหะวิริยะ

ขาน (โสภาคสุวรรณ, 2525: 18) เสียงดนตรีเหมือนจะบรรเลงขับขานรอบตัวเคล้าด้วยกลิ่นหอมชื่นใจเหล่านั้น

เครื่องราง (โสภาคสุวรรณ, 2525: 24) เครื่องรางของขลัง ใครว่าที่ไหนดีวิเศษแล้ว บวรเป็นต้องดั้นด้นไปจัดหา

ถม (โสภาคสุวรรณ, 2525: 38) เครื่องถมรูปฟักทองมีใบก้านครบครันน่าเอ็นดู หรือของเก่าแก่

เบญจรงค์ (โสภาคสุวรรณ, 2525: 187) มีใบมีก้านกับถาดหกเหลี่ยม เครื่องถมนคร แท้ๆยังเบญจรงค์ อ้อ…ขันน้ำพานถม

ผ้าแถบ (โสภาคสุวรรณ, 2525: 11)" แม่เคยนุ่งจีบ ห่มผ้าแถบข้างใน ถ้าจะออกงานไปข้างนอกก็จะมีผ้าอีกผืนห่มทับ ตวัดซ้ายไปข้างหลัง สวยงามอ่อนช้อย"

ผ้าม่วง (โสภาคสุวรรณ, 2525: 271) บางคนเขาปักผ้าเช็ดหน้าขาย เออ…ฉันตัดเสื้อไว้สองสามตัว ผ้าม่วงต่างสี ก็ว่าจะใส่สลับกับเพื่อน

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รับไหว้ (โสภาคสุวรรณ, 2525: 187) คุณหญิง…แม่พี่บวรให้ฉันเป็นของรับไหว้ ฉันจะให้ลุกต่อ…ให้เอาติดตัวไปด้วย

ลงยา (โสภาคสุวรรณ, 2525: 187) เครื่องลงยา ราชาวดี คุณหญิง…แม่พี่บวรให้ฉันเป็นของรับไหว้

เรื่องที่ 5 เรือนรักเรือนทาส

กระโจมอก (ชัยเจริญ ดวงพัตรา, 2544: 164) อึดใจต่อมา สองสาวก็นุ่งกระโจมอกเดินลงไปในบึง ไม่สนใจคนงานที่กำลังวักน้ำ

กระทง (ชัยเจริญ ดวงพัตรา, 2544:71) เด็กชายตัวโตรุ่นกระทง โผล่หน้าออกมาจากกระท่อม มองมาทางเสียงเรียก

ขื่อ (ชัยเจริญ ดวงพัตรา, 2544: 24) จับผ้าที่โยงไว้กับขื่อดึงอย่างเต็มแรง ข้าได้ยินเสียงมันกัดฟันกรอดๆ

ผ้านุ่ง (ชัยเจริญ ดวงพัตรา, 2544: 281) รู้งี้ไม่ขนของมามากมายให้เมื่อย แค่เสื้อสองตัวผ้านุ่งสองผืนก็พอถม

ยี่เก (ชัยเจริญ ดวงพัตรา, 2544: 62) คุณนพนี่แหละตัวร้าย ยกทัสพวกทาสไปตะลุมบอนกับคู่อริที่หน้าโรงยี่เกก็เคย

ลำตัด (ชัยเจริญ ดวงพัตรา, 2544: 11) ยายเอ็งเป็นลำตัดฝีปากคม ตาเอ็งก็ลำตัดคารมจัดจ้าน ไม่ว่ามีงานวัดไหนเมืองไหน เจ้าภาพเป็นต้องจ้างคู่นี้ไปประชันกัน

เรื่องที่ 6 เมื่อดอกรักบาน

จิตรกร (อรชร, 254: 57) ในแสงเดือนมองเสมือนภาพที่นิรมิตขึ้นมาอย่างมีชีวิตชีวาจากฝีมือของจิตรกรเอกของโลก

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ชะตา (อรชร, 254: 18) พ่อกับแม่และแม่สายบัวด้วย ไปหาท่านพระครูด้วยกันขอให้ท่านตรวจดวงชะตาและหาฤกษ์แต่งงานให้

ดำหัว (อรชร, 254: 429) ซึ่งเป็นสถานที่ของแขกรับเชิญและสำหรับใช้ทำพิธีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่

ปี่ (อรชร, 254: 20) เสียงดนตรีพื้นเมืองอันประกอบขึ้นจากเครื่องดนตรีเพียงไม่กี่ชิ้น ปี่ ฆ้อง กลอง ฉาบ

ฟ้อน (อรชร, 254: 429) ช่างฟ้อนสาวสวยนับสิบก็ปรากฏขึ้น ฟ้อนนำขบวนแห่สงกรานต์เลี้ยวเข้าสู่สนามตรงหน้าปะรำพิธี

มณฑป (อรชร, 254: 102) เบื้องบนบนยอดนั้น มณฑปที่สถิตแห่งองค์พระบรมธาตุสูงเสียดฟ้า

ยี่เก (อรชร, 254: 378) ผู้ชายอะไรชื่อสุริยน ยังกะยี่เก ไว้ผมยาวยังกะฮิปปี้ สำนวนยวยยียังกะจิ๊กโก๋

รดน้ำ (อรชร, 254: 429) ระหว่างที่รอ ต่างก็หาความสนุกสนานสำราญสำเริงด้วยการรดน้ำสาด ฉีด แตะนิดต้องหน่อย

ลำนำ (อรชร, 254: 89) ลมกระโชกมาเป็นครั้งคราว เสียงของมันหวีดหวิวเสมือนเสียงเป่าใบไม้หรือขลุ่ยผิวของนักดนตรี

เรื่องที่ 7 รัตนโกสินทร์

ขิม (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 175) ที่บ้านไม่เห็นมีมโหรีอย่างนี้บ้าง ฟักเปรยขึ้นเมื่อเรือแล่นผ่านบ้านหลังหนึ่ง ได้ยินเสียงขิมแว่วมาไพเราะจับใจ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

โขลน (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 340) แถมยังมีข่าวซุกซิบกันว่าท่านผู้หญิงส่งเข้าวังไปได้ไม่นานหล่อนก็ริอ่านจะปีนกำแพงวังหนี ดีแต่พวกโขลนจับตัวไว้ได้เสียก่อน

คันทวย (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 244) นอกจากนี้ลายสลักตามเชิงชายและแม้แต่คันทวยนั้นก็บอกให้รู้ว่าเจ้าของบ้านมีใจรักทางด้านศิลปะไม่น้อยเลย

ช่อฟ้า (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 319) “สร้างวัดไม่มีช่อฟ้าใบระกาหางหงส์ประดับกระเบื้องแทนก็ดูงามไปอีกแบบ

เชิงชาย (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 243) เรือนแพที่มีเชิงชายและปั้นลมสลักลวดลายงามหลังเดียวกับที่เด็กหญิงลูกสุดสวาทขาดใจของเจ้าของบ้านเคยกระโดดลงน้ำมาแล้ว

ใบระกา (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 319) “สร้างวัดไม่มีช่อฟ้าใบระกาหงส์ประดับกระเบื้องแทนก็ดูงามไปอีกแบบ คงจะเป็นเพราะช่อฟ้าหางหงส์พวกนี้ไม่ทนทาน

มหรสพ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550:73) ดังนั้นเมื่อมาถึงรัตนโกสินทร์ จึงโปรดเกล้า ให้มีการสมโภชและมีมหรสพถึงสามคืนด้วยกัน

มโหรี(ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 155) ค่ำแล้ว เสียงมโหรีลอยลมมาจากหอนั่ง ฟังเจื้อยแจ้วกลมกลืนกับบรรยากาศ

วิจิตร (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 50) เหนือขึ้นไปคือเมฆสีหมากสุกแกมทองสลับกันอย่างวิจิตรเหมือนราชวัติฉัตรธงงดงามที่ประกอบอยู่ในกระบวนแห่

สลัก (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 170) เชิงชายหลังคาล้วนด้วยลวดลายสลักนกอ่อนช้อย แบ่งเป็นห้องหับบอกให้รู้ว่าเป็นที่อยู่อาศัย

เสภา (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 69) เรื่องเสภาเรื่องคำกลอนคนเขาลือกันมาแต่ไหนแต่ไรแล้วตั้งแต่อยู่วัดระฆังโน่นแน่ะ

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

หนังตะลุง (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 78) ส่วนแม่พลับชอบหนังตะลุง หล่อนขึงตาให้น้องชายเป็นเชิงกำชับว่าไม่ให้หลุดปากออกไปเป็นอันขาด

หางหงส์ (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 319) “สร้างวัดไม่มีช่อฟ้าใบระกาหางหงส์ประดับกระเบื้องแทนก็ดูงามไปอีกแบบ

โหร (ว.วินิจฉัยกุล, 2550: 15) โหรคนไทยนั้นไม่ยอมทำนายชะตาเด็กอ่อน แต่ว่าพี่ไม่ถือว่าเป็นเรื่องต้องห้าม

เรื่องที่ 8 ขมิ้นกับปูน

กะโล่ (จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 101) พระยาอภิบาลคว้าหมวกกะโล่และไม้เท้าหันไปออกคำสั่งกับปีบ

เครื่องทอง (จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 40) คุณจำปาพูดพลางไขกุญแจกำปั่นเหล็กใบใหญ่หยิบเอาห่อผ้าออกมาห่อหนึ่ง ในนั้นมีเครื่องทองหยองที่เป็นสมบัติส่วนตัว

จีบ (จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 12) คุณอายังไม่ทันตอบ แม่ปวีณาก็ยื่นหน้าจีบปากจีบคอตอบแทนเสียงก่อนว่า

ประณม (จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525:81) ปัทมาหน้าแดงขึ้นเล็กน้อย โดยไม่ทันรู้ตัวหล่อนประณมมือไหว้เขา ทานตะวันหันมายิ้ม

มุข (จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 367) เมื่อคุณจำปาและพี่ชายกลับไปถึงบ้าน เห็นพระยาอภิบาลนั่งอยู่ที่หน้ามุขชั้นล่าง

ไม้ระแนง (จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2525: 145) สิ่งใดไม่เพราะภายในมืด มิหนำซ้ำมีไม้ระแนงตีกั้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนถี่ๆเสียด้วย

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เรื่องที่ 9 จากฝันสู่นิรัดร

เครื่องเงิน (แก้วเก้า, 2549: 323) เพิ่งจะสั่งซื้อและทำเครื่องเรือนเสร็จโดยช่างชาวเซี่ยงไฮ้ ผนังวางตู้กระจกติดฝาสำหรับบรรจุพวกเครื่องเงินต่างๆ

เครื่องเรือน (แก้วเก้า, 2549: 323) เพิ่งจะสั่งซื้อและทำเครื่องเรือนเสร็จโดยช่างชาวเซี่ยงไฮ้ ผนังวางตู้กระจกติดฝาสำหรับบรรจุพวกเครื่องเงินต่างๆ

ราชปะแตน (แก้วเก้า, 2549: 18) เป็นภาพผู้ชายวันหนุ่มสวมเสื้อราชปะแตนขาวและผ้าม่วงสีน้ำเงิน ถือหมวกในมือข้างหนึ่งและไม้เท้าในมืออีกข้างหนึ่ง

เรื่องที่ 10 เรือนนพเก้า

กรวดน้ำ (แก้วเก้า, 2550: 84) ถ้าหากว่าเป็นคนอื่นก็คงจะทำบุญกรวดน้ำไปให้ แล้วจบกัน

จิตรกร (แก้วเก้า, 2550: 57) ราวกับภาพลายเส้นที่จิตรกรบรรจงวาด

เชิดหุ่น (แก้วเก้า, 2550: 46) คุณป้าทำเหมือนกำลังเชิดหุ่น หุ่นเคราะห์ร้ายถามอ่อยๆว่า มีอะไรอีกไหม

ซิ่น (แก้วเก้า, 2550: 44) คุณหญิงของท่านผู้ดี๊ผู้ดี อยู่บ้านท่านนุ่งผ้าซิ่นไหมนะจ๊ะ ผ้าถุงธรรมดาก็โน่น..นังตันห้องในบ้าน

รดน้ำ (แก้วเก้า, 2550: 210) หรือไม่ ก็ให้แต่งงานกับผอบแก้ว...แต่งกันเงียบๆ มีแต่ผู้ใหญ่รดน้ำไม่กี่คนแล้วให้เขาพาผอบแก้วไปเมืองนอกด้วยกัน

ละคร (แก้วเก้า, 2550: 21) นิชาเกิดความรู้สึกอย่างหนึ่ง...ว่าอยากจะทำได้เหมือนในละครคือเสกคุณป้าให้กลายเป็นจรวด

วิจิตร (แก้วเก้า, 2550: 73) คุณทรงขอแรงให้ช่วยทำได้ อย่างฉันเอง ทำได้แต่กับข้าวพื้นๆ ของวิจิตรพิสดารทำไม่เป็น

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวรัชญา กัลยาณมิตร
วัน เดือน ปี เกิด	3 มกราคาม พ.ศ.2525
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ สาขาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ประวัติการทำงาน	ครูอัตราจ้างโรงเรียนวัดนวลนรดิศ พ.ศ.2551- 2552

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์